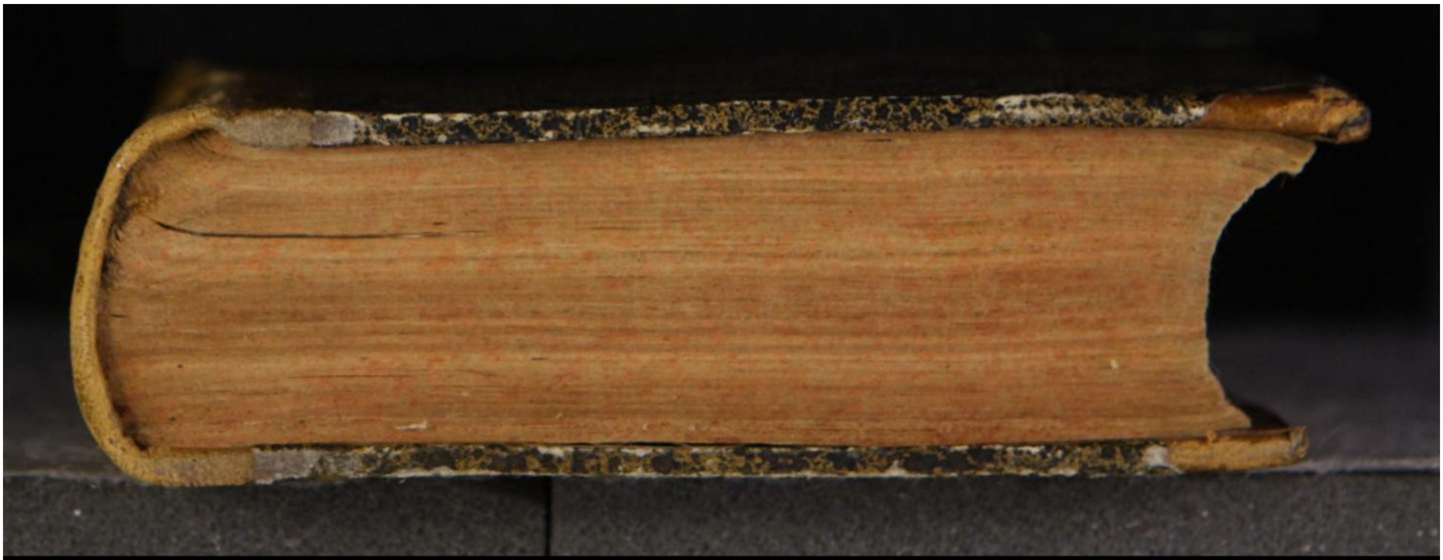
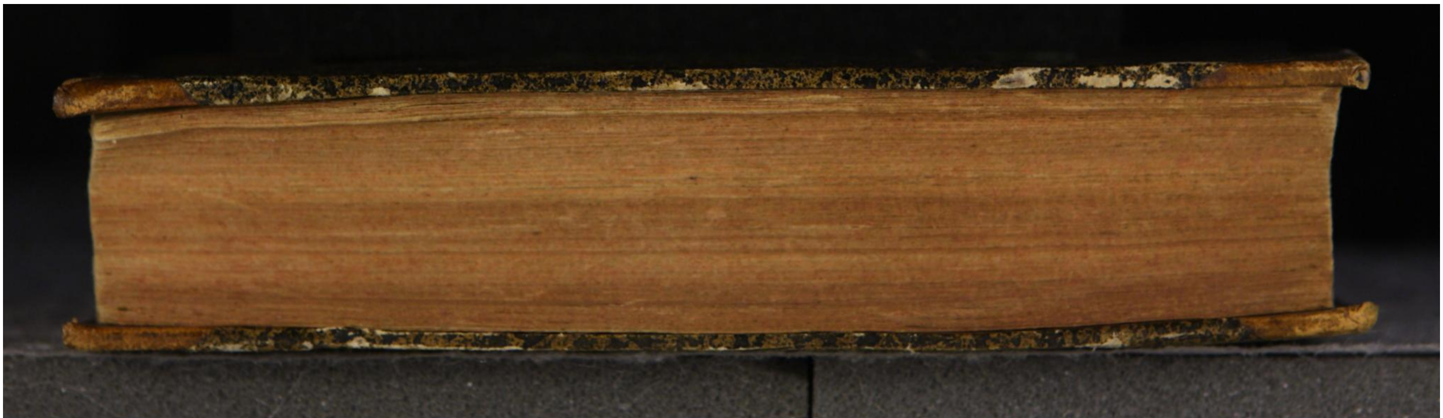

d. 3 Sept. 67. Aug. 5
d. 23 Sept. 67. Dostrup.

47. – 62.

Non est
Na...

Nam hoc
plur...

Non est magnanimi hominis, neque Christiani mortem sibi accelerare.
Aug: l. 1. de C. D. c. XXI.
Rip: d: 27. Sept: 67.

5kk

Namq hoc gallorum virtus est pulcra, quod unus plures gallinas gallus habere potest.

Vir sine corde nihil, neque vita aliquid sine corde est
Tolle cor, ecce vir et vita cadaver erunt!

A corde incipiat, qui sperat habere coronam,
Quisquis amat populum Rex diadema ferat.

GR

Ex va
bus

Quæ scr
Seu p
Scripta n
Quo
Allatura
At pr

Cum

GRAMMATICAE LATINAE PRAEcepta,

Ex varijs & optimis huius artis autoribus collecta, in ordinem digesta, & ad ediscendi facilitatem accommodata,

Studio & opera

NICOLAI KRAGII
RIPENSIS.

IOACH: CAME:

Quæ scribo, si non sunt hæc nocitura legenti,
Seu poterit meus hic utilis esse labor,
Scripta mea ut maneantq; diu, prosintq; iuuentæ,
Quo illa modo possunt cunq; iuuare precor.
Allatura etiam si detrimenti aliquid sunt:
At prius hæc, quisquàm quam legat, intereant.

HAFNIAE.
Cum gratia & Priuilegio serenissimæ Regiæ Maiestatis.

Anno 1578.

NIELS KAAS TIL TORVP,
KONG: MAIEST:
CANCELLER.

ILLVSTRI AC MAGNIFICO VIRO, VIRTVTIS GLORIA, ERVDITIOnis præstantia, & generis splendore Nobili, D. NICOLAO KAAS de Torup, D. FRIDERICI secundi Regis Daniæ &c. christianißimi CANCELLARIO prudentißimo, & Consiliario intimo, D. & Patrono suo summa obseruantia & studio colendo S.

EXtat apud Lucianum, illustris & Magnifice D. Cancellarie, narratio cũ primis faceta & elegans, de Ptolomæo Lagi Filio, Aegypti Rege, quæ uerbis latinis elata ita fere habet. Ptolomæus (inquit) Lagi Filius, duas res nouas in Aegyptũ adduxit, Camelum bractianam totam nigram, & hominem Δίχρωμον seu bicolorem, cuius altera pars planè nigra, altera autẽ excellenter candida erat, per totum corpus æqualiter distincta & diuisa. Congregatis itaq; in Theatrum Aegyptijs, exhibuit cum alia multa spectacula, tum inter postrema, hæc quoq;: Camelum uidelicet, et semialbum hominem, putauitq; se magnam admirationem isto spectaculo esse concitaturũ. At illi Cameli conspectu perterriti sunt, & parum abfuit,

quin exilientes profugissent. Quanquam tota ea auro exornata, & purpura instrata erat: frenum autem etiam gemmis compactum habebat, ex Darij alicuius, aut Cambysis, aut etiam ipsius Cyri Thesauris depromtum. Ad hominis autem intuitum pleriq; ridebant: alij autem ut monstrum aliquod, ipsum auersabantur. Quare Ptolomæus intelligens sibi hæc non adeo laudem conciliasse, neq; nouitate apud Aegyptios in admiratione esse, sed præ ipsis quod concinnum atq; compositum, iustaq; forma foret, probari: transtulit illos inde, hominemq; non amplius eodem honore habuit, quo antea. Ac Camelus quidem neglecta atq; relicta, mortua est: hominem autem istum duplicem, Thespidi cuidam tibicini, cum ad pocula bene cecinisset, dono dedit. Hactenus Lucianus.

Eadem autem fabula semper in mundo acta est, & adhuc agitur, tantū mutantur personæ. Nam hæc tempestas, si ulla unquam, talium reprehensorum & contemtorum, magno sane cum aliarum rerum, tum Reipub: literariæ detrimento, nimis est ferax. Nihil enim ferè iam in literis, ita pio studio & bono proposito, uel ad gratificandum alicui, uel ad studia promouendum euulgatur, quin reperiat aliquos, qui id cauillentur, auersentur, contemnant, & tandem aliquando explodant. Itaq; ne & id mihi contingat, cum hoc opusculum de præceptionibus Grammaticis in lucem emitto, ac ueluti in Theatrum adduco, quam debeo maximè uereor.

Etenim mihi dubium non est, etiam nunc fore aliquos, qui id tali animo accepturi sunt, qualem pro exhibitis spectaculis (ut χρυσεα καλχὲιοις comparemus) erga Ptolomæum Aegypti declararunt.

Nam mihi iam quasi uidere uideor, aduersarios, simulatq; hæc semel aspexerunt, statim sibi inuicem insusurraturos; Quid hunc superuacaneum laborem aggressus est, ut post tot doctißimorum uirorum de re Grammatica editas lucubrationes, scribere institueret, quasi Iliada post Homerum (ut dicitur) canere cogitans? Quæ item hæc ambitio, quod laudatißimis & utilißimis aliorum de hac re præceptionibus è manibus discentium excußis, sua ut meliora obtrudere proposuit, quasi cornicum oculos (ut etiam in prouerbio est) configere tentans?

Hæc aut huiusmodi in hanc sententiam, procul dubio dicturi sunt quidam, si non alij, certe ij, qui ita se comparârunt, ut omnia nihili esse & putere existiment, ideoq; despectui habeant, nisi quæ ipsis pulcra & concinna esse uideantur. Verum enimuero dicant eius notæ & ingenij, quodcunq; uelint omnes. Non enim quid de me quisq; loquatur & iudicet præstare possum, culpam harum reprehensionum præstare & debeo & possum.

Nam fiducia bonæ causæ subnixus, uerè confirmo utrumq, istuc propositum à meo animo longè fuisse alienum. Scio enim & quidem fateor etiam, extare iam edita de Grammaticis multa, adeoq; ut quicunq;

in numero doctorum haberi uoluerit, hac in re aliquam studij industriam collocârit. Scio etiam ex his aliqua ualde utilia esse, ut perpetuo teri & usurpari poßint, nec eorum autoritas cuiusquam abortiuo aut immaturo scripto aboleri uel eleuari debeat. Quo in numero Philippica pono, quæ in hac parte, sicut in omnibus, tantum adiumenti attulerunt studijs, ut non modo literarum rudes, sed etiam docti se inde aliquid arbitrentur adeptos. Hæc uera (inquam) esse scio & fateor, anteaq; meditata habui: sed nihilominus mea ut publicarem non deterruerunt.

Nam constant mihi eæ consilij rationes, quibus spero me omnibus bonis & æquis suffragijs iudicaturis, meum laborem (salua aliorum existimatione) non omnino frustraneum futurum posse probare, insuperq́; ab ambitionis omnis suspicione facile uindicare.

Eas causas iam percensendo exponere uisum est, non id sane, ut meam industriam deprædicem, in quo honoris inesse solet affectatio: sed ut me reuera conatum iuuentutis profectui opitulari cunctis indicem, in quo fauoris inesse debet impetratio.

Prima igitur consilij causa mihi fuit, ut discentium memoriæ hoc opusculo commodarem, & eorum labores meis minuerem. Nam quæ nunc iuuentæ est ignauia, uix é centenis Scholarum triuialium alumnis, unum aut alterum inuenias, qui discendi molestiam & tædium patienter & æquo animo sufferat, nisi ita sit obuiam

obuiam quod discendum est, ut & facili negotio arripi, & tenaci memoria infigi poßit Ac tametsi ea ignauia disciplina seueriore, hoc præsertim tempore, quo inter commilitones Scholasticos nulla honesta ἔρις est, corrigi deberet, & industria animaduersionis metu exuscitanda esset: tamen id meo experimento fieri (ut parerat) non posse didici, & discere experiendo credo, omnes qui ad iuuentutis Scholasticæ gubernationem sunt admoti.

Necesse igitur habemus, & omnino ex usu rei literariæ est, ut ad naturam eorum nos accommodemus, quibus nostram operam nauare debemus, & ad eorum nos stupiditatem & ruditatem demittamus, ut sint in scholastico cœtu si non omnes, certè aliqui, non prorsus ἀναλφάβητοι & Grammaticæ ignari, sed eius aliquali cognitione ad aliarum artium & disciplinarum studia instructi. Hoc ego nomine hæc præcepta collegi, & opto toto pectore talia esse, qualia ego uolui, id est, ut facile à discentibus percipi & custodiri memoria poßint. Incubui ego sanè in hoc quantum potui, ac tribus potißimum rationibus præstare id conatus sum.

Primo enim suis titulis & nominibus singula insigniui, & præcepta in certas Classes & locos disposui, ut quasi tabulis & σχηματισμοῖς omnia hæc complexa esse uiderentur.

Nam hæc ratio docendi per tabulas, et cōcinna utilisq; esse uidetur, quod uno obtutu omnia ob oculos ponat: et

iam multorum doctorum uirorum usurpatione commoda esse deprehensa est. Ac in hac parte (utcunq; alij iudicare uelint) exoptaui ego talium uirorum potius perspicuitatis æmulari diligentiam, quam aliorum obscuritatis arrogantiam.

Nec tamen in his ipsis titulis aßignandis magna molestia me angebam, aut omnia exactißima trutina pensitabam, ita ut nulla præcepta sub alios titulos uel locos referri possent, quam ubi ego ea collocaui. Nam existimabam si istam curiosam diligentiam impenderem, non hoc ita confectum iri, quin semper superesset, quod exactius studium desideraret: atq; ita mihi, sicut Protogeni, uitio datum fuisset, quod manum de tabulam nescirem. Quin potius id operam dedi, ut eorum quæ ad linguæ usum intelligendum & illustrandum facerent, quam paucißima prætermitterem, utcunq; simpliciter & crassa Minerua disponerentur.

Deinde uero distinxi ipsos titulos, & sub titulis comprehensa, suis & discretis numeris, ut præcepta numerata discendo, cum opus foret usurpando, facilius adolescentibus in promptu & quasi innumerato esse possent. Namq; ut noticia numerorum maximè naturalis est, utpote nobiscum congenita, & à natiuitatis primordio mentibus insita: Ita quæ his inclusa & discriminata sunt, minori negotio percipi & conseruari, apud omnes, quibus iudicij constat sanitas, in confesso esse arbitror.

Vnde

Vnde etiam forsaſsis non inſcite iudicauerimus pueros ob id doctrinæ minus eſſe capaces, Quod numerorum rationem ſecernendo unum ab alio minus calleant. Ac Thraces ea propter, ſecundum Ariſtotelem, hebetes, bardos, & obliuioſos eſſe, quod item numerandi neceſſarium in acquirenda doctrina uſum, ſiue id cœli difluuio, ſiue ſoli uitio fiat, ultra quatuor producere & proferre nequeant. Mitto iam hoc, quod diſtinctio iſta numeroſa etiam requiritur ab eis, qui ordine diſcere & docere uelint. Nihil enim aliud mihi ordo eſſe uidetur, quam cuiuſq; rei in ſuum & diſcretum, quem numerus aſsignat, locum diſpoſitio.

Poſtremo autem uerſibus, qui propter muſicam aliqualem numerationem faciliores pueris ſunt, quædam præcepta comprehendi, ea ſcilicet quæ ſine ſenſus obſcuritate, id tolerare & admittere facile poſſent. Nam cum in aliquibus uerba eſſent ex alijs rebus accerſenda, uel inſolenti uſu minus nota uſurpanda, quia ea ipſa exiſtimaui officere profectui diſcentium, & aliquando Delio (ut dicitur) Vrinatore indigere, in ijs pedeſtri uerborum iunctura præcepta exponenda potius iudicaui. Nec uero ſunt uerſus hi tales, qui elegantiæ nomine ſuſpici & magni fieri debeant. Quinimo in multis artificioſa metrorum ratio neglecta eſt, ut prorſus rudes atq; αὐτοσχεδιάσως fuſi ſint, & numero Syllabarum aliquali metrorum tantum ſimilitudinem referentes. Nam aliter eos confici nec materia patiebatur, utpote Poëtici uerborum lenocinij

impatiens: nec neceßitate exigebatur, utpote qui in eum tantum usum comparati erant, ut captui puerorum commodarent.

Descripsi autem maximam eorum uersuum partem aliunde, sed ita, ut meo arbitrio multa interpolarim, demserim, & loco transposuerim, prout maximè mihi conducere horum quodq; uidebatur.

Nam prorsus (ut sine detrectatione & assentatione ingenuè uerum non diffitear) Grammaticorum uersus editi, tali genio prodierunt, ut ad perfectionem & ueram aliquando rationem in ijs poßit meritò aliquid desiderari.

Nec uero hoc arroganter dictum existimari uelim, quasi ego talium uirorum scripta parui faciens, uel censorie notans, mea eis præponere affectem.

Quinimo de pueris singulos pro suo modo bene meritos animum induco meum, ac nihilominus potuisse tamen obrepere ijs, sicut & mihi, utpote hominibus, aliquid errori obnoxium, in quo perperam constitui aliquid poßit.

Ac ab omnibus doctis obnixè contendo, ut si quid ita à me minus bene positum notarint, id castigare & amicè indicare non grauentur.

Nam de me sicut de alijs statuo, nihil ita accurrate ab homine elaborari, quod perfectione supra humanam censuram efferri poßit. Quare id si fecerint, confirmo tantum abfore ut succenscam, ut etiam magnam à me sint ituri gratiam.

Hisce

Hiſce iam tribus modis uolui captui & memoriæ diſcentium, quæ reuera inſtar raſæ tabulæ habet, qua facilius aliquid eraditur, quam inaratur, inſeruire.

Cœterum ne quis me, ut nouo uel nullo exemplo hanc rationem ſecutum inſimulet, poſſum' eius autorem laudare (ut alios multos uolens præteream) reuerendum ſeniorem noſtrum Hemmingium, noſtratis Academiæ & totius Patriæ ornamentum ſummum, Qui in Theologicis, quæ iuuentuti deſtinauit, magno profectus emolumento, idem faſtitârat. Cuius iudicio hoc tribuere merito poſſum, ut uerbis cordatorum pronunciare auſim (abſit inuidia dicto) quod in ijs diiudicandis quæ ad ſtudia iuuentutis promouenda faciunt, ſicut & in aliis, is ſine controuerſia ſit ex perſpicaciſsimis & ſolertiſsimis. Eius igitur & aliorum multorum præclarorum uirorum imitatio, quoniam meæ cauſæ hac in parte patrocinio eſt, hanc propoſiti rationem bonis probatum iri confido.

Secunda conſilij cauſa mihi fuit, ut hoc opuſculo in hanc ſaltem Scholam Hafnienſem, cui præcipuè labores noſtri prodeſſe debent, uniformitatem præceptionum Grammaticarum, quantum fieri poſſet, per omnes Claſſes introducerem, & præpoſterum puerilis inſtitutionis modum per diuerſa Grammaticorum præcepta, abrogarem & exterminarem.

Nam in eo multum ſitum eſſe, ut eadem de iiſdem inculcentur crebro pueris, intelligunt omnes docti, & qui in Scholaſtico puluere, non abſq; iactu pulueris ſunt uerſati. Sed eſto, ſint quin non intelligant (ſicut οὐδεὶς ἀνθρώπων ἐστὶν ἅπαντα σοφός) ii id facile diſcere poterint, idq; à Claßicis & primis notæ autoribus. Eam enim fuiſſe ſententiam optimi & prudentißimi uirtutis & Philoſophiæ Magiſtri Socratis, in libro dictorum & factorum eius, teſtatum facit diſcipulus Xenophon, cum inibi ad Hippiam inquit, ſe non pudere τὰ αὐτὰ περὶ τῶν αὐτῶν λέγειν. Nec diſſentit hac in re, quamuis ſecta diuerſus Epictetus, ſed luculento teſtimonio, ſe eius iudicio calculum ſuum addere palàm facit, cum ita, referente Stobæo, ait: εἰδέναι χρὴ ὅτι οὐ ῥάδιον δόγμα παραγίνεται ἀνθρώπῳ, εἰ μὴ καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν τὰ αὐτὰ καὶ λέγῃ τις, καὶ ἀκούῃ, καὶ ἅμα χρῷτο πρὸς τὸν βίον: hoc eſt, ſciendum, quod homo non facile ullum ſibi dogma comparauerit, niſi quodie eadem dicat, & audiat, & ſimul ad uitam accommodet.

Hæc duo ſummorũ Philoſophorum Aphoriſtica dicta idem nobiſcum conteſtantur: apprimé uidelicet utile eſſe, pueris aßidua repetitione eadem proponi. Sed quam paucißimos noſtra memoria hanc rationem ſecutos eſſe, ob uariia impedimenta (de quibus in præſentia conticeſcere neceſſe habemus) dilucidius, credo, patet conſiderantibus, quam ut noſtra indicatione indigeat. Sed nihilominus aliquid apertius & liberius dicam, non id

ſanè

ſanè ut in conſuetudinem publicam inuehar, cui ego
etiam uſq; ante hac parui, & parere debeo, tempore
ſic ferente: neq; ut reprehenſione cuiuſquam labori-
bus ſim iniurius, quos ſcio exantlari à ſchoarchis quam
maximos: ſed quia dicenda eſt ueritas, id eſt bonum
bonum, & malum malum, quo tandem forte bono pub-
lico aliquando fiat, ut conſenſus doctorum, utiliſsimum
Scholas ordinandi modum conſtituere poſsit. Nam cum
iam deſiderari, cum ex diſſentientibus autorum ſuper
hac re opinionibus: intelligi poteſt, tum in communi-
catione ſermonis cum præclarè doctis uiris aliquoties
audiui: quibus ego etiam ſuffragerer, niſi uererer, ne
ob publicam hanc quaſi confeſsionem, meæ orationi
Theoninum dentem impingerent prauæ conſuetudinis
imitatores, uerè (ſecundam Satyricum) ſeruum pecus,
qui illos fortaſsis non facile impetere audent uel poſ-
ſunt. Sed bona conſcientia fretus, & utilitate publica
impulſus, dicam quod animo inſtitui: nos ſcilicet pa-
rum diligenter Stoicum & Socraticum conſilium ſe-
qui, eadem docendo & inculcando. Quis enim eſt
iam Scholis pueribus moderator, qui ignorat euiciſſe
longo uſu conſuetudinem, qua in Claſsibus ſuperiori-
bus Grammaticorum præcepta diſcenda proponuntur,
longè diuerſa ab ijs, quæ in inferioribus pueris præle-
guntur? Nam in pleriſq; Scholis, quod ego ſciam, ita
ferè docetur, ut infimi ordinis pueri Deſpauterij rudi-
menta audiant, aut tale aliquid: Prouectiores Gram-
matica Spangebergij aut Torentini terant: ſupremi iã
Philip-

Philippi nostri Grammaticis exerceantur & detineantur. Quæ tamen omnia tam sunt in præceptis tradendis dißimilia, ut in eis uel maxime locum habeat prouerbium Græcum: ἄλλο γλαὺξ, ἄλλο κορώνη φθέγγεται, id est, aliud noctua, aliud cornix sonat.

Ac tametsi multi insigniter docti uiri, Dei benignitate, existunt, qui hac uulgata institutionis ratione perdiuersa præcepta pueri eruditi sunt: Tamen eis moræ fuisse, & iam item discentibus esse necesse est. Nam sicut iter facintes, huc atq; illuc sui monstratoris seu ὁδηγοῦ eorore deducti, non ita breui perueniunt ad propositum locum, uti cogitârant: ita discentibus initia pueris, quantumuis ingeniosis, & ad eruditionis metam acriter contendenttbus, moræ esse hæc discendi diuerticula ad alia atq; alia præcepta, mihi persuasum habeo.

Nec sanè nullorum profectui noxia est hæc diuersitas, quia aliqui ingenij felicitate retardationem, quam parere poßit, tandem superarunt. Non enim omnes Oedipi sunt, sed plures Daui, id est tardiores aliquanto, quos tamen imbuere aliquali literarum cognitione, tam est Deo gratum, & aliquando etiam Reipub: christianæ salutare, quam eos qui ingenio sunt præstantißimi. Vtrisq; igitur inseruietur, si eadem præcepta in omnibus Claßibus proponantur, ingeniosis quidem ut citius ad frugem perueniant, tardioribus autem, ut tandem aßidua eorundem repetitione aliquam cognitionem acquirant. Hæc etsi absq;

omni

omni dubio ita se habent: tamen nullus fuit (quantum ego rescíscere potui) qui huc usq; hanc rationem in totum mutauit, etsi quidam id aliquo modo conati sunt. Quippe quod uolentibus integrum nunquam adhuc esset, non extantibus præceptis, quibus id fieri posset.

Prædecessor autem meus uir bonus, & de hac Schola bene mereri conatus, quod dictum à me iam est, utiliter animaduertit, ideoq; pro Claßibus inferioribus Compendium aliquale imprimi curauit, mutaturus & aliquo pacto hoc ipsum, & plenius opus, qua fuit eruditione & iudicio, editurus, quod cum hoc Compendio, reuera aliquid discrepante à Spangebergio, multumq; à Philippo nostro, nisi morte nimis matura præuentus fuisset conueniret. Nam ipse cum in uiuis esset, hoc promisit sæpenumero, uti acceperamus eorum relatione, quorum dicta à me facile fidem merentur. Cum itaq; quod ipse cogitârat perficere fatorum inuidia non posset, existimaui (nescio' an satis rectè) mearum partium esse, qui in ipsius locum Dei uoluntate essem suffectus, ipsum mortuum tamen uotis exoluere.

Præstiti igitur, uti mihi uisum est, satis abunde ab ipso promissum, publicato hoc de Grammatica opusculo, quod itidem in Compendium contracturus sum, ad modum eius quod ab ipso editum est, ut eadem in omnibus Claßibus terantur, pro captu discentium numero aucta uel diminuta, nisi aliunde impedimentum interuenerit.

Nam

Nam de me etiam uerum futurum non diffido, quod à Theognide dictum est: ἀνθρώπων δ' ἄψεκτος ἐπὶ χθονὶ γίνεται οὐδείς.

Sed nostri ordinis homines decet multa tanquam surdis auribus transmittere, ac nihilominus utilitati publicæ studere.

Tertia & ultima consilij causa mihi fuit, ut adimerem mihi, & alijs prælecturis hæc precepta, molestiam, qua discipulis multa dictando, quæ ad explanandum facere autumnant, distinentur. Nam id parum frugi esse multis modis intelligi potest, utcunq; in eo animum anxiè aliqui occuparunt. Primò enim docentes hac ratione tempus eximunt, nec ad umbilicum (ut dicitur) ipsa præcepta satis maturè perducunt. Deinde doctiorum exempla indoctiores, imitantes, multa πάρεργα, & ἀπροσδιόνυσα cumulant, & aliquando quæ præcepta magis obscurant, quam illustrant. Postea neq; hæc ita dictata repetuntur à discentibus, sed satis esse putant, cum dictandi labore sunt defuncti.

Tandem postremo hinc fit, ut discentes ipsa dictata chartis tantum illinant & inscribant, postea uero ea uenum dant institoribus aut alijs, cuculos suis mercibus inde facturis. Huic igitur dictandi in Scholis consuetudini, quæ plerunq; hæc mala secum trahit, uolui saltem mea causa etiam occurrere. Quapropter collegi ex Linacro, Philippo & alijs non paucis Grammaticis, qui pro assiduis & probatis habentur, præcepta maximè necessaria, quæ uidentur iuuentuti posse facere

satis,

ſatis, & dictandi laborem ulteriorem non requirere. Nihil enim uolens omiſi, quod ad præceptorum & linguæ cognitionem neceſſarium in tali opuſculo exiſtimaui.

Nec uero eſt, quod mihi ſuper prolixitate quiſquam negotium faceſſat, quod uidear nimis multa cumulaſſe, quia ſupra quam oporteret excreuerit opus. Nam præcepta non ſunt multo plura quam Philippi noſtri: ſed ut tot chartas occuparent, in cauſa fuerunt, partim literarum forma, partim diſtinctio per titulos & numeros, quæ non ſiuit ita arctè omnia cogi.

Neq; item merito quiſquam poterit compilationem criminoſe mihi improperare, & quod nihil de meo addiderim exprobrare. Nam fateor quidem (Vt etiam antea dictum eſt) aliunde multa deſumta, quæ aliam induta ſunt à me formam: Sed aliqua tamen addita ſunt, quæ in libellis Grammaticæ nomine inſcriptis, (quod ego ſciam) non leguntur.

Quorum utrumq; tantum abeſt, ut in uitio eſſe ducam, ut eum qui utiliter poſsit τὰ κοινὰ καινῶς, & τὰ καινὰ κοινῶς dicere, (quod ego efflictim à me potius deſideraui, quam fortaſsis præſtiti) laudem ſtudij & iudicij mereri cenſeam, non odium & contemtum. Nam ſi uitium eſt, ex alijs præfloramentum (ut inquit ille) facere, & ſi reprehenſionem habet, aliorum ſcripta retexendo, ſuum aliquid inde concinnare, quo pacto quis ſua, id eſt, reuera ex ſuo capite fabricata, nec ab alijs perſcripta uel relata publicare poſsit, non uideo,

Nihil enim iam aliud dici potest, quam quod dictum est prius, etsi id aliter dici poßit, quam dictum sit prius.

Non igitúr arbitror posse mihi compilationis crimen ab ullo intentari, qui ipse aliquid edit, nisi in se eandem culpam redundare uelit. Nam Momos, id est eos qui nihil ediderunt unquam, uel etiam edere cogitant, ideoq; aliorum pios & bonos conatus contemnunt, & irrident, eos inquam, môrantes, insanientes, & liuore marcescentes in nullo numero pono.

Hæc illustris & Magnifice D. Cancellarie, de consilij causis exponenda existimaui, satisfactura procul dubio T. M. bonisq; omnibus, & in censendo Iudicij æquitatem adhibituris. Si uero quisquam fuerit, qui eo peruicaciæ processit, ut his acquiescere nolit (quis enim omnibus satisfecerit in tanta peruersorum hominum multitudine?) & huius mei propositi & bonæ uoluntatis ergò, non reformidet conuitium facere, ei longe absit, ut maledictum regeram, sed potius responsum referam, Vt cogitet quod μὴ πρὸς ποιοῦντος λοιδορουμένου, λοιδορεῖται ὁ λοιδορῶν.

Porrò nunc ad T. M. Illustris D. Cancellarie si nostra oratiuncula conuertet, expositura quibus de causis, sub tuo honorifico nomine hoc opusculum prodire uoluimus. Principio tamen demißè rogans, T. M. uelit humaniter eas cognoscere, iisdem clementer ignoscere, si his innitens pudorem exilia & puerilia dedicando

cando uidear transgressus. Prima igitur causa hæc erat.

Moris fuit apud Antiquos, Teste Budæo in prioribus ad Pandectas, quod non ignoras Magnifice D. Vtpote antiquarius excellentißimus, ut prouinciales populi Romani in clientelam se darent proceribus Romanis, quos patronos sibi adoptabant, non modo publicè sed etiam priuatim, iíq; ut clientes eorum dicerentur. Ferebat autem id huiusmodi necessitudo, ut clientes perpetuo patronorum suorum patrocinio, caput & fortunas tuerentur, uicißimq; ipsi patronos suos omni obseruantia colerent & uenerarentur. Vnde latinæ linguæ formulæ sunt, conferre se in clientelam, Quod erat clientum: & recipere in fidem, quod erat patronorum, usitatæ Ciceroni, Cæsari, Liuio & alijs. Item ex hac consuetudine, secundum Iurisconsultos, feudorum etiam origo emanauit.

Iudicaui autem ego, cum hanc antiquitus frequentatam patronos acquirendi rationem animo mecum cogitarem, omnes qui aliquid opus euulgant, & id principibus uiris inscribunt, illud etiam respicere, ac talium uirorum animos sibi conciliare uelle, ut hoc etiam pacto in eorum clientelam se conferre poßint. Itaq; & ego uolui T. M. hoc opusculum consecrari, ut ea hoc qualicunq; signo de obsequii & obseruantiæ meæ promtitudine persuasa, in suam fidem me, ut clientem sui nominis studiosißimum recipere dignaretur. Nam tali patrono tutus, existimaui, cum mihi aduersarios

cunctis in rebus fore mitiores, tum hunc libellum plures habiturũ beneuolos lectores, quam maleuolos censores.

Deinde altera causa T. M. hunc libellum inscribendi erat, ut gratam memoriam multorum & magnorum beneficiorũ repræsentarem. Nam ante quinquennium, cum in Germaniam concedere studiorum gratia certum haberem, mihi D. D. Pauli Matthiæ Episcopi Sielandici, & D. M. Ioannis Lagonij Episcopi Ripensis commendationibus tuæ M. cognito, non solum Regiæ Maiestatis beneficium studijs continuandis beneuolè intercessisti: sed & cum inde absoluto aliquo modo studiorum cursu redirem, hoc beneficij prorogatione & alijs modis studiorum aliquod præmium ut consequerer, benignè effecisti.

Quorum utrumq; eo loco fuit, ut in eis summum rebus meis ex morte parentum & amicorum afflictis, præsidium constitutum fuisse profitear, adeoq; ut T. M. Post Dei benignitatem, hanc mearum rerum mediorem conditionem acceptum referre debeam.

Existimaui igitur, quia hisce nominibus T. M. mea studia essent obnoxia, hoc saltem literarium munusculum gratitudinis quasi pignus primum apud te reponendum esse, cum aliud quo gratum animum probarem, non suppeditaret.

Nec diffido quim gratificandi hanc meam uoluntatem M. T. gratam sit habitura, etsi minus uerborum, quam par erat, in uirtutis tuæ celebrationem sit collatum. Nam ea causa hoc factum à me est, quia tam mag-

magnæ & illustres sunt, ut maiorem orationis copiam & grauitatem requirant, quam ut mea ieiuna & tenui dicendi facultate poßint decorari. Iudicaui igitur satius esse de ijs conticescere, quam pro debito modo pauca dicere. Posteritas sane, si qua grata futura est, dignis laudibus eas exornabit, & ego pro me tenuitate nihil reliquum faciam, ut tuarum laudum præconium, quam plurimis innotescat.

Quod reliquum est, Deum æternum, Patrem Domini nostri Iesu Christi, toto pectore oro, Vt T. M. suo S. S. semper adsit, eamq; suis motibus gubernet & moderetur, ut tua consilia concordiæ Ecclesiæ Christi, & paci pericli tantis Reipublicæ sicut hactenus, ita porrò, semper huic salutaria. Amen. Vale uir omnibus bonis honoratißime. Hafniæ Calendis Martij Anno CIↃ IↃ LXXIIX.

T. Magnificentiæ
deditiß:

Nicolaus Kragius
Rip:

MART: IN DETRECTATOREM.

Nasutus sis usq; licet, sis deniq; nasus,
Quantum noluerit ferre rogatus Atlas.
Et poßis ipsum tu deridere Latinum:
Non potes in nugas dicere plura meas,
Ipse ego quàm dixi. Quid dentem dente iuuabit
Rodere? carne opus est, si satur esse uelis:
Ne perdas operam: Qui se mirantur, in illos
Virus habe: nos hæc nouimus esse nihil.
Non tamen hoc nimium nihil est: si candidus aure,
Nec matutina si mihi fronte uenis.

IDEM AD IVLIVM.

λῆμμα.

Nihil homini feliciter contingit ab inuidia detrectatorum tutum.

RVmpitur inuidia quidam, carißime Iuli,
Quod me Roma legit: Rumpitur inuidia.
Rumpitur inuidia quod turba semper in omni
Monstramur digito: rumpitur inuidia.
Rumpitur inuidia tribuit quod Cæsar uterq;
Ius mihi natorum: rumpitur inuidia.
Rumpitur inuidia, quod rus mihi dulce sub urbe est,
Paruaq; in urbe domus: rumpitur inuidia.
Rumpitur inuidia, quod sim iucundus amicis,
Quod conuiua frequens: rumpitur inuidia.
Rumpitur inuidia quod amamur, quodq; probamur.
Rumpatur Quisquis, rumpitur inuidia.

Errata craßiora sic corrigito.

C.7.fac:1.lin.19.dele totam:lege Præneste,cære,Reate.
fac:1.lin:19. dele prominum: lege nominum.
D.1.fac: 2. lin: 7. pro Quadrag: lege Quadring:
D. ult: fac: 1. l: 1. hic & hæc, dele & :lege Hicue hæc.
F. 6. fac:2.l.11. dele totam: leg: Ex dabit hæc,ut lex, sex,merx.
G. 3. fac: 2. l. 1 post uertitur adde, in possessiuum.
G. 7. fac: 1. l. 7. pro iungitur, lege coniungitur.
H 7. fac. 2 l 12. pro Vt: lege Et.
K 3 fac: 2. l. 8. dele E in AE.
K. 4. fac: 2. l. 1. pro nificem lege nificant.
M. ult. fac:2. l. 9. lege pransus sum.
N. 2. fac: 2 l. 6. lege Linacrum & discretis.
N. 2. fac: 1. l. 10. lege uertitur B in ab,ob,sub: & e, regione, lege offundo pro effundo.
Fac. 2. l. 3. post uertitur D in Ad, dele & sub:
O. 3. fac: 1. l. 12. dele generalem, repone sequente linea post regulam.
P. 1. fac: 2. l. ult: transpone uersus, penultimum ultimo loco, & contra.
P. 5. fac. 2. l. 1. pro no lege cerno.
P. 6. fac. 1. l 1. pro da lege dat.
P. ult: fac: 2. l. 2. pro secundam lege tertiam.
Q. 2. fac: 2. l. 10. pro semper I, lege semper E.
R. 3. fac: 2. l. 20. dele duo.
R. 6. fac: 1. l. 23. dele non.
T. 6. fac:1. l. 19. templa sunt, adde uel circa.

V.4. fac: 1. l. 11. pro latini, lege latinismo.
V. 7. fac: 2. l. 10, pro interrogatiua, lege interrogationes.
Y. 2. fac: 2. l. 12. pro syllepsis, lege prolepsis.
Y. 4. fac: 1. l, 16. pro autoribus, lege partibus.
Z. 1. fac: 1. l. 10. & 11. pro farinæ & farina, lege ferinæ & ferina.
a. 1. fac: 2. l. 16. sic lege, Ante & post, cum quam sequitur, &c.
a. ul: fac: 2. l 5. pro deriuatiua, lege, hæc primitiua.
b. 3. fac: 1. l. 9. pro pars lege par.
Ibid: lin: 25, ad cum, adde, præpositione.
b. 4. l. penult: pro amorem lege morem.
c. 7. fac: 2. l. 2 post significat, ita lege, aliquando genitiuo, aliquando ablatiuo.
Ibid: l. 12. pro genitiuo, lege ablatiuo.
e. 1. fac: 2. lege διαβατικά.
e. 3. fac: 2 l. 5. pro ablatiuo lege accusatiuo.
e. 6. fac: 2. l. 23. pro ablatiuo lege accusatiuo.
f. 3. fac: 2. l. 15. pro paßione lege paßioue.
k. 1. fa: 1. l. 13. pro monosyllabam, lege monosyllaba in.
k. ult: fac: 1. lineis postr: transpone, pedes & dipodiæ.

IOACH: CAM:

Hoc in libro aliisq;, meus quos edidit ante
De modica studij cognitione, labor:
Quæ bona sunt, Deus, illa tuum sunt, optime, donum:
Sed quæ non bona sunt, quæq; mala, hæc mea sunt
Quæ pietatis amans, uelit emendare benigne,
Munere concesso de potiore Dei.

QVID EST GRAMMATICA?

Est certa loquendi & scribendi ratio.

Quæ est notatio nominis Grammaticæ?

Nomen Grammaticæ origine Græcum est: Sed tamen etiam per latino vtimur, sicut & alijs quam plurimis, vt Rhetorica, Philosophia Cicer: Deducitur autem vel à γράμμα *quod literam significat, quæ est quasi initium huius artis: Vel à verbo* γράφω *quod est scribo: Quod tota ad bene scribendi vsum referatur. Dan:* en Scriffuerkunst.

Potestne etiam latinum nomen Grammaticæ dari?

Imo. Cicero & Quintilianus literaturam uocarunt. Et literator Suetonio est, artem hanc docens Græce γραμματικὸς: Literatus autem literis orna-

tus & eruditus, Græce γαμματικός. Hincq; γαμματική Grammatica, cæ, uel Grammatice, ces, latine, reuera adiectiue dicitur, subintellecta uoce τέχνη ars, sed iam usu pro substantiuo receptum est.

Quod sunt partes Grammaticæ?

Vsitate numerantur Quatuor.	1.	Orthographia
	2.	Prosodia
	3.	Etymologia
	4.	Syntaxis

Quomodo diuiditur Grammatica ex sententia Quintiliani?

In Methodicen quæ præcepta monstrat & infantiam erudit: Et Historicen quæ autorum enarrationem continet. Sed hæc posterior maioris operæ est, quam ut intra Grammaticæ fines concludatur, omniumq; disciplinarum aliqualem cognitionem requirit, ac magis propterea ad docentis officium quam artis, pertinere uidetur.

DE PRIMA PARTE Grammaticæ Orthographia.

Quid est Orthographia?

Orthographia est, quæ docet literas rectè pronunciare & scribere. Vt tole-

tolero per vnum l, non tollero: Facio per ci, non fasco. Veibum non Vuarbum.

Vnde dicitur Orthographia?

Dicitur ab ὀρθῶς *rectè &* γράφω *scribo, quasi rectà scriptura. Fabius rectè scribendi scientiam nominat.*

Circa quid versatur Orthographia.

Cica literas, quæ Syllabarum sunt partes.

Quid est Litera?

Est minima pars vocis articulatæ.

Vnde dicitur litera?

Triplex eius traditur Etymon.

1. *Volunt dici contractione à lineatura, quod ex ductu linearum fiant literæ.*

vel

2. *A litura, quod in ceratis tabulis antiqui scribere solebant & postea delere.*

 vel

vel

3. *Quasi legitera, quod legenti iter præbeat, vel quod legendo iteretur.*

Quot sunt Literæ?

Viginti tres.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.

Expone quæ à Grammaticis peculiariter de aliquibus literis annotata sunt.

I. *K Y & Z à Græcis sumtæ sunt, nec usitatæ in Latinis dictionibus, nisi quod ueteres K initialem in dictione Kalendas & proprijs aliquibus nominibus, fecerunt, quod iam exoleuit, & c iterum obtinuit. Ideoq; ea tantum in numero literarum manet.*

II. *H aspirationis nota magis quam litera, ideoq; nec inter uocales, nec semi uocales, nec mutas recensetur.*

III. *T sequente I in latinis dictionibus cum uocali alia cum sibilo fere effertur. Vt Gratia, oratio. Sed hoc aliquibus displicet nec sine ratione: Leg: Cœl: curionem Gram: lib: 1. & Ramum.*

IIII. *C ante uocales E & I fere eodem sono quo z profertur, ut ciuis, cera: Ante reliquas ceu K, ut Caro, Colus, Custos.*

Qà

V. Q à consonante V, cum qua solum scribitur potestatem mutuatur, mistumq; quiddam ex K, & V, reddit. Vt equus &c. In quibus apud antiquos V, prius quiescebat.

VI. P cum aspiratione hodie profertur ut F. Sed ueteres aliter pronunciabant magis obseruata aspiratione, quæ iam fere deuoratur. Vt ex Cicer: Patet diuersam esse pronunciationem Fundanij & Phundanij. F enim non tam fixis labris atq; ph est pronunciabatur.

Quomodo pinguntur literæ.

Dupliciter. Aliæ maiusculis figuris, Vt A B C quarum duplex vsus est.

I. In principio periodorum.

II. In initio propriorum nominum.

Aliæ minisculis, quarum vsus est raptim aliquid scribendo & annotando, Vt a b c d.

Quomodo diuiduntur literæ?

In vocales & consonantes.

Quod sunt vocales?

Quinq;. a e i o u & y Græcum.

Quare dicuntur vocales?

Vocales dicuntur quia per se sonant ac vocem edunt.

Quot sunt Diphthongi:

Diphthongi ex vocalibus fiunt, & sunt quatuor æ, œ, au & eu. *Quibus additur antiqua ei, cuius vsus est in accusatiuis tertiæ declinationis nominum duplicium.* 1. *Eorum quæ in duas consonantes exeunt, vt ars, accusatiuo arteis, pars, parteis.* 2. *Eorum quæ singularem genitiuum similem nominatiuo faciunt. Vt omnis accusatiuo omneis, dulcis dulceis.*

Vnde dicitur Diphthongus?

Dicitur à δὶς id est, bis, & θέγγομαι loquor uel sonum edo. Vnde δίφθογγος quasi geminisonus, quod sit geminus sonus unius Syllabæ. Vt patet in au & eu. Nam æ & œ ueteres aliter pronunbiabant.

Quot sunt Consonantes.

Decem

Decem & Septem.
BCDFGHKLMNPQRS
TXZ.

*Adduntur his I & V cum præpo-
nuntur vocali in eadem Syllaba. Vt Ia-
nus Iuno.*

Quare dicuntur consonantes?

*Consonantes dicuntur quod per se
solæ Syllabam non faciant, sed vocali-
bus consonent. Vt b cum e, k cum a, q
cum v.*

Quomodo diuiduntur conso-
nantes?

In mutas & semiuocales.

Quot sunt mutæ?

Nouem. b c d f g k p q t.

Quare dicuntur mutæ?

*Mutæ dicuntur non quia prorsus in
dictione obmutescant: Sed quòd sonum*

aliquanto obtusiorem quam semiuocales reddant. Ideoq; in fine dictionum minus crebro quam illæ, pleræq; etiam nunquam positæ reperiuntur.

Quot sunt semiuocales?

Septem. l m n r s x z.

Quare dicuntur semiuocales.

Semiuocales dicuntur quia ad vocales propius accedunt, sonumq; aliquanto clariorem reddunt.

Quomodo diuiduntur semiuocales?

In liquidas & duplices

Quot sunt liquidæ?

Quatuor. l m n r.

Quare dicuntur liquidæ?

Liquidæ dicuntur, quia vocales quibus iunguntur interdum liquescere faci-

ciunt, hoc est, Syllabam communem effi-ciunt, vt in tenebræ, latebræ et similibus.

Quot sunt duplæ?

Duæ. X & Z. quibus additur I quando clauditur inter duas vocales.

Quare dicuntur duplæ?

Duplæ dicuntur quia duarum consonantium vim habent. Resoluitur enim X dupliciter.

I. In CS ut dux genitiuo ducis.

II. In GS ut Rex genitiuo Regis.

Antiqui enim ducs & Regs nominatiuo scribebant.

Z. Resoluitur etiam dupliciter.

I. Apud Græcos in SD, ut cum pro συρίζειν συρίσδειν dicunt.

II. Apud latinos iam recepto more in duplex s, ut cum Patrisso ex πατρίζω facimus.

Et Naßianssenus pro Nazianzenus Came: quod uero antiqui etiam in D commutabant, id repudiatum est.

Hactenus de Orthographia prima parte Grammaticæ, reliqua quæ ad eam pertinent, in calce adduntur. De Secunda uidelicet Prosodia infra post traditio-

nem Etymologiæ, quia ab ea ex parte pendet tractabitur.

DE TERTIA PARTE *Grammaticæ Etymologia?*

Quid est Etymologia?

Est quæ casuum & temporum discrimina deriuationisq; rationem in dictionibus tradit. *Vt Dominorum à nominatiuo Dominus est, & à reliquis casibus discernitur quod sit genitiuus pluralis. Sic amauerunt ab amo est, & à reliquis temporibus discriminatur quod sit præteriti indicatiui tertia pluralis.*

Vnde dicitur Etymologia?

Dicitur ab ἔτυμον *quod est, verum, certum, &* λόγος *sermo. Ciceroni latinè veriloquium vel notatio: Scauro originatio.*

Circa quid versatur Etymologia?

Circa dictiones quæ sunt orationis partes.

Quot

Quot ſunt partes orationis?

(Id eſt in quod claſſes ſeu ordines diſtribuuntur omnes uoces linguæ Latinæ)

Octo. Nomen, Pronomen, Verbum, Participium, Aduerbium, Coniunctio, Præpoſitio, Interiectio.

Quot ſunt partes Orationis inclinabiles ſeu flexibiles?

Quatuor. Nomen, Pronomen, Verbum, Participium.

Quare dicuntur flexibiles?

Quia in alias atq; alias formas & terminationes flectendo variantur.

Omnes quidem iſtæ quatuor per numeros & perſonas: Nomen autem pronomen & participium per Caſus & Genera: Verbum & Participium per tempora: Solum uerbum per modos.

Quot ſunt partes orationis indeclinabiles ſeu inflexibiles?

Quatuor. Aduerbium, Coniunctio, Præpositio, Interiectio.

Quare dicuntur inflexibiles?

Quia non in diuersas terminationes & formas per casus & tempora deducuntur. Vt hodie non habet casum vt tempus, sic enim, infra, Vah.

DE PRIMA PARTE *orationis nomine.*

Quid est Nomen?

Nomen est pars orationis, quæ rem significat, non actionem. Vel est pars orationis, quæ casibus inflexa, significat aliquid sine ulla temporis, aut certæ personæ ad significantia.

Vnde dicitur nomen?

Nomen, Secundum festum, dicitur quasi noui nem, Quia noticiam faciat: Nam per id quicquid nominamus agnoscitur.

Penes quid dignoscitur nomen?

Cui

Cui in nostra lingua potest addi en, it, vt Vir **en Mand.** Homo **it Mennistke.**

Quotuplex est nomen?

Nomen varie diuiditur, sed ex rebus ipsis sumta diuisione

Duplex est.

Proprium & Appellatiuum.

Quid est nomen proprium?

Est nomen vnius. *Vel quod uni rei soli uidelicet indiuiduo sub specie certa attribuitur. Vt Paulus, Maria, Haffnia.*

Quotuplex est nomen proprium?

Nomen proprium Prisciano est quatuor generum:

1. *Prænomen quod uel differentiæ causa uel ueteri ritu sabino præponitur. Scribitur plerumq; unica litera: ut A. Aulus, M. Marcus.*
2. *Nomen quod suum cuiq; est. Vt Paulus, Tullius.*
3. *Cognomen quod Cognationis est commune. Vt Scipio, Fabius. Hoc cum de pluribus dici poßit abusiue proprium uidetur.*

Agno-

4. Agnomen quod ab aliquo euentu est impositum, & Africanus, Germanicus.

De his post Priscianum Cœlius Rhod. lib: 14. c 5. & 6. & alibi sparsim. Item Gyraldus Dialogismo 4.

Quid est nomen appellatiuum?

Est nomen multorum seu multis commune. Vt Vir, Mulier, vrbs.

Quotuplex est nomen Appellatiuum?

Duplex. Adiectiuum & Substantiuum.

Quid est nomen Substantiuum?

Est cui non potest addi, Mand / Quinde / ting / vt homo, probitas.

Quid est nomen Adiectiuum?

Est cui potest addi, Mand / Quinde / ting. Vel est quod sine altero, cui adhæreat, consistere in oratione non potest. Vt Humanus, Probus, niger. De uarijs speciebus adiectiuorum monebunt hic præceptores discipulos suos prouectiores ex Linacro.

Sun

Sunt ne aliqua intermediæ naturæ inter Adiectiua & Substantiua?

Imo. hæc enim animaduersa sunt Grammaticis utrorumq; naturam quodammodo participare, scilicet Rex, ciuis, Consul, Pater, Seruus, Histrio, Princeps, Itemq; uerbalia in tor & trix finita.

Nam aliquando Substantiua sunt: Cum uidelicet per se subsistunt, uel adiectiuis iunguntur. Vt Regem elegantem narras.

Aliquando Adiectiua cum scilicet Substantiuis iunguntur. Vt Populus Rex, excubitor ales &c.

Quot accidunt nomini?

Septem. Comparatio, Genus, Numerus, Figura, Casus, Declinatio & Species.

DE PRIMO ACCIDENTE *scilicet Comparatione,*

Quid est Comparatio?

Est vnius gradus ab alio deriuatio.

Quæ nomina Comparantur?

Adiectiua duntaxat: Quorum significatio potest augeri vel minui: Vel poti-

potius quorum Comparationem probauit usus, quem penes arbitrium est, & uis & norma loquendi. Vt Canus, sitibundus, non Comparantur.

Comparantur ne etiam aliæ partes orationis?

Imo à sex partibus orationis formantur gradus.

1. A nominibus Adiectiuis ut dictum est.
2. A pronomine ut ab ipse fit ipsissimus
3. A uerbo, ut à detero deterior deterrimus.
4. A participijs quæ tamen Adiectiua tum propriè sunt, ut amans, amantior, amantissimus.
5. Ab Aduerbijs. Vt pridem prior primus.
6. A præpositionibus. Vt post posterior postremus.

Quotuplex est Comparatio?

Duplex. Regularis & Irregularis.

Quid est Comparatio Regularis?

Est quando Comparatiuus & Superlatiuus seruata prima Syllaba positiui ritè formantur. Vt doctus doctior doctissimus, fortis fortior fortissimus.

Quid

Quid est comparatio Irregularis.

Est quæ à Regula vel communi consuetudine deflectit.

Quotuplex est comparatio Irregularis?

Duplex. Anomala & Defectiua.

Quid est comparatio Anomala?

Est cum prima Syllaba positiui non per integrum seruatur in Comparatiuo & Superlatiuo. Vt

Bonus melior optimus.
Malus peior peßimus.
Magnus maior maximus.
Paruus minor minimus.
Dexter dexterior dexterrimus vel dextimus.
Sinister sinisterior sinisterrimus vel sinistimus.

Quid est defectiua Comparatio?

Quando adiectiua in aliquo graduum non sunt vsitata.

Quomodo igitur deficiunt gradibus?

Sicut tres sunt gradus, ita tripliciter his carent.

I. *Positiuo: vt ocyor ocyßimus.*

II. *Comparatiuo, vt inuitus, inuitißimus.*

Inclytus Inclytißimus.
Meritus meritißimus.

III. *Superlatiuo. vt*
Adolescens adolescentior.
Iuuenis iunior.
Senex Senior.
Longinquus longinquior.
Ingens ingentior.
Proximus proximior.

Quot sunt gradus Comparationis?

Tres. Positiuus, Comparatiuus & Superlatiuus.

Quid eſt Poſitiuus?

Eſt prima vox Adiectiui. vt Doctus.

Quot ſunt terminationes Poſitiui?

Nouem. Er, es, is, vs, ans, ens, ax, ix, ox, vt Pauper, diues, fortis, doctus, amans, prudens, audax, fœlix, velox.

Quomodo variantur Poſitiui vel ipſa prima adiectiuorum nomina?

Motione, quæ fit cum nomina ab eodem themata cadentia, diuerſis generibus, dtuerſas habent terminationes.

Quotuplex eſt motio?

Triplex.

1. Eſt eorum, quæ una terminatione tria genera complectuntur, quæ tamen propriè motio non eſt. Huc pertinent, quæ in Es, Ans, ens, ax, ix & ox, deſinunt. Vt hic & hæc & hoc Diues, prudens, audax.

2. Est eorum, quæ duabus terminationibus tria genera continent. Huc pertinent quæ in is finiunt, ut hic & hæc fortis & hoc forte.
3. Est eorum, quæ tribus terminationibus, tria genera complectuntur. Vt hic doctus, hæc docta, hoc doctum.

Mouentur ne aliter quædam?
Imo.

I. Quædam adiectiua & secundo & tertio motionis genere uariantur.
Vt hic exanimus, hæc exanima, hoc exanimum.
Vel hic & hæc exanimis & hoc exanime.
Sic enormis enormus &c.

Huc pertinent & anomala.

Vt hic acer, hæc acris, hoc acre.
Sic paluster, alacer, celeber, uolucer, saluber, campester, siluester, equester, pedester.

II. Substantiua etiam quædam duobus generibus mouentur. ut

hic Lupus	hæc Lupa.
hic Dominus	hæc Domina.
hic Gallus	hæc Gallina.
hic Rex	hæc Regina.

Quid est Comparatiuus?

Est qui supra positiui significatum magis significat. Vt doctus doctior,

æma-

magis doctus, paruus, minor vel magis paruus.

Quot sunt terminationes Comparatiui?

Duæ. *Or & Vs, danice redditur per terminationem er: or generis communis, vs generis neutri. Vt hic & hæc doctior* **lærer** / *hoc doctius.*

Canon.

Est communis in or, sed in vs neutralis habetur.

Vnde formatur Comparatiuus?

Formatur regulariter à positiuo, videlicet à genitiuo, si positiuus est secundæ declinationis: vel à datiuo, si est tertiæ declinationis in I, addendo or Vt doctus, genitiuo docti, addo or, fit doctior, fortis datiuo forti, addo or fit fortior, pudicus pudici, adde or fit pudicior.

Excipiuntur ne aliqua adiectiua non ita formantia Comparatiuum?

Imo.

I. Habentia vocalem in positiuo ante vs vel is formant comparatiuum, addita ad positiuum, voce magis, & superlatiuum addita voce maximè. Vt pius, magis pius, pijßimus vel maximè pius. Idoneus, magis idoneus idoneißimus vel maximè idoneus. Inuenias tamen & tenuior & strenuior comparatiua à strenuus & tenuis.

Versus.

Strenuus, egregius, dubius, pius, arduus ista,
Per magis & tenuis formabunt Comparatiuum.

Ad hæc referuntur & quæ irregulariter formantur, de quibus Paulo supra.

Com-

II. Composita à dico, volo & facio sequuntur terminationem eorum quæ ns finiunt. Vt Maledicus, maledicentior. Beneuolus, beneuolentior. Magnificus, magnificentior.

Quid est Superlatiuus?

Est qui supra positiui significatum maximè significat, vt fortißimus maximè fortis, **aller sterckeste.**

Quot sunt terminationes Superlatiui?

Octo. Remus, rimus, limus, simus, timus, ximus, fimus & nimus, ut supremus, pauperrimus, humilimus, fortissimus, optimus, maximus, infimus, minimus.

Vnde formatur Superlatiuus?

Regularis formatio est Duplex.

I. *Quæ R finiunt Superlatiuum faciunt,*

ciunt, adiecta ad nominatiuum Rimus.

vt

Pulcer pulcerrimus.

Niger nigerrimus.

Sic formant Superlatiuum & quæ positiuos masculinos, bifariam faciunt.

vt

Hic acer & acris, acerrimus.

Hic alacer & alacris alacerrimus.

II. Quæ aliter finiunt, Superlatiuum faciunt adiecta S. & simus, ad positiui casum genitiuum vel datiuum in I desinentem.

Vt doctus, genitiuo docti, addo S. & simus fit doctissimus.

Fortis, datiuo forti, addo S. & simus fit fortissimus.

Excipiuntur ne hic aliqua?

Imo. Quinq; enim adiectiua habent limus. Vt sunt

faci-

facilis facilimus.
agilis agilimus.
gracilis gracilimus.
humilis humilimus.
similis similimus.
Cum compositis, vt difficilis difficilimus.

Canon.

Dant tibi quinq; limus quæ signant dictio fagus.

DE SECVNDO ACCIdente nominis, genere.

Quid est genus?

Est in eis quæ sexum habent, eiusdem discetio, & in quibus non est sexus usus & usurpationis indicatio. Vt hic Vir, genere Masculino sexus indicatur. Hic sermo, Masculino genere urpasse ita autores monstratur.

Quot sunt genera nomina?

Septem.

1. Masculinum	cuius nota est Articulus.	hic
2. Fœmininum		hæc
3. Neutrum		hoc
4. Commune		hic et hæc
5. Om̄e		hic et hæc & hoc

6. Epicœnum vel promiscuum, cum vno Articulo duo genera complectimur: Vel epicœnum dicitur, cum nomen vel masculinum, vel fœmininum est, ac animal vtriusq; Sexus vno genere vel masculino vel fœminino significat. Vt hic passer, masculum & fœminam notat, masculino solo genere. Sic hæc aquila &c.

7. Dubium est cum autores variant de genere vocis. Vt hic Dies aut hæc Dies.

Quod modis cognoscuntur genera nominum?

Duobus modis.

1. *Significatione per Regulas generales.*

Ter

2. *Terminatione per Speciales.*

Quot sunt Regulæ generales de generibus nominum?

Septem. Sicut septem sunt genera eodemq́ ordine.

PRIMA REGVLA DE *masculino.*

Cuncta virum propria, Flu, men, ven, mascula pone.

Explicatius Dic.

Quintuplicia nomina scilicet 1. *virorum,* 2. *virilium officiorum,* 3. *mensium,* 4. *ventorum* 5. *et fluuiorum, sunt generis Masculini. Petrus, Ioannes, Consul, Quæstor, Ianuarius, Februarius, Eurus, Zephyrus, Rhenus, albis.*

Notatio.

Ad nomina uirorum referuntur & Angelorum &

& Deorum gentilium. Vt Gabriel, Michael, Iupiter, Mars, Cupido &c.

Excipiuntur ne aliqua?

Imo aliqua fluiorum nomina alijs generibus, usurpata inueniuntur.

I. *Allia, Albula, Mosella foemino genere repe-riuntur. Sicut & styx & lethe paludes infernales.*

II. *Idder neutro genere, ut tepidum Iader. In quo tamen uolunt intelligi flumen.*

SECVNDA REGVLA de Fœminino.

Hæc poscunt vrbes, regiones, & mulieres,
Hæc dabis arboribus, præter pauca excipienda.

Explicatius Dic.

Quintuplicia nomina scilicet; Mulierum; Muliebrium officiorum, regionum seu insularum, vrbium & arborum, sunt generis Fœminini, vt. Magdalena, Maria, Nutrix, Obstetrix, Dania, Germa-

Germania, Rhodus, Cyprus, Hafnia, is
Vienna, salix, abies.

Notatio.

Ad nomina mulierum referuntur, etiam dearum nympharum & furiarum.

Quot habet hæc Regula exceptiones?

Tres.

I. Exceptio de officijs muliebribus.

Mancipium & Scortum neutra sunt.

II. Exceptio de urbibus.

Vrbium nomina quædam sunt.

I. Masculini generis, & Singularia ut croto, sulmo, Acragas.

II. Masculini generis & pluralia, ut Gabij Philippi.

III. Singularis numeri, Neutri generis, uidelicet quæ finiunt in

1. A, ut Zeugma.
2. E ut preaeste, Cære. Reate.
3. Vr ut Tibur, Anxur.
4. VM ut Tarentum Mediolanum.
5. Os ut Argos.

IIII. Pluralis numeri neutra ut Susa, Ecbatana.

Excep-

III. Exceptio de arboribus.

I. Masculina sunt Oleaster, libanus, Spinus, Item dumus & rubus frutices.

II. Neutra sunt robur pro quercu, suber, siler, acer.

TERTIA REGVLA DE neutro.

Fructibus hoc socia, quibus atque legumina iunge.
Litera neutralis est & vox materialis.
Est neutri generis verbum pro nomine sumtum.
In neutro genere & poscunt Aduerbia nomen.

Explicatus Dic.

Quintuplica sunt neutra 1. scilicet fructuum nomina cum leguminibus. 2. Item lllterarũ, 3. & quæ τεχνικῶσ *id est sine suo significatu naturali, pro voce tantũm ponuntur, 4. quæq́ vicem pronominum verba habeut, 5. aduerbiaq́. Vt* Pomum,

Pirum,

Pirum, Cicer, Papauer, Nigrum θ, a
Græcum, I Latium. Pes est triliterum,
Ioannes est trisyllabum, scire tuum nihil est. Velle suum cuiq; est.
Iam clarum mane fenestras intrat.
Iam cras hesternum consumsimus ecce aliud cras.

Quot habet hæc Regula exceptiones?

Vnam. Nam solummodo quædam fructuum nomina contra regulam, Fœminina sunt. De quibus uersus.

Hæc Nux, Castaneaq; & glans & ficus, Oliua.

Appendices.

I. Auellana potius adiectiuum est quam substantiuum subintellecta uoce Nux,

II. Ficus pro arbore & fructu Fœmininum est quartæ declinationis & raro secundæ: pro morbo masculinum & secundæ semper.

Versus Mart:

Dicemus ficus, quas scimus in arbore nasci,
Dicemus ficos, cæciliane tuos.

Quar-

Quarta Regula de communi.

Communis dices sexum quod signat vtrumque.

Dic Explicatius.

Quæ viris & mulieribus pariter conueniunt: Item gentilia quædam communis sunt generis.

Hic & hæc aduena, pincerna, homo.
Hic & hæc Arabs, Areas.

Appendix.

Huc pertinent Adiectiua quæ vna terminatione duo genera, continent, vt hic & hæc fortis.

Quinta Regula de omni genere.

In triplici genere numeros & mobile Pone.

Dic Explicatius.

Duplicia nomina scilicet, Adiectiua quæ vna terminatione tria genera habent,

habent, item numeralia à quatuor ad centum indeclinabilia sunt omnis generis.

Vt hic & hæc & hoc fœlix, prudens.

Item hi & hæ & hæc quatuor, quinque, sex &c.

Notationes de Adiectiuis.

I. In Adiectiuis quæ tribus terminationibus tria genera continent, hæc ex terminationibus cognoscuntur. Vt hic Doctus, hæc docta, hoc doctum.

II. Quæ una terminatione communia sunt ad quartam regulam pertinent. Neutrum ex terminatione manifestum est.

III. Quæ tria genera una terminatione seruant hic habent locum ut dictum est.

Notationes de numeralibus.

I. Declinabilia sunt, mouenturq; more adiectiuorum & iuxta terminationes genera habent. Vnus, duo, tres. Vt

Hic unus.	hæc una.	hoc unum.
Hi duo.	hæ duæ.	hæc duo.
Hi & hæ	tres	hæc tria.

II. A quatuor autem inclusiue ad centum sunt indeclinabilia & pluralia tantum. Et ad hanc regulam propriè pertinent omnisq; generis sunt, ut dictum est.

Vt hi & hæ & hæc, quatuor, quinq; sex, decem uiginti, triginta, quadraginta, centum.

III. Composita à centum per tria genera, tribus terminationibus nota, mouentur.

Hi ducenti. hæ ducentæ. hæc ducenta.
ut Hi trecenti. hæ trecentæ. hæc tricenta.
Hi quadringenti, hæ quadringentæ, hæc quadringenta.

IIII. Mille bifariam usurpant latini, alias Adiectiue, alias substantiue.

1. Adiectiuum mille indeclinabile est, plurale tantum, generis omnis. Mille homines, mille hominum, mille hominibus.

2. Mille Substantiuum, singulari quidem numero indeclinabile est generis neutri, idem quod Græcis χιλιάς denotans, Danice **it tusindt.**

Vt mille hominum cecidit.
Plurali declinatur Sic.
Millia, millium, millibus, millia &c.
Vt duo millia equitum habuit in exercitu Carolus, id est bis mille equites.

Regula sexta de Epicœno genere.

Serpentum, volucrum, tum piscium & inde ferarum,
Nomina, ob incertum sexum promiscua dices.

Dic

Quintuplicia nomina promiscua seu Epicœni generis sunt quæ vna terminatione vnoq́ articulo vtrumq́ sexum sine discrimine significant, vt sunt præcipue 1. volucrum nomina, 2. tum etiam ferarum 3. serpentum 4. & piscium, 5. Itemq́ aliorum animantium, quæ aliqua ex parte cum his natura conueniunt.

I. Volucrum nomina promiscua genere.

Masculino vt	Fœminino vt
Hic pauo	hæc pica.
Hic passer	hæc alauda.
Hic coruus	hæc cornix.

II. Nomina ferarum promiscua genere.

Masculino vt	Fœminino vt.

Hic lepus	hæc vulpes.
Hic mus	hæc mustela.

III. Nomina serpentum promiscua genere.

Mascul:	Fœm.
Hic basiliscus	hæc vipera.
	hæc dipsas.

IIII. Nomina piscium promiscua genere.

Mascul: vt	Fœm:
Hic lupus	hæc muræna.
Hic mullus	hæc raia.
Hic canis	hæc platessa.
Hic lucius	hæc mustela.

V. Alia hæc imitantia promiscua genere.

Mascul:	Fœm:

Hic

Hic papilio | hæc rana.
Hic pulex. | hæc vipera.

Notationes.

I. Quorum discretæ sunt terminationes per easq; genera & sexum destinguunt ea ex specialibus regulis terminationum dignoscuntur & huc non pertinent. Vt

Hic columbus | Hæc columba.
Hic gallus | Hæc gallina.

II. Quo autem genere & articulo quodlibet promiscuum sit usitatum, indicant terminationes & Regulæ speciales. Vt Coruus masculino genere & sub Articulo hic est promiscuum iuxta regulam Er, ir, ur, us, eus.

Aquila est promiscuum fœminino genere, iuxta regulam. Nomen in à primæ &c.

Habet ne hæc sexta regula exceptiones?

Imo unam.

Quædam animantium nomina una terminatione, ad dubium referuntur genus. ut

Hic bubo & hæc bubo.
Hic talpa & hæc talpa, & cætera.

Septima regula de Dubio genere.

Aluus, Adeps, Anguis, Crux, Serpens,
Dama, Dies, Calx,

 Mars

Margo, Silex, Cortex, Scrobs, For-
ceps, Pampinus, imbrex.
Python, obex, clunis, ſtirps, finis, ſcobs,
penus & lynx,
Pumex, Sardonyx, funis, cum pulue-
re, bubo,
Talpa, genus poſcunt incertum, cardo,
ſpecuſq;.

Dic Explicatius.

Hic verſibus comprehenſa nomina, ab autoribus vtroq; genere maſculino & fœminino vſurpata ſunt, ideoq; ad dubium genus referuntur.

Vt quem das finem, maſculino genere dixit Virgilius.

Et quæ finis funeſtæ familiæ, fœminino genere dixit Cicero

Notationes 4.

I. *Ex his quæ dubia uocantur, quædam raro admodum alterutro genere inueniuntur, ideoq; diligenter aduertendum quo genere quodq; in frequentiore ſit uſu. Vt*

Vsitatiora sunt hæc in

Masculino	Fœminino.
Anguis	Aluus, Crux.
Adeps	Carbasus, linter.
Bubo	Scrobs, pampinus.
Cardo, cinis	Forceps, lynx.
Clunis, finis	Talpa.
Funis, cortex	
Margo, obex	
Puluis, pumex	
Silex, torquis	
Python	

II. Quædam diuersis terminationibus, ad diuersa genera referuntur. Vt hic barbitus hoc barbitum. Sed hæc ad Heteroclita pertinent.

III. Quædam pro diuersitate generis, diuersæ sunt significationis. Vt

1. Dies masculino genere est hor: 24. tempus.
Dies fœm: gen: in genere tempus dicitur.
Vnde diecula fœm: item genere, breue tempus.
Ascon:

Versus.

Ipsa dies tempus, sic ipse dies habet horas.

2. Stirps masculino genere de arboribus tantum.
Stirps fœminino genere de hominibus & alijs rebus.

Versus.

Strips bona plantauit stirpem qui uina creauit.

3. Calx pro pedis extrema parte masculinum & fœmininum.

Pro extremitate cuiusq; rei tantum mascul : Pro lapide cocto fœmininum.

Versus.

Calx mas pungit equum sed stringit fœmina murum.

4. Penus & Specus masculino, fœminino & neutro genere inueniuntur. Item intercus sed hoc adiectiue. Vt intercus morbus apud Gel : intercus aqua Cic: Intercus uitium Agel :

Appendices.

I. Pertinent huc Græca Masculina, latinis fœminina ut, ὁ κόστος, ἀρώματος εἶδος, Hæc costus latine. Sic paradisus.

II. Item Græca fœminina latinis masculina. Vt Camelus, Narcissus, Cythisus.

Hactenus de Regulis generalibus.

DE GENERIBVS NOminum in Singulis declinationibus regulæ speciales

De primæ declinationis nominibus.

Dic I. Regulam specialem primæ declinationis de a.

VERSUS

Nomen in A primæ petit hæc quodcunque latinum. Vt hæc polenta tantum, non neutro genere, hæc vola, hæc Musa.

Exceptiones masculinorum.

I. Mascula sunt in Ta Græca, & gentilia cuncta.

Vt Sybarita, Propheta, Planeta, Cometa, Poeta.

Verbalia in Ta & gentilia quæ Græce in της *desinunt ad officia uirilia referuntur. Ideoq; ad primam regulam generalem pertinentia masculina sunt.*

II. Hadria masculineum pro Ponto, Vrbs fœmineumque est.

Dic Explicatius.

Hadria pro sinu maris masculinum est. Adria sinus maris Adriaticum ...

Pro vrbe fœmininum est & ad regulam generalem refertur.

III. Exceptio.

Quæ, cædo, colo, gigno dabunt communia dices.

Mas est verbigena, vt generalis regula de his est.

Dic Explicatius.

A cædo, colo, gigno composita quia uiris & mulieribus conueniunt, communia sunt & ad quartam regulam generalem referuntur. Vt incola, accola, Homicida, parricida, indigena, alienigena.

IIII. Exceptio. Dama & Talpa inter dubia sunt recitata septima Regula generali.

Dic II. Regulam specialem primæ declinationis de as & es.

Quæ finiunt As Es in prima mascula dices.

Dic Explicatius.

In

In As & Es in hac declinatione propria Græca sunt, ideoq; masculina ad primam regulam generalem referuntur. Vt Æneas, Anchises.

Dic III. Regulam specialem primæ declinationis de E.

Sed quibus E rectus finit muliebria ponas.

Dic Explicatius.

In E in hac etiam declinatione itidem Græca sunt et more Grææ secundæ declinationis etiam declinari possunt, fœmininaq; omnia. Vt Epitome, Pentecoste.

DE SECVNDE DECLInationis nominibus.

Dic I. Regulam specialem secundæ declinationis de er, ir, vr, vs, eus.

Er, ir, vr, eus, vs sunt mascula cuncta secundæ.

Dic Explicatius.

Finita in er, ir, ur, eus, us, secundæ declinationis masculina sunt. Vt Ager, Cancer, Vir, Semiuir, satur, annus animus, Tideus, Orpheus.

Appendix.

I. In eus Græca sunt omnia & propria, ideoq; masculini generis ad Regulam generalem primam referuntur.

II. In alijs etiam terminationibus solis uiris multa competunt, eodemq; pertinent.

Exceptiones.

Terminatio us, patitur exceptiones, reliquæ non itidem.

I. Excep: Fœmin:

Quæ componit ὁδὸς pone inter fœmina ſcuncta,
Vt methodus, Synodus, adde arctus, abyssus eremus.

Dic Explicatius.

Com-

Composita ab ὁδὸς fœminini generis sunt, quia hoc Græcis fœmininum est. Vt exodus, periodus. Sic & alia Græca fœminina, latinis eodem genere usurpantur.

II. Excep: Fœmin:

Hæc dabis & Gemmis vt Chysolithusq́; hyacinthus,
Sapphirusq́;, Amethistus, Christallus, at inde smaragdus.
Excipias opalusq́; berillus, pluraq́; dant hic.

Dic Explicatius.

Gemmarum nomina fœmina pleraq; sunt & ad generale λίθος referuntur, quia illud pro gemma Græcis fœminium est.

III. Excep: Fœmin: in vs.

Hæc frutices poscunt & humi nascentia iungas.
Vt biblos Hyssopus, Nardus Costusq́; Papyrus.

Dic Explicatius.

Frutices & humi nascentia, quia quodammodo ad arbores referri possunt etiam sicut cæ fœminini sunt generis. Vt Costus, Nardus, &c,

Notatio.

Sed ex his quædam masculinè usurpata sunt: Vt Cythisus, Narcissus, Balanus.

IIII. Exceptio Fœmin: in vs.

Fœmineo dantur regiones, insulæ & vrbes.

Exemp:

Vt Cyprus, Ægyptus, Tenedus, Delusq; Damascus.

Dic Explicatius.

Regiones, Vrbes, & item insulæ quia sunt quasi paruæ regiones, fœminina sunt, Atq; ad Regulam generalem referuntur.

V. Exceptio Fœmin: in vs.

His quoq; diphtongus, Vannus, Domus, & Colus, addas.

Atq;

Atq; humus & byssus. Hic & hæc Pa-
radisus & aluus.

VI. Exceptio neutrorum.

Hoc vulgus, Pelagusq; indeclinabile
virus.

Dic II. Regulam specialem secundæ declinationis de vm.

Vm neutrum facies, mulierum nomina signes.

Dic Explicatius.

In vm sunt neutra omnia præter propria mulierum, quæ fœmina sunt & ad secundam regulam generalem pertinent. Vt bellum, lorum, lolium.

DE TERTIÆ DECLI-
nationis nominibus.

Dic I. Regulam specialem tertiæ declinationis de terminationibus.

a e i c t.

Ter-

Tertia dat neutris quæ signat dictio iacet.

Dic Explicatius.

In hac tertia declinatione finita in a e i c t sunt neutra omnia.

I. In a sunt Græca & verbalia, vsitata Græcis in quinta declinatione, Latinis in tertia. Vt diploma, mathema, Reuma &c.

II. In E neutra sunt omnia, vt mare cubile.

Sic & pluralia, vt hæc tempe, cete.

III. In I desinentia ad fructus referri possunt, ideoq; etiam neutra. Vt Gummi, Sinapi. Etsi vtrunq; fœminino etiam genere legitur.

Exceptio.

Hi obliqui ab inusitatis nominatiuis, frugi à frux, nauci à naux, & nihili, adiectiuè usurpantur & omnium generum nominibus adijciuntur. Vt frugi uir, nauci homo, nihili bestia.

IIII. In C neutra similiter sunt. Halec

Halec à Martiale fœminino genere semel ponitur.

Lactes plurale tantum ad defectiua fœminina pluralia refertur.

V, in T omnia sunt Neutra.

Dic II. Regulam specialem tertiæ declinationis, de terminatione O.

O maribus iungas: Sic & dissyllaba, do, go.

Dic Explicatius.

In O masculina sunt, & quæ duarum syllabarum sunt in do & go. Vt hic sermo, mucro, Ordo, ligo, mango.

Exceptio.

Pondo neutrum tam singularis, quam pluralis numeri indeclinabile. Margo dubium est.

I. Exceptio Fœmin: in do & go.

Fœmineis dantur sed hyper dissyllaba do, go.

Dic Explicatio.

Quæ plurium quam duarum sunt syllabarum in do & go, penultima longa fœminina sunt.

Vt Alcedo, Arundo, Testudo.

Exceptio Hyperdissyllabarum.

1. Cupido pro Deo ad regulam primam generalem refertur & masculinum est.

2. Vnedo arboris nomen fœmininum est, & ad secundam regulam generalem pertinet.

II. Exceptio Fœmininorum in io.

Hæc dat verbale per io, caro, Talio, iungo.

Vnio pro gemma dabit hic scipio titioq́.

Dic Explicatius.

1. Quæ uerè uerbalia sunt in io fœminino genere declinantur omnia. Vt Regio, legio, natio.

2. Scipio Titio & unio pro Margarita ad regulam, o Maribus iungas referuntur & masculina sunt, nec uerbalia etsi formam uerbalium habent.

Notatio.

Homo, nemo, latro ad quartam regulam generalem pertinent & communia sunt.

Bubo Epicænum &c.

omnibus vocalibus.

Dic tertiam Regulam specialem tertiæ declinationis, de AL, EL, IL, OL, VL.

L neutras iungas, hic & hoc sal flectitur vsu.

Mascula, sol, consul, præsul; commune erit exul.

Dic Explicatius.

Quæ L finalem literam habent sunt ferè neutra omnia.

I. Neutra sunt in AL, vt tribunal, vectigal. Sal pro sapientia masculinum est, pro condimento neutrum. Donat.

Notatio.

Propria vt Hannibal, Asdrubal, ad regulam primam generalem pertinent.

II. In el itidem neutra sunt. Vt hoc Fel, Mel.

Notatio.

Propria hic ad primam generalem pertinentia notentur.

III. *In IL itidem neutra.*

Exceptio.

1. *Mugil piscis nomen Masculino genere Epicœnum est.*
2. *Strigil vel Strigilis Nominatiuo fœmininum est.*
3. *Pugil & Vigil cum compositis communia sunt & ad quartam generalem pertinent.*

IIII. *De OL & VL in Regula satis dictum est.*

DE M CVM VOCALIbus duabus, A & E.

Dic IIII. Regulam specialem tertiæ declinationis, de Am & Em.

Am dabis omne genus nequam pro teste capesse.

Tantundem neutrum totidem plu- rale fit omne.

DE N FINALI CVM quatuor vocalibus a e i o.

Dic V. Regulam specialem tertiæ declinationis, de An.

Hic dat nomen in An, Titan, Pan, iungito Pæan.

Dic Explicatius.

Nomina in An Græca sunt & masculina omnia, pleraq; ad primam Regulam generalem pertinent.

Dic VI. Regulam specialem tertiæ declinationis de En.

En facit hoc.

Dic Explicatius.

In En neutra sunt. Vt Flumen numen.

I. Exceptio masculin: in En.

Sed ren dabit hic, pecten simul, & splen.
Attagenq́ lien & hymen, flamen quoq́ lichen.
Hic cano quæ format dant, Vt tibicen & oscen.

Dic Explicatius.

1. Ren, splen, lien, in En longum & pecten in En breue masculina sunt.
2. Græca quæ H in E mutant itidem masculina sunt, ut lichen, Attagen & Hymen quod ad regulam primam generalem pertinet.
3. Flamen sacerdotis nomen ex generalibus notum est.
4. Composita à Cano quia mouentur in fœmininum per a, masculina etiam sunt. Vt hic fidicen, hæc fidicina. Hic tibicen, tibicina.

II. Excep: Fœmin: in En.

Hæc Siren Træzen generalis Regula monstrat.

Dic Explicatius.

Siren monstrum marinum fœminea forma, & Træzen vrbis nomen ad regu-
lam

lam secundam generalem referuntur fœminino genere.

Dic VII. Regulam specialem tertiæ declinationis, de in & on.

Masculus est Delphin, cui quod fit in on.

Dic Explicatius

1. *In In masculina sunt. Vt hic delphin.*

Propria ciuitatum ad secundam Regulam generalem pertinent. Vt hæc salamin.

2. *In on Græca sunt omnia & quæ tertia declinatione latinè declinantur Masculina sunt pleraq. Vt Canon, Dæmon.*

Notatio.

Python inter dubia recitatum est.

Excep: Fœmin: & Neut: in on.

Hæc Sindon, icon, sic vrbes, cætera neutra.

Dic Explicatius.

1. Sindon icon fœminina sunt.

2. Vrbium nomina ex regula generali secunda nota sunt esse fœminina. Vt Ancon Babylon.

3. Neutra in on breue, tertiæ simplicium apud Græcos, & propriè desinentia in um latine, neutra etiam sunt latinis terminatione on. Vt σύμβολομ Symbolon uel Symbolum, barbiton &c.

DE R FINALI CVM omnibus vocalibus.

Dic VIII. Regulam specialem tertiæ declinationis, de Ar.

Ar neutrum ponas.

Dic Explicatius.

In Ar neutra sunt. Vt laquear, calcar, far.

I. Exceptio mascul: in Ar.

Sed lar cum Cæsare fit mas.

Dic Explicatius.

Lar

Lar & Cæſar, item propria ad primam Regulam generalem pertinent, ideoq; maſculina ſunt. Vt Amilcar, Boſtar.

II. Exceptio omn: gen: in Ar.

Sed tria dant genera par & ſua compoſitiua.

Dic Explicatio.

Par cum compoſitis compar, impar, adiectiua ſunt omnis generis & ad quintam regulam generalem pertinent. Vt hic & hæc & hoc par.

Dic IX. Regulam ſpecialem tertiæ declinationis, de er.

Er maribus ſocia ceu carcer, veſper & agger.

Dic Explicatius.

In Er deſinentia maſculina ſunt. Vt crater, vomer.

I. Exceptio neutr: in Er.

Sed neutra in ver, ber, terræ, fructusq; locabis.

 Dic

Dic Explicatius.

I. Quæ in uer & ber finiunt neutra sunt. Vt uer, cad.uer, tuber.

Exceptio in ber mascul:

Imber cum natis tenet hic, ac mulciber adde.

Dic Explicatius.

I. Imber cum compositis in ber, quæ mensium sunt nomina, ad I. Regulam generalem pertinent.

2. Mulciber, id est uulcanus à mulcendo ferro itidem ad primam regulam generalem refertur.

II. Fructuum nomina & aliorum terræ fœtuum qui quodammodo etiam ad fructus referuntur ad tertiam Regulam generalem pertinent & neutra sunt. Vt siler, piper, cicer.

Exceptio fructuum mascul:

Hic Cucumer dices, tuber addas cum breuis extat.

Dic Explicatio.

Cucumer masculinum & tuber prima breui cum pluraliter de pomis Africanis dicitur.

II. Exceptio neut: & fœm: in Er.

Spin-

Spinter iter neutra: At linter genes raliaq; hæc dant.

Dic Explicatius.

I. Præter iam dicta in uer & ber & fructuum nomina, spinter & iter etiam neutra sunt.
II. Linter fœmininum est.
III. Acer pro arbore & mater mulier ad secundam regulam generalem pertinent, fœmininaq; sunt.

III. Excep: commun: in er.

Degener & Pauper hic & hæc dant puber & vber.

Hæc etiam neutris interdum consociabis.

Dic Explicatius.

Degener & pauper puber & uber ferè communia sunt: Etsi aliquando etiam legantur neutro genere. Vt Degeneri plectro, paupere regno, pubera folia, ubere solo.

III. Excep: adiectiu: in er.

Adiectiua modis signes variata duobus.

Dic Explicatius.

Adiectiua quæ duabus aut tribus uocibus uariantur ad genera diuersa referuntur pro diuersa terminatione. Vt hic acer, hæc acris, hoc acre. Hic campester, hæc compestris, hoc campestre.

Dic X. Regulam specialem tertiæ declinationis de or.

Or maribus dantur, Sor Tor, verbalia iungas.

Dic Explicatius.

In or desinentia, & verbalia in tor & sor, quia vt plurimum ad sexum virilem pertinent, masculina sunt. Vt Amor honor, imperator, obtrectator.

I. Exceptio fœmin: in or.

Arbor fœmineum est, sed cognita sunt soror, vxor.

Dic Explicatius.

1. *Arbor fœmininum est.*
2. *Soror & uxor nota sunt ex secunda regula generali esse fœminina.*

Ex-

II. Excep: neut: in or.

Æquor, ador, mamor & cor coniugito neutris.

III. Excep: commun: in or.

Autor commune est, quod comparat associatur.

A color, & corpus decus & communia ponas.

Dic Explicatius.

I. Autor pro eo qui iubet, aut suadet, aut ipse aliquid facit commune est. Vt hic & hæc autor.

II. Comparatiua in or etiam communia sunt. Vt hic & hæc Doctior, hic & hæc melior.

III. Composita à Color, corpus & decus itidem communia sunt. Vt bicolor, tricolor, bicorpor, tricorpor, indecor.

Notatio.

Interdum tamen cum neutris etiam leguntur. Vt discolor agmen, uersicoribus armis.

IIII. Excep: adiectiuorum in or.

Omne memor iungit, Sic quod componis ab illo. Vt immemor.

Dic

Dic XI. Regulam specialem tertiæ declinationis de vr.

Vr neutris iungas.

Dic Explicatius.

In vr neutra sunt, vt sulfur, iecur.

I. Excep: communium in vr.

Quæ sunt communia signes.

Dic Explicatius.

Communia in ur, ut fur, augur, astur, ad quartam regulam generalem pertinent.

II. Excep: mascul: & adiect: in vr.

Mas furfur, turtur, vultur, cicur, exigit omne.

Dic Explicatius.

I. Furfur, item turtur & uultur epicœna, masculini sunt generis.

II. Cicur adiectiuum ad 5. Regulam generalem pertinet.

DE S FINALI CVM omnibus vocalibus.

Dic

Dic XII. Regulam specialem tertiæ declinationis, de As.

Hæc dat nomen in As.

Dic Explicatius.

In as desinentia, quæ atis vel adis in genitiuo habent plerumq; fœminina sunt. Vt hæc pietas pietatis, hæc castitas castitatis. Olympias olympiadis, lampas lampadis.

I. Exceptio mascul: in as.

Facit hic as, vas vadis, & mas.

Hic adamas, calchas, elephas, gigasq; Tiaras.

Dic Explicatius.

As, adamas, & quæ ad primam generalem regulam pertinent, Vt Gigas, Boreas, Tiaras, uas uadis, mas, masculina sunt.

II. Exceptio neut: in as.

Neutrum vas vasis, coniungito fasq; nefasq;.

III. Excep: comm: in as.

Quæ gentem aut patriam signant communia dicas.

Dic

Gentilia & propria in as, ad quartam regulam generalem pertinent. Vt hic & hæc arpinas, aquinas &c.

Dic XIII. Regulam ſpecialem tertiæ declinationis, de Es creſcente genitiuo.

Es creſcens dabis hic, aries, paries, quoq; præs pes.

Dic Explicatius.

In es tertiæ declinatiouis quæ plures ſyllabas in genitiuo quam nominatiuo habent, maſculina ſunt: vt hic gurges diſſyllabum, genitiuo gurgitis triſyllabum. Et Græca, vt magnes, lebes.

I. Excep: fœmin: in es.

Hæc compeſq; ſeges, merceſq; quieſq; tegeſq;

II. Excep: neut: & com: in es.

Æs dabit hoc: hæres, locuples communia, sicq;,
Diues, hebes, præpes, miles, pedes, obses & hospes.
Inquies, antistes, perpes, comes, ales, equesq;,
Intèrpres, sospes, deses, teres atq; superstes.
Et quæcunq; parit de se pes nomina iunctus.

Dic Explicatius.

Hæc recitata & composita à pes communia esse ex regula quarta generali cognitum est.

Dic XIIII. Regulam specialem tertiæ declinationis, de Es parisyllabico in genitiuo.

Non crescens dabis hæc, vt apes, tabesq;, famesq;.

Dic Explicatius.

In es tertiæ declinationis quæ non

plures syllabas, in genitiuo quam in Nominatiuo habent, fœminina sunt. Vt lues, moles, proles.

Exceptio masc: com: & neut: in Es.

Hic verres: vates hic & hæc: dabit hoc cacoëthes,

Hippomanesq́, & quæ sunt cætera talia Græca.

Dic XV. Regulam specialem tertiæ declinationis, de Is.

Hæc dat nomen in Is, vt auis, ouis, aspis, amussis.

Notatio.

Sic etiam Græca in ys, ut clamys, chelys.

I. Exceptio mascul: in is.

Sed quibus n præit is, geminata aut consona duplex.

Vel quibus excrescit genitiuus pone Marina:

Vt Crinis, panis, penis, sociabis, & ignis.

Sic fascis, fustis, postis, sic piscis, & amnis.
Sic caulis, casses, vermis, sic torris & ensis,
Hic collis, follis, cum vomere, callis & vnguis.
Hic cucumis, sanguis, funis, cinis & lapis & glis.
Hic vectis, corbis, sic mensis, & orbis, & axis,
Maialis cum natali, riualis, aqualis,
Sic aßis dabit hic et quæ deducis ab asse.

Dic Explicatius.

Masculina sunt in Is quintuplicia nomina.

I. Quæ habent N ante Is ut panis, penis.

II. In quibus duæ consonantes præcedunt Is, uel in eadem cum illa syllaba sumtæ, uel alias duas syllabas constituentes, ut prior in liquidam desinat. Vt axis, fascis, piscis, ensis, mensis.

III. Quæ genitiuis crescunt, ut cinis cineris, cucumis cucumeris, Vomis uel uomer uomeris.

IIII. Alia quædam, caulis, caßis, sis rete, riualis, maialis, aqualis, molaris, iugalis pro equo pluraliter Natalis, Canalis.

Exceptio habentium duas consonantes ante is, & crescentium in genitiuo, quæ tamen fœminina sunt, & ad regulam de is pertinent.

Fœmina sunt febris, pestis, cum cuspide, meßis,
Et claßis, vestis, caßis, coniunge bipennis,
Sic vallis, turris, cum pelle, noualis & auris,
Et peluis, vestis, simul & capis, atq; volucris.

II. Exceptio mascul: in is.

Dant in is hic etiam, fluuij mensesq; viriq;.

Dic Explicatius.

Quadruplicia masculina in is, ad regulam primam generalem pertinent,

I. Virorum ut paris, Daphnis.
II. Officiorum uirilium, ut ædilis.
III. Fluuiorum, Vt Tiberis, Araris.
IIII. Mensium, Vt Aprilis, quintilis.

III. Excep: commun: in is.

Dant hic & hæc iuuenis, ciuis, canis, adde sodalis.
Sic hostis & vtrumq; notant quæ cœtera sexum.
His adiectiua, ac iungas gentilia cuncta.

Dic Explicatius.

Triplicia nomina communia ad quartam regulam generalem pertinent.
I. Quæ utriq; sexui conueniunt, ut hic & hæc ciuis, testis.
II. Gentilia, ut hic & hæc samnis, quiris.
III. Adiectiua, ut hic & hæc suauis, dulcis.

IIII. Excep: dubiorum in is.

Excipias & quæ ~~sexu~~ genere memorantur vtroq;.
Vt clunis, torquis, cum puluere, finis & anguis.

Dubia ex Regula generali de dubijs nota ſunt.

Dic XVI. Regulam ſpecialem tertiæ declinationis, de Os.

Hic dat nomen in Os, ſeu Græcum ſiue Latinum.

Dic Explicatius.

In Os maſculina ſunt Græca & Latina.

Lat: vt hic flos, honos.

Græca quæ ſunt ſine contractione vt, vt eros, heros, monoceros.

I. Exceptio fœmin: in os.

Fœmina ſunt glos, cos, dos, his coniungitur arbos.
Sic lesbos, tenedos, eos, contractaq; Græca.

II. Excep: neut: in os.

Os oris neutro dabis, Os oßis ſociato,
Et ſophos, atq; melos, argos, chaos, ad-
numerabis.

III. Excep: comm: in os.

Hic hæcq; impos, bos, compos, cuſtosq́;,
ſacerdos.

Dic XVII. Regulam ſpecialem ter-
tiæ declinatinnis, de vs.

Vs iungas neutro quod oris vel e-
ris genito dat.

Dic Explicatius.

In vs tertiæ declinationis, quæ V in obliquis mutant, neutra ſunt. Vt corpus, vulnus.

Exceptio maſcul: fœmin: & omn:

Maſculus eſto lepus, ſunt nota ve-
nuſq́;, vetuſq́;.

Dic XVIII. Regulam de vs tertiæ declinationis.

V quibus obliquis dant hæc.

Dic Explicatius.

Quæ V in obliquis retinent fœminina sunt. Vt hæc salus salutis, hæc tellus telluris.

I. Exceptio neutr: in Vs manente V in obliquis.

Monosyllaba demas.

Vt ius, thus, pus, rus, crus, plus, hæc iungito neutris.

Notatio.

Vult pecus, hæc pecudis, pecus hoc pecoris generabit.

Dic Explicatius.

Pecus utroq; modo dicitur, manente V in obliquis, & mutato V in obliquis in O, ideoq; ad utramq; Regulam referri potest & est fœminini uel neutri generis.

Exceptio mascul: & commun:

Hic

Hic mus: ſed poſcunt ſus, grus, commu-ne liguſq́.

Dic XIX. Regulam ſpecialem ter-tiæ declinationis, de Aus.

Fœmineis dabis aus, laus, fraus ex-empla locabis.

Dic XX. Regulam ſpecialem tertiæ declinationis, de S cum conſo-nantibus præcedentibus.

S vult hæc iungi ſi conſona præſi-det illi.

Dic Explicatius.

Quæ S finiunt præcedente conſona fœminina ſunt. Vt hæc ars, mors, hiems, puls.

I. Exceptio maſcul: in S. præced: conſonante.

Maſcula ſunt pons, fons, mons, ſeps dum denotat anguem.

Et cum dente, Calybs, torrens, aßis quoq; partes.

Et polysyllaba in S dum P præponitur illis.

Dic Explicatius.

Triplicia nomina in S præcedente consona masculina sunt.

1. Monosyllaba. Vt pons, fons.
2. Partes aßis. Vt Quadrans, triens.
3. Polysyllaba in S, dum P præponitur. Vt Manceps, Cyclops. His adduntur torrens, Calybs, oriens, occidens.

II. Excep: commun: in S præced: consonante.

Dant hic & hæc auceps, celebs, infansq;, parensq;.

Et princeps effrons, illis coniunge bifrontem.

Pleraq; hæc ad Regulam quartam generalem pertinent.

III. Excep: adiect: in S præcedente consonante.

Adie-

Adiectiua notes quibus omne genus dare debes.

Dic Explicatius.

Adiectiua ad 5. Regulam generalem pertinent. Vt Concors, prudens, inops.

IIII. *Exceptio dubiorum in S præcedente consonante.*

Hic aut hæc forceps, & adeps, frons, cum scobe, serpens.
Atq; rudens & stirps dum truncum significabit.

Dic Explicatius.

Dubia ad septimam Regulam generalem referuntur, ut hæc frons usitate & hic frons Cæcilio apud Gallium. Stirps dubium de progenie & de arbore. Sed fœminium de progenie tantum, de quo supra inter dubia.

De X. cum omnibus vocalibus.

Dic XXI. Regulam specialem tertiæ declinationis, de Ax.

Ax tenet hæc, vt fax, fornax, falx, iungito lanx, arx.

Exceptio mascul: dub: & adiect: in Ax.

Hic Græca, Arctophylax & abax, coniungito limax,
Additur his Thorax: dubium calx: mobile signes.

Dic XXII. Regulam specialem tertiæ declinationis, de Ex.

Ex da fœmineis, vt lex, fex, merx.

I. Exceptio mascul: in Ex.

Sunt mascula Grex, Rex.
Hic dissyllaba apex, codex, cum caudice, cimex,
Pollex, atq; culex, rumex, cum murice, veruex,
Vertex, atq; latex, frutex, cum sorice dant hic.

Excep-

II. Exceptio com: & dub: in Ex.

Dant hic & hæc exlex, illex, cum vindice, iudex,

Additur his index: quæ sunt incerta notabis.

Dic Explicatius.

I. Exlex, illex, item ad quartam Regulam generalem pertinent & communia sunt.

II. Dubia in ex antea recitata sunt. Vt cortex, imbrex, obex, silex, pumex.

Dic XXIII. Regulam specialem tertiæ declinationis, de Ix.

Hæc dat nomen in Ix, vt ceruix, adde cicatrix.

Dic Explicatius.

In ix fœminina pleraq; sunt. Vt appendix, filix, pix, nix, styx, & quæ ad Regulam generalem pertinent, vt meretrix, matrix, salix.

Exceptio mascul: in ix.

Deme

Deme calix, phœnix, bombyx, cum fornice, ſandyx.
Et varix, ſpadix, hiſtrix, natrixq́, dabunt hic.

Dic XXIIII. Regulam ſpecialem tertiæ declinationis, de ox.

Ox da fœmineis, vt nox, vox: mobile ſignes.

Dic Explicatius.

In ox fœminina ſunt: præter adiectiua quæ ad Regulam 5. generalem pertinent. Vt velox.

Dic XXV. Regulam ſpecialem tertiæ declinationis, de vx & vnx.

Hæc dices lux, nux, crux, hæc faux: maſcula quincunx.
Et ſeptunx, decunx: dux & coniunx, hic & hæc dant,

DE QVARTÆ DECLInationis nominibus quæ desinunt in terminationes V vel Vs.

Dic I. Regulam specialem quartæ declinationis, de V.

V dabitur neutris, cornu sic flecte genuq;.

Dic II. Regulam specialem ~~tertiæ~~ quartæ declinationis, de vs.

Nomen in vs quartæ dabit hic, velut astus & artus.

I. Exceptio fœmin: in vs.

Fœmineo iungas generi tamen hæc, manus, idus,
Porticus, atq; tribus, anus, & domus, addis acusq;.

Dic Explicatius.

Fœminina sunt in us desinentia, Manus, Idus plurale, porticus, tribus, domus & acus.

Fœmi-

II. *Fœminina ſunt etiam ad officia muliebria pertinentia & ad ſecundam Regulam generalem referuntur. Vt anus, ſocrus, nurus.*

II. Exceptio dubiorum in vs.

Hic tenet hæcue ſpecus, illi penus aſſociabis.

De nominibus penus & ſpecus dictum eſt ſeptima regula generali, & dicetur in heteroclitis.

DE QVINTÆ DECLInationis nominibus, quæ omnia in es deſinunt.

Dic Regulam ſpecialem quintæ declinationis, de Es.

Es da fœmineis quæcunq; dabit tibi quinta.

Dic Explicatius.

In es quintæ declinationis fœmina ſunt omnia. Vt acies, facies, glacies.

Exceptio de nomine dies & compoſito eius.

Hic

Hic dabit hæc ve dies, dant hi tantum-
modo plures.

Dic Explicatius.

Dies in singulari dubium est, ut annortatur in septima Regula generali: In plurali tantum masculinum est sicut & compositum eius. Vt hi dies, & hi meridies.

Tantum de genere.

DE TERTIO ACCIdente nominis numero.

Quot sunt numeri?

Duo. Singularis & Pluralis.

Quid est numerus singularis?

Est qui vnum duntaxat significat. Vt Pater.

Quid est numerus Pluralis?

Est qui multa significat. Vt Patres.

Quot sunt de numeris notationes?

Quatuor.

Quæ est prima notatio?

I. Singularium uim in constructione habent, ideoq; cum uerbis singularibus iunguntur,

1. Infinitiua uerba pro nominibus usurpata. Vt tuum scire.

2. Sensus quidam. Vt quod legis, uel legas.

3. Quæ ὀρικῶς uel τεχνικῶς id est pro uoce, non pro significatione usurpantur. Vt Tullius est cognomen.

Quæ est secunda?

II. Pluralium uim habent, & instar pluralium cum uerbis iunguntur duo singularia. Vt Socrates & Plato docent. Qua de re in Syntaxi.

Quæ est Tertia?

III. Propria omnia singularia sunt sua natura, Sed tamen duabus de causis pluraliter usurpantur.

1. Differentiæ causa cum plures sunt cognomines. Vt Marcelli, Plinij.

2. Excellentiæ gratia cum unum aliquem præstantem significamus. Vt apud Virgil: extulit hic Decios, Marios, magnosq; Camillos.

Quæ est Quarta?

IIII. Quædam pluralis numeri significatione singularia sunt. Vt Athenæ, Susa.

De

dente nominis, figura.

Quot sunt figuræ nominum?

Duæ. Simplex & Composita.

Quid est figura simplex, vel nomen simplicis figuræ?

Est vox indiuisibilis in partes significatiuas. Vt Doctus, pius, pi enim, & vs nihil significant.

Quid est figura Composita, vel nomen Compositæ figuræ?

Est vox diuisibilis in partes signi- significatiuas. Vt impius, impotens. Diuiduntur in partes duas In & pius, & in & potens.

Obseruatio.

Addiderunt alij decompositam, quam tribuerunt nominibus, quæ à compositis alijs nascuntur. Vt experientia, iniusticia, Ab experior & iniustus.

Sed deriuatio est non figura.

Quot sunt notationes de figuris?

Duæ.

Quæ est prima notatio?

Nomina non cum omnibus orationis partibus componuntur, sed tantum cum quatuor præcipuis.

I. Cum nomine, ut omnipotens.

II. Cum uerbis, Vt horrifer.

III. Cum pronominibus, Vt huiusmodi.

IIII. Cum præpositionibus, Vt iniquus.

Quæ est secunda?

In Compositis uaria est simplicium forma sed præcipue quatuor modis componuntur.

I. Ex duobus integris, Cum uidelicet ambæ partes compositi sunt dictiones plenæ & non mutilatæ, idq; tripliciter.

1. Vel ex rectis, Vt Respublica.
2. Vel ex obliquis, Vt huiusmodi.
3. Vel ex recto et obliquo, Vt iuris peritus.

II. Ex duobus corruptis, cum scilicet ambæ compositi partes sunt immutatæ. Vt efficax, opifex, ab ex & facio, & opus facio utrumq; mutatum.

III. Ex integro & corrupto, cum prior pars compositi dictio est integra, altera autem primas uariata syllabas, Vt ineptus insulsus.

In integra est, aptus mutata in eptus.

IIII. Ex corrupto & integro, cum prior pars com-

compositi est uariata, altera dictio perfecta & integra. Vt affinis, af pro ad corrupta, finis integra.

Appendix.

Quomodo literæ in compositione mutentur in cognatas, legant prouectiores in Philippo de Figuris uerborum, Roterodamum, Villichium, & alios.

DE QVINTO ACCIdente nominis casu.

Quot sunt casus nominum?

Sex. Nominatiuus, Genitiuus, Datiuus, Accusatiuus, Vocatiuus & Ablatiuus.

Quid est Nominatiuus?

Est quo vtimur cum rem aliquam nominamus citra circumstantiam. Vt Homo.

Quid est Genitiuus?

Est quo vtimur in interrogationibus et responsionibus de origine et possessore,

 sub-

subinde vertitur. *Vt cuius est filius? heri, vel herilis.*

Hic alias dicitur patrius seu possessiuus.

Quid est Datiuus?

Est quo vtimur attribuendo aliquid cuipiam. Vt do pauperi panem.

Hic alias acquisitiuus uel commendaticius dicitur.

Sub huius uoce aliqui octauum comprehenderunt, quem tum incidere uolebant, cum quod alias per accusatiuum cum præpositione usurpabant, per hunc casum proferebant. Vt it Clamor cœlo, pro in uel ad cœlum. Virg: 5. AEneid:

Quid est Accusatiuus?

Est quo vtimur, cum personam aut rem verbo subijcimus, vt Lego Virgilium.

Hic alias causatiuus dicitur.

Quid est Vocatiuus?

Est quo vtimur, cum quempiam vocamus vel appellamus. Vt heus Petre.

Hic

Quid est Ablatiuus?

Est quo vtimur cum significamus, in quo, cum quo & abs quo, Item per vel propter quod aliquid fiat.

Hic latinus dicitur quia Græci ablatiuum non habent. Item septimus, quando aut absolute ponitur. Vt fit sonitus spumante salo. Aut alias sine præpositione effertur, Vt Cornu ferit, ille caueto. Item Comparatiuus.

Quomodo diuiduntur casus?

In rectos & obliquos.

Quot sunt recti?

Duo. Nominatiuus & Vocatiuus.

Qui sic dicuntur quia plerumque uerbis præponi solent.

Quot sunt obliqui?

Quatuor. Genitiuus, Datiuus, Accusatiuus & Ablatiuus.

Qui sic dicuntur, quia plerumq; uerbis postponi solent.

DE SEXTO ACCIDENte nominis declinationis.

Quid est declinatio?

Est uocis declinabilis in fine per casus uariatio.

Quot sunt declinationes nominum?

Quinque. Prima, Secunda, Tertia, Quarta & Quinta.

De prima declinatione.

Quid est prima declinatio?

Est cuius Genitiuus singularis, & Datiuus in æ Diphthongon regulariter desinit. Vt Musæ.

Quot sunt terminationes primæ declinationis?

Quatuor. a, as, es, e.

Quo-

Quomodo finiunt Casus in hac declinatione?

I. *Quæ in a desinunt, imitantur declinationem paradigmatis Musa apud Donatum.*

II. *Quæ in as, es, e, finiunt Græca sunt, & Græcorum more declinantur, ideoq; a paradigmate nonnihil variant.*

Dic Regulas de terminationibus casuum.

De Singulari.

A recto dat & as, es, e, variatio prima,
Æ genito & terno, vel es ab e: quartus
am fit.
Sed Græcis dabis N si rectus in as, es &
e fit:
A quintus sextus, sic as: ast es, e dabunt e.

De Plurali.

Plurali dabis Æ primo quintoq́. Secundus

Arum dat. Ternus dabit Is sextusq́: sedabus.

Dant equa, mula, dea, libertaq́, filia, nata,

Istis ambabus, dominabus, & adde duabus.

Accusatiuis pluralibus as sociabis.

Quot sunt notationes de uariationibus casuum in prima declinatione à uulgari paradigmate?

Tres, De Genitiuis, præter commemoratas in uersibus de alijs casibus.

Nam dupliciter uariat Genitiuus singularis, uno modo pluralis.

1. Genitiui diphthongus æ aliquando resoluitur in aï. Vt Virg: aulai in medio. Et: aquai, pro aulæ & aquæ.

2. Prisci Genitiuos nominum purorum, id est habentium uocalem ante A, in as Græco more terminarunt. Vt a Maia fiat Maias, pro Maiæ. Atq; inde familias pro familiæ remansit in hisce nominibus. Pater familias, Mater familias, &c. Horum formam imi-

imitantur & alia quædam, Vt auras pro auræ] apud Virg: Quod & ipsum Græca fit imitatione, quibus in ra finientia, genitiuum in as faciunt.

3. Genitiuus pluralis Syncopen admittit. Vt terrigenûm pro terriginarum. Quod ferè fit in Compositis.

Reliquæ variationes Græcorum compræhensæ sunt versibus.

Paradigma.

Hic AEneas	Anchises	hæc Epitome.
Huius AEneæ	Anchisæ	Epitomes.
Huic AEneæ	Anchisæ	Epitomæ.
Hunc Anean vel Aneam.	Anchisen	Epitomen.
O AEnea	Anchise	Epitome.
ab hoc AEnea	Anchise	Epitome.

Plurali cum Paradigmate Musa conueniunt.

DE SECVNDA DECLInatione.

Quid

Quid est secunda declinatio?

Est cuius Genitiuus singularis in I & Datiuus in O regulariter desinit. Vt domini, domino.

Quot sunt terminationes secundæ declinationis?

Sex. Er, Ir, Vr, Vs, Eus, Vm.

Quomodo finiunt hic Casus?

I. Quæ in er, ir, vr, desinunt imitantur paradigma Magister apud Donatum.

II. Quæ in vs desinunt, Vt Dominus declinantur.

III. Quæ in eus finiunt Græca sunt, & ex eis casus etiam mutuantur.

IIII. Quæ in vm finiunt, vt scamnum declinantur.

Dic Regulas de terminationibus casuum?

Er

Er, vel Ir, vrq́, vel vm, simul eus, vs, redde secundæ.

Addimus e Græcis os & on, per vs, vm varianda.

I genitiuus habet, raro & rectum superabit.

Crescit ir, vr, eus, in multis iungitur his er.

Exceptio.

Conseruant normam pronominis ista secundam,

Nullus, vter, solus, sic totus & alter & vnus,

Sic alius neuter sic vllus, & inuenias I.

Eus dat eos vel ei vel ẽ, vult androgeos O.

Tertius & sextus retinent O, cætera dant I.

Quartus in vm fit, Græcus in on, sed neutra notabis,

Hæc

Hæc quartum & rectos similes dant hic & vbiq́.

Cum tenet eus rectus aliquando fit per à quartus.

Rectus in er, ir, vr, vm similem faciet sibi quintum

Eus eu, datq́ Ius I si propria, at addito fili.

Vs dabit e præter populus, fluuius, Deus agnus.

De Plurali.

Plurali primo quinto simul, I sociato.

Sed genito iunges orum nisi Syncopa fiat.

Tertius & sextus retinent Is: quartus in Os fit.

Festa lego per Ibus licet orum dent genitiuis.

Vt saturnalia, saturnaliorum, saturnalibus.

Vtroq́

Vtroq́ in numero neutralia, tres similes dant,
A dant plurali Græci simul atq́ latini.

Paradigmata.

Hic gener	dominus	orpheus
Huius generi	domini	orpheos eĭ vel êi
Huic genero	domino	orpheo et orphei
	(Virg:	Græco more.
Hunc generũ	dominũ	orphea
O gener	domine	orpheu
ab hoc genero	domino	orpheo.

Plurali imitantur vulgatum Paradigma.

DE TERTIA DECLInatione.

Quæ est tertia declinatio?

Est quæ format genitiuum singularem regulariter in Is & Datiuum in I. Vt sermo sermonis sermoni.

Quot

Quot sunt terminationes tertiæ declinationis?

Decem. a, e, o, c, l, n, r, s, t, x. His additur I. cuius pauca sunt.

Quomodo finiunt hic casus?

I. Quæ Masculina, Fœminina, & Communia sunt, Vt Paradigma Donati sacerdos declinantur.

II. Quæ neutra sunt in vtroq; numero tres similes casus habent, ac in plurali a, aliàs cum paradigmate conueniunt.

III. Præterea quæ Græca sunt, Græcorum imitatione multos casus formant, vt in regulis annotatur.

Dic Regulas de terminationibus casuum.

Tertia dat recto quæ signat vox cleonastrix. Sequentes uersus Despauterij de ratione formandi genitiuum ex singulis terminationibus addere placuit gratia adultiorum, sed nolim his obrui inferiores, ne multitudine præceptorum turbentur.

Nam

Nam tametsi hæc usu illos antea dedicisse oportet, tamen regulis certiores redduntur & memoria confirmantur.

Is genitiuus habet, sed eam uarie deriuabis,
A.E. Semper a mittit atis, uertes e per Is Genitiuo.
O. Addit O nis post O, dat inis muliebre do goq;.
Virgo,ordo,margo,cum cardine,apollo,cupido,
Turbo,homo,cũ nemo:tamen unedo postulat onis.
Enis habet anio, Nerio. Caro dat sibi carnis.
Græca, uelut Dido, muliebria sic modo flectes,
Vs capiat patrius, reliqui dant o bene casus.
C.D. Halecis, lactis, Dauidis, Bogudis esser.
L. Additur is post L. sed lis iungunt sibi mel, fel.
N. Additur is post N. tamen on quandoq; dat ontis,
Donat Inis neutrum,pecten,flamen,cano natum.
R. R capit is, far ris,Lar tis proprium maris,Epar
Epatis efficiet, Cris mobile cer dat ut acer
Ac alacer, bris dant imber cum prole saluber,
Et celeber, per tris ter formes omne latinum,
Vt pater & mater frater: Dat eris later,et Cor
Cordis. Iter tineris: Iouis optat Iupiter usq;.
Robur oris, iecur atq; femur tibi præbet eburq;.
AS. AS: interponit TI Mas maris: As dabit Aßis.
Hoc uas uasis habet: Vas his uadis: Antis habento,
Mascula Græca: Volunt adis non mascula poni.
ES. ES mutabis in Is. Græcus dat multa per etis.
Adde quies,locuples,mansues. Per etis teges exit.
Et seges, interpres, præpes, paries, abiesq;,
Indiges, atq; aries, perpes, teres, ac hebes addo.

Dic uerres uerris : Vates uatis. Per itis fit
Communis generis non dictum siue marini.
Pes dat edis. Natum sedeo dat idis. Volet edis,
Hæres uel merces : Cererisq; ceres retinebit.
Aes æris: præs prædis habet. Diphthongus utriq; est
IS. Is non mutabo : Dant dis cuspis, lapis, atq;
Plurima Græca : Facis per eos, uel ios, uel yos, uel
Entis, Græcorum quædam. Charis ac charitis uult.
Quod dedit er dat eris, quod in us fuit ut prius esser
Dis, lis dant itis cum samnis, iunge Quiritem.
Glis solum gliris. Semis semissis habebit.
OS. Os ti interponit. Glos, mos, flos, ros facit oris.
Quod dedit or faciet ueluti prius. Ossis os optat.
Os oris : Custos custodis : Bos bouis : Ois
Thos, minos, & tros, cupiunt. Quibus addit heros.
VS. Vs tibi mittit oris : Peius peioris habebit.
Dant eris hulcus, olus, uellus, uenus, & genus, atq;
Viscus, acus, fœdus, scelus, et cum pondere, uulnus,
Munus, onus, sydus, latus, ac opus, & uetus addo,
Et funus, rudus: sed oris uel eris dare pignus,
Vt fœnus dicunt : Melius per oris fit utrumq;.
Vris habent tellus ueluti monosyllaba. Grus sus
Dant uis. Intercus dat utis. Liguris ligus optat.
Dat pecus hæc pecudis: loca græca feruntur in untis.
Pus ortum dat odis. Incus, subscus, palus, udis.
Vtis fœmineum reliquum. Laus frausq, dat audis,
BS. PS. Vult I seri medio (b, P, si præit S) genitiui.
E. per I. mutabunt polysyllaba, dat cupis auceps.
Dic Hiemis, pultis, capitis. Cipitis dabo proli.

NS.

Ns.Rs. Ns aut Rs S demens tis dabit apte.
Dis uult glans, nefrens: Capitis lens, et foliu frons
Libraq;, cū pendo, et quod cor faciet tibi nomen.
Vntis habeto quiens et iens: Legem ambio spernit.

X. X in cis muto: Per gis lex, frux, aquilex, Rex,
Grex, remex flecto. Cum Græcis addito multis
Impetigem. Coniunx N tollens coniugis edit.
E, per I mutabunt polysyllaba, quam retinebunt
Myrmex, & ueruex, aquilex, halexq;, resexq;.
Atq; lelex, celex. Tilis optat habere supellex.
Dic senis, & noctis, niuis. Actis paucula seruant,
Testis hylax. Solumq; briax formatur in axis.

Tertius I præbet. Quartus fit in em beo ne casus.
Im faciunt turris, buris, sitis atq; charybdis,
Tussis, vis, Peluis, maguderis, atq; mephitis.
Et propria, vt fabaris, Tyberis, Leucaspis & opis,
Sic Tygris, Syrtisq; & in is residentia Græca.
Em dat & Im puppis, restis, febris, atq; securis.

In dat ab is Græcus. Per a multa vt
Phyllida profert.
Par recto quintus, Græcis tamen S removebis.
Sextus in I. vel in E. quandoq; tamen
dat vtrunq;,
I vel E dant finis, fustis, pugil, & Virgil, imber,
Vnguis, auis, postis, vectis, cum nepte,
supellex,
Atq; tridens, classis, cum ciuis, & amnis
& ignis,
Sic anguis: Strigilis strigili vel strigile dicam.
Quod dedit Im quarto casu, solet I dare
sexto.
Rectus in al, ar, & e, præter sale, farre
dabunt I.
Mobile quod fit in Er, is, & e, mensesq;
dabunt I.
Cuncta trium formant e vel i, sed cætera
dant e.

Plurali primo, quarto, quinto, dabis
es, a.
Quum genitiuus iũm dat, Quartus in eis
quoq; fiet.
Quod dedit I ſexto, niſi comparat hoc ia
ponit.
Vult ia plus raro: Nunquam vetus, eſ-
ſer apluſtra.
Vel ſtria. Si ſolum dat ſextus e, non
ia pones.
Vm vel ium iunges genito, ſed Græca
dabunt on.
Præbet Ium patrius, ſi ſextus in I fuit
ante.
Tolle vigil, ſupplex, opifex, vetus, &
pugil, & quod
Comparat, (excepto plus.) artificem,
ſtrigilemq;,
Atq; inopem, memorem, conſortem iungi-
to: Et ortum

Acapio : Diues quibus additur. Vm dat e tantum.
As dat ium latiale : Magis Polysyllaba dant vm.
Donat ium sanguis, Lynter, caro, dos, vter, os, os,
Glis, faux, nix, nox, cor, lis, cos : Quodq; vncia donat.
S quoq; non crescens : Vult ns : Iunge quiritem.
Excipis inde canis, iuuenis, panis, volucrisq;
Et vates. Proles, soboles forte indole: iuncto.
Donat ium cum mure, cohors, monosyllaba iunge.
Consona bina tenet si finis : Finge priorem
Tantum plurali numero. Signato figuras.
Festa orum vel ium dant, si pluralia tantum. Ter-

Ternus ibus retinet cum sexto demito bobus.
Tis vel ibus in ma formabunt Græca latinis.

DE QVARTA DECLInatione.

Quæ est quarta declinatio?

Est quæ format genitiuum singularem Regulariter in vs & datiuum in vi. Vt hic fructus, huius fructus, huic fructui.

Quot sunt terminationes quartæ declinationis?

Duæ. vs & v.

Quomodo finiunt hic casus?

I. Quæ in vs terminantur, imitantur paradigma Donati fructus.

II. Quæ in v, indeclinabilia sunt in singulari, in plurali declinantur. Vt hoc

Cornu, huius Cornu, pluraliter hæc Cornua, &c.

Dic Regulas de terminationibus Casuum.

Quarta dat us recto, dat & u, sed flectere noli,
Us genitiuus habet: Sed ternus ui tibi præbet.
Um quartus: quintus par recto; sextus in u fit.
Plurali primo, quarto, quinto, dabis us, a.
Dat genitiuus uum: sed ternus sextus ibus dant:
Format ubus, portus, ficus, tribus, arcus, acusq́.
Ut quæstus, partus, quercus, lacus, & specus, artus.

Para-

paradigma Graece significat exemplum vel facie...

Fœmininum.	Neutrum.
Hæc manus	hoc Cornu.
Huius manus	huius Cornu &c.
Huic manui	Plu: hæc Corua.
Hanc manum	horum Cornuum.
O manus	his Cornibus.
ab hac manu	o Cornua.
Plu: hæ manus &c.	ab his Cornibus.

Quot ſunt notationes præter dictas de Caſibus variantibus a Paradigmate?

Tres. Videlicet de genitiuis ſingulari & plurali & de datiuo ſingulari.

I. Veteres Genitiuum ſingularem per v̄is diuiſas ſyllabas fecerunt. Vt Ter: Eius anuis cauſa. Sed apud eundem nihil tumulti, & nihil ornati antique dicta ſunt.

II. Datiuus ſingularis per apocopen Poëtis aliquando effertur, vt parce metu Cytherea. Vi. pro metui.

III. Genitiuus pluralis patitur syncopen: Vt quæ gratia currũm pro curruum.

DE QVINTA DECLInatione.

Quæ est quinta declinatio?

Est quæ format genitiuum singularem in ei, & Datiuum item in ei. Vt species, huius speciei, huic speciei.

Quot sunt terminationes quintæ declinationis?

Vna. es.

Quomodo finiunt hic casus?

Omnes imitantur paradigma Donati. species.

Dic Regulas de terminationibus casuum.

Quinta dat es recto; sed ei genito atq; datiuo.

Em quartus: quintus tenet es: e sextus habebit.

Plurali primo, quarto, quintoq́ dabunt es.

Erum dat genitus: cum sexto tertius ebus.

Cuncta ferè quintæ desunt genito atq́ datiuo,

Excipe res species, acies, faciesq́, diesq́.

Paradigma.

Hic aut hæc dies, huius diei, huic diei, hunc aut hanc diem, o dies, ab hoc aut hac die. Plural: Hi dies, horum dierum, &c.

Quot sunt notationes, præter dictas de naratione huius declinationis?

Tres, De tota declinatione hac & de genitiuo singulari.

I. Olim tertia declinatione quædam hoc modo declinabantur. Vt Plebs, Plebei. Qui genitiuus apud Liuium frequens est.

II. E longum est in puris, hoc est, uocalem ante ei habentibus in reliquis breue. Vt species, speciei, e longum. Fides, fidei, e breue.

III. Genitiuus singularis aliquando patitur contractionem ei in ēi Diphthongum. Vt dic, uel diēi pro diei.

Dic Notationes de declinatione compositorum.

I.

Si componuntur duo recti, ambo variantur.

Non sic alteruter declines nec leopardus.

Dic Explicatius.

Composita ex duobus rectis, utroq; recto integre declinantur. Vt hæc Respublica, huius Reipublicæ, & sic in reliquis casibus, ut res & publica.

II.

Obliquo rectum si iungas flectito rectum

Obliquus recto coniunctus non variatur.

Dic Explicatius.

Composita ex recto & obliquo, per rectum solum declinantur, obliquo indeclinato. Vt Iurisperitus, Iurisperiti, Iurisperito, &c.

Si

III.

Si componuntur genitiui non variantur, Vt huiusmodi, istiusmodi.

De Heteroclitis.

Quomodo diuiditur nomen secundum declinationem?

Dictum est supra uarié diuidi posse, sed quod ad præsens institutum attinet, duplex est: Aliud Analogon dicitur, aliud anomalon.

Quid est Analogon?

Est in quo seruatur Anologia, hoc est, quod modum inflexionis his Regulis declinationum præscriptum integre, sine uariatione sequitur. Dicitur autem ἀναλογία proportio ab ἀναλέγομαι, id est, reputo, confero, quod in Analogia unum cum alio collatum conueniat. Vt scamnum & damnum, in formatione casuum in utroq; numero conueniunt.

Quid est Anomalum?

Est nomen diuerso modo à regulis dictis declinatum: Vel quod non planè & simpliciter iuxta prædicta præcepta declinatur, sed usu & usurpatione autorum, ab usitato modo deflectit. Vt locus non planè &

ne & simpliciter in plurali usurpatur: Sed neutri & masculini est generis.

Dicitur ἀνωμαλία inæqualitas, uel inæquabilitas, ab ἀ priuatiua & ὁμαλὸς planus, simplex, quasi non planum uel simplex.

Quotuplicia sunt Anomala?

Duplicia. Heteroclita & Defectiua.

Quæ sunt Heteroclita?

Sunt quæ declinantur quidem integre vtroq; numero, sed diuersa ratione. Vt locus aliam habet rationem in singulari, aliam plurali: Vt tamen vsitatum vtroq; numero. Sic cætera.

Quæ sunt Defectiua?

Sunt quæ Analogiam quidem seruant, Sed non sunt omnibus numeris & casibus vsitatè recepta: Et culpa est quidem Analogon singulari numero, quia conuenit cum Musa: Sed in plurali vix inuenias casum habere.

De

Quotuplicia ſunt Heteroclita?

Triplicia.
1. genere.
2. declinatione.
3. genere et declinatione ſimul.

De primo genere Heteroclitorum.

Quæ ſunt heteroclita genere?

Sunt quæ in ſingulari alterius ſunt generis quam in plurali.

Quomodo diuiduntur Heteroclita genere?

Quadrupliciter.

Quædam in ſingulari ſunt.		in plurali.	
	1. Maſculina		1. neutra.
	2. Fœminina		2. neutra.
	3. Neutra		3. maſcul:
	4. Maſcul: et neutr: ſimul.		4. ſic & plurali.

Da I. Heteroclita singulari masculi-
na, plurali neutra.

Ismara, Taygetus, cetusq́, locusq́, io-
cusq́,
Supparus, infernus, euentus, maßicus,
atq́ frax.
Baltea coniungas, & tartara, Dindy-
ma, auernus,
Mænalus, hinc iussus, tum sibila, carba-
sus, inde
Tænara, dehinc Phrygiæ numerabis
Gargara montem:
Mascula sunt primo numero, Sed neu-
tra secundo.

Die notationes de his Heteroclita.

1. Latini Græcorum exempla imitantur, cum propriis talibus neutro genere pluraliter utuntur. Nam Græcis id peculiare est, subintellecto nomine ὄρος mons.

2. Quædam utroq; genere pluralem faciunt.
Vt locus, hi loci & hæc loca.
Iocus, hi ioci & hæc ioca.

Da II. Heteroclita singulari fœminina, plurali neutra.

Intybus intyba dat, sic Pergamus atq;
supellex.

Notatio.

Reliqua quæ huc referuntur alias habent rationes. Vt arbutus aliud est & aliud arbuta, uidelicet fructus arboris arbuti. Sic pascua adiectiuum est. Item altilis & alia, quæ diuersis generibus usurpantur, prout diuersa subintelliguntur substantiua.

Da III. Heteroclita singulari neutra, pluralia masculina.

Mascula plurali numero, sunt neutra priore.

Elysium, cælum, quibus apte iungitur
Argos,

Plurali numero sunt mascula neutraue
frenum,

Et filum, claustrum, rastrum: Coniunge capistrum,

Est primo numero neutrum plus, omne secundo.

Da IIII. heteroclita masculina & neutra simul.

hic baculus	*hoc baculum.*
hic supparus	*hoc supparum.*
hic chirographus	*hoc chirographū.*
hic crocus	*hoc crocum.*

Appendix.

Iuxta horum formam quædam fœminina sunt & neutra simul:

vt	*hæc nardus*	*hoc nardum.*
	hæc papyrus	*hoc papyrum*
	hæc cepa	*hoc cepe*
	hæc hyssopus	*hoc hyssopum.*

Notatio.

Reliqua quæ huc à Grammaticis referuntur, alias habent rationes, sicut & hæc fortaßis. Vt Amigdala non ab Amygdalus est, sed ab Amygdalon, quod fructum notat Amygdali arboris. Cæpa etiam singu-

singulariter dicitur. Vt cæpe plurale non sit necessarium inde ponere.

De secundo genere heroclitorum:

Quæ sunt heteroclita declinatione?

Sunt quæ ad diuersas declinationes referuntur.

Quomodo diuiduntur heteroclita declinatione?

Septem modis.

I. Quædam sunt primæ & quintæ declinationis. Vt materia, materies. luxuria, luxuries. segnitia, segnities, & multa alia vitiorum nomina.

II. Quædam sunt primæ & tertiæ declinationis, videlicet propria in Es, Græca. Vt orontes, huius orontis, vel orontæ. Orestes, huius orestis, vel orestæ. Item in eadem declinatiane:

laches, huius lachetis, vel lachis.
chremes, huius chremetis vel chremis.

III. Quædam sunt secundæ & quartæ declinationis, vt sunt pleraq; arborum nomina quæ imitantur domus, & colus.

hæc laurus, huius laurus & lauri,
hæc quercus, huius quercus & querci.
hæc ficus, huius ficus & ficui.

De declinatione domus, Versus.

Tolle me mu mo dat: primo, mi misq; secundo.

IIII. Quædam sunt secundæ & quartæ declinationis, scilicet à πους composita. Vt

ædipus pi, & ædipus podis,
polypus pi, & polypus podis

V. Vas singulari numero tertiæ est declinationis, plurali secundæ. Vt hoc

vas, vasis,

plu-

plur: hæc vasa, vasorum.

VI. Contra iugerum singulari secundæ declinationis est, plurali tertiæ. Vt

hoc iugerum, iugeri.

plur: iugera, iugerum iugeribus.

VII. Adiectiua composita ab animus, frenum, cliuus, neruus, baculus, secunda & tertia declinationes vsurpantur.

Vt exanimus vel exanimis.
effrenus vel effrenis
accliuus vel accliuis.
eneruus vel eneruis
imbecillus vel imbecillis.
Additur hilarus vel hilaris,

De tertio genere heteroclitorum.

Quæ sunt heteroclita genere & declinatione?

Sunt quæ simul sunt & diuersi generis, & diuersæ declinationis.

Quomodo diuiduntur heteroclita genere & declinatione?

Quintuplicer.

I. Quædam sunt fœminina primæ declinationis, & simul neutra secundæ declinationis, Vtroq; numero.

Vt. hæc tribula læ: hoc tribulum li
hæc mulctra træ: hoc mulctrum tri
hæc colocasia siæ: hoc colocösium sij.
hæc cæpa pæ: hoc cæpe pis.
hæc syngrapha phæ: hoc syngraphum phi.

II. Quædam sunt in singulari neutra & secundæ declinationis, in plurali fœminina & primæ declinationis: comprehensa autem sunt his versibus.

Dic epulas & delitias numerus prior vm dat,
Balnea dic vel eas, tantum prior vm numerus dat.

III. Quædam sunt in singulari fœmini-

minina & primæ declinationis, in plurali neutra & secundæ declinationis, Vt sunt artium nomina:

Vt hæc Grammatica cæ, & Grammatice ces, vel plur: Grammatica orum.

IIII. Quædam sunt fœminina tertiæ declinationis, & neutra secundæ declinationis.

Vt. hęc contagio hoc contagium
hęc colluuio hoc colluuium.

V. Quædam sunt masculina quartæ declinationis, & neutra secundæ declinationis.

Vt. hic euentus, hoc euentum ta.
hic actus, hoc actum ta.

Hic Appendices.

I. Quædam sunt Anomala casu, quæ non analogice casus formant. Vt iupiter, iouis.
iter, itineris.

II. Penus & specus magis adhuc heteroclita sunt.

Penus.

1. hic penus, ni masculini generis, secundæ declinationis.

2. Hæc penus, nus fœminini generis, quarta declinatione.

3. Hoc penum ni, neutri generis, secunda declinatione.

4. Hoc penus oris, neutri generis, tertia declinatione.

5. Inuenitur & hoc penu.

Sed posteriores magis in quarto ordine usi sunt.

Ver: est dominusq;, manus, scamnum, corpus, quoq; cornu.

Specus.

1. Hic specus, ci masculini generis, secunda declinatione.

2. Hæc specus, cus fœminini generis, quartæ declinationis.

3. Hic specus, cus masculini generis, quarta declinatione.

4. Hoc specus, oris neutri generis, tertia declinatione.

Lectum est, & hæc speca specæ, & hoc specum, ci & hoc specu indeclinabile. Sed hoc rarius est.

Sed & hoc in masculino genere & quarto ordine frequentius legitur.

De Defectiuis.

Quotuplicia sunt defectiua?

Duplicia.

Quæ-

Quædam enim de ficiunt.
- 1. Numero
- 2. Casu.

Quotuplicia sunt defectiua numero?

Sextuplicia.

Quædam enim sunt.
- 1. masculina singularia tantum.
- 2. fœminina singularia tantum.
- 3. neutra singularia tantum.
- 4. masculina pluralia tantum.
- 5. fæminina pluralia tantum.
- 6. neutra pluralia tantum.

Carent ne hoc modo defectiua prorsus suis numeris?

Quædam ex his omnibus generibus habent aliquando casus ex deficiente numero, sed rarius. Verum hæc vsu obseruanda sunt. Vt soles pluraliter etiam dicitur, pro diebus. Lege Philip: & Rom.

Da I. defectiua maſculina ſingularia tantum.

Aer, ſol, mundus, cum veſpere, pontus, & Æther,
Sanguis, ros, aluus, cum carcere, puluis, & almus,
Et ſopor, & ceſtus, limus, fimus, & penus adde.

Da Apendicem.

Huc referuntur & propria. Vt Ioannes, Rhenus, Ianuarius.

Da II. defectiua fœminina ſingularia tantum.

Vita, ſalus, ſoboles, proles, mors, gloria, tellus,
Lux, fuga, fama, lues, humus, & cum pube, iuuentus,
Paupertas, plebs, gaza, fames, contagio, labes,
Talio, cum tuſsi, cumq́ indole, culpa, ſenectus,

Et

Et bilis, pestis, tabes, sitis, atq; supellex,
Hinc bona pars quintæ, ceu spes, requiesq;, fidesq;,
Quæq; aliquod vitium aut virtutem nomine signant.

Da Appendicem.

Huc pertinent propria fœminina. Vt Maria. Hafnia. Et ætatum nomina ut pueritia, adolescentia.

Da III. Defectiua neutra singularia tantum.

Ver, pelagus, senium, solium, nihilumq; pedumq;,
Lethum, iusticium, fel, cænum, vulgus & æuum,
Et iubar, & halec, cum vitro, fascinum, & album
Adde gelu, atq; salum, penus, atq; lutum, atq; macellum,
Quæq; carent casu, virus, pus, fasq;, nefasq;

Da Appendicem.

Huc

Huc pertinent triplicia alia.

1. Nomina metallorum, ut aurum argentum &c.

2. Quæ semina & alia terræ nascentia significant. Vt hrdeum, eruum, triticum.

3. Liquidorum nomina aliarumq; rerum, quæ ad mensuram uel ad pensum pertinent. Vt oleum, lac, mulsum, butyrum, acetum &c.

Da IIII. defectiua masculina pluralia tantum.

Liberi, & annales, natales atq; penates,
Cancelli, cani, fasti, superi, inferi, & artus,
Manes, & lemures, cum cœlitibusq; priores,
Et cum carceribus, gemini, proceresq; laresq;,
Inde pugillares, fasces, vepresq;, salesq;.
Atq; fori, atq; loci, et iuncti cum caßibus, antes,
Et propria, vt Gabij, locri, veij, atq; Philippi.

Da

Da IIII. defectiua fœminina pluralia tantum,

Antiæ, & ambages, ædes, argutiæ, &
alpes,
Blanditiæ, bigæq;, apinæ, tricæ, atq; clitellæ,
Copiæ, & excubiæ, grates, diræq;, genæq;,
Et cum compedibus, ceremoniæ, atq; salebræ,
Diuitiæ, sordesq;, inimicitiæ, insidiæq;,
Cratesq;, grossiq;, facetiæ, opesq;, foresq;,
Feriæ, & exequiæ, fauces, valuæq;, minæq;,
Literæ, & illecebræ, lactes, nugæ, atq; tenebræ,
Exuuiæ, scopæq;, manubiæ, quisquiliæq;,
Nundinæ, & induciæ, nonæ, idus, atq; Calendæ,
Nuptiæ, & inferiæ, cunæ, thermæ, atq; secundæ,

Vires,

Vires, suppetiæq́, vigiliæ, primitiæq́,
Relliquiæ, phaleræ, paleæ, præstigiæ, habenæ,
Sortesq́, scalæq́, offuciæ, & oppida Thebæ,
Et cumæ, & similes, quarum pars maxima Graiæ.

Da VI. Defectiua neutra pluradia tantum.

Ilia, cum rostris, bellaria, pascua, et arma
Exta, parentalia, sponsalia, munia, iusta,
Mænia, vinacea, cunabla, crepundia, castra,
Et iuga, cum lustris, hiberna, repotia, tesqua,
Hinc præcordia, cum genitalibus, atq́ statiuis,
Et mapalia, cum palearibus, atq́ Cytheris.

Vt

Et proprijs alijs, velut orgia, Gargara, Susa.

De Appendicem.

Huc pertinent triplicia nomina, preter iam dicta.

1. Propria, ut Bactra, ceraunia.
2. Festorum, ut Bacchanalia, agonalia.
3. Titulorum, ut bucolica, Georgica. halieutica, chronica, Biblia.

De Defectiuis casu.

Quæ sunt defectiua casu?

Quæ non per omnes casus integrè declinantur, sed certis quibusdam vsitatè deficiunt.

Quotuplicia sunt defectiua casu?

Duplicia. Quædam omnibus casibus deficiunt quod ad variationem, vel indeclinabilia sunt, nisi admodum raro: Quædam aliquibus deficiunt.

Nomen in V nullum numero variabo
priore.
Nunquam nomen in I, vel in e, numerisq́;
reflecto.
Barbara multa manent non flexa: quibus dato cæpe,
Pondo, pedum, nequam, nugas, hir, fasq́;
nefasq́;,
Nil, nihil, instar, ador, tot, quot, cum
prole vtriusq́;,
Adde necesse datis, fit, præstoq́;, pluraq́;
iungens.

Quæ deficiunt certis casibus?

Ea sunt septem generum.

I. Quædam deficiunt nominatiuo singulari, cæteros habent.

Versus.

Vix retinent rectum frondis, cum femine, frugis,

Cum ditione, dapis, precis, & necis, &
vicis atq;,
Remigis, addis opem nisi diuam significâris.
Verberis adijcito: Primoris Seruius addit.

II. Quædam deficiunt vocatiuo cæteros habent.

Versus.

Querens, distribuens, infinitumq;, negansq;,
Et referens, uocitante carent: Pronomen ut omne
Quatuor exceptis, noster, nostras, meus & tu.

III. Quædam solo Ablatiuo vsurpata sunt, cæteris carent.

Versus.

Est Ablatiuus nonnullis solus in usu,
Obijce, sponte, diu, noctu, natu, impete, iussu,
Astu, cum promptu, permissu, flamine iunge,
Impetis & spontis, flamenq; leges aliquando.

IIII. Quædam deficiunt genitiuo, datiuo & ablatiuo plurali, cæteros habent.

Versus.

Plurali numero cum sexto tertius absit,
Et patrius quintæ: Res atq; dies capis inde.
Talia sunt ius, thus, æs, os, far, defruta, morum,
Hordea, mulsa, forum, uinum mare: Iungito rus, mel,
Oribus & uinis & plura leges aliquando.

V. Quædam rectos habent non item cæteros.

Versus.

Aleo dat rectos, ut ganeo, iungitur expes.

VI. Quædam diuersos casus, eosq; paucos habent.

Versus.

Cætera, masculei rectum remouento priorem:
Dic fors, forte: luesq;, luem, lue: macteq; macti:
Tantundem solum tantidem debet habere.
Cum primo, quartum, quintumq;, specus petit: & plus
Pluris & à pluri neutrum: Plurale sit omne.
Suppetiæ inficiæ dant quartum. Dica dat, as, am,

Deq. ueru uerum tollunt. Grates dato fratres
Gratis, Grate leges: Repetundarum repetundis:
Vis, uis, uim, ui, dat, quondam has uis, nunc fero uires,
Tabi dat tabo, Fabius dixit quoq; tabum.

DE SPECIE SEPTIMO accidente nominis.

Quot sunt species nominum?

Duæ. Primitiua & Deriuatiua.

Quæ sunt Primitiuæ speciei nomina?

Quæ à nullo alio descendunt. Vt equus. aper.

Quæ sunt nomina Deriuatiuæ speciei?

Quæ aliunde originem trahunt. Vt equuleus. aprugnus.

Quot sunt species deriuatiuorum?

Quinq.

Patronymica, Possessiua, Diminutiua, Denominatiua, Verbalia.

I. De Patronymicis.

Quæ sunt Patronymica?

Patronymica sunt quæ gentem & originem significant.

Sunt autem Græca omnia præter pauca, quæ latini ad eorum exempla finxerunt, ut scipiades à scipione quo Virgil: usus est. Honoriades ab Honorio apud Claudianum.

Vnde formantur Patronymica?

I. Formantur proprie & vt plurimum à parentum nominibus, ideoq́ Patronymica dicuntur:

Vt Priamides à Priamo patre
Chryseis à Chryse patre.

II. Formantur etiam Patronymica im propriè, ab alijs quam parentum nominibus.

Vt

Vt ab Ilio Ilias, ab Achaia Acheis, à Thebæ Thebais.

Quot sunt terminationes Patronymicorum?

Quatuor. Des, as, is, ne.

Versus.

Mascula des primæ, sunt as is fœmina ternæ,
Ne quoq́ fœmineum sed flectitur ordine primo.

Quomodo formantur Patronymica?

I. *Quæ in des finiunt formantur tripliciter.*

1. A nominibus primæ declinationis in as, abiecta ultima consonante à nominatiuo, et addita syllaba des. Vt AEneas AEnea AEneades, Hippotas Hippota Hippotades.

2. A nominibus primæ declinationis in es, mutata

tatas in des, & pro uocali E, assumta I, uel A. Vt Anchises Anchisiades, laertes laertiades.

3. In secunda & tertia declinatione à Casu exeunte in I, Vt: Priamus Priami Priamides. Thestor Thestoris Thestori Thestorides.

Excep: Duæ.

1. Quæ sunt secundæ declinationis in ius, uertunt alterum I genitiui in AE. Vt Mænetius Mænetiades.

2. Quæ in eus fiunt, penultimam genitiui, cum ultima in ei Diphthongum contrahunt. Vt Tydeus Tydei Tydêides. Sic Aneides.

II. In as & is desinentia, pleraq; à masculinis in des fiunt, abiecta de sylla-ba. Vt Iliades Ilias. Dardanides Dardanis.

Excep: Duæ.

1. Quæ in is desinunt, & à proprijs masculinis in eus ueniunt, ea plerumq; I longum, siue Diphthongum, quæ in penultima est, dissoluunt, & priorem uocalem in suam longam conuertunt. Vt Theseides Theseis, Nereides Nereis. Sic AEneis ab AEneides figurato.

2. Quædam ex nominibus primæ declinationis in s fiunt, inter e & s ponendo I. Vt à Brises fit Briseis à Chryses Chryseis.

Nota-

Sunt præterea alia quædam contra Regulam formata: Vt Persis a Persa. Libystis a Libya.

III. In ne desinentia, suæ cuiusdam formæ sunt, quæ si à nominibus in eus, siue vs veniant, I in penultima longum habent. Vt Nereus, Nerei, Nerine. Adrastus, Adrasti, Adrastine.

Sin autem à nominibus in ius fiunt, posteriorem vocalem etiam in O vertunt, vt Acrisius, Acrisij, Acrisione.

II. De Possessiuis & Gentilibus.

Quæ sunt Possessiua?

Sunt quæ Possessionem & proprietatem aliquam significant. Vt Euandrius, herculeus.

Quæ sunt Gentilia?

Sunt quæ patriam & gentem sig-

nificem ideoq; quodammodo possessionem. Vt Romanus, Atheniensis.

Quot sunt horum terminationes?

Terminationes possessiuorum, atq; gentilium multæ variæq; sunt, sed præcipuæ tamen hæ.

1. Cus, vt Gallicus.

2. Nus, præcedente A vel I, vt Romanus, Alexandrinus.

3. Vus vna syllaba præcedente I, vt argiuus.

4. Vs purum præcedente E longa, vt Pythagoreus.

5. Ius præcedente T, vt tribunitius, Natalitius.

6. Ius præcedente consona casus primitiui, vt prætorius, à prætore.

7. Ensis, vt Catanensis, Romanensis. Hæc οἰκειωματικά vocat Linacer.

8. Huc pertinent & illa latinorum anti-

antiqua in Ns vel Rs desinentia, qualia sunt Laurens, Tiburs, quæ forma gentilium est.

9. Et quæ per concisionem in as dicuntur, vt Arpinas, Aquinas, pro Arpinatis & Aquinatis.

10. Et in Ia desinentia, præcedente A vel I Græca, vt Spartiata, Sybarita.

Vnde formantur?

Vna certa eorum formatio tradi non potest propter nominum & terminationum diuersitatem. Sed tamen haud difficilis erit formatio, si ad Analogiam hoc est, similium exempla vbiq; respicias. Vt enim à Roma, Romanus dicitur, sic à Gratia Gratianus. Et vt à Titus, Titi fit Titius: Ita à quintus quinti, quintius.

III. De Diminutiuis.

Quæ sunt Diminutiua?

Sunt quæ Diminutionem primitiui sui significant, vt Regulus a Rex, Canicula à Canis. Significat enim Regulus paruum Regem propriè. Canicula paruum canem.

Quis est usus diminutiuorum?

1. *Vtimur blandiendi gratia, ut corculum a cor.*

Notatio.

Huc pertinent propria mulierum, quæ neutro genere hac forma apud Græcos efferuntur. Vt Glycerium, Phænicium.

2. *Festiuitatis causa, ut Iuuenalis: Vnde fit ut malim fraterculus esse gigantum.*

Quæ sunt terminationes diminutiuorum?

Terminationes eorum sunt fere hæ

1. *Lus, la, lum, urceolus, unciola, Tuguriolum.*
2. *Vlus, la, lum, regulus, hastula, capitulum.*
3. *Culus, la, lum, igniculus, canicula, corculum.*
4. *Ellus, a, um, agellus, pagella, flagellum.*
5. *Illus, a, um, lapillus, anguilla, sigillum.*

Notatio.

Huc

Huc pertinent & in quibus consonans, quæ fuit in penultima primitiui, in X mutatur. Vt Paxillus à palus, Maxilla à mala, Pauxillum à Paulum.

6. Vnculus, la, ut homunculus, ratiuncula. Quæ terminatio eorum est, quæ à primitiuis in O fiunt. Vt homo, ratio.

7. Vleus ut equuleus, aculeus. Sed hoc posterius à primitiui acus genere defecit.

8. Aster, ut parasister. Hanc formam imitationem putant significare.

9. Cio, homoncio, senecio.

Quomodo formantur diminutiua?

In his etiam consideranda est Analogia, hoc est, similium formatio. Nam quædam à recto veniunt casu, vt corculum à cor. Quædam ab obliquis, vt Tegeticula à Tegetis.

Rursus quædam ab integris, vt superiora quæ nominatiuis à fiunt. Alia à corruptis, vt Paxillus à Palus. Asellus ab Asinus. In quibus nihil præter primam syllabam integrum est.

IIII. De Denominatiuis.

Quæ sunt Denominatiua?

Denominatiua dicuntur, quæcunq; ab altero aliquo Denominationem habent. Vt ferreus à ferro.

Notatio.

Hæc forma continentur omnia ea deriuata, quæ à nominibus uenientia, in superiores species non cadunt. Quæ tamen aliquando eandem, aliquando diuersam habent terminationem.

Quotuplicia sunt Denominatiua?

Denominatiua latißime patent, Sed ad duo quasi capita præcipuè referri possunt. Nam alia sunt Adiectiua, alia Substantiua.

Quæ sunt terminationes substantiuorum?

Sunt fere hæ.

1. Ia, cum consonante genitiui primitiui, ut Audacia ab audaci. Ignauia ab ignaui.
2. Cia, ut pudicus, pudici, pudicicia.

   Hæc fiunt à Genitiuo secundæ uel Datiuo tertiæ declinationis in I.
3. Nia, præcedente mo, ut Castimonia à Genitiuo.

La,

4. La, ut clientela, pnultima genitiui mutata in e longum.
5. Na, præcedente uocali longa uel diphthongo, ut officina, Leæna.
6. Le, præcedente I ut ouile, cuiusmodi & a uerbis ueniunt, ut sellile, a sedeo.
7. Re, præcedente a, ut luminare.
8. O, cum consonante primitiui, ut Cicero a Cicer.
9. Do, præcedente e uel u, ut dulcedo, testudo.
10. Go, præcedente a uel u, ut farrago, ferrugo. Nam quæ I ante D uel G habent pleraq; a uerbis fiunt ut Libido, a libet.
11. Al, ut ceruical. Hæc a genitiuis fiunt, ultima in Al conuersa.
12. Ar, ut lupanar, lacunar.
13. Rium, ut pomarium, solarium. Huius formæ nomina comprehensiua uocantur, ut & illa in etum, ut coriletum, lauretum.
14. Bulum ut acetabulum. Talia sunt & quædam uerbalia.
15. Monium, ut patrimonium, testimonium.
16. Tor, quæ uerbalium speciem habent. Vt Ianitor.
17. Tas, ut probitas, pietas.

Quæ sunt terminationes adiectiuorum?

Sunt fere hæ.

1. Ber, ut saluber.

Ster

2. Ster, ut campester, paluster.
3. Lis, præcedente uocali longa, ut pluuialis, similis.
4. Aris, ut familiaris, Apollinaris.
5. Stis, ut celestis, agrestis.
6. Eus diuisis syllabis præcedente C. ut herbaceus.

Notatio.

Veniunt hæc à nominibus primæ declinationis ut plurimum, ut sunt herba, charta.
7. Eus precedente consona primitiui, ut ferreus.

Notatio.

Hæc forma & superior materiam fere significat.
8. Vus, diuisis syllabis, ut annuus, menstruus.
9. Idus, ut herbidus, id est, herbis abundans. Sic cætera.
10. Timus, ut legitimus, maritimus.
11. Nus, ut ficulnus, quernus.
12. Orus, ut canorus, odorus.
13. Osus, ut uinosus, quæ forma copiam signat.
14. Lentus, ut temulentus, uinolentus.
15. Tus, præcedente A, uel I, uel V, longa, ut togatus, auritus, cornutus.
16. Stus, ut honestus, uenustus.

Notatio.

Hæ duæ formæ habitum significant.

17. Vus, una syllaba, præcedente I, ut festiuus. furtiuus.

Appendix.

His adduntur numeralia ordinis, ut millesimus. centesimus, decimus.

Item distributionis, deni, septeni, quini.

V. De Verbalibus.

Quæ sunt verbalia?

Verbalia dicuntur, quæ à verbis, aut eorum participijs siue supinis deducuntur. Vt

Amator ab amatu, Lectio a lectu.

Quotuplicia sunt verbalia?

Duplicia. Quædam enim substantiuè, quædam adiectiuè vsurpantur.

Quæ sunt terminationes Substantiuorum?

Sunt fermè hæ.

1. A, cum consonante præsentis, ut scriba, aduena.
2. La, præcedente e, ut querela, tutela.
3. Na, ut Lucerna, Laterna.

4. Ra, præcedente tu, ut creatura, natura.

5. Nia, præcedente mo, ut queremonia, parsimonia.

6. Le, præcedente I, ut sedile, cubile.

7. Io, cum consonante præsentis, ut legio, regio.

8. Tio, ut oratio, statio.

9. O, cum consonante præsentis, ut Bibonis, comedo onis.

10. Do & Go præcedente I ut libido, intertrigo.

11. Il & Vl, ut uigil, consul.

12. Tium, ut solatium.

13. Bulum, ut tintinabulum à Tintino.

14. Culum, ut oraculum, periculum.

Notatio.

Fiunt hæc plerumque à secunda persona, ideo eius uocalem retinent.

15. Mentum, ut Testamentum, uestimentum.

Notatio.

Seruant & hæc uocalem secundæ personæ, à qua fiunt, aut certè penultimam supini. Vt detrimentum à detritum. Incrementum ab incretum.

16. Vm, cum consonante præsentis, ut uelum, Regnum.

17. Men, ut flumen, stamen.

18. Cen, quæ eorum est tantum quæ à Cano ueniunt; Vt Cornicen,

19. Ar, cum consonante uerbi, calcar, torcular.
20. Tor, cum penultima proprij supini, ut uictor. questor.
21. Or, cum consonante præsentis, ut amor, dolor.
22. Vs, cum consonante proprij supini, ut uisus, cultus.
23. Trix, quæ fæmininorum est, ab ijs quæ in tor desinunt, ut uictrix, ultrix.
24. Huc pertinent & Rex, lex, dux, lux, arx.

Quæ sunt terminationes Adiectiuorum?

Sunt ferme hæ.

1. Er, cum consonante præsentis, piger à piget ruber à rubeo.
2. Lis, cum consonante supini, ut flexilis, sessilis.
3. Lis, cum consonante præsentis, ut futilis, utilis, docilis.
4. Bilis, ut amabilis, docilis, stabilis.
5. Tius, ut commendatius, surreptitius.

Notatio.

Hæc ueniunt à supinis uel participijs & eorum consonantem seruant.

6. Dus præcedente I, ut uiuidus, feruidus.
7. Bundus, ut moribundus, furibundus.

Notatio.

Hæc similitudinem significare uolunt: tametsi apud Poetas pro ipsis participialibus usurpantur, ut moribundus, idem sit quod moriens.

8. Cundus, ut iracundus, uerecundus.

9. Lus, cum consonante præsentis, ut bibulus, credulus.

10. Vus una syllaba præcedente I, ut statiuus, genitiuus. Formantur à supino & eius habent consonantem.

11. Ax, cum consonante præsentis, ut loquax, dicax.

Appendix.

Formantur ab aduerbijs quædam deriuata. Vt hodiernus, hesternus.

Hactenus de nomine.

DE SECVNDA PARTE orationis pronomine.

Quid est Pronomen?

Pronomen est Pars orationis seu vox, qua vtimur in demonstranda aut repetenda re, vbi nominis repetitio ingrata erat futura.

Quare dicitur Pronomen?

Quia

Quia pro nomine ponitur & officio nominis fungitur. Nam cum nomen relinquat orationem obſcuram & inconditam, hoc accedens facit delucidam & claram. Vt

Gratiaq; officio, quod mora tardat, ab eſt

Hic relatiuum, quod, demtum facit orationem obſcuram, additum claram & perſpicuam.

Quot ſunt Pronomina?

Vſitate recitantur decem & ſeptem.

Ego, tu, ſui, ille, iſte, ipſe, hic, is, quis, qui, meus, tuus, ſuus, noſter, veſter, noſtras, veſtras. His addunt aliqui cuius & cuias, & idem.

Quot accidunt Pronomini?

Octo. Species, Significatio, Genus, Numerus, Figura, Perſona, Caſus, Declinatio.

De Specie primo accidente pronominis.

Quot sunt Species pronominum?

Species pronominum duæ sunt, perinde vt & nominum, Primitiua & Deriuatiua.

Quot sunt Pronomina primitiuæ Speciei?

Decem. Ego, tu, sui, ille, iste, ipse, hic, is, quis, qui.

Quare dicuntur Primitiua?

Quia non aliunde cadunt.

Quot sunt Pronomina deriuatiuæ Speciei?

Septem. Meus, tuus, suus, noster, vester, nostras, vestras. Item cuius & cuias.

Quare dicuntur Deriuatiua?

Quia à Primitiuis veniunt.

Nam

Nam.

Meus fit à Genitiuo ſingulari mei vel mis pronominis ego.

Tuus à Genitiuo ſingulari tui vel tis pronominis tu.

Suus à Genitiuo ſui.

Noſter & noſtras à Genitiuo plurali noſtrum vel noſtri, pronominis ego.

Veſter & veſtras à genitiuo plurali veſtrum vel veſtri, pronominis tu.

Cuius & cuias à Genitiuo ſingulari cuius pronominis quis.

De ſignificatione ſecundo accidente Pronominus.

Quot ſunt ſignificationes Pronominum?

Sex. Nam pronomina, ſunt Demonſtratiua, Relatiua, Interrogatiua, Poſſeſsiua, Gentilia, Reciproca.

Quot sunt Demonstratiua?

Quatuor propriè Demonstratiua censentur. Ego, tu, iste, hic.

Quare dicuntur Demonstratiua?

Quia aliquid ueluti indicatum significant. Ego quidem personam loquentem: Tu personam cui loquimur. Hic personam præsentem ei qui loquitur: Iste præsentem ei cui loquimur.

Quot sunt Relatiua?

Tria. Is, ipse, qui. Ille autem alias Relatiuum, alias Demonstratiuum.

Quare dicuntur Relatiua?

Quia aliquid quod in oratione præcessit referunt. Ille significat personam de qua loquimur, id est tertiam, eoq; modo ab hic & iste differt. Ipse omnis personæ pronominibus, & nominibus proprijs & Appellatiuis additur. Vt egoipse, tuipse, illeipse, &c.

Quot sunt Interrogatiua?

Tria. Quis, cuius, a, um, & cuias.

Qua-

Quare dicuntur Interrogatiua?

Quia aliquid quod scire cupimus, quærunt. Quis quidem de substantia: cuius de possessore: cuias de Patria.

Quot sunt Possesiua?

Quinq. Meus, tuus, suus, noster, vester.

Quare dicuntur Possesiua?

Quia aliquid ceu posidentis significant.

Quot sunt Gentilia?

Duo. Nostras & vestras.

Quare dicuntur Gentilia?

Quia nationem seu patriam significant, & partes sectamq; quasi patriam. Vt nostrates philosophi, id est nostræ patriæ uel sectæ philosophi.

Quot sunt Reciproca?

Duo. Sui & suus.

Quare dicuntur Reciproca?

Quia transitum a tertia persona præcedente, in ipsam rursus reflectunt. Qua ratione tertiæ sunt

tum personæ, & tertijs personis iunguntur, quia eius solius transitum remittunt. Vt differunt Pater iubet, ut ad se uenias, & pater iubete ut ad ipsum uenias. Cum dico se intelligo eam personam quæ præcessit, uidelicet patrem. Cum dico ipsum intelligo alium quendam, ad quem patris iussu accedam.

DE GENERE TERTIO accidente Pronominis.

Quot sunt genera Pronominum?

Quinque genera habet pronomen communia cum nomine: Masculinum, Fœmininum, Neutrum, Commune & Omne.

Quomodo discernuntur genera in Pronominibus?

Tripliciter. Sicut in adiectiuis.

I. Quædam tria genera vna terminatione habent, vt hæc tria: ego, tu, sui. hæc sunt omnis generis.

II. Quædam duabus terminationibus tria

tria habent genera. Vt hæc tria: noſtras, veſtras & cuias.

hic & hæc noſtras & hoc noſtrate.
hic & hæc veſtras & hoc veſtrate.
hic & hæc cuias & hoc cuiate.
Hæcq́ ſunt communia & neutra.

III. Quædam tribus terminationibus tria habent genera. Vt reliqua omnia.

hic quis, hæc quæ, hoc quod.
hic meus, hæc mea, hoc meum &c.

Hæc pro varia terminatione, Maſculina, Fœminina & Neutra ſunt.

DE NVMERO QVARTO *accidente Pronominis.*

Quot ſunt numeri Pronominum?

Duo vt in Nomine.

Singularis, vt ego, Pluralis vt nos.

DE FIGVRA QVINTO accidente Pronominis.

Quot sunt Figuræ Pronominum?

Duæ etiam, quemadmodum & nominum.
Simplex vt ego. Composita vt egomet.

Quot modis pronomina Componuntur?

Quatuor modis

I. Cum seipsis, idq; vel ex.

1. Integris manentibus, vt ego ille, ego ipse.

2. Corrupto & integro, vt isthic.

II. Cum nomine, vt illiusmodi, istiusmodi. Sed hæc manent nomina.

III. Cum aduerbijs, vt eccus pro ecce is, ellus ecce ille. Sed hæc vsitata sunt tantum comicis. Idem ab is & demum.

Cum

IIII. *Cum syllabicis adiectionibus seu mutis particulis met, te, ce, pte. Vt egomet, tute, hicce, meapte, tuapte.*

Quomodo iunguntur hæ particulæ cum Pronominibus.

Quatuor modis.

1. Met adijcitur omnibus casibus primæ & secundæ personæ. Vt egomet, mei met, mihi met, tutemet tuimet, tibimet.

2. Te adijcitur uoci tu & te, ut tute, tete.

3. Ce pronomini hic, ut hicce, huiusce: & genitiuo eius, ut eiusce.

4. Pte ablatiuis, mea, tua, sua, nostra, uestra. Vt meapte, tuapte, suapte, nastrapte, uestrapte.

Dic Notationes de quis & qui.

Quis cum peculiaribus aliquibus particulis componitur, cum quibus qui non potest componi. Et contra, qui cum aliquibus componitur, cum quibus quis non componi potest.

Dic particulas cum quibus quis componitur.

Ec, quis, nam, que, piam, ne, si, num, iunge putas, quam.

Non

Non enim dicimus, ecqui sed ecquis, nec quiquis sed quisquis : & sic de reliquis.

Dic particulas cum quibus qui componitur.

Dam, vis, cunq;, libet, qui sine quis retinent.

Non enim dicimus quisdam, sed quidam, nec quisuis, sed quiuis.

DE PERSONA SEXTO *accidente Pronominis.*

Quot sunt personæ Pronominum?

Tres.

Prima quæ loquitur, vt solum, ego:

Secunda cui loquimur, vt solum tu:

Tertia de qua loquimur, vt reliqua omnia.

ille, ipse, iste, hic, is. &c.

Canones.

Ter-

Ternæ personæ generaliter omnis habetur

Rectus, sed demas pronomina quatuor inde.

Primæ ego nos, tu vosq́ secundæ, cætera ternæ.

DE CASV SEPTIMO accidente Pronominis.

Quot sunt Casus Pronominum?

Sex Sicut & nominum, eodemq; modo discreti: videlicet Nominatiuus, Genitiuus, Datiuus, Accusatiuus, Vocatiuus & Ablatiuus.

Deficiunt ne pronominina in casibus?

Imo.

I. Sui deficit nominatiuo & vocatiuo in vtroq́ numero.

II. Omnia pronomina deficiunt vocatiuo præter hæc quatuor, tu, meus, noster nostras.

Ca

Canon.

Quatuor exceptis pronomina nulla vocabis.

Tu, meus, & noſter, noſtras, habuere vocantem.

DE DECLINATIONE *vltimo accidente Pronominis.*

Quot ſunt declinationes Pronominum?

Quatuor. Prima, ſecunda, tertia, quarta.

Quot ſunt Pronomina primæ declinationis?

Tria. Ego, tu, ſui.

Hæc habent in genitiuo is uel I, & ἀνομαλῶς declinantur, ſicut ex paradigmate manifeſtum eſt.

Quot ſunt ſecundæ declinationis?

Septem. Ille, ipſe, iſte, hic, is, quis, qui.

Hæc habent in genitiuo Ius, in datiuo I, omnis generis, alias conueniunt ad primam & ſecundam declinationem nominum.

Quot sunt tertiæ declinationis?

Sex. Meus, tuus, suus, noster, vester, cuius, a, um.

Hæc habent in genitiuo I, æ, datiuo O, æ, & declinantur prima & secunda declinatione nominum sicut alia adiectiua in us, a, um.

Quot sunt quartæ declinationis.

Tria. Nostras, vestras & cuias.

Hæc habent in genitiuo Is, in datiuo I, & declinantur tertia declinatione nominum, perinde ut reliqua Gentilia.

Quomodo declinantur Composita Pronomina?

I. *Composita ex duobus rectis, utroq; integre declinantur, sicut nomina: ut ego ipse, meiipsius, tuipse, tuiipsius, &c.*

II. *Cum aduerbijs composita instar adiectiuorum declinantur, ut ellus, ella, ellum.*

Excipitur idem quod prorsus irregulare est, cuius paradigma extat inter declinationes Pronominum.

III. *Cum syllabicis adiectionibus composita declinantur, ut antea dictum est.*

Simplicium paradigmata extant in Donato.

Hactenus de Pronomine.

DE

DE TERTIA PARTE
orationis verbo.

Quid est Verbum?

Est pars orationis, quæ modis & temporibus inflexa, esse aliquid, agere ve, aut pati significat. Vt sum, verbero, verberor.

Vnde dicitur Verbum?

Verbum dicitur in genere quælibet dictio, seu sonus articulatus significationis alicuius certæ. Nomen habet à uerberatu, quod uerberato lingua intra palatum aere, omnis oratio promatur. Vel a ueritate, quod eam loqui oporteat. Grammaticis autem peculiariter dicitur, ea pars orationis, in qua ipsius orationis uis omnis consistit.

Quo pacto dignoscitur verbum?

Cui in nostra lingua potest addi, **ieg/ du/ hand/ at** vt/ lego **ieg less**/ legis **du less**/ legit **hand leser**/ legere **at læse.**

Quomodo diuiditur verbum?

Verbum variè diuiditur, sed vsitata di-

ta diuisione, a ipsa natura eius, Duplex est.

Personale & Impersonale.

Quid est verbum Personale?

Est cui certi casus præponuntur & postponuntur: vel quod vtroq; numero tribus personis variatur. Ego, lego, Virgilium. Amat victoria curam.

Quid est verbum Impersonale?

Est cui certus casus non additur. Vt licet, oportet, itur, curritur: Aut si additur, prima tamen ac secunda persona non exprimuntur. Vel quod vnam tantum vocem tertiæ personæ habet. Vt decet, decebat, pudeat te vanitatis.

Quotuplicia sunt Impersonalia?

Duplicia.

I. Quædam in t desinunt, & dicun-

tur actiuæ vocis quia tertijs personis actiuorum tantum coniugantur, Vt decet, decebat, decuit.

II. Quædam in tur desinunt, & dicuntur paßiuæ vocis, quia tertijs personis paßiuorum, tantum coniugantur; vt legitur, legebatur, lectum est.

Quot accidunt verbo?

Octo. Genus, Species, Tempus, Modus, Numerus, Figura, Persona, Coniugatio.

DE GENERE PRIMO *accidente verbi.*

Quid est genus in verbo?

Genus nihil aliud est quam eius significatio, vnde cognosci poßit, actio sitne in verbo vel paßio.

Quot sunt genera verborum?

Gene-

Genera verborum variè numerari possunt: Sed significationis pariter & terminationis respectu

Quinque sunt,

Actiuum, Paßiuum, Neutrnm, Deponens & Commune.

Quid est genus Actiuum?

Est quod desinit in O & significat actionem, *Quam ab agente in aliud seu patiens transfundit, & habet Accusatiuum personæ. Vt doceo, uerbero.*

Quot sunt gradus actiuorum?

Tres.

I. *Alia enim paßiuam interpretationem in omni persona & numero recipiunt, ueluti ea quorum actio in rem præditam loquela recipitur, & transit ita in tres personas. Vt doceo, me, te, illum.*

II. *Alia paßiuam interpretationem recipiunt tantum in tertia utriusq; numeri, ut ea quorum actio in id transit proprie, singuláriter & pluratiue, quod loqui non potest, Vt aro agrum & agros. Et aratur ager, & arantur agri.*

Hæc ὁλοενεργητικὰ *uocat Gaza, & in prosopopœia primas & secundas personas accipiunt.*

Hæc ab alijs neutra censentur, quia non plenam & perfectam actionem notant, sicus priora.

III. Alia in tertia singulari paßiuam interpretationem suscipiunt, & raro in plurali, ut ea quorum actio in aliquid cognatæ significationis transit, quæ imitantur absoluta neutra aliquando. Vt Curro stadium, curritur stadium. Raro curruntur stadia. Item uiuo uitam, Viuitur uita. Non uitæ uiuuntur. Sed & hæc ad neutra referuntur. Ac idcirco proprie actiua erunt prima, reliqua tantum aliquo modo constructionis & significationis qualicunq; ratione.

Quid est genus Paßiuum?

Est quod desinit in Or, & paßionem significat, Poteſtq; transmutatis personis recto explicari actiuè, & proprium casum habet ablatiuum cum præpositione. Vt Doceor, legor.

Quot sunt gradus Paßiuorum?

Tres sicut actiuorum, quia omnia Paßiua ab actiuis deriuantur.

I. Eorum quæ omnes personas & numeros recipiunt, ut Doceor. Huc significationis gratia referuntur neutralia paßiua. Vt uapulo, ueneo, fio.

II. Quæ tertias personas utriusque numeri habent, non autem primas & secundas nisi figurate, ut Aratur, Arantur.

Quæ

III. Quæ tertiam fere singularem tantum recipiunt. Vt statur, curritur, dormitur.

Atq; hæc impersonalia dicuntur, quod sine patientibus personis a fronte expreßis, legantur.

Quid est genus Neutrum?

Est quod desinit in O, & propemodum actionem & paßionem significat. Verumtamen absolute non transitiue, hoc est, ut casum actiuorum non requirat. Vt sto, curro, frigeo, caleo.

Non enim hæc necessario Accusatiuum uel Ablatiuum recipiunt, quia actio eorum neq; ab alia persona est, neq; in aliam transit. Vt non dicimus curro Iulium: Caleo à Cæsare.

Quotuplicia sunt neutra?

Dupliciter diuiduntur.

Quæ est Prima diuisio?

I. Alia sunt neutra quibus ipsa actio completa significatur. Vt curro, ambulo.

II. Alia sunt neutra quibus ipsa paßio completa significatur. Vt Palleo, rubeo.. Huc pertinent incoatiua.

Quæ est secunda diuisio?

I. Alia sunt propriè dicta neutra, quæ descripta sunt.

II. Alia sunt neutralia paßiua, quæ in O. desinentia prorsus significationem & casum paßiuorum habent, ut fio, quod est paßiuum anomalum uerbi facio, sic ueneo, uapulo & liceo.

III. Alia sunt neutro paßiua, quæ in cæteris quidem neutra sunt, præterita tamen habent paßiuorum. Vt audeo ausus sum, gaudeo gauisus sum.

Sed hæc uere neutra, & propter diuersitatem præteritorum, anomala.

IIII. Alia sunt in M desinentia, ut sum cum compositis. Quod uerbum substantiuum uocant quod sine actione & paßione, de substantia tantum dicatur. Similia sunt forem & existo.

Quid est genus deponens?

Est quod in or definit, & alteram significationem deponit, & vel actiuè significat solum, Vt precor Deum: vel neutraliter, vt vaticinor, labor, nascor, orior.

Quid est genus Commune?

Est quod in or desinit, & promiscuè alias actiuè, alias passiuè significat. Vt criminor Phormionem, cri-

minor à Phormione. Item veneror moror.

Da Versus de Communibus.

Osculor, amplector, interpretor, hospitor, hortor,
Criminor & stipulor, frustror, consolor, adulor,
Depeculor, dignor, meditor, Communia sunt hæc.

Notatio.

Hæc sunt communia notata à Grammaticis, sed ex his quædam tantum vetustißimis vsurpata, ideoq; diligenter considerandum quid doctorum vsus approbarit.

DE SPECIE SECVNDO accidente verbi.

Quot sunt Species verborum?

Species, ſeu formæ, ſeu qualitates ſunt duæ:

Primitiua & Deriuatiua.

Quæ eſt Primitiua ſpecies?

Species Primitiua, *quæ & abſoluta & perfecta dicitur*, Eſt verborum quæ à nullo alio deſcendunt. Vt Lego.

Quæ eſt Deriuatiua Species?

Eſt verbhrum quæ ab aliis diſcendunt. Vt lectito.

Quomodo diuiduntur Deriuatiua?

Quadrupliciter.

I. Quædam ſunt externæ originis videlicet à vocabulis alterius linguæ deducta, in quibus autores magis eruditè ludunt, quam aptè aliquando. Vt duco pro exiſtimo à δοκῶ deducunt. Sicq; infinita alia ab Hebræis.

II. Quædam latina quidem, ſed ſine prima poſitione, vt conſueſco, pitiſſo vacillo:

Quæ-

III. Quædam ab alijs partibus orationis descendunt, nec ad peculiarem aliquam speciem deriuatiuorum referuntur. Vt sunt.

1. A nomine vulpinor à vulpe, Philosophor à Philosopho, in auro ab auro, aquor ab aqua, à pabulo pabulor.

2. Ab aduerbio, vt satio à satis, crastino à cras & procrastino, à perendie perendino & comperendino.

3. A præpositione, vt supero a super, intro ab intra.

IIII. Quædam à verbis veniunt, vel certè à nominibus & ad species peculiares deriuatiuorum conueniunt.

Quot sunt ergo Species istæ Deriuatiuorum?

Quatuor. Sunt enim Deriuata, Incoatiua, Frequentatiua, Meditatiua, aut Diminutiua.

Quæ ſunt Incoatiua?

Sunt quæ in ſco deſinunt & vel incoationem ſignificant, vt luceſcit: vel gliſcere & intendi, vt ardeſcitq; tuendo. Etſi quædam pro ipſis thematibus vſurpantur.

Vnde formantur Incoatiua?

Formantur Tripliciter.

I. *A uerbis, uidelicet a ſecundis perſonis indicatiui. Vt labo labas labaſco, feruco ferueſco. Et hæc mutuantur præterita & ſupina a Thematis. Vt tumeſco, tumui in preterito, a tumeo.*

II. *A nominibus ſubſtantiuis: Vt à puer fit repuraſco, à ſylua ſylueſco, ſine præterito.*

III. *Ab adiectiuis: Vt à dulcis dulceſco, à craſſus craſſeſco.*

Quotæ ſunt coniugationis?

Omnia ſunt tertiæ.

Canon.

Omnia ſunt ternæ quæ dicimus Incoatiua.

Quæ

Quæ sunt frequentatiua?

Sunt quæ in to, so, vel xo exeunt, & aßiduitatem vel conatum significant: Vt Agito crebro ago, Pulso crebro vel valde impello.

Vnde formantur Frequentatiua?

Formantur diuersimode.

I. In to formantur tripliciter.

1. Quædam in to ueniunt ab extremo supino, mutata eius terminatione in terminationem uerbi. Vt no natu nato. Salio saltu salto.

2. Quædam in to ueniunt quidem ab extremo supino, sed mutata longa uocali in breuem, ut sunt uerba primæ coniugationis a in I mutantia. Clamo clamatu clamito. Cœno cœnatu cœnito. Huc pertinent quæ à frequentatiuis ueniunt. Vt cantito à canto, dictito à dicto.

3. Quædam a tertiæ coniugationis non supino, sed secunda persona indicatiui ueniunt, quod eorum fermé est, quæ gi in præterito habent: Vt ago agis agito, fugio fugis fugito.

His similia sunt noscito à noscis, & quærito à quæris.

In

II. In so a postremo supino fiunt, ut pello pulso, uerto uerso.

Excipe 1. Facesso a facis, i in c mutato,

2. Lacesso a lacis, quod a lacio prisco est significante traho.

3. Arcesso ab arceo, quod ex ad & cio compositum est d in r mutata. Vnde Metathesi fit accerso.

III. In Xo etiam ueniunt a supinis, ut a necto, nexum, nexo. Sed hic quædam irregulariter formantur, ut taxo a tango, uexo a ueho.

Appendices.

I. Pertinent huc quædam in Co, quæ à secundis personis ueniunt, ut uellico a uello, fodico a fodio, albico ab albeo.

II. Et deponentia quædam huius sunt formæ, ut sector a secutum per syncopen. Scitor a scitum, sciscitor a scisco, a quo & resciſco.

Quotæ sunt coniugationis?

Primæ, præter pauca.

Canones.

Quæque frequenter agas flectit variatio prima,

Paucula sunt ternæ sic flecto capesso facesso.

Quæ sunt Meditatiua ?

Sunt quæ in rio desinunt & studium seu voluntatem significant. Vt esurio, cupio seu volo edere. Alias dicuntur desideratiua.

Vnde formantur Meditatiua ?

Formantur tantum a uerborum supino ultimo addita ad id syllaba rio, ut pario, partu, parturio.

Excipe 1. Syllaturio, quæ apud Cicer: A sylla factum, significat pro more syllæ tyrannice meditor, uel syllam imitor.

2. Scaturio quod fit à præsenti uerbi scateo.

Quotæ sunt declinationis ?

Omnia quartæ.

Canon.

Omnia dic quartæ, quæ sunt desideratiua.

Quæ

Quæ sunt Diminutiua?

Sunt quæ in Lo desinunt, & diminutionem primitiui significant. Vt sorbillo, parum sorbeo.

Vnde formantur Diminutiua?

Eorum pauca sunt & formantur.

1. A nominibus, ut scincillo à scincilla, uentilo à uento.
2. A uerbis, ut à canto cantillo, sorbeo sorbillo.

Quotæ sunt coniugationis?

Omnia primæ

Canon.

Omnia dic primæ quæ sunt diminuta vocata.

Appendices.

Sunt alia deriuata quæ ad iam dicta non commode referri possunt, quæ SSo desinunt, origine Græca, & quod imitationem notent, imitatiua dicta sunt, ut Patrisso, atticisso, Græcisso. Sed hanc terminationem SSo, mutarunt in aliquibus in Or, & pro Græcisso græcor dixerunt, item bacchor, cornicor, uulpinor.

Cuius formæ aliquatenus & hæc sunt.

Pabulor, frumentor, lignor, Philosophor, architector. Quæ partim studium & exercitationem, partim imitationem, uel habitum significant, proinde etiam huc, uel inter frequentatiua referri non incommode possunt.

DE TEMPORE TERTIO *accidente verbi*

Quot sunt tempora verborum?

Quinque. Præsens, Præteritum Imperfectum, Præteritum perfectum, Præteritum plusquamperfectum, Futurum.

Quid est Præsens?

Est quod præsentis temporis actionem significat, Vt venio, ieg kommer.

Quid est præteritum Imperfectum?

Est quod actionem quidem cæptam, Sed incompletam significat. Vel quo continuatio alicuius præteriti significatur. Vt veniebam, ieg kam.

Quid

Quid est præteritum Perfectum?

Est quod tempus & actionem completam significat. Vt veni **ieg er kommen.**

Notatiô de præterito.

Hoc in Paßiuis, Deponentibus & Communibus duplex est, itaq; etiam duplici circuitione explicatum. 1. Alterum quo proxime præteritum aliquid significatur, ut pransus sumus. 2. Alterum quo ulterius præteritum, ut pransus fui. Non enim si modo pransus sis, pransus fui, commode dixeris.

Quid est præteritum plusquam perfectum?

Est quod actionem tempore iam olim, præterito completam fuisse significat idq;, respectu præteriti perfecti & imperfecti. Vt veneram, **ieg var kommen.**

Quid est Futurum.

Est quo velle nos agere, vel futuro tempore acturos esse significamus. Vt

Vt veniam, **ieg skal komme / eller ieg vil komme.**

Notationes de Futuro.

1. *Futurum aliud promißiuum est, quod aliquando non tam planè futurum aliquid nuntiat, quam aliquid promittit, seu uelle quid facere ostendit. Et per uolo seu debeo resoluitur, Vt ibimus o nymphæ, id est ire uolumus. Alij modum promißiuum uocant.*

2. *Aliud uocant grammatici exactum, ut abiero uidero. Vt si pergis, ego abiero, pro abibo. Sed talia Donatus subiunctiua per indicatiuis posita putat. Græci non habent unicam uocem, sed circumloquuntur per participium præteriti cum futuro uerbi sum. Vt* γεγραφώς ἔσομαι, ἐγνωκώς ἔσομαι, *scripsero, cognouero. Videtur enim commixtum ex præterito & futuro, ut patet interpretando.*

DE MODO QVARTO accidente verbi.

Quid est Modus.

Modus est quo uariam in actione uoluntatem tradimus. Græcè ἔγκλισις.

Quot sunt Modi?

Quinque. Indicatiuus, Imperatiuus,

 Opta-

Optatiuus, Subiunctiuus, Infinitiuus.

Quid est Indicatiuus?

Est qui simpliciter aliquid fieri, aut non fieri definit. Vt lego, Vocatur aliàs finiendi, interrogandi, faciendi, & pronunciatiuus modus. Quod his rationibus eius usus existat.

Notatio.

Hic modus omnia recipit tempora, disertis etiam uocibus, ut patet in paradigmate.

Quid est Imperatiuus?

Est quo imperando vtimur. Vt lego, Vocatur aliàs hortatiuus, mandatiuus & permißiuus. Quod eius usus sese eis modis habeat.

Notatio.

Hic, secundum Donatum, duo habet tempora: Præsens & futurum. Secundum linacrum item duo, sed diuersa ratione. Habent enim imperandi uel permittendi significationem.

I. In præsenti ipsum præsens et futurum Donati. Nam quæ in to, tor & tote exeunt, coniunguntur cum reliquis præsentis temporis apud autores, ut indicio sit

sit eiusdem saltem esse significationis. Propert: lib: 2:
Aut si es dura nega, si non es dura, uenito. Virgil:
Eclog: 9. Tityre dum redeo (breuis est uia) pasce capellas, & potum pastas age Tityre & inter eundum, occursare capro (cornu ferit ille) caueto. Sic sentiunt explicando porphyrio Seruius & Diomedes.

II. Præteritum subiunctiui. Cic: ad Att: lib: 5. Epist: 8: Sed amabo te nihil incommodo ualetudinis tuæ feceris. Marc: lib: 7: Viue uelut rapto, fugitiuaq; gaudia carpe, Perdiderit nullum uita reuersa diem. Sic & passiua. Vt dictum sit, derterminatum sit.

Appendix.

Præteritum imitatur & plusquamperfectum permissiua significatione: Vt Virg: 4:

Verum anceps pugnæ fuerat Fortuna, fuisset.
Quam metui, moritura.

Quid est Optatiuus?

Est quo optamus, non definimus, quid fiat, Vt Vtinam legerem.

Hic aliàs potentialis uocatur, quoties significationem habet potentiæ, debitiue aut uoluntatis, & per debet & potest exponitur. Vt quid facerem, pro, debebam facere. In facimus iurasse putes, pro, possis putare.

Hic modus secundum donatum habet tria tempora, præteritum imperfectum cum quo iunctum est præsens, præteritum plusquamperfectum cui iunctum est præteritum, & postremo futurum: Secundum linarum quinq; discertis uocibus, quæ omnia habent significationem optandi, uel potentiæ, debitiue.

I. In præsenti futurum optatiuum. Vt Cice: De præt: urb: Si quis noui quid instituerit is non omnia, quæ ante acta sunt, rata esse patiatur, id est, non debet pati. Iuue: Expectes eadem à summo minimoq; poeta, pro potes expectare. Per hunc & interrogamus.

II. Præteritum imperfectum, cui donatus coniungit præsens. Vt diceret quid feci, pro dicere poterat. Per hunc etiam interrogamus. Vt quid facerem? pro facere possem.

III. Præteritum perfectum subiunctiui, Vt Quin: in proc: Qualis adhuc nemo fuerit, pro fuisse debet. Ter: Si quid te fugerit, ego perierim, id est, debeo perijsse. Sic & per interrogationem: Quis tulerit Gracchos? Pro ferre poterit.

IIII. Plusquamperfectum cui donatus iungit præteritum. Vt Virg: 4. AEneid: faces in castra tulissem, implessemq; foros flamis, pro uolueram, uel debueram ferre, implere &c.

V. Futurumq; exactum, de quo in temporibus dictum est.

Quid est subiunctiuus?

Est qui alteri semper verbo, & plerumque coniunctioni, vel Relatiuo qui, vel infinitæ particulæ est subiunctus, ac significatum indicatiui maximè repræsentat. Vt ita demum florebunt vrbes, si pueri honestis disciplinis ad virtutem assuefecerint.

Notatio.

Hic modus quinque habet tempora. Vt patet in paradigmate.

Quid est Infinitiuus?

Est qui per se neque personam, neque numerum certum definit, vnde etiam nomen accepit, sed alijs modis additur, Vt perfectum & plenum aliquid significet. Vt Iubeo te saluere, cupio discere. Hic veluti nomen verbi est, qui ipsam actionem aut paßionem quasi nominat & explicat, proinde pro nominatiuo non raro

ponitur. Vt beneficium accipere est libertatem uendere.

Notatio.

Hic modus tempora habet etiam quinq;. Sed ita ut cum præsenti iungatur præteritum imperfectum, cum præterito perfecto præteritum plusquamperfectum, & postea futurum. Quod genuinum unicum tantum est uidelicet fore, reliqua fiunt circuitione tam actiua quam paßiua, ut amaturum esse, amandum esse, & per genera numerosq; pro ratione eorum quibus adhærent uariantur.

Appendix.

Adijciuntur infinitiuis præter hæc tempora, etiam gerundia & supina,

Quid sunt Gerundia?

Sunt quæ gerere & administrare aliquid significant, vt surgere ad dicendum.

Quot sunt voces Gerundiorum?

Tres. Di, do, dum. Vt legendi, legendo, legendum.

Quis

Quis est vsus Gerundiorum?

Habent significationem infinitiui, & sæpè pro infinitiuis vsurpantur. Nam cum res cogit significationem infinitiui sine temporibus cum nominibus coniungi, & pro nomine vsurpari, & tamen structura sententiæ casum tanquam in nomine requirit, vtimur gerundijs. Vt discendi causa in ludum eo literarium. In discendo magnam voluptatem capiunt boni Pueri. Ad discendum hortatur pater.

Quomodo discernuntur gerundia à nominibus & participijs.

Primò nomina non sunt: Quia casus suorum uerborum asciscunt.

Secundo nec proprie sunt participia. Quia participia significant tempus sine rei administratione, gerundia uero rei administrationem sine tempora. Sed hoc non est perpetuum. Conueniunt autem in multis cum participijs unde uerba participialia uocantur.

Quid sunt Supina?

Sunt voces infinitiuæ, & infinitiuam habentes significationem, quæ ante se casum non habent, vnde etiam supina dicuntur.

Quot sunt voces supinorum?

Duæ. Vm & v.

Quis est vsus supinorum?

1. *In vm significationem habent actiuam, & iunguntur verbis motum quodammodo ad locum significantibus, loco infinitiuorum, vt eo visum pro videre.*
2. *In v, significationem habent paßiuam, & verbis de loco iunguntur, vt redeo venatu pro ex venari.*

De numero quinto accidente verbi.

Quot sunt numeri verborum?

Duo, sicut reliquarum partium.

Singularis, vt lego, legis, legit.
Pluralis, vt legimus, legitis, legunt.

DE FIGVRA SEXTO accidente verbi.

Quot sunt Figuræ verborum?

Duæ, sicut reliquarum partium: simplex vt lego: composita vt intelligo. Addunt decompositam quam eorum volunt esse, quæ ex compositis nata sunt, vt perterrefacio a per & terreo facio.

Quot sunt notationes de figuris verborum.

Quatuor.

Quæ est Prima.

I. Verba non cum omnibus partibus orationis componuntur, sed tantum cum quatuor.

1. *Cum nomine, ut magnifacio, pernoctor.*
2. *Cum uerbo, ut commonefacio.*

3. Cum aduerbio, ut maledico, satisdo.
4. Cum præpositione, ut abeo, amoueo.

Quæ est Secunda?

II. In compositis uaria est simplicium forma. Nam uerba, sicut nomina, iidem quadrupliciter componuntur.
1 Ex duobis integris, ita ut utraq; pars compositi sit plena & perfecta dictio. Vt aduenio, ad plena est, uenio etiam plena dictio.
2. Ex duobus corruptis, ita ut utraq; compositi pars uariata sit aliquibus literis, ut efficio, ab ex & facio.
3. Ex integro & corrupto, ita ut prior pars sit plena & integra dictio, posterior uariata, Vt insideo, ab in plena & sideo in sedeo mutata.
4. Ex corrupto & integro, ita ut prior pars sit mutata, posterior dictio integra, ut affero ab ad mutata in af, & fero integra dictione.

Quomodo mutantur literæ in ijs quæ aliqua parte corrupta sunt?

Literæ alia ratione mutantur in ipsis uerbis, alia in præpositionibus. Nam cæterarum partium rara est compositio, nec admittit mutationem.
I. In uerbis hisce modis fit mutatio. Nam uertitur:
1. A breue in I breue, ut facio efficio.
A lon-

2. A longum uel in { E longum, ut halo, anhelo.
V, ut calco, conculco.

3. E in I, ut sedeo, insideo.

In gerundijs autem tertiæ declinationis & in ijs quæ ab eo ueniunt etiam in V, ut faciundum cundum, &c.

4. Diphthongus AE in I. Vt lædo allido.

5. Diphthongus au in { O, ut plaudo complodo.
V, ut claudo concludo.

II. In præpositionibus hisce modis fit mutatio.

1. Vertitur B, in ab & sub: in eas quibus apponuntur. Vt ante has septem sic mutatur, uidelicet ante {
C, in C, ut occido succenseo.
Vel manet assumto S, ut abscondo.
F, in F, ut effundo, suffoco.
G, in G, ut suggero.
M, in M, ut summitto. Sed hic usu iam manet B.
P, in P, ut oppono, appono.
R, in R, ut surripio.
T, in S, ut sustento sustuli.

Appendix.

Aliquando S euphoniæ causa interponitur, Vt ambesus, ambustus.

Aliquando prorsus abijcitur sequente S, cum muta, ut suspicio, suspiro.

Ver-

2. Vertitur D, in Ad & sub in appositas. Vt ante has 9. sic mutatur: uidelicet ante.

- C, in C, ut accurro.
- Vel ante Q in C, ut acquiro.
- Vel ante R in C, ut arceo, ab ad & cio.
- Sic & aruenæ & arfines per aduenæ & affines dixerunt ueteres
- F, in F, ut afficio.
- G, in G, ut aggrego.
- L, in L, ut alludo.
- N, in N, ut annumero.
- P, in P, ut appareo.
- R, in R, ut Arripio.
- S, in S, ut assumo.
- T, in T, ut attingo,

Appendix.

Hiatus causa aliquando inter duas uocales, assumitur D, ut redeo pro reeo, Redigo pro reago. Aliquando abijcitur sequente S, cum muta, ut asto pro adsto, ascendo, pro adscendo. In compositis à nascor & nosco, uidetur abijci & in locum eius G assumi, ut agnascor agnatus, cognosco cognitus.

3. Vertitur M, in circum in N. — Vt circundo.

Appendix.

Alias in nominibus mutatur M in N, sequentibus C, D, Q, uel T, ut Nuncubi, tantundem, quanquam, Itentidem. Ver-

4. Vertitur N, in fine præpositionis IN hoc modo, uidelicet ante { B, M, P, in M, ut imbibo, commorior, compono. L, in L, ut ludo illudo. R, in R, ut irrideo.

Appendix.

Abijcitur autem aliquando N, sequentibus G & N, ut Ignosco, ignarus.

5. Vertitur N in con in hasce, uidelicet ante { N in G, ut cognosco. L, in L, ut collido. M, in M, ut commendo. R, in R, ut corrigo.

6. R in fine Per & inter, uertitur ante { L, in L, ut intelligo pellicio, pellego.

7. X in fine præpositionis ex, in Gs resoluitur & abiecta S, G in F transit. Vt { Facio efficio pro ex ficio. Fugio effugio pro ex fugio. Frango effringo. Quod Græcorum more fit. Nam illi sequente uocali, ἐξ usurpant in compositis, sequente consonante ἐκ.

Atq; hæc de mutatione literarum in compositione quorum usus existit etiam in deriuatione, & in compositione aliarum partium orationis.

Quæ

Quæ est tertia notatio?

Quorundam compositorum simplicia non sunt usitata, eaq́ dupliciter se habent, Nam

I. Vel nunquam fuerunt in usu, ut: in ambulo, præbeo, experior, suffragor, interpretor, bulo, beo, perior, fragor, pretor, non fuerunt alicuius unquam significationis in uerbis.

II. Vel fuerunt usitata uetustißimis: Nunc autem sunt obsoleta, Vt sunt:

Fendo Specio Pedio Leo id est lino	Cuius composita sunt nunc usitata.	defendo offendo etc. aspicio, respicio etc. expedio, impedio, deleo &c.

Appendix.

Quædam uidentur a Græcis nata, Vt:

Impleo, repleo	a	πλῶ.
Suffragor,	a	φράζομαι id est considero
Percello,	a	κέλλω, id est, moueo.

Quæ est quarta notatio?

Composita retinent naturam simplicium pleruq́ genere coniugatione, & alijs

lijs

lijs, vt afficio, eiusdem generis & coniugationis & cuius est facio.

Dic Exceptiones.

1. Quædam degenerant compositione à tertia coniugatione in primam, in quibus & genus mutatur. Vt a

sternere		consternari.
spernere		aspernari.
specio		suspicari.
facio	fit	gratificari & ludificari.
& a verto actiuo.		reuertor, diuertor, deponentia, manente coniugatione.

2. Composita quædam a do primæ coniugationis, migrant in tertiam coniugationem, vt addere, abdere, reddere, condere.

2. Composita a cubo, quoties M assumunt, itidem migrant in tertiam coniugationem, vt incumbere, discumbere &c.

DE PERSONA SEPTI-
mo accidente verbi.

Quot sunt personæ verborum?

Tres in vtroq; numero, Prima, Secunda, Tertia.

Quæ est prima Persona?

Est quæ de loquente dicitur. Vt ego lego, nos legimus.

Quæ est secunda Persona?

Est quæ ei ad quem fit sermo accommodatur. Vt tu legis, vos legitis.

Quæ est tertia Persona?

Est quæ ei, de quo loquens agit, conuenit. Vt ille legit, illi legunt.

DE CONIVGATIONE
vltimo accidente verbi.

Quot sunt coniugationes verborum?

Qua-

Quatuor. Prima, Secunda, Tertia, Quarta.

Quæ eſt prima coniugatio, vel quod verbum eſt primæ coniugationis?

Cui eſt à longum in infinitiuo ante re, in actiuis et neutris: vel ante ris in ſecunda perſona præſentis indicatiui, in paßiuis, deponentibus et cōmunibus. Vt amare, ſtare, amaris, gratificaris, oſcularis.

Quæ eſt ſecunda coniugatio, vel quod verbum eſt ſecundæ coniugationis?

Cui eſt e longum in infinitiuo ante re, in actiuis & neutris: vel ante ris in ſecunda perſona præſentis indicatiui, in paßiuis & deponentibus. Vt docere, ſilere, doceris, liceris.

Quæ eſt tertia coniugatio, vel quod verbum eſt tertiæ coniugationis?

Cui est e breue in infinitiuo ante re, in actiuis & neutris: vel ante ris in secunda persona præsentis indicatiuis, in paßiuis & deponentibus. Vt legere, currere, legeris, loqueris

Quæ est quarta coniugatio, vel quod verbum est quartæ coniugationis?

Cui est I longum in infinitiuo ante re, in actiuis & neutris: vel ante ris in secunda persona præsentis indicatiui, in paßiuis, deponentibus & communibus. Vt audire, salire, audiris, potiris, experiris.

Quæ sunt præcipuè obseruanda in coniugationibus?

Duo. Scilicet præteritum & supinum. Nam hæc aliquando uariant à paradigmatibus, ut idcirco tempora, quæ ab ijs formantur, cum reliquorum temporum formatione analoga non sit, nec ad paradigmata conueniat.

Quæ

Quæ tempora formantur a præterito?

Quæcunq; non formantur à præsenti, vt sunt quinq;

1. Præteritum plusquamperfectum indicatiui, in Ram, vt legi legeram.

2. Præteritum perfectum & plusquamperfectum optatiui, in ssem, & præritum plusquamperfectum coniunctiui in sem, vt legi, vtinam legissem, & cum legissem.

3. Præteritum perfectum coniunctiui in rim, vt legi, cum legerim.

4. Futurum coniunctiui in ro, vt legi, cum legero.

5. Præteritum perfectum et plusquamperfectum infinitiui in sse, vt legisse.

Versus.

Præteritum primi de se dat tempora quinq;,
Ram, sem, rim, ro, se, formabit cætera præsens.

Quæ formantur à ſupino?

1. Futurum circumſcriptum infinitiui, vt lectum ire.

2. Imperſonalia præterita, vt lectum eſt vel fuit, erat vel fuerat.

3. Futurum participij in rus, vt lecturus.

4. Paſsiua participia præterita, vt lectus.

Dic notationes generales de præteritis omnium coniugationum?

1. Compoſitum ſimplexq́; modo flectuntur eodem.

2. A quoties mutatur in I, per E pono ſupina.

Demitur hinc do, go, ſapio, ſalio, ſtatuoq́;.

3. Quum geminat ſimplex, compoſto tolle priorem.

Quam retinet do, sto, natum, ceu discere, posco.

Pluria sic olim: Ceu nunc præcurro, repungo.

4. *Si sit a præsenti, non desinet esse supino.*

5. *Præteritis quæcunq; carent, spoliabo supinis.*

DE PRÆTERITIS VERborum in singulis coniugationibus.

De prima Coniugatione.

Dic Regulam de præteritis verborum in O, primæ coniugationis?

Præteritis aui facit as, atumq; supino.

Dic primam Exceptionem de quinq; verbis do, sto, lauo, poto, iuuo.

Excipe: Do dedit atq; datum: Stetit atq; statum sto,
Cuius compositum stitit, atq; stitum capit aptè.
Dono lauo laui lotum, lautum atq; lauatum.
Poto magis potum: Iuui iutumq; iuuare.

Dic de his explicatius aliquid.

1. Do, dedi & datum a & e breui, sicut composita, ut cumcumdedi, circumdatum formant. Præter eaquæ tertiæ coniugationis sunt.

2. Composita a sto usitatius I habent ante T, rarius a. Vt præstatum in Epistolis Bruti, & constatura. Luc:

3. Lauo laui in præterito, quia ueteres etiam lauere tertia coniugatione dixerunt: Supino lautum, uel lotum usitate, quia O, ueteres in au mutarunt, ut plaustrum, plostrum.

4. A poto potaui potum, est participium potus, quod aliquando paßiuè accipitur. Vt Themistocles accepit sanguinem tauri patera, & eo poto mortuus concidit &c. Pro eo hausto & ebibito.

Aliquando absolute, sicut pransus, cænatus, & apud Græcos ἀοξισα, ut δειπνήσας. Cic: Itaq; etsi domum bene potus & sero redieram.

Dic

Dic II. Exceptionem habentium vi in præterito, diuisas syllabas.

Præbet vi per itum cubo, cum sono, siue crepare,
Et domo, siue tono, veto, cum plico. Nexo xui xum.
Præbet vi per ctum frico, cum seco, iunge necare.
Quædam etiam faciunt aui: Vt plicui atq; plicaui.
Sed plico vult aui, quando est cum nomine iunctum.
Ast dat vtrumq; alias: Dat vi mico, nilq; supino.
Aui dat vel vi dimico, increpo: Supplico at aui.
Præteritis aui quæ dant, atumq; supinant.

Dic de his aliquid Explicatius.

1. Hæc septem uerba cubo, crepo, domo, tono, sono, ueto, plico, habent ui in præterito & itum

in supino usitatius, quibus additur nexo frequentatiuum, quod retinet præteritum & supinum primitiui nexui, nexum.

II. Hæc tria, frico, seco, neco, habent ui in præterito, & ctum in supino usitatius. His additur mico quod cum composito emico, ui habet etiam sine supino.

III. Quædam ex his enumeratis inueniuntur habere aui in præterito & atum in supino.

Vt 1. A cubo, est cubaui Ieronymo & decubaui Plauto. Cubatum supino, unde cubatio non cubitio. Composita tertiæ coniugationis assumunt M ante b & ui habent.

2. A sono est resonaui Man: & personaui Apul: in præterito tanquam à sonaui: & sonaturum Horat: tanquam à sup: sonatum.

3. A crepo compositum, increpo idem significans quod simplex, habet ui & itum: At reprehendere & castigare notans, plerumq; aui & atum: cætera aui & atum, ut discrepaui discrepatum.

4. A domo est domator Tibull: tanquam à domatum supino.

5. A tono est intonata Hor: tanquam à tonatum.

6. A ueto uetati Stat: & uetaturus & uetatio uallæ tanquam à uetatum.

7. A plico est aui atum, & ui itum. Vsitate composita cum nomine, habent aui & atum.

Vt duplicio aui atum. Sic applico, explico, complico, implico, Vt plurimum aui & atum.

8. A nexo tertiæ & primæ coniugationis est aui & atum. Itemq; xui & xum sicut primitiuum.

9. A frico est defricatus catullo, & refricatura Cic: & affricatas Plin: & perfricatus celso tanquam à fricatum in supino.

10. A seco est secaturus Colu: & præsecata Apul: tanquam à secatum.

De præteritis verborum in or primæ coniugationis.

Præteritis formam dant hic paßiua supini.
Præterita ex atum faciunt quæ cætera in or sunt.
Sic dic lætatus, luctatus, sic veneratus.

Dic Explicatius.

Paßiua deponentia & communia mutuantur præterita à participijs suis vel supinis, in quibus sequendæ regulæ prio-

res, & vbi hæ non habent locum ipsa analogia. Vt amatus sum, ab amatum supino est. Sic conatus, sum à conatum. Hospitatus sum, ab hospitatum.

DE SECVNDA CONiugatione.

Dic Regulam generalem de præteritis verborum in O secundæ coniugationis.

Prætereunt per vi diuisas verba secundæ.
At per itum faciunt eadem quoque verba supina.
Vt habeo habui habitum, debeo debui debitum.

Quot sunt hic Exceptiones?

Duæ. Quædam enim variant præteritum & supinum simul, quædam supinum tantum.

Dic primo quæ variant præteritum & supinum simul.

Ea habent 9. terminationes, scilicet, beo, ceo, deo, geo, leo, neo, queo, reo, veo.

Dic primam exceptionem de beo.

Dat iubeo iußi, dat sorbeo psiq; buiq;.
Vult iussum iubeo, sed format sorbeo sorptum.

Sorpsi barbarum ait esse Probus, & absorpsi & post ætatem ciceronis primo dictum esse.

Dic secundam exceptionem de ceo.

Luceo cum natis format xi, mulceo mulsi.
Luceo nil, luctū polluceo, mulceo mulsum.

Dic tertiam exceptionem de deo.

Ardeo si sum dat, sic suadeo, rideo formant.
Strideo præteritum stridi tamen, absq; supino.
Dant sedeo & video di sum, sedeo S geminato.
Mordeo præteritum geminat, dicasq; momordi.

Pen-

Pendeo coniungas, sic spondeo, tondeo formant.

Prandeo di pransus, sic audeo, gaudeo, flecto.

Hæc etiam dant sum, veluti ista priora supinis.

Dic de his explicatius aliquid.

Quadruplicia uerba in Deo uariat à Regula generali.

1. Quibus est ar, uel longa uocalis ante Deo, habent si in præterito, sum in supino. Vt ardeo, si, sum.

2. Quæ habent I breue, uel e ante d, faciunt di in præterito, sum in supino. Vt uideo uidi uisum.

3. Quatuor in uersibus enumerata geminant primam præteriti, quorum composita tamen sunt absq; reduplicatione, iuxta Regulam: Cum geminat simplex.

4. Hæc tria neutro paßiua habent di in præterito uel sus. Vt prandeo prandi uel pransus sum.

Dic quartam exceptionem de geo.

L vel R ante geo si sum dat; cætera xi, ctum.

Vt 1. Fulgeo fulsi fulsum, tergeo tersi tersum.
2. Augeo auxi auctum, lugeo luxi luctum.

Algeo cum turget cumq́ vrgeo, nulla supina.
Dic tamen indultum, rarum est à mulgeo mulctum.
Frigeo dat frixi frictum, tum friguit extat.

Dic quintam exceptionem de leo.

A leo dant leui letum, fleo sic, oleoq́ pleoq́.

Vt Deleo deleui deletum.
Fleo fleui fletum, defleo cui etum.
Obsoleo obsoleui obsoletum.
Repleo repleui repletum.

Dant eui vel vi hæc, adoles, aboles, redolesq́.
Vltum adoles: Inoles, aboles etum vel itum dant.
Três redoles, peroles, suboles sunt nulla supina.

Diuer-

uersitatis huius ratio est, quod oleo apud Veteres per eui uel ui præteritum fecit, unde Supina uel itum κατ' ἀναλογίαν, uel etum esse debuerunt.

Sed olui nunc tantum in usu est, & ex oletum Supino, nomen oletum pro stercore Persio.

Vult soleo solitus, solui dixisse vetustum est.

Dic sextam exceptionem de neo.

Dat neui netum neo, mansi sum maneo vult.

Hinc A per I vertens dat vi, caret atq; supino.

Dic Explicatius.

Composita a maneo quæ A in I mutant, habent ui in præteritis, ut emineo ui, immineo imminui, sine supino.

Dic septimam exceptionem de queo.

Torqueo si tortum, Per C liqueoq; cui dat.

Dic octauam exceptionem de reo.

Hæreo vult hæsi ac hæsum, dat mæreo mæstus.

Sed mereo merui format, meritumq; supino.

Dic nonam exceptionem de veo.

Dat veo vi per tum: Sed vult conniueo nixi.

Ferueo vultq; bui, sed langueo pingueo vi dant.

Vi vieo vietum, sed ciui dat cieo tum.

Dic secundo quæ variant supinum.

Dat teneo tentum, pateo passum, doceo ctum.

Censeo dat censum, careo cassum caritumq;.

Torreo dat tostum, format tibi misceo mixtum.

Dic quæ deficiunt præterito.

Polleo

Polleo præterito caret, & vix nideo format.

Dic quæ deficiunt supino.

Quod dat vi neutrum, timeoq́ carento supinis.
Tolle valet, noceo, placeo, doleo, taceoq́.
Patet, olet, careo, pateo, lateo, caleoq́.

De præteritis verborum in Or secundæ coniugationis.

Præteritis formam dant hic paßiua supini.
Sed breuiabis itum reliquis. Tutum tueor dat.
Dic fateor faßum, dic & ratus, atq́ misertus.

DE TERTIA CONIVGATIONE.

Ter-

Dic Regulas de præteritis verborum in O tertiæ coniugationis.

Tertia coniugatio non habet generale indicium præteriti & supini, sicut reliquæ, ideo hic per terminationes ordine regulæ dantur.

Quot sunt terminationes uerborum tertiæ coniugationis?

Terminationes huius coniugationis dupliciter se habent. Quædam enim uerba desinunt in O purum, quorum septem sunt terminationes, scilicet cio, dio, gio, pio, rio, tio, & üo. Quædam habent consonantes ante O, quorum terminationes sunt sedecem, scilicet, bo, co, do, go, ho, io, lo, mo, no, po, quo, ro, so, to, uo, xo. Vt sint terminationes huius coniugationis omnes numero XXIII.

De præteritis verborum in O.

Dic primam regulam de cio.

A breuis ante cio, cum compositis facit eci.
Compositum à lacio & specio tamen exit in exi.

Elicio per ui dat itum, ctum xi dat &
eci.

Dic Explicatius.

In cio desinentia ci habent in præterito, ctum in supino, præter composita ab inusitatis lacio & specio, quæ habent xi & ctum: Vt pellicio pellexi pellectum, aspicio aspexi aspectum. Elicio iam solum habet cui & itum, cum apud uetustißimos etiam reliqua à lacio.

A facio composita cum aduerbijs retinent uocalem simplicis, ut benefacio benefeci, benefactum: cum nominibus etiam degenerant in primam coniugationem. Vt magnifico as, au, &c.

Dic secundam regulam de dio & gio.

Dat dißumq; dio: Gio gi dat itumq; supino.

Dic tertiam regulam de pio.

Dat rapui raptum, sed reptum nata supinant.

Dat pio semper ui: Sine cepi siue cupiui.

Nil

Nil ſapui, cepi captum, cupioq́ cupitum.

Dic quartam Regulam de rio & tio.

Dat peperi partum: Quatio ßi, cætera cußi.
Dat quaßi quaſſum, ſed cuſſum compoſitiua.

Dic Explicatius.

I. In rio unum eſt, uidelicet pario, quod habet peperi & partum. Sed eſt ab hoc tamen participium pariturus, tanquam à paritum. Quia ueteres multis ex his uſi ſunt quarta coniugatione.

II. In tio eſt etiam unum quatio ſcilicet, quod quaßi facit & quaßum: In compoſitis cußi & cuſſum, Vt concutio concußi concuſſum.

Dic quintam regulam de vo diuiſis ſyllabis.

Semper ùi ac vtum dat vo: Fluo cum ſtruo xi ctum.
Xumq́ fluo format: Luo ſed metuoq́ carebunt.

Ingruo congro sic, cluo respuo & ânuo
nata.
Pluui siue plui pluo dat, plutumq́ supino.
Datq́ rutum ruo, sed ruitum generat
ruiturus.

Dic sextam regulam de bo.

Bo psi tumq́ facit: Dant bi scabo lambo
biboq́.
Et quæ de verbo veniunt cubo nata, bui
dant.
Nil scabo, nec lambo: Sed itum bo cætra
supinant.

Dic septimam regulam de co.

In co xi ctum dat longa præsente vocali.
Ico dat ici ictum, vici victum quoq́
vinco.
Sed parsi parsum parco vult, atq́ peperci.
In vi, tum, mutes sco: Pasco dat tibi
pastum.

Cum

Cum ûi dant seditum cognosco agnosco supinis.

A pesco natum per vi flectatur itumq́.

At didici atq́ poposci nil geminata supinant.

Sic & conquexi : Sed glisco carebit vtroq́.

Primæui formam fermè inceptiua sequuntur.

Multa carent prorsus, velut hisco, fatisco, labasco.

Sic tali forma quæ de se nomina gignunt.

Dic octauam regulam de do.

Do si sum format, si præit longa vocalis.

Sic cedo geminans S, sic breue diuido si sum.

Hæc di sum faciunt quamuis sit longa vocalis.

Cudo, ſtrido, rudo, pedo tria nilq; ſupi-
nant.
Fido capit fiſus, niſi ſedi nil dato ſido.
Dant di ſum, præ. Do quêis conſona & arcta vocalis.
Vt frendi, pandi, mandi, prendi, addito
ſcandi.
Dic fudi, fidiq;, ſcidi nec N retinebis.
Dic fiſſum, ſciſſum, paſſum, quibus S
geminatur.
Dic tamen expanſum & diſpeſſum hic
compoſitiuis.
Dant etiam di ſum, quæ ſunt geminan-
tia primam.
Vt cædo, pedo, pendo, tendo, cado, tundo.
Compoſita obſerues, variantq; aliquando
ſupina.
Dic tunſum & tuſum, ſic tentum dic
quoq; tenſum.
Intentum, obtentum, prætentum, oſten-
doq; tum ſum.

A do

A do compositum di format itumq; supino.

Dic nonam Regulam de go.

Rgo præcedens, si format sumq; supino.
Cætera go vel guo faciunt xi, ctumq; supino.
Vt cinxi, finxi, pinxi, tinxi, addito stinxi.
Anxi anctum vel xum: N tollunt hæcce supinis.
Stringo cum fingo, mingo, pingo quoq; ringo.
Dat fixi fixum figo, sic flecto frigo.
Gi per ctum dat ago, cogo, frango, lego, dego.
De lego xi ctum, sic intelligo negligo formant.
Dat tango tetigi, pungo pupugi quoq; punxi.

Sic pango pepigi panxi, egi compositiua.
Compunxi, expunxi, dispunxi, repupugi & xi.
Dic tactum, pactum, punctum, tantumq́; supino.
Nil dego format, sic nil quoq; ningo supino.

Dic decimam regulam de ho.

Ho xi ctumq; facit, veho, vexi, dic quoq; vectum.

Dic vndecimam regulam de io.

Amingo, minxi mictum meio, sua sumit.

Dic duodecimam regulam de lo.

Lo dat vi ac vltum colo, consulo & occulo verbis.
Tum vel itum dat alo, solum molitum molo format.

Dat

Dat pello pepuli pulsum, & sum fallo fefelli.

Auelli & vulsi, percello perculi & vlsi.

Perculsum vulsum dic. Cætera cello luisum.

Dat sallo salli salsum, at psalli absq; supino.

Sustulit a tollo & sublatum iam dedit vsus.

Nulla supina dabunt ante ad cello atq; refello.

Dic decimam tertiam regulam de mo.

Mo dat vi per itum, tremo ponitur absq; supino.

Dant si, tum, demo, promo, cum sumere, como.

Vult emo miq; emptum, geminans S dat premo ssi ssum.

Dic decimam quartam regulam de no.

No Dat vi per tum, lino ivo, sterno, sino
sperno.

A cerno creui cretum fit compositiuis.

Pono cum gigno, per vi per itumq; lo-
cabo.

Sic gigno genui genitum, cecini cano
cantum.

At cano compositum per vi formatur
& entum.

Temno facit temsi temtum, sic composi-
tiua.

Dic decimam quintam regulam
de po.

Po psi ptumq; facit. Dat vi strepo rum-
poq; rupi.

Dat strepui strepitum, sed rumpo facit
tibi ruptum.

Dic decimam sextam regulam
de quo.

Dat

Dat linquo liqui, coquo coxi, ctum dat
vtrumq.

Dic decimam septimam regulam de ro.

In ro vi faciunt & tum, Sic dat tero
quæro.
Sic seuiq; satum: natum sed vi dat & ēr-
tum.
Bina modum formant per vtrumq; ac du-
plice sensu.
Interpono, rui nam dant, ertumq; su-
pino
Consero & insero: Sed seui pro planto
situmq.
Vro dat vßi vstum, geßi, gestum gero,
poscit.
Dat verro verri versum, & sum curro
cucurri.
Nil habet in totum furo, cum natis fero
signa.

Dic.

Dic decimam octauam regulam de ſo.

So ſiui ſitum format. Si viſo dat & ſum.

Pinſo ſui ac piſtum, ſsi dantq; capeſſo, faceſſo.

Nulla ſupina creant, ſemel itum trado faceſſo.

Dic decimam nonam regulam de to.

In to format vi, meto meſſum, flectoq́; xi xum.

Pexuit & pexi pexum, ſic dat quoq́; necto.

Vix aliquid plecto, ſterto ſane abſq́; ſupino eſt.

Dat mitto miſi miſſum. Iui dat peto & itum.

Dat verto ti ſum. Siſto ſtatui dat & vtum.

Nam

Nata stiti rogitant, sed nulla supina creabunt.

Dic vigesimam regulam de vo.

L vo præueniens de vo vi format & vtum.

Dat vixi victum viuo cum compositiuis.

Dic vigesimam primam regulam de xo.

Format vi texo textum, sic nexo vetustis.

De præteritis verborum in Or.

Præteritis formant dant hic paßiua supini.

Dic regulam de deponentibus tertiæ coniugationis.

Deponentia omnia formant præterita in hunc modum.

Amplexus, functus, gressus, commentus, adeptus,

De

Defessus, fruitus, fretus, fructusq́, profectus.
Mortuus, & natus, lapsusq́, oblitus, & vsus.
Sic nactus, pactus, passusq́, iratus, & vltus.
Sic experrectus, nixus, quæstusq́, locutus.
Sicq́ secutus, at olim orior, potior, quoq́ tutor.
Nil format vescor, nil liquor, nil reminiscor.
Præterit actiuum diuertor comperiorq́.

De quarta coniugatione.

Dic Regulam generalem de præteritis verbotum in O, quartæ coniugationis.

Cuncta ferè quartæ dant iui, itumq́ supino.

Quot sunt hic Exceptiones?

Duæ

Duæ. Quædam variant præteritum & supinum simul, quædam tantum supinum.

Dic primo quæ variant præteritum & supinum simul.

Ea habent 6. terminationes cio, lio, mio, pio, rio, tio.

Dic primam exceptionem de cio.

In cio dat xi ctum, ceu vinxi vincio vinctum.

Sancio sanciui vel sanxi, ctum dat & itum.

Farcio si fartum, sed fersi flecte refertum.

Sarcio dat sarsi sartum, dat fulcio situm.

Raucio dat rausi rausumq;, irraucio sicq;.

Dic secundam exceptionem de lio.

Dat

Dat salio salij salui saltumq́ supino.

Dic secundam exceptionem de nio & pio.

Dat venio veni ventum : Psi sepio septum.

Dic quartam exceptionem de rio.

Haurio vult hausi ac haustum : Ferioq́ carebit.

A pario dant nata rui, sed comperit atq́, Repperit excipias : Ertum sed cuncta supinant.

Dic quintam exceptionem de tio.

Sentio dat sensi sensum, sic compositiua.

Dic secundo exceptiones de variantibus supinum.

Ex eo curtat itum, queo sic : Dat veneo venum.

Ast

Ast amicire facit, simul & sepelire, per vltum.

Sic singultire & dat singultumq́ supino.

Ambitum ambitus produc, breuis ambitus extat.

Dic quæ deficiunt.

Aio præterito caret et meditantia verba.
Parturio, esurio, cum nupturio volo tolli.

De præteritis verborum in or quartæ coniugationis.

Præteritis formam dant hic paßiua supini.

Quarta dat itum alias per deponentia semper.

Vult orior tus, sus metior, vult ordior orsus.

In perior faciunt ertus, Ri comperior dat.

Hactenus de analogia dictum est, nunc de anomalia verborum, pauca sequentur.

Quotuplicia sunt Anomala?

Duplicia. Heteroclita & Defectiua.

De Heteroclitis

Quotuplicia sunt Heteroclita?

Triplicia.

Quædam enim sunt. { 1. *genere.* 2. *tempore.* 3. *coniugatione.* }

Quæ sunt primo Heteroclita genere?

Quæ duplici genere efferuntur, quod communiter non fit.

Quotuplicia sunt Heteroclita genere.

Duplicia. *Quædam sunt simpliciter* Heteroclita *genere. Vt assentio assentior, comperio comperior, fabrico fabricor, impertio impertior, iurgo iurgor, lacrimo lacrimor, populo populor, reuerto reuertor.*

Quæ-

II. Quædam sunt composita, quæ a simplicium generibus degenerant. Vt

a	sternere spernere specio facio	tertiæ fit.	consternari aspernari suspicari gratificari ludificari.	primæ coniugationis.

Quæ sunt secundò Heteroclita tempore?

Quæ aliquo tempore non iuxta formam paradigmatum, formantur.

Quotuplicia sunt Heteroclita tempore.

Triplicia.

I. Quædam sunt Heteroclita præterito, itemq; temporibus inde formatis, quæ etsi in O desinunt, præterita habent tamen paßiuorum. Vt sunt neutro paßiua, hæc scilicet septem.

1. Audeo ausus sum.
2. Fido fisus sum.
3. Fio factus sum.
4. Gaudeo gauisus sum.
5. Mœreo mœstus sum.
6. Prandeo pransus sum.
7. Soleo solitus sum, Sed & iuro iuratus sum.

II. Quædam sunt Heteroclita imperfecto & futuro indicatiui, quæ contra morem quartæ coniugationis id per I faciunt penultima, ut in his quinq; fit.

1. Eo, ibam, ibo.
2. Queo, quibam, quibo.
3. Scio ebam uel ibam, ibo.
4. Veneo, ibam, ibo.
5. Operior, operibar, operibor.

III. Quædam sunt Heteroclita præsenti imperatiui, quæ id pro apocopen efferunt, ut in his quatuor, dic, duc, fac, fer.

Notationes.

1. Apud pœtas hæc dice & face etiam inueniuntur.
2. Composita a facio cum præpositione habent semper e, ut effice, refice, confice.
Cum aduerbijs nunquam, ut benefac, malefac.

Quæ sunt tertio Heteroclita coniugatione?

Sunt quæ diuersis coniugationibus variantur.

Quotuplicia sunt Heteroclita coniugatione?

Duplicia.

1. Quædam diuersa significatione ad diuersas coniugationes referuntur, & διαφοςικά dicuntur.
2. Quædam una eademq; significatione ad diuersas coniugationes pertinent, etsi iam pleraq; una ferme coniugatione usurpata sint.

De primo quæ diuersa significatione diuersarum sunt coniugationum.

Colo colare pri : prod : & colo colere pri : bre :
Dico dicare pri : bre : & dico dicere pri : prod :
Lego legare pri : prod : & lego legeri pri : bre :
Sero serare pri : prod : & sero serere pri : bre :
Fundo fundare & fundo fundere.
Volo uolare & uolo uelui utumq; pri : breu :

Appendix.

Huc pertinent, quæ præteritis tantum conueniunt, significatione alias differunt. Vt sunt ab acuo & aceo acui, a frigeo & frigo frixi, A lugeo & luceo luxi, A fulgeo & fulcio fulsi, A mulgeo & mulceo mulsi, A pendeo & pendo pependi, A pauco & pasco paui, A polleo & polluo pollui, A cerno & cresco creui, A consisto & consto constiti.

De secundo quæ eadem significatione ad diuersas coniugationes referuntur.

Ea quatuor sunt generum.

I. Quædam usitate sunt primæ & postea etiam alterius coniugttonis.

Vt Densare usitate, & densère Virg :
Lauare usitate & làuere Horat :
Parâre usitate & pàrere Terent :

II. Quædam sunt usitate secundæ, postea etiam alterius coniugationis. Vt

Tergêre usit: & tergere Lucre:
Feruêre usit: & ferucre Virg:
Stridêre usit: & stridere Virg:
Fulgêre usit: & fulgere Virg:
Olêre usita: & ólere Plaut:
Ciêre usita: & cire Virg:
Sic & Deponentia quædam. Vt
Tuêri usit: & in tertia coniug: tueri.

III. Quædam usitatè sunt tertiæ & postea etiam alterius coniugationis. Vt

Vt Sugere usit: & sugëre Plaut:
Linere usita: & linire columell:
Fodere usit: & fodire Catoni de re rust:
Sic orior oreris usit. & orior oriri Lucil:
Morior moreris usit: & moriri ouid:

IIII. Quædam usitatè sunt quartæ, & postea etiam alterius coniugationis. Vt

Vt Potior potiris & poteris tertia coniug:

De Defectiuis.

Quæ sunt Defectiua?

Quæ non integre modis, temporibus & personis coniugantur, sed aliquibus deficiunt.

I. Aio.

Præsenti indicatiui, aio, ais, ait. Plur: aiunt.

Imperfecto, aiebam, bas, bat. Plur: bamus, batis, bant.

Præt: per: aisti. Plur: aistis.

Imper: antique ai. Næuio.

Futur: Optat: & præs: Imper: aias aiat. Plur: aiatis aiant. Plaut: aias.

Particip: Aiens. Cicer:

II. Aue, salue, & vale.

Imperatiui præsen: aue. Et plural: auete.

Futuro aueto. Et plur: auetote.

Infinit: auere.

Salue & vale eodem modo coniugantur, nisi quod futuro indicatiui etiam sint in vsu. Saluebit & Valebis. Cicer: Ad Att: Lib: 6. Epist: 2.

III. Ausim.

Futuro indicatiui vel optatiui, ausim ausis ausit. Et plur: ausint.

IIII. Cedo.

Imperatiuo cedo pro dic aut porrige. Plural: cedite. Plaut:

V. Faxo.

Futuro indicat: Faxo, faxis, faxit. Plur: faxunt. Præsenti subiunct: faxim, faxis, faxit. Plur: faximus, faxitis liuio, faxint.

VI. Forem.

Præsenti & præterito imperfecto optatiui & subiunctiui forem, fores, foret. Et plur: forent. Futuro infinitiui, fore.

VII. Inquio vel inquam.

Præsenti indicatiui, Inquio & inquam, inquis, inquit. Plur: inquiunt.

Præ-

Præterito perfecto, inquisti, inquit.

Præsenti imperatiui, inque, inquiat.

Futuro optatiui, vel præsentis coniunctiui, inquiat.

VIII. Infit.

Indicatiui præsenti infit, pro ait vel cepit.

IX. Quæso.

Indicatiui præsenti, quæso. Et plur: quæsumus.

X. Memini, odi, cœpi, noui.

Hæc quatuor memini, odi, cœpi, noui, Præsentis significationem habent & præteriti vna voce.

Coniugantur autem præterito tantum, & temporibus inde formatis, præter memini quod etiam imperatiuum habet.

Indicatiui præterito: Memini, me-

ministi, meminit. Pluraliter, meminimus, meministis, meminerunt, vel meminere.

Præterito plusquamperfecto, memineram, ras, rat. Pluraliter, ramus, ratis, rant. Præteriti imperfecti significationem etiam habet.

Imperatiui futuro memento. Et pluraliter mementote.

Optatiui præterito perfecto & plusquamperfecto, vtinam meminissem, sses, sset. Plur: ssemus, ssetis, ssent.

Coniunctiui præterito perfecto, cum meminerim, ris, rit. Pluraliter, cum meminerimus, ritis, rint.

Præterito plusquamperfecto cum meminissem, sses, sset. Pluraliter, ssemus, ssetis, ssent.

Futuro, cum meminero, ris, rit. Pluraliter, nerimus, ritis, rint. Indicatiui etiam significatione.

Infinitiui præterito perfecto & plusquamperfecto meminisse. Eo-

Eodem modo coniugantur, odi, cœpi, noui, nisi quod desiderant imperatiuum.

Sunt ex his etiam participia.

1. Ab odi est osus, a quo perorsus & exosus.

2. A cœpi, cœptus, cœptum. Quod substantiuè accipitur. Di cœptis aspirate meis. Est & hinc cœperet præteritum imperfectum coniunctiui, quanquam a themate cœpio, quod in usu non est, esse posit.

XI. *Impersonalia actiuæ vocis.*

Impersonalia actiuæ vocis, coniugantur tantum tertijs personis actiuorum, cæteris carent.

Sunt autem ferè hæc.

Contigit, euenit, præstat, uetatq;, uacatq;,
Sufficit, & constat, liquet, expedit, atq; licebit,
Conuenit, atq; placet, libet, accidit, & conducit,
Et solet, atq; potest, refert, est, intereratq;,
Pænitet, atq; piget, tædet, pudet, atq; misertum est.
Cum quibus, adde iuuat, decet, et delectat, oportet.

Notationes.

1. Ex his quædam etiam personaliter usurpantur, ut præsto, uaco, placeo, conduco. Quædam personalem uocem prorsus non recipiunt, Non enim dicimus, oporteo, pudeo, pænitео.

II. Quædam horum ab Analogia uariant.

Vt A tædet fit pertæsum est.
A miseret fit misertum est.
A placet fit etiam placitum est pro placuit.
A libet, fit etiam libitum est, pro libuit.
A pudet, fit etiam puditum est, pro puduit.
A licet fit etiam licitum est, pro licuit.
A piget fit etiam pigitum est, pro piguit.
Liquet sine præterito est.

III. Carent supinis & gerundijs impersonalia hæc. Vt non dicimus, oportendi, oportendo.

XII. Impersonalia passiuæ vocis.

Impersonalia passiuæ vocis, tertijs tantum personis passiuorum coniugantur, cæteris carent. Fiunt autem ab actiuis & neutris, ideoq́ ea numero sequuntur.

XIII. Comicis quædam peculiaria.

Sunt & alia quædam comicis solis vsitata quæ à quibusdam Grammaticis, etiam inter defectiua censentur. Vt sunt,

sis

sis pro si vis, Sultis pro si vultis, Capsis cape si vis, Sodes pro si audes, & alia quibus sis in fine additur. Vt cauesis, videsis &c. Item apage ab ἀπὸ & ἄγω, apagete, & euge bene age, & amabo, quæ tamen alij alio referunt.

Ouat tertia persona indicatiui & participium ouans huc etiam refertur.

Prima persona in dor, for, & furo non est vsitata, reliqua sunt in vsu.

Appendix.

Sunt præter hæc quædam, quæ & defectiua in aliquibus sunt, & simul Heteroclita. *Vt sunt, sum, uolo, fero, fio & edo: Cum compositis, possum assum malo, nolo.*

Sum, volo, fero, coniugantur apud donatum, vnde petantur paradigmata.

Assum, aderam, affui, affueram, adero, ades, adessem, adesse. Vt sum:

Sic possum tes, poteram, potui, potueram, potero, possem, potuissem, posse &c.

Malo.

Indi

Indicatiuo, malo, mauis, mauult. Malumus, mauultis, malunt.
Præt: immper: malebam, bas, bat &c.
Præt: infin: malui, luisti, luit &c.
Præt: plusq: malueram, ras, rat &c.
Fut: magis uolam, les, let &c.
Imperat: malis &c.
Optat: mallem, les, let &c.
Præt: perf: & plus: maluissem, sses, sset &c.
Fut: malim uel mauelim, lis, lit &c.
Coniunct: malim uel mauelim &c.
Præt: imper: mallem &c.
Præt: perf: maluerim &c.
Præt: plusq: maluissem &c.
Fut: maluero &c.
Infin: malle, Præt: maluissē, sine participio.

Nolo.

Nolo, nonuis, nonuult. Pluraliter, nolumus, non uultis, uolunt.
Præt: imper: nolebam, bas, bat.
Præt: perfe: nolui, isti, it.
Præt: plusq: nolueram, ras, rat.
Futuro, non uolam, non uoles, non uolet &c.
Imperatiuo noli. Pluraliter nolite.
Futuro, nolito tu, nolito ille. Plural: nolitote.
Optatiuo, utinam, nollem, les, let.
Præt: per: et plus: utinam, noluissem, sses, sset.
Fut: nolim, lis, lit.

Con-

Coniunct: nolim, lis, lit.
Præt: imper: nollem, les, let.
Præt: noluerim, ris, rit.
Præt: plusq: noluissem.
Fut: noluero, ris, rit.
Infinit: nolle. Præt: perf: & plusq: noluisse.
Absq; futuro. Particip: nolens.

Edo.

Edo, es, est, uel edo, edis, edit. Pluraliter edimus, editis, edunt.
Præt: imperf: edebam, bas, bat &c.
Præt: perf: edi, isti, edit.
Plusquamper: ederam, ras, rat &c.
Fut: edam, edes, et &c.
Imperat: es, edat. Plur: edamus, este, edant.
Fut: esto tu, esto ille. Pluraliter, edamus, estote, edunto uel eduntote.
Optat: utinam essem, sses, sset. Et uel Analogicôs, ederem, ederes, ederet.
Plusquamperf: edissem, sses, sset &c.
Fut: edam, das, dat &c.
Coniunct: edam, das, dat &c.
Præt: imperf: essem, esses, sset &c.
Perf: ederim, ris, rit &c.
Plusquamperf: edissem, sses, sset.
Fut: edero, ris, rit.
Infinit: esse uel edere.
Perfect: edisse.

Fut:

Futura, esum iri, uel esurum esse.
Gerundia, edendi, edendo, edendum.
Supina, esum, esu.
Participia, edens & esurus.

Tantum de Verbo.

DE PARTICIPIO QVINta parte orationis.

Quid est Participium?

Est nomen verbale significans tempus.

Vel est pars orationis partem capiens a nomine, partem a uerbo, partem ab utroq;.

Vnde dicitur Participium?

Dicitur, quasi particiapium, uel partem capiens: capit enim à nomine genera & casus: A uerbo significationem & tempus: Ab utroq; numerum & personam.

Quis est usus Participiorum?

Participia inuenta sunt elegantiæ & breuitatis causa. Nam breuius & felicius pleraq; & magis signatè efferimus per participia quam per uerba, eo quod plerumq, includant relatiuum, uel particulas, si, dum & alias, cum uerbo efferendas. Vt cum dico.

Furor

Furor fit læsa sæpius patientia, elegantius est, quam si diceres.

Patientia si sæpe tentatur & læditur fit furor.

Quot sunt terminationes Participiorum?

Septem. Ans, ens, tus, sus, xus, rus, dus. Vt amans, legens, doctus, læsus, amplexus, legendus.

Quot accidunt Participio?

Sex, *Quæ à nomine & uerbo capit*: Scilicet, Genus, Numerus, Figura, Casus, Tempus & Significatio.

De genere primo accidente Participij.

Quot sunt genera Participiorum?

Quatuor. Masculinum, Fœmininum, Neutrum & Omne.

Quomodo discernuntur genera in Participijs?

Sicut in adiectiuis. Nam:

I. Quæ mouentur more adiectiuorum, tria genera habent, tribus terminationibus, vt sunt omnia præteriti & futuri temporis in tus, sus, xus, & rus, dus, & in vs masculina sunt, in a fœminina, in vm neutra. Vt hic lectus, hæc lecta, hoc lectum. Sic lecturus & legendus, & cætera omnia.

II. Quæ non mouentur vna voce omnis sunt generis, videlicet præsentis temporis, in ans vel ens. Vt hic & hæc & hoc legens &c.

De numero secundo accidente Participij.

Quot sunt Participiorum numeri?

Duo sicut in nomine. Singularis, vt legens: Pluralis, vt legentes.

De Figura tertio accidente Participij.

Quot ſunt figuræ Participiorum?

Duæ. Simplex, vt ſpirans: Decompoſita, vt reſpirans.

Notatio.

Decompoſita figura hic ſtatuitur, quia nulla ſunt compoſita participia, niſi a uerbis compoſitis. Indoctus enim & inſipiens in nomina tranſeunt.

De caſu quarto accidente Participij.

Quot ſunt caſus Participiorum?

Sex, ſicut nominum, quorum paradigmata ſunt apud Donatum.

Notatio.

Participia mobilia per terminationes vs, a, vm, flectuntur prima & ſecunda deelinatione, vt adiectiua. Vt lectus, lecta, lectum, lecti, lectæ, lecti. Immobilia vna voce omnis generis flectuntur tertia declinttione. Vt hic & hæc & hoc legens, huius legentis, huic legenti &c.

De tempore quinto accidente Participij.

Quot sunt tempora Participiorum?

Tria. Præsens, Præteritum & Futurum.

Quæ sunt Participia præsentis temporis?

Quæ finiunt in ans vel in ens, vt amans, legens.

Vnde formantur Participia præsentis temporis?

Formantur a prima persona præteriti imperfecti, mutata ultima syllaba bam uel bar, in ns. Vt amo, amabam, amans. Doceo, docebam, docens. Loquor, loquebar, loquens.

Dic exceptionem.

Excipitur iens & quæ inde fiunt, ut rediens, abiens, quæ E assumunt. Ab eo enim ibam imperfectum fit, non iebam.

Quæ sunt Participia præteriti temporis?

Quæ finiunt in rus tus & xus. Vt amatus, læsus, flexus.

Vnde formantur Participia præteriti temporis?

Fiunt ab ultimo supino, adiecta litera S, Vt lectu lectus, læsu læsus.

Quæ sunt Participia futuri temporis?

Quæ finiunt in rus & dus. Vt lecturus, legendus.

Vnde formantur Participia futuri temporis?

I. Quæ in rus desinunt fiunt itidem a supinis ultimis, addita syllaba rus, Vt lectu lecturus.

II. Quæ in dus exeunt, a participio præsenti, ultima consonante S, in dus mutata. Vt legens legendus, amans amandus.

Participium futurum paßiuum, aliquando præsentis paßiui significationem habet, Velut ex resolutione patet. Vt defringendo ramo, id est, dum defringitur: Mirando hoc subito & repentino bono, id est, quod aliquis mirari poßit.

Dic versus de temporibus.

Participans quod in ans vel in ens fit dicito præsens,
Præteritum tus, sus, xus, rus, dusq; futurum.

DE SIGNIFICATIONE *vltimo accidente Participij.*

Quot sunt significationes Participiorum?

Quia participia omnia mutuantur sui thematis significationem, erunt tot significationes participiorum, quot sunt genera uerborum. Ac tametsi ad tres significationes redigi possunt, Vt aliud actiuè significet, aliud paßiuè, aliud absolutè, sicut & ipsa uerba: Tamen ut melius deriuatio inaudiatur significationes faciamus, quinq;, vt sunt. Actiua, Passiua, Neutralis, Deponentalis & Communis.

Quæ participia veniunt a verbo Actiuo?

Duo, Quæ actiuam habent significationem, sunt & duo, præsens in ans, vel in ens, & futurum in rus. Vt ama-

amans, legens, & amaturus, lectu-
rus.

Quæ participia veniunt a verbo Paſsiuo:

Quæ paſsiuam habent ſignificatio-
nem & ſunt duo, præteritum in tus, ſus,
vel xus, & futurum in dus. Vt lectus,
legendus, læſus lædendus, flexus fle-
ctendus.

Quæ participia veniunt a verbo Neutro:

Quæ neutralem vel abſolutam ha-
bent ſignificationem, & ſunt duo, præ-
ſens in ans, vel in ens, & futurum in
rus. Vt errans, carens, erraturus, cari-
turus.

Appendix.

*Fiunt etiam participia paßiua a neutris, quo-
rum tertiæ perſonæ paßiuè uſurpantur. Vt ara-
ta ab aratus.*

Quæ participia veniunt a verbo Deponenti:

Quæ deponentalem habent ſig-

nificationem, & sunt tria, Præsens in ans vel in ens, Præteritum in tus, sus vel xus, & futurum in rus. Vt loquens, locutus, locuturus.

Notatio triplex.

I. *Interdum futurum in dus accedit, quando verbum ipsum passiue vsurpatur, quod tamen rarius est. Vt tuendus, hortandus.*

II. *In deponentibus præteritum in tus vel sus, plerumq; actiuam significationem habet, Vt locutus orsus.*

III. *Alias autem absolutam, Vt profectus.*

Quot veniunt à neutro passiuo?

Neutro passiua eodem modo, quo deponentia tria formant participia, præsens præteritum & futurum. Vt

Gaudens, gauisus, gauisurus.

Quæ participia veniunt a verbo Communi?

Quæ communem habent significationem, & sunt quatuor, Præsens in ans vel in ens, Præteritum in tus, Duplex futurum, vnum actiuum in rus, & alterum passiuum in dus. Vt criminans, criminatus, criminaturus, criminandus.

Versus.

Bina dat actiuum, præsens in rusq; futurum,
Datq; eadem neutrum, passiuum cætera format.
Deponens tria dat, format commune quaterna.

Dictum est de Analogia, quæ est ratio anomaliæ in Participio?

Anomalia participiorum in his tribus consistit, origine, degeneratione & defectu.

Quæ est anomalia circa originem?

Origo dupliciter uariat.

I. Quædam prorsus carent thematis, ad quæ possunt referri. Vt lassus, cassus, foratus, & multa alia quæ reuera nomina sunt, etsi participijs sint similia. Vt frequens, recens, uehemens, barbatus, animatus, &c.

II. Quædam habent quidem themata, quorum formam & significationem aliquatenus referunt, sed non fiunt ab ijs analogice. Vt sunt

1. Præterita a neutris, quod contra analogiam est. Vt iuratus, cœnatus, exosus, perosus, quæ actiuè in præterito significant. Item erratus, potus, decursus.

2. Futura paßiua in dus ab ijsdem neutris. Vt dolendus, colendus.

3. Futura paßiua a deponentibus. Vt loquendus, hortandus, utendus.

Quæ est anomalia circa degenerationem?

Participia degenerant in nomina uocanturq; nomina participialia, quatuor modis.

1. Constructione, cum scilicet amittunt uerbi casum: Vt fugitans litium, uictus animi.

2. Amißione temporis: Vt doctus cum absolute significat hominem gnarum, & doctrina præditum, amandus dignus amari.

3. Comparatione, Quando enim casus compara-

tio-

tionis assumunt fiunt nomina: Vt nemo est me amantior præceptoris.

4. Compositione, cum componuntur cum dictione alia, quam cum quo uerbo componi potest: Vt indoctus. Nam indoceor non dicitur.

Versus.

Dum mutat regimen fit participans tibi nomen.
Dum perdit tempus, dum comparat associemus.
Istis compositum dum simplex sit tibi nomen.

Cuius generis sunt degenerantia?

Ad diuersa genera referuntur. Nam

1. Quædam in Ns sunt communis generis, quæ pro uerbalibus in tor & trix, cum genitiuis usurpantur: Vt fugitans litium, appetens alieni. His annumerantur continens pro continuo, diligens pro eo, qui sedulo dat operam, euidens pro manifestus.

2. Quædam sunt neutri generis: Vt accidens, contingens, antecedens, consequens, decens, conueniens, præsens, continens pro firmamento rationis.

3 Quædam sunt masculina: Vt oriens, occidens, profluens, confluens.

4. Alia sunt fœminina: Vt continens pro terra quæ non est continua, animans, consonans &c.

5. Quædam adiectiuorum more, per tria genera mouentur, Vt præterita quæ uoce passiua actionem

signi-

significant: Vt circumspectus, consideratus, disertus, cautus, tutus, ignotus, argutus, falsus, contemtus, tacitus, profusus, fluxus, scitus.

6. Sic & futura in rus, quæ tum tantum nomina fiunt, cum sine tempore qualitatem & animi uoluntatem significant, uel per debens & uolens exponuntur: Vt Seneca. Nullam autem mentionem fecit cometarum, non prætermissurus, si quid explorati apud illos habuisset, non prætermissurus, id est, debens uel uolens prætermittere.

7. Sic ex futura in dus mouentur, quæ tum etiam fiunt nomina cum per debens uel uolens interpretantur. Vt nullam fecit mentionem planetarum, non prætermittendam &c. Id est, non debentem prætermitti, uel non dignam prætermitti.

Quæ est anomalia circa defectum?

Etiam uaria est.

I. Quædam uerba habent unum participium ceteris carent. Vt a pudet est tantum pudendus, pœnitendus a pœnitet, Sine præterito. A licet licitus, sine futuro paßiuo, a libet libens sine futuro actiuo.

II Quædam in compositis sunt, non item in simplicibus. Vt relictus a relinquor dicitur, etsi lictus, non in usu est. Sic pertæsus, exosus, perosus, sine reliquis temporibus dicuntur, & in compositis usitata, non in simplicibus.

III. Eodem modo extat aliquando præsens sine reli-

reliquis, aliquando præteritum sine reliquis, aliquando futurum in multis alijs uerbis, quæ usu obseruanda sunt.

Hactenus de Participio.

DE ADVERBIO QVINta parte orationis.

Quid est Aduerbium?

Est pars orationis quæ actionis aut passionis circumstantiam vna voce effert. Dic it grauiter, hic dicendi qualitatem Aduerbium grauiter exponit.

Vnde dicitur Aduerbium?

Quia est ueluti quoddam adiectiuum, ad uerbum additum. Vt enim si dicas: Prudens homo, hominis qualitatem adiectiuum demonstrat: ita & uerbis addita aduerbia, circumstantiam illorum explicant & declarant.

Quot accidunt Aduerbio?

Quatuor. Species, Significatio, Comparatio & Figura,

De Specie primo accidente Aduerbij.

Quot

Quot ſunt Species aduerbiorum.

Duæ. Primitiua & Deriuatiua.

Quæ eſt ſpecies Primitiua?

Eſt eorum quæ ſuæ ſunt poſitionis, nec aliunde nata ſunt. Vt cras, heri, mox, ſæpe,

Quæ eſt ſpecies Deriuatiua?

Eſt eorum quæ aliunde cadunt. Vt furtim a furor, Strictim a ſtringo, Homericè ab homero.

Vnde fiunt deriuata Aduerbia?

Aduerbia deducuntur ab omnibus ferè partibus orationis. Primo autem deriuatur aduerbia ſimplicia a ſimplicibus partibus orationis, Sex.

1. *Fiunt a nominibus.*

iiſq; uel
- 1. *Proprijs ut Homerice ab Homero, punice a pœnus.*
- 2. *A ſubſtantiuis. Vt modò a modus, forte a fors, noctu a nox, partim a pars.*
- 3. *Adiectiuis. Vt probe a probus, facile a facilis.*

Hus

Huc pertinent adiectiua quæ neutro genere pro aduerbijs usurpantur. Vt recens natus, pro recenter, toruum uidet pro torue.

II. A uerbis. Vt peregre a perago, a certo certatim, a mordeo mordicus.

III. A pronominibus, ut ab ille illic, ab iste isthic, meatim &c.

IIII. A participijs. Vt abundanter ab abundans, fidenter fidens.

V. Ab ipsis aduerbijs alia fiunt, forma diminutionis uel comparationis. Vt diminut: Clanculum, aliquantulum, longiuscule, secius, temporius, potius, potißime.

VI. A præpositionibus, cum casus suos non regunt sed absolute ponuntur. Vt intrà, extrà, postea &c.

Secundo fiunt aduerbia composita ex compositis partibus orationis nouem modis.

1. A nomine & uerbo, ut pedetentim, a pes & tento, bifariam a bis & fari.

2. A nomine & aduerbio. Vt ædepol, æcastor: ædepol quod fit à pollux, & ædes, quasi per ædem pollucis.

3. A pronomine & nomine. Vt mehercules, mecastor.

4. A uerbis duobus. Vt illicet ire licet, uidelicet uidere licet: Scilicet scire licet.

5. Ab aduerbio & nomine. Vt interea inter et ea, ut pote, ab ut & putæ.

A duo-

6. A duobus aduerbijs. Vt penitus pene intus.
7. A præpositione & nomine. Vt sedulo sine dolo, illico in loco, denuo denouo, interea inter ea, præterea præter ea, hactenus hac tenus, obiter ob iter.
8. A Præpositione & pronomine, quod fit traiectione casus. Vt mecum, tecum, secum.
9. A Præpositione & Aduerbio. Vt perpulcre percastor, perpol, perhercle.

De significatione, secundo accidente Aduerbij.

Quot sunt significationes Aduerbiorum?

Significationis multa sunt capita, quæ omnia ex circumstantijs oriuntur. Recensentur autem numero, viginti octo. *Scilicet hæc temporis, loci, numerandi, negandi, affirmandi, optandi, hortandi, monstrandi, vetandi, ordinandi, eligendi, euentus, congregandi, excludendi, dubitandi, vocandi, concedendi, intendendi, qualitatis, quantitatis, similitudinis, personæ, remittendi, separandi, iurandi, respondendi, comparandi, precandi.*

Dic Versus.

Temporis, atq; loci, numeri, negat, asserit, optat.
Hortatur, monstrat, vetat, ordinat, eligit, euent,
Congregat, excludit, dubitat, vocat, annuit, intend.
Et quali, & quanti, simili, persona, remissum,
Separat, & iurat, respondet, comparat, orat.

I. Da aduerbia temporis.

Aduerbia temporis duplicia sunt.

1. *Interrogandi de tempore, Vt sunt:* *quando*, *quamdiu*, *quam dudum*, *quam pridem*, *quousq;*, *quoties*.

2. *Respondendi de tempore. Nam primo ad quando, per hæc aduerbia temporis respondetur, quæ sunt: hodie, heri, cras, pridie, postridie, perendie, nudiustertius, nudiusquartus, quintus, sextus, septimus, & deinceps.* Item *diu, noctu, interdiu, nunc, iam, nuper, aliquando, aliâs, olim, pridem, dudum, tùm, interim, interea, sero, tempori,*

ferius, temporius, prius, posterius, statim, continuo, protinus, illico, ante hac, post hac, commodum, primum, cum alijs, cum primum, quam primum, ut primum, euestigio, extemplo, actutum, repente, derepente, subitò, ocyus.

Secundo, *ad quamdiu respondetur per hæc: tantisper, paulisper, aliquantisper, parumper*, semper, usq; pro aßidue. Vt usq; metu in curre sinus. Item diu, iam dudum, iam pridem, iam olim.

Tertio, *ad quoties respondetur per hæc: Sæpe, raro, subinde*, identidem, plerumq;, quotidie, quotannis, indies, nunquam, toties. Item per numeralia, de quibus postea.

Quarto, *ad quousq; respondetur per hæc: adhuc, etiam pro adhuc*, hactenus, in diem, in horam, quæ notant rationem dei & horæ habitam.

Notatio.

Significatio temporis in his ipsis est diuersa.

1. *Quædam præsens significant*. Vt hodie, nunc iam.

2. *Quædam præteritum*, ut pridem, dudum, nuper, antea, heri &c. *Hæc præteritis uerbis iunguntur.*

Quæ

3. Quædam futurum, ut cras, perindie, impostea rum, de cætero: Hæc futuris uerbis iunguntur.
4. Quædam sunt communis & indefiniti temporis, ut quondam, olim, quando, si quando.

II. Da Aduerbia loci.

Sunt & Aduerbia localia duplicia.
1. Interrogandi de loco, vt vbi, vnde, quoquo, quorsum.
2. Respondendi de loco. Nam

Primo, ad vbi respondetur per hæc in loco significantia. Hic, illic, isthic, ibi, intus, foris, ubiq;, utrobiq;, passim, usquam, nusquam, nequiquam. Item, supra, infra, subtus, extra, intra, cùm in aduerbia migrant.

Secundo, ad vnde respondetur per hæc de loco significantia. Hinc, abhinc, isthinc, illinc, inde, eminus, cominus, alicunde, undeunde, undequaq;, undecunq;, indidem, superne, inferne. Huc pertinent & hæc, radicitus, funditus, diuinitus, antiquitus.

Tertio, ad quo respondetur per hæc ad locum significantia. Huc, illuc, isthuc, eô, illô, aliquo, quoquo, quocunq;, intro, fo-

ras, usq; quod absolutionem & in tempore & loco notat.

Quarto, *ad quorsum respondetur per hæc, itidem ad locum significantia, vel habitudinem in loco, horsum, istorsum, illorsum*, *prorsus, rursus, quoquouersus, quaquauersus, passum, sursum, deorsum.*

Quinto, *ad qua respondetur, per hæc significantia per locum, Vt hac, isthac, illac, quaqua, quacunq;.*

Versus de quæsitiuis locorum.

Quo petit ad, qua per, in vbi, sed vnde petit de.

Notatio.

Aliquando localia aduerbia tempus significant. Sic ibi pro tum. Vbi *pro postquam accipitur.*

III. Dic Aduerbia numerandi.

Semel, bis, ter, quater, quinquies, sexies, septies, *octies, nouies, decies, uicies, tricies, quadragies, quinquagies, sexagies, septuagies, octogies uel octuagies, nonagies, centies, millies, pluries, infinities, Si latina sunt.* Item *sæpe, raro, quæ inde-*

indefinite significant, rursum, iterum, tertium. quartum.

IIII. Dic negandi Aduerbia.

Haud, non, neq; , haudquaquam, nequaquam, *minime, nullatenus, neutiquam, parum pro non, uel non satis. Vt pro magnitudine parum comperta. Item nihil. Vt Ter: And: Act: 1. scen: 2. nihil circuitione usus est, pro non. Item nullus, ut nullus quidem, pro non, ibidem: Act: 2. sce: 2. Item ne & nec, quæ pariter extenuant & negant*

V. Dic affirmandi.

Ita, etiam, quidni, curnon: *hæc sunt affirmatiuæ responsionis. Quæ confirmationis propriè sunt, huc etiam pertinent, Vt certe, profecto, sane, plane, prorsus, adeò, nempe, utiq;, nimirum. Scilicet, uidelicet, ilicet, Næ cum diphthongo, quidem pro certe, equidem, quippe.*

VI. Dic optandi.

Vt, vtinam, o si, *Si aliquando ecliptice pro o si, ponitur. Vt AEneid: 6. Si nunc se nobis ille aureus arbore ramus ostendat.*

Pertinet huc & sic, cùm optatiue dicitur. Vt 10 AEneid: Sic pater ille deum faciat.

VII. Dic hortandi.

Eia, age, agite, *agedum, ehodum, sis, sodes, sultis, amabo, amabote.*

His affinia sunt precandi illa: Obsecro, amabo, quæso.

VIII. Dic demonstrandi.

En, ecce, & hem apud Comicos.

IX. Dic prohibendi.

Ne, nequaquam, neutiquam.

X. Dic ordinis.

Inde, deinde, dehinc, deinceps, ante, prius, *protinus, continuo, antea, postea, deniq;, demum, præterea, primo, secundo, tertio &c. Vltimo, nouißime, postremo, inprimis, primum, iam primum, inuicem, uicißim pro secundo loco, tandem, ad summum, omnino.*

XI. Dic eligendi.

Imo, potius, potissimum, magis, satius.

XII. Dic euentus.

Vt forte, fortuito, casu, forte, fortuna.

XIII. Dic congregandi.

Simul, vna, pariter, collectim, summatim. *Huc pertinent quæ negatæ solitudinis sunt, ut, non solum, non tantum, non modo, nedum.*

XIIII. Dic excludendi.

Tantum, solum, tantummodo, *solum modo, duntaxat, modò, demum.*

XV. Dic dubitandi.

Forsan, forsitan, fortaßis, *fortasse, forsit, forsis, fors, utrum, an &c.*

XVI. Dic vocandi.

Heus, ô, eho.

XVII. Dic concedendi.

Esto, fac, sit, sane, *Quanquam hæc melius uerba decentur.*

XVIII. Dic intendendi.

Valde, prorsus, nimium, admodum, omnino, *penitus, adeo, longo, manopere, impense, impendio, apprime, & aliquando etiam bene, male, prius, peßime, inprimis pro ualde, per,*

ut in peropus, & perpulchre, perquam, sanequam, nimis, quam, tam, quam, & ut admirandi.

XIX. Dic qualitatis.

Docte, pulchre, fortiter, viriliter, bene, male & similia. *Huc pertinent quæ a uerbis ueniunt & gestum significant. Vt strictim, punctim, cæsim, raptim, furtim & similia.*

XX. Dic quantitatis.

Multum, parum, parumper, modicum, *minimum, plurimum, quoad, satis, ad summum, sumum.*

XXI. Dic similitudinis.

Quasi, ceu, sic, sicut, sicuti, *uelut, ueluti, tanquam, ut, uti, prope, æque, perinde, prout, acsi, non aliter, non secus, non minus, quomodo, quemadmodum, Item &c.*

XXII. Dic personalia.

Mecum, tecum, secum, nobiscum, vobiscum, *Huc referri possunt & hæc: Meatim tuatim, suatim, nostratim, uestratim. Item humanitus, id est humano more.*

XXIII. Dic remittendi.

Sen-

Sensim, paulatim, pedetentim, ægrè, vix. *Huius significationis sunt & diminutiua, ut paululum, clanculum, longiusculè, meliusculè, sæpiusculè, bellule & id genus alia.*

Item quæ rei non plané peractæ appellari possunt, ut pene, fere, ferme, propemodum, tantum non, modo non.

XXIIII. Dic separandi.

Seorsum, separatim, segregatim, priuatim, *speciatim, nominatim.* Huc pertinent.

I. *Diuersitatis, ut aliter, secus.*

II. *Item diuidendi: Vt bifariam, trifariam, quadrifariam, multifariam, &c.*

XXV. Dic Iurandi.

Pol, ædepol, æcastor, *Hercule, mehercules, deusfidius, mediusfidius.* Item Per. *Vt: per te, per qui talem te genuêre parentes.*

XXVI. Dic respondendi.

Heu & hem, apud comicos.

XXVII. Dic comparandi.

Magis, minus, maximè, minime, *tam, quam, tantum, siue in tantum, quantum.* Item, *eque, ac, pro tam & quam.*

XXVIII. Dic precandi.

Sodes, amabo.

Notatio.

Notentur & aduerbia æstimandi, tanto, quanto, magno, paruo, uili, caro, tantidem, quæ tamen alij nomina censent.

De comparatione tertio accidente aduerbij.

Quæ aduerbia comparantur?

Duplicia Aduerbia comparantur.

I. Quæ orta sunt à nominibus adiectiuis comparabilibus: Vt sapientèr, sapientius, sapientissimè.

II. Pauca quædam, quæ a nulla alia parte orationis orta sunt: Vt sæpe, sæpius, sæpissimè.

Quomodo comparantur Aduerbia?

Dupliciter, Regulariter & Irregulariter.

Quæ comparantur Regulariter?

Quæ analogicè imitantur comparationem nominum, & uariantur per tres gradus, scilicet positiuum, comparatiuum & superlatiuum.

Quot sunt terminationes positiui.

Duæ sunt E & Er : Vt doctè, pulchrè, fortiter, viriliter.

Quot sunt terminationes comparatiui.

Vna est, Vs : Vt fortius, doctius.

Quot sunt terminationes superlatiui.

Duæ sunt, Vm & E : Vt doctissimum, doctissimè.

Quæ comparantur Irregulariter?

Quæ communem formam non seruant.

Quotuplicia sunt ea?

Duplicia, sicut adiectiua unde formantur.

I. Quædam sunt anomala, Vt parum, minus, minimè.

II. Quædam sunt defectiua. Nam deficiunt aduerbia comparatione.

1. Positiuo : Vt magis maxime, ocyus ocyssime, potius potissimum uel potissime.

2. Comparatiuo : Vt nuper nuperrime, belle bellissime.

3. Superlatiuo : Vt longinque longinquius, tempori temporius, secus secius.

De figura vltimo accidente Aduerbij.

Quot sunt figuræ Aduerbiorum?

Tres.

1. *Simplex: Vt diu, doctè, prudenter.*
2. *Composita: Vt interdiu.*
3. *Decomposita: Vt indoctè, imprudenter.*

Descendunt enim decomposita Aduerbia, a nominibus compositæ figuræ.

DE CONIVNCTIONE quinta parte orationis.

Quid est Coniunctio?

Est pars orationis, quæ superioribus sententijs aut partibus alias annectit, Vt: nox & amor vinumq; nihil moderabile suadent.

Vnde dicitur Coniunctio.

A coniungendo. Nam eius officium est clausulas dictionum, item sententias connectere, atq; ea ratione plurimum ad claritatem orationis confert.

Quot accidunt coniunctioni?

Tres. Figura, Potestas & ordo.

De figura primo accidente Coniunctionis.

Quot sunt figuræ coniunctionum?

Duæ. Simplex, vt nam, Composita, vt namq;.

Quomodo coniunctiones componuntur?

Duobus modis.

1. Ex particulis mutis & separatim nihil significantibus. Vt duntaxat.
2. Ex particulis significatiuis: Vt enimuero, quinetiam, siquidem.

Notatio de compositis coniunctionibus.

Inter coniunctiones compositas, multæ inueniuntur,

untur, de quibus dubitari potest, num coniunctiones sint uel aduerbia: Cuiusmodi sunt, quamuis, praeterea, quatenus, etenim & similes. Ideo eiusmodi uoces Grammatici interdum aduerbia coniunctiua, interdum coniunctiones aduerbiales nominauerunt, quod partis quasi utriusq; participent.

De potestate secundo accidente coniunctionis.

Quid est potestas coniunctionum?

Est earum vis & significatio.

Quot sunt potestates coniunctionum?

Septem. Copulatiua, Disiunctiua, Aduersatiua, Causalis, Ratiocinatiua, Ordinatiua & Completiua.

Dic primo copulatiuae potestatis?

Duplices sunt.

I. Verba copulant hae: Et, que, quoq;, etiam, ac, atq;. *sed duae postremae ac & atq; in collatione aliquando usurpantur & significant quam. Vt aliud mihi respondes ac rogo.*

Sen-

II. Sententias copulant hæ: Cum tum, non modo, verum etiam, etsi tamen.

Quare dicuntur Copulatiuæ?

Quia ita verba & sententias copulant.

Dic Appendicem.

Referuntur huc & sequentes: Vt præterea, alioqui, item, itemq́;, quin etiam, sed &, superq́;, insuper, ad hoc, ad hæc, hoc amplius, his amplius, pro præterea, adeo pro etiam, simul pro & uel etiam. Item horum contraria copulandi etiam potestatem habent: Vt, nec, neq́;, neu, neue.

Dic secundo disiunctiuæ potestatis.

Aut, vel, ve, seu, siue, nec, neu, neue. *Ex quibus uel aliquando pro etiam sumitur, & uim intendendi habet. Vt, uel rex semper maximas agebat gratias. Interdum est Paradigmatica & significat uelut. Vt: Vel hic pamphilus quoties iurabat.*

Quare dicuntur disiunctiuæ?

Quia verba quidem copulant, sed verborum sententiam disiungunt: Vel sunt,

qui-

quibus ea iungimus, quorum alterum, non vtrunq; affirmamus: Vt nec mihi, nec tibi.

Dic appendicem.

His agnatæ sunt dubitatiuæ quas adhibemus, ubi de duobus dubitamus, uel aliquando cúm interrogamus. Vt sunt: ne, anne, num, numquid, utrum. necne.

Dic tertio aduersatiuæ potestatis.

At, ast, etsi, quanquâm, quamuis, licet, tametsi, verum, vero, atqui, lícet saltem, tamen, attamen, Sed tamen.

Quare dicuntur aduersatiuæ?

Quia diuersam sententiam superiori adijciunt.

Dic appendices.

I. Huc pertinet Imo, corrigendi particula. Vt quid dixi me habere? Imo habui.

II. Item ne, nedum, at, uel, certe, saltem, quæ ἐλαττωτικαὶ dicuntur, quæ & ipsæ cum extenuatione diuersam partem subiungunt. Vt Salust: secundæ res sapientum animos fatigant, ne ille corruptis

mori-

moribus victoriæ temperarent: Pro tantum abest, uel multo minus.

Dic quarto causalis potestatis.

Nam, namq́, enim, etenim, quia, quod pro quia, quo pro quia præcipuè post non, propterea quod, quippe, vtpote, siquidem, vt pro vtpote.

Quare dicuntur causales?

Quia per has, id quod subijcitur, rationem esse, eius quod præcessit, significamus. Vt doctus est, nam multa legit.

Dic appendices.

I. His affines sunt continuatiuæ coniunctiones dictæ, quæ consequentiam omnino, essentiam ex conditione siue ex hypothesi significant: Sunt autem hæ: Si sin, ni, & aliquando quum, & siue quando significationem habet si & ue, ex quibus uidetur componi. Vt si dies est, lux est.

II. Item subcontinuatiuæ coniunctiones dictæ, quæ consequentiam rerum, cùm subsistentia significant: Eiusmodi sunt. quoniam, quia, quando, quatenus, postquam, cum pro postquam, antequam, priusquam, quamdiu,

diu, quoad, donec. Ex quibus aliquæ cum postponuntur causales sunt reuera: Vt salutem tibi debeo, quoniam me seruasti. Aliquæ inter aduerbia enumeratæ sunt, & hic etiam collocantur propter usum coniunctionalem. Nam coniunctiones cum aduerbijs magnam habent cognationem.

Dic quinto ratiocinatiuæ potestatis.

Ergo, ideo, igitur, itaq;, iccirco, quare, quamobrem, quocirca, proinde, ideoq;, ideo, qua propter, propterea, eare, & quod pro quare.

Quare dicuntur ratiocinatiuæ?

Ratiocinatiuæ siue rationales, vel collectiuæ dicuntur, quia ijs tanquam, conclusionem consequi aliquid ea quæ pro posita sunt, significamus. Vt nihil est homini vtilius scientia literarum, sunt igitur magno studio discendæ.

Dic appendicem.

His adnumerantur à Grammaticis paradigmaticæ coniunctiones, seu particulæ dictæ, quæ confirman-

mandi uim habent, aut aliquando, exprobrandi & eleuandi causa adhibentur: Vt scilicet hic superis labor est. Sunt autem hæ: Scilicet, uidelicet, puta, nempe, nimirum. Ex quibus quippe & nempe causales etiam sunt. Quippe uetor fatis.

Dic sexto ordinis.

Insuper, post, postquam, denique, deinde, deinceps.

Quare dicuntur coniunctiones ordinis?

Quia verba & sententias ordine coniungunt.

Dic septimo completiuæ potestatis.

Enim, atenim, etenim, sed enim, enimuero, Nam, ergo, quidem, equidem, sanè.

Quare dicuntur completiuæ?

Completiuæ multæ sunt, & tales censendæ sunt omnes, quæ additæ vel detra-

ctæ, nihilo plus vel minus efficiunt, vt, enimuero Daue nihil loci est segnitiæ vel socordiæ.

De ordine tertio accidente con- iunctionis

Quid est ordo coniunctionum?

Est eorum vsitata in oratione collo- catio.

Quot sunt coniunctionum ordines?

Tres. Præpositiuus, postpositiuus, & indifferens.

Quæ sunt coniunctiones præpositiui ordinis?

Quæ in oratione præponuntur tan- tum, & dicuntur principales. Eiusmodi sunt: Nam, quare, ac, at, ast, nec, si, quia, nisi, sin, siue. Non enim rectè dixeris: Est nam vir bonus, sed: Nam est vir bo- nus. *Quæ*

Quæ sunt coniunctiones postpositiui ordinis?

Quæ in oratione dictionibus postponuntur. Eiusmodi sunt: Enim, autem, quoq́, vero. Nam rectè dicitur: Est enim vir bonus: Non rectè: Enim est vir bonus.

Dic appendix.

Huc referuntur encliticæ, quæ sic dicuntur, quod tonum suum in finem dictionis cui adhærent, reclinant.

Quæ sunt Encliticæ?

Quæ, ne, ve,
Ludere qui nescit campestribus abstinet armis,
Indoctusq́ pilæ, disciue, trochitne, quiescit.

Quæ sunt coniunctiones ordinis communis?

Quæ indifferenter præponuntur vel postponuntur: Vt, ergo, igitur, itaq;, quoniam, tamen.

Appendix.

Huc referri possunt suspensiuæ coniunctiones, quæ aliam sibi similem uel eiusdem potestatis semper expectari faciunt: Cuiusmodi sunt ex copulatiuis, &, que, nec, neq;, cum geminantur. Et ex disiunctiuis, aut, uel, seu, siue.

DE PRÆPOSITIONE *septima parte orationis.*

Quid est Præpositio?

Est pars orationis, seu propemodum articulus, Verbo nomen adiungens, quod aliquam facti circumstantiam significat. Vel est pars orationis, quæ præposita aliis partibus significationem earum aut complet, aut mutat, aut minuit.

Vt, non datur ad musas currere lata uia.

Hic Musas loci circumstantiam denotat, nec uerbo addi poterat, sine præpositione.

Vnde dicitur præpositio?

A præ-

A præponendo, quia partibus quibus iungitur, plerumq; præponi solet, vel construendo, vel componendo.

Quot accidunt præpositioni?

Vnum, Casus.

Quot sunt casus præpositionum?

Duo. Accusatiuus & Ablatiuus. Nam præpositiones omnes, quæ sunt plus minus quinquaginta, extra compositionem vsu receptæ, seruiunt vel accusatiuo, vel ablatiuo, vel vtriq;.

Quot præpositiones seruiunt accusatiuo?

Triginta.

Ad, apud, ante, aduersus,
Circa, circiter, circum, cis, citra, contra,
Erga, extra,
Infra, inter, intra, iuxta,
Ob,
Penes, per, pone, post, præter, prope, propter,
Secundum, secus, supra,

Trans,
Vltra, vsq;.

Quot præpositiones seruiunt ablatiuo?

A, ab, abs, absq;,
Cum, coram, clam,
De,
E, ex,
Præ, pro, palam,
Sine,
Tenus.

Quot præpositiones seruiunt vtriq; casui.

1. Diuersa significatione vtriq; casui seruiunt, In, sub, super, & subter.
2. Eadem significatione, clam & tenus.

Quotuplices sunt præpositiones?

Duplices. Quædam sunt constructiuæ tantum, quædam compositiuæ tantum, quædam constructiuæ & compositiuæ simul.

Quæ sunt constructiuæ tantum?

Sunt

Sunt quæ casus tantum regunt & nunquàm componuntur cum uerbis in unam dictionem. Vt, apud, aduersus, circa, circiter, cis, citra, erga, extra, infra, intra, iuxta, penes, pone, prope, propter, secundum, secus, supra, ultra usq;. Item absq;, cum, coram, clam, palam, sine, tenus.

Quæ sunt compositiuæ?

Sunt inseparabiles, hoc est, quæ extra compositionem nihil significant, ideoq; semper cum uerbis componuntur: Vt sunt; Am, as, co, con, di, dis, re, se, tra, o. Vt ambulo, aspergo, cogo, congrego, dirigo, dißipo, retego, separo, traijcio, omitto.

Quæ sunt constructiuæ & compositiuæ simul?

Sunt quæ uerbis & compositione iunguntur, & separatim cum nominibus construuntur. Vt sunt: Ad, ante, circum, contra, inter, ob, per, post, præter, trans, a, ab, abs, de, e, ex, pro, præ, in, sub, super, subter.

Quæ est natura compositiuarum.

Hæ significationem uerborum tripliciter afficiunt.

I. Complent, ut intercipio, demiror.
II. Mutant ut aufero.
III. Minuunt, ut subrideo.

Quomodò degenerant p[illegible]sitiua?

Duobus. Primo in alias partes orationis. Secundo aliæ in alias inter se inuicem significatione.

Quot modis degenerant in alias partes?

Tribus.

1. Amißione casus, quando uel nullus uel non legitimus additur, cum enim præpositiones sine casibus enunciantur, fiunt aduerbia: Vt, antè diem clauso componat uesper olympo.

2. Compositione, cum & præpositio & casus, quasi non amplius separabiles, coniunguntur: Vt propediem, inprimis, quamobrem, præterea. Nam hæc aduerbia composita sunt.

3. Accentu. Præpositiones enim in aduerbia degenerantes accentu notantur, alias carent. Vt: Nil intra est oleam, nil extrà est in nuce duri.

Quæ sunt præpositiones degenerantes?

Sunt hæ. Antè, circum, circà, citrà, contrà, intrà, extrà, infrà, suprà, iuxtà, ponè, pòst, pratèr, procùl, propè, proptèr, præ, secundùm, secùs, ultrà, usq;, cùm, coràm, clàm, palàm, supèr, subtèr.

Quomodo degenerant in se inuicem?

Multis multis. Nam significationes eorum uarie confunduntur.

I. Ad, significat motum ad aliquid: Item, apud uel prope, & fere uel circiter, uersus, Post, contra, circa, ante, uel habet locum in comparatione, uel iungitur actioni.

II. Apud, *hoc ab ad differt, quod post uerba motus non adhibetur, & tum ad locum, tum ad personam refertur. Ponitur etiam pro a: Vt, apud maiores hæc factitata, pro a maioribus.*

III. Aduersus vel aduersum, pro erga, *contra, uel pro eregione, ponitur.*

IIII. Cis, *cui aduersatur uls quod iam exoleuit. & citra cui aduersatur ultra, ex se inuicem intelliguntur: & significant cis uel citra, idem quod ex hac parte, & fere fluminum & montium nominibus iunguntur: Citra significat etiam sine, & intra, ad rem relata non locum. Vt ede citra cruditatem.*

V. Circiter, *refertur ad tempus & numerum, & significat fere.*

VI. Circa, *& circum hoc differunt, quod circa cum ijs uerbis iungitur, quæ statum quietemq; significant: circum uero tam motui conuenit, quam quieti: Vt, circum medium ferri, non circa dicendum est. Circum forum templa sunt.*

VII. Erga, *pro in, aut aduersum semper ponitur, & potius ad bonum refertur, quam ad malum.*

VIII. Extra, *præpositioni intra opponitur. Nam foris esse aliquid significat. Significat etiam præter uel quandam exceptionem.*

IX. Infra, *& supra contraria sunt: Alias etiam eleganter ad personam seu dignitatem refertur infra. Vt ducere omnia humana infra se sapiens debes: Id est minus digna quam ipse sit.*

X. In-

X. Inter, pro in medio legitur. Ponitur & pro inuicem, & pro in societate, uel cœtu, uel in numero. Et pro in tempore: Vt inter quietem, inter pugnandum.

XI. Infra, aduersatur extra, & spacium temporis uel loci notat, & simpliciter ponitur pro in, uel quasi citra aliquid, uel non ultra, uel non exiens significat. Intra modum, intra calendas, intra taurum montem.

XII. Ob, significat propter & ante. Ob Italiam, ob oculos.

XIII. Penes, personam & dominium & potestatem significat, differt ab apud, quod hoc personam cum loco designat. Illud raro ad locum refertur: Vt penes scenam.

XIIII. Per, transitum per aliquid significat: Item causam, instrumentum, operam, & impedimentum. Aliquando item tempus, uel etiam quasi concessionem. Est & rogantis, iurantis, & obtestantis. Alias etiam pro sub ponitur.

XV. Pone, idem est quod post.

XVI. Post, ad rem refertur: Vt post carecta. Item ad tempus: Vt postea, post illa, & post hominum memoriam, & post homines natos.

XVII. Præter, significat exceptionem, idemq; quod extra, alias contra: Vt præter morem. Item supra uel ultra: Vt præter cæteras egregia forma: Alias ante, ut præter oculos.

XVIII.

XVIII. Propter, *duo significat, pro & prope, id est, causam & propinquitatem. Vt propter te: & propter aquæ riuum.*

XIX. Secundum, *significat post uel iuxta, ut secundum te nihil est mihi amicius, & secundum aurem, id est iuxta: notat item pro, Vt, secundum te litem do: alias pro in uel per, accipitur Vt, secundum quietem uidere, & secundum mare: Item super notat, Vt secundum ea deliberare. Aut dicitur in imitatione: Vt secundum pythagoram uiuo. Etiam pro ex, uel conuenienter capitur. Vt secundum naturam uiuere.*

XX. Supra, *opponitur infra: deinde alias accipitur pro ultra: Vt uiginti supra centum, supra morem.*

XXI. Trans, *& ultra idem sunt.*

XXII. Vsq;, *& locum & tempus & alia significat. Sola ponitur cum accusatiuo, si sit nomen oppidi, aut uerbis: Vt usq; Romam uenit. Et cum ad uel in si sit commune, uel appellatiuum, uel temporis nomen. Vsq; ad urbem, usq; ad Calend: Maias.*

XXIII. A, *motum a loco significat, & refertur ad causam agentem: accipitur pro post, de, pro, Versus. Item notat, quantum ad, ut imparati a militibus, id est, quantum ad milites, Item interuallum uel distantiam, ut a millibus passuum, id est interuallo duorum millium passuum. Item separationem, ut alienus a bello. Postremo etiam ministerium aliquod per cir-*

cuiti-

euitionem explet, ut a manu, a studijs, a commentarijs.

XXIIII. Ab & abs, conueniunt significatione cum a, sed usu differunt. A & abs nunquam ponuntur ante uocales; Ab uero ponitur ante uocales & aliquas consonantes non male sonantes, ut ante s, n, d, t, c. Abs uero tantum ante consonantes q & c cognatas.

XXV. Absq; & sine, præpositiones sunt negantes, & absq; raro utendum est.

XXVI. Cum, modo coniungit, modo separat & disiungit, ut dicta cum factis discrepant. Id est a factis.

XXVII. Coram, significat ante, seu in oculis & conspectu. Palam ferè idem est, nisi quod hæc maiorem uim habet, & rarius cum casu reperitur.

XXVIII. De, significet materiam, uel quantum ad, seu quod ad: ut, de familia quod scribis faciemus, id est, quantum attinet ad familiam. Vsurpatur etiam pro a uel ex, propter, secundum uel proper & post.

XXIX. E & ex, ad materiam referuntur, uel culpam uitiumue, & post uel ab significant, & secundum uel pro, & a uel in, & a uel per, & propter.

XXX. Pro, significat causam, item quasi pro ratione, modo: ut, dolere pro materia: Item quasi in defensionem uel auxilium: ut, stabant pro Templo;

Alias etiã ueluti loco alicuius uel iure significat: Vt, pro seruitio debeo, pro uxore habeo: Vel usurpatur loco ante: ut, pro curia: Item in: Vt, pro tribunali, id est in.

XXXI. Præ, significat ante: ut, præ me fero. Et propter uel ob significat: etiam in comparatione supra seu abundantiam aliquam: Vt, præ ijs pulcra. Sic iungitur & cum quam: Sed hoc etiam pulcrum est, præ quam ubi sumtus petunt.

XXXII. In, cum accusatiuo, significat motum uel transitum ad aliquid: Item sine motu, cum designatur tempus, amor, odium & alia multa, & tunc ad, contra, usq;, erga, uel uersus notat. Item cum ante ualet, uel super: ut, laudare in os, id est ante: dormire in aurem, & Seruius in uirgilium, id est super aurem & super uirgilium.

Cum ablatiuo autem inter significat: ut, in amicis habere. Item ablatiuum habet, cum intra locum uel rem consistere uel agi aliquid significat. Differt autem in, ab ad cum accusatiuo, quod in ingressum termini significat: Ad tantum accessum ad terminum.

XXXIII. Sub, accusatiuo iungitur cum paulo ante uel circa significat: Vt, sub brumam. Item cum paulo post significat: Vt, cum recitasset Lepidi literas, sub eas tuæ recitatæ sunt. Et cum per: ut, sub obscurum noctis. Item pro ὑπὸ uel subter sed cum motu ad id cui preponitur: Vt postesq; sub ipsos.

Alias sine motu ablatiuum assumit, aliquando autem etiam cum motu.

XXXIIII.

XXXIIII. Super, *accusatiuum postulat cum significat contrarium præpositioni subter, uel cum significat pro, uel de, uel ob, uel post : Moliri super laude, id est, pro. Accusatiuum uero cum prope, uel cum in de interpretamento loquendo significat. Item ultra : Vt super Garamantas. Quod etiam fit cum ablatiuo : Vt nocte super media. Sicut prioribus significationibus etiam cum ablatiuo ponitur.*

Subter & Clam uno significato habent utrumque casum, Tenus post se recipit ablatiuum singularem & pluralem. Genitiuum uero tantum pluralem.

Hæc de significationibus præpositionum.

DE INTERIECTIONE *ultima parte orationis.*

Quid est Interiectio?

Est pars orationis affectum mentis voce incondita significans.

Quare dicitur Interiectio?

Quia uerbis ad exprimendos affectus quasi interijcitur sine necessitate significationis. Ac idcirco eam ab aduerbio distinxerunt Grammatici: Quod hæc, plenam motus animi significationem demonstret, etiamsi uerbum non addatur : Aduerbia autem preter admodum pauca sine uerbo subsistere non possunt.

Quot

Quot accidunt Interiectioni?

Vnum. Significatio.

Quot sunt significationum Interiectionis species?

Sunt multæ, sed præcipuè quindecim.

I.	Exultantis, *ut euax, uah, o.*
II.	Dolentis, *ut heu, hei, hei, o, ah.*
III.	Timentis, *ut hei, otat.*
IIII.	Admirantis, *ut papæ.*
V.	Vitantis, *ut apage, apagesis.*
VI.	Laudantis, *ut euge.*
VII.	Vocantis sub incondita voce, *ut eho, oh, io.*
VIII.	Silentium iniungentis, *ut au, st.*
IX.	Deridentis vel ironiæ, *ut hui.*
X.	Ex improuiso aliquid deprehendentis, *ut atat.*
XI.	Videntis, *ut haha hæ.*
XII.	Exclamantis, *ut o, prô, proh nefas.*
XIII.	Indignantis, *ut hem, o, proh.*
XIIII.	Respuentis, *ut phy.*
XV.	Flentis, *ut oi, hei.*

Inseruntur etiam orationi aliquando aliæ partes orationis, interiectionum modo. Vt iupiter, infandum, indignum, malum, turpe, miserabile, nefas, odiosum.

Tantum de Etymologia.

DE

DE SYNTAXI
VLTIMA PARTE
Grammaticæ.

Quid est Syntaxis?

Est ratio contexendæ orationis, & coniungendarum vocum, ita vt certam sententiam dilucidè repræsentent.

Vnde est nomen Syntaxis?

A uerbo συντάττω *quod significat coordino, construo: quod eius sit officium uoces iuxta conuenientia accidentia rectè componere, & debita rectione coniungere.*

Quotuplex est Syntaxis?

Duplex. Regularis vel simplex, seu iusta; Et figurata seu irregularis.

Quid est Syntaxis Regularis seu simplex?

Est quæ communes & usitatiores Grammaticæ regulas imitatur, nec deflectit à uulgi consuetudine.

Quid est Syntaxis figurata?

Est quæ usitatiores regulas non imitatur, Sed aliquo modo ab ijs uariat, non tamen sine summorum uirorum in lingua Romana exemplo.

Quot modis primo fit Syntaxis regularis?

Duobus, Concordantia & Regimine.

Quid est Concordantia?

Est partium orationis declinabilium, in accidentibus quæ communia habent conuenientia. Vt in genere, numero, casu, & persona, tempore, & modo. Vt Deus bonus, Petrus studat.

Quot modis fit Concordantia?

Quatuor modis.

1. Inter Adiectiuum qualecunq; & substantiuum.
2. Inter relatiuum & antecedens.
3. Inter interrogatiuum & responsiuum.
4. Inter nominatiuum & uerbum personale.

Quid est Regimen?

Est certi casus iuxta Regulas exigentia. Vt amo Deum.

Quot modis fit regimen?

Octo modis.

1. In nominibus adiectiuis & substantiuis, cum suis casibus.
2. In pronominibus.
3. In uerbis personalibus cuiuscunq; generis & impersonalibus, cum suis casibus.
4. In participijs cum suis casibus.
5. In aduerbijs.
6. In coniunctionibus.
7. In præpositionibus.
8. In Interiectionibus.

Quot modis fit Syntaxis figurata?

Quinq; modis. Subauditione, commutatione, abundantia, defectu, traiectione.

Sed hic præcipue de figuris subauditionis & commutationis dicetur, quod per eas concordantia & regimen maxime uarient. paucis aliquæ attingantur abundantiæ & defectus & traiectionis figuræ.

In utraq; Syntaxi delectus & ordo adhibendus, de quibus alibi ex professo, & hic sparsim dicetur.

DE PRIMA CONCORdantia, videlicet adiectiui & substantiui.

Quot sunt præcepta de Concordantia, adiectiui & substantiui.

Qua-

Quatuor. Regula, Explicatio, Obseruationes, & Exceptiones.

I. Dic Regulam.

Adiectiuum & Substantiuum, eodem genere, numero & casu cohærent.

Vt

Amicus certus in re incerta cernitur. Cic: in Læ:
Orandum est ut sit mens sana in corpore sano. Iuue:
Nullus adamissas ibit amicus opes.

II. Explicationem,

Adiectiua triplicia intelligenda sunt.

I. *Nomina uidelicet, Interrogatiua, Relatiua, Vniuersalia, Partitiua. Vt, quis Deus, quanta gula, omnis homo, neutra acies.*

II. *Et Pronomina uidelicet Possessiua & Demonstratiua, ut hic uir, noster herus.*

III. *Participia, Vt ager colendus.*

III. Dic obseruationes.

Obseruationes sunt duæ. Prima de Pleonasmo: Secunda de mutatione.

Dic primam Obseruationem de Pleonasmo.

Pleo-

Pleonasmus hic tres habet præcep-tiunculas.

1. De Archaïsmo. *Antiquum est cum pronomini suo, datiuus sibi, per Pleonasmum adijcitur. Vt, suo sibi hunc iugulo gladio. Ter: Adel: Act: V. Scen: VIII.*

2. *De Hellenismo. Græcum est cum possessiuo pronomini, genitiuus ipsius additur. Vt, tuam ipsius animam pertransibit gladius. Nam Græci una uoce dicunt* τὴν σεαυτοῦ ψυχὴν *Luc: 2.*

3. *De latini. Sed tamen & latini aliquando solent, cùm pronominis ipse, tùm nominum partitiuorum, ac numeralium, aut etiam participiorum genitiuos possessiuis, adijcere. Vt, de tuo ipsius studio coniecturam feceris. Cic: pro Mur: Solius tuum peccatum corrigi non potest: Cic: ad Att: Noster duorum euentus ostendet, utra gens bello sic melior. Liui: Cum mea nemo scripta legat uulgo recitare timentis. Horat:*

Dic secundam Obseruationem de mutatione partium regulæ.

Eius sunt duæ præceptiunculæ.

1. *Adiectiua substantiuorum naturam induunt, quando uidelicet, duo uel plura sine substantiuo concurrunt. Fortunate senex. Vir. Rusticus ille tuus. Iuuen:*

II. *Contra substantiua adiectiuorum naturam induunt quando itidem duo uel plura sine adiectiuo iunguntur, sed hæc præcipue quæ ambigua uocantur, ut sunt: rex, ciuis, consul, pater, seruus, histrio, & uerbalia in tor & trix, de quibus supra.* Vt populum late regem, *signa uictricia.*

IIII. Dic exceptiones.

Exceptiones dupliciter se habent.

1. Quædam fiunt regulis, quarum exempla non possunt ad figuras referri propriè.

2. Quædam fiunt figuris, de quibus in Syntaxi figurata.

Quot sunt ergo Regulæ?

Quinque.

I. Aliquando coniunguntur substantiua, *quorum quod apponitur adiectiuum uidetur, & discordat ab altero in genere.*

Vt, sydera sunt testes.

Sunt rustica numina fauni. Ouid: 1. Meta:

II. Adiectiuum nomen vel pronomen, *inter diuersi generis substantiua, si adsit uerbum est, cum sequente substantiuo eiusdem casus conueniet, sicut & superlatiuus partitiuus cum suo genitiuo genere eodem:* Vt

homo

homo est diuinum animal.
doctrina est meus cibus.
Sed, homo est animalium dignißimum.

III. Adiectiuum autem participium, *ut factus, dicendus, dictus, uocatus, appellatus, & id genus alia, inter diuersi generis substantiua positum, ad id quod prius est referri debet, cum eoq; genere & numero conuenire, rarius cum sequente, idq; figurate, cum priore*: Vt

Semiramis credita est puer: *Iustinus.*
Atq; habitæ Graijs oracula quercus Virg:

IIII. Quot si participium postponatur: *utriq;, utrumuis respicere poterit.* Vt

Ludos Pythia dictos. Ouid:
Gens uniuersa Veneti appellati
Non omnis error stulticia est dicendus.

V. Adiectiuum in neutro genere, *sæpe fit substantiuum, & plerumq; declaratur per nomen res aut pars.* Vt: *triste lupus stabulis.* Dulce *satis humor.* *Turpe senilis amor.*

DE SECVNDA CONcordantia, videlicet relatiui & antecedentis.

Quot sunt præcepta de Concordantia relatiui & antecedentis?

Quatuor. Regula, Explicatio, Obseruationes & exceptiones.

I. Dic Regulam.

Relatiuum cum antecedente substantiuo necesse est genere & numero consentire, casu non semper. Vt:

Quo semel est imbuta recens seruabit odorem. Testa diu: Horat: lib: 1. Epi: 2.

Est enim is Amicus quidem, qui est tanquam alter idem.

II. Dic Explicationem.

Relatiuum est rei antedictæ recordatiuum: Antecedens est quod ante dicitur.

Quotuplicia sunt Relatiua?

Duplicia.

I. *Substantiæ, quæ personas aut res sensibus subiectas referunt, Vt qui, ille, is, ipse, idem. De his regula dicta intelligatur.*

II. *Accidentis, quæ repræsentant, aut referunt rem aduenticiam: Vt sunt. qualis, quantus, quot, quotus, cuius, cuias. Hæc aliam habent constructionem, ut dicetur in exceptionibus.*

Quare relatiuum & antecedens non conueniunt casu?

Quia ut plurimum a diuersis uerbis reguntur. Vt uidere est in exemplis.

Addunt aliqui conuenientiam in persona, quam mutuetur ab eo cui additur relatiuum. Vt, tu laudandus es, qui studes.

III. Dic Obseruationes.

Obseruationes duæ sunt: De Ellipsi, & Pleonasmo.

Dic primam de Ellipsi.

Nonnunquam per Ellipsin relatiuum, *& aliquando etiam antecedens omittitur. De qua infra plura. Vt: Vrbs antiqua fuit Tyrij tenuere Coloni. Hic deest relatiuum quam. Iuuen: Sunt quibus est solum uiuendi causa uoluptas. Deest hic antecedens homines, aut simile aliquid.*

Dic secundam de Pleonasmo.

Nonnunquam per Pleonasmum repetitur *antecedens, Vel relatiuum, quod fit perspicuitatis gratia præcipue in traiectionibus. De quo etiam infra. Vt: Erant omnino duo itinera, quibus itineribus domo exire poterant. Ludo & loco, uti illis quidem licet, sed sicut somno. Abundant enim hic, itineribus & illis.*

IIII. Dic

Eæ itidem duplices sunt: regulares quæ ad figuras referri propriè non possunt, & figuratæ de quibus infra.

Quot sunt ergo Regulæ exceptionum?

Quatuor.

I. Relatiuum. Qui, quæ, quod, *Positum inter duo substantiua diuersorum generum, tam sequenti quam antecedenti rectè respondet. Vt,*

Vnus erat toto naturæ uultus in orbe.

Quem dixere Chaos.

Animal plenum rationis & consilij, quem hominem uocamus.

Appendices.

1. *Volunt hic quidam, relatiuum, si sequens sit proprium, cum eo semper elegantius concordare: Sin uero appellatiuum cum utro libet. Sed fit sæpe contra, idq; minus eleganter. Vt, est locus in carcere, quod Tullianum appellatur.*

2. *Pertinent huc & illa, in quibus antecedens, in alio substantiuo relatiuum sequente, tanquam genus in specie includitur. Vt, Interea in morbum incedit, quæ res illum a proposito auertit.*

Amyclas silentium perdidit, quod oppidum a Laconibus conditum perhibetur.

Interim Cæsari nunciatur ſulmonenſes (quod oppidum a corfinimio ſeptem millium interuallo ab eſt) cupere ea, quæ facere uellet.

Huc & parentheſes illæ pertinent: Quæ tua eſt pietas. Quæ eius fuit prudentia.

II. Relatiua accidentis vel qualitatis, genus, numerum & caſum mutuantur a ſubſtantiuis, quibus proximé cohærent. Vt, Talis eſt ciuitas quales ſunt principium mores. Tanta ſunt cuiuſq; mala, uel bona, quantus eſt animus, qui ſuſtinet illa.

III. Cum ad verbum vel totam orationem, præcedentem, uel dictionem materialiter poſitam, relatiuum infertur, neutro genere plerumq; ponitur. Nam uerbum, uel oratio, uel talis dictio pro nomine ponuntur & neutri ſunt generis. Vt in tempore ad eam ueni, quod rerum omnium eſt primum. Tu uocaberis cephas, quod eſt Petrus.

IIII. Quoties antecedens de re poſſeſſa, relatiuum autem de poſſeſſore dicitur, conuenit relatiuum cum primitiuo poſſeßiui eius quod in antecedente ponitur. Vt, nunc mea ſcripta legis qui ſum ſub motus ad iſtrum.

Omnes laudare fortunas meas, qui haberem gnatum tali ingenio præditum. Sed hæc exempla ſunt rariora.

DE TERTIA CONCORdantia interrogatiui & redditiui.

Quot sunt præcepta de Concordantia interrogatiui & Responsiui?

Quatuor. Regula, Obseruatio, Appendix & Exceptiones.

I. Dic Regulam.

Interrogatiuum & redditiuum casu conuenire debent, vbi interrogatiua per nomina fiunt.

Vt cuius est sententia? Ciceronis.
Cui dono lapidum libellum? Corneli tibi.

II. Dic Obseruationes.

I. Cùm de multis quæritur interrogatiuum quis adhibetur, *& per nomina uel pronomina respondetur: Cum de duobus tantum interrogatiuum uter adhiberi solet, & per redditiuum eiusdem generis responderi.*

II. Interrogatiua de varijs quærunt.

1. *Quis, de substantia.*
2. *Cuius, de Possesione.*

3. Cuias, de patria uel secta.
4. Qualis, de qualitate.
5. Quantus, de quantitate.
6. Quotus, de ordine.
7. Quot, quotuplex, quotuplus, quoteni de numero. Et ad singula horum per eiusdem generis redditiuum est respondendum.

III. Dic Appendicem.

Cùm per verba vel aduerbia fit interrogatio, per uerba eiusdem modi, & per aduerbia eiusdem significationis est respondendum. Vt:

Quid agitur? Statur.
Annon dixi hoc esse futurum? Dixti.
Vbi posuisti? Hic, illic, istic.
Qua profectus est? illac, istac.

Notatio.

Sed uerbis aliquando tamen subijcitur, sic est, factum est, uel ita est, uel aliquid simile. Vt Cherean tuam uestem detraxit? Factum.

IIII. Dic Exceptiones.

I. Cùm per vocem quæritur, quæ cum alijs nominibus, alio casu construitur, interrogatiuum & redditiuum casu aliquando discordant.

Vt, quanti emtus est liber? Duabus drachmis.

Vel, quanti uendituru uinum? Numo.

Hic necesse erat redditiuum poni ablatiuo casu, non genitiuo, qui responderet interrogatiuo. Nam uerbum pretium in ablatiuo requirebat.

Huc pertinet cum queritur per quotennis. Vt, quotennis est? Duodecim annorum.

II. Cum per pronomen cuius quaeritur, per possessoris nomen genitiuo casu respondetur: Sed per possesiua pronomina respondetur eo casu, quem uerbum requirit, ad quod respondendum est.

1. Modi exemp: Vt cuium pecus? An meleboi.

2. Modi ex: Vt, cuius est haec oratio? Mea, sua, nostra, uestra, &c.

DE QVARTA CONcordantia Nominatiui & verbi Personalis.

Quot sunt praecepta de Concordantia nominatiui & uerbi personali?

Quatuor.

Regula, Explicatio, Obseruationes & Exceptiones.

I. Dic Regulam.

Nomi-

Nominatiuus præcedit verbum personale finitum simili numero & persona.

Vt: ferrum tuetur principem, melius fides. Otia dant uitia.

II. Dic explicationem.

1. Nominatiuus intelligatur, *non tantum nominis, sed & pronominis & participij.* *Vt: Ego lego. Ambulans fatigor.*
2. Personale additur, *propter impersonalia, quorum quædam genitiuum, uel datiuum, uel accusatiuum ante se habent, pleraq; casum nullum.*
3. Finitum, *propter infinitiuos additur, quorum proprius casus accusatiuus est.*

III. Dic Obseruationes.

Eæ tribus se modis habent.

1. Vel geminatur nominatiuus. 2. Vel omittitur. 3. Vel in aliud mutatur.

Dic primò Obseruationem de geminatione.

Geminatur nominatiuus *antecedens uerbum* κατ᾽ ἐπεξήγησιν. *Vt Virg: Formosum pastor Corydon Ardebat Alexin.*

Dic secundò Obseruationes de omissione.

Eæ tres ferè sunt.

1. Omittitur vel dissimulatur, nominatiuus *pronominis semper in uerbis primæ & secundæ personæ.*

Vt; Viuo equidem, uitamq; extrema per omnia duco.

Ouid; Perfer & obdura.

Nam in his quoniam certi nominatiui primæ uel secundæ personæ desunt, ex numero uerbi proprius seu legitimus nominatiuus intelligitur, nec additur sine barbalexi, nisi aut discretionem aut Emphasin aliquam significet. Vt, nos patriam fugimus, tu Tityre lentus in umbra.

Hic discretionem notat.

Tu mihi quodcunq; hoc regni est, tu sceptra iouemq; concilias. Hic emphasin, hoc est, propriam & singularem quandam demonstrationem habet; quasi dicas tu non alius.

2. *In uerbis, aiunt, dicunt, ferunt, perhibent, & similibus, itidem nominatiuus homines, uel tale aliquid dissimulatur. Vt, Aureaq;, ut perhibent, illo sub rege fuerunt, secula. Integrum est perhibent homines.*

3. *In uerbis exemtæ actionis, καθ' ὑπονοιαρ, uel secundum intellectum dissimulatur nominatiuus conueniens & plerumq; sine eo absolutè ponuntur. Vt,*

Luce

Lucescit, hoc iam cesso pulsare ostium.
Deest enim dies, uel Cælum.

Quid sunt verba exemtæ actionis:

Sunt quorum actio non est in nostra potestate, sed a Deo vel natura perficitur, Vt sunt:

Fulminat, atq; tonat, ningit, pluit, atq; coruscat:
Vernat, & æstiuat, gelat, autumnatq;, hiematq;:
Hibernat, quandoq; tonitruat, atq; pruinat.
Grandinat, & rorat, noctescit, siue diescit:
Lucescit, simul aurorat, conformia iunges.
Vt, uesperascit, aduesperascit, crepusculascit,
Diluculascit, lapidat, Vt Veijs de cœlo,
Lapidauerat. Liuius.

In quibus, nominatiuus conueniens intelligitur, ut Tonat Deus uel cœlum. Ningit aqua uel cœlum: & eodem modo in reliquis.

Notationes.

1. Aliquando per metaphoram, attribuuntur hæc uerba etiam creaturis. Vt, fulminat in Persas Macedo, id est, in morem fulminis irruit.

2. Aliquando quædam eorum habent nominatiuum materiæ ante se, uel etiam obliquum eiusdem rationis post se.

Vt, multus & in terris deplueratq; lapis.
Vel pluit lapides. Vel pluit lapidibus.

Referunt ad hanc Syntaxim Grammatici & uerba brutorum propria. Vt Grunit, hinnit, &c.

In quibus item nominatiuus conueniens intelligitur. Vt, Grunnit sus, hinnit equus.

Dic tertiò Obseruationem de mutatione.

Aliquando infinitiuus, aut tota oratio infinitiua, aut alia quæuis oratio per particulam quod facta, & infinitiuo & respondens, loco nominatiui ponitur. Vt,

Adde quod ingenuas didicisse fideliter artes.
Emollit mores, nec sinit esse feros
Nec facile est æqua commoda mente pati.
Velle suum, cuiq; est.

Dolet Turcis quod ab obsidione Viennensi repulsi sunt.

IIII. Dic Exceptiones.

Exceptiones, hic vt supra, aut fiunt regulis, aut figuris.

Dic Regulam de Exceptione.

Regula unica est de uocatiuo, qui etiam antecedit uerbum personale finitum aliquando, eodem numero & persona. Est autem hæc.

Vocatiui secundæ personæ imperatiuis præponuntur : Aut sine verbo ornatus & affectus gratia inseruntur orationi. Vt,

Eripe nate fugam, finemq; impone labori.
Tu regere imperio populos Romane memento.

Hactenus de Concordantiarum Syntaxi regulari.

DE SYNTAXI FIGURATA.

Dictum est de Concordantiis, & exceptionibus quæ fiunt regulis: Nunc hic uno loco addere placuit de figuris, quæ easdem concordantias turbant & uariant. Addituri etiam pauca de figuris, quæ in regimine usum habent, Vt una quasi tabella Syntaxis figurata hic includatur, ad quam recurrere poßint adolescentes, cum postea sparsim de figuris admonebuntur.

Quæ sunt figuræ Syntaxeos?

Sunt ἐξαλλαγαί, *id est, commutationes a uulgari consuetudine loquendi deflectentes, & fiunt Quinq; modis, ut supra dictum est.*

Subauditione, immutatione, abundantia, defectu, & traiectione.

Quot sunt figuræ Subauditionis.

Tres. Zeugma, Syllepsis, Prolepsis.

Quot sunt figuræ Immutationis?

Quinq;. Quæ tribus se modis habent.

I. Vel fit immutatio partium & accidentium omnium per Enallagen.

II. Vel certorum aliquot accidentium generis & numeri, per Synthesin & Appositionem.

III. Vel unius tantum accidentis, uidelicet casus per Antiptosin, personarum per Euocationem.

Quot sunt figuræ abundantiæ?

Duæ. Pleonasmus & Polysyndeton.

Quot sunt figuræ defectus?

Item duæ, Ellipsis & Asydeton.

Quot sunt Traiectionis?

Vna. Anastrophe.

Sunt quidem plures abundantiæ, Defectus & Traiectionis figuræ, sed quas ex usu esse existimauimus hic explicare, quæq; in concordantia & regimine maxime occurrunt, hæ sunt quas recitauimus.

Quot sunt igitur omnes figuræ.

Tredecim. Zeugma, syllepsis, prolepsis, enallage, synthesis,, appositio,

antip-

antiptosis, euocatio, ellipsis, asyndeto-re, Pleonasmus, Polysyndeton, & anastrophe.

DE FIGVRIS SYNTAXIS primi generis, in quibus aliquid subauditur.

Quomodo in hoc genere fit subauditio?

Subauditio fit duobus modis.

1. *Vt omnino desit pars necessaria, ut in Ellipsi.*
2. *Vt repetatur aliquid quod positum, seu assumtum est. Atq; ita hic fit subauditio, quæ dicitur* ἀπὸ τοῦ κοινοῦ.

De prima subauditionis figura zeugmate.

De quo zeugmatis genere hic agitur?

Zeugma vel *latine adiunctio*, Alia est Oratoria, *in qua uerbum uel adiectiuum, ad diuersa substantiua, ita reducitur, ut cum omnibus conueniat. Vt Cic: Vicit pudorem libido, timorem audacia, rationem amentia. De hac alibi:* Alia est Grammatica vel Syntactica, *in qua consequens alteri tantum parti potest applicari.*

Quid ergo hic est Zeugma?

Est, cùm multis substantiuis in antecedente inter se iunctis, & aliquo accidente diuersis, vnum verbum vel adiectiuum additur, quod cùm propiore licet indigniore consentit, a reliquis discrepat.

Vt, semper honos, nomenq; tuum, laudesq; manebunt.

Quæ est ratio dignitatis in accidentibus?

Hæc est. Præstat

1.	*Genus*	*Masculinum, Fœminino.* *Fœmininum, Neutro.*
2.	*Numerus pluralis, singulari*	
3.	*Persona*	*Prima, Secundæ ac Tertiæ.* *Secunda, tertiæ*
4.	*Casus rectus, obliquis.*	

Quot sunt spectanda in Zeugmate?

Duo. Partes & formæ.

Quot sunt partes Zeugmatis? Duæ.

Duæ. Antecedens, seu copulatum: & consequens, Seu attributum. *Sic enim gratia docendi appellant, etsi sæpe antecedens posteriore loco uel medio ponatur, & consequens priore.*

Quid est antecedens?

Est duorum aut plurium, sed tamen diuersorum substantiuorum copulatio, atque connexio: *Quæ fit, aut per coniunctiones copulatiuas, uel disiunctiuas, uel expletiuas: Aut per aduerbia loci, uel temporis, uel negandi. Vt, honos, nomenque, laudesque, constituunt antecedens.*

Quid est consequens?

Est ipsum adiectiuum vel verbum conueniens cum propinquiore substantiuo. *Vt manebunt. Hoc consequens semel ponitur expresse, repetitur in reliquis ἀπὸ τοῦ κοινοῦ mutatum, ac ideo hæc subauditionis figura dicitur.*

Quot sunt formæ Zeugmatis?

Formæ se dupliciter habent: Nam ratione antecedentis aliter diuiditur, aliter ratione consequentis.

Quomodo primò diuiditur ratione antecedentis?

Sicut in antecedente nomina differunt genere, numero, persona, & casu : Ita Zeugma ipsum quadruplex est : Aliud est generis, aliud numeri, aliud personæ, aliud casus.

I. Quid est Zeugma generis?

Est, cùm in antecedente nomina sunt diuersi generis, & adiectiuum seu consequens cum propiore genere concordat, a reliquis eodem discrepat. Vt,

Vtinam aut hic surdus, aut hæc muta facta sit.

Nec Deus hunc Mensa, Dea nec dignata cubili est.

Tu quos ad studium, atq; usum formabis agrestem.

II. Quid est Zeugma numeri?

Est, cùm in antecedente nomina sunt diuersi numeri, & consequens uerbum uel adiectiuum cum propiore numero concordat, à reliquis eodem discrepat.

Vt, Caper tibi saluus & hædi.

Hic illius arma, hic currus fuit.

Socijs & rege recepto.

III. Quid est Zeugma personarum?

Est, cùm in antecedente nomina sunt diuersæ personæ, & in consequente uerbum cum propiore persona conordat, à reliquis eadem discrepat. Vt,

Ter: *Id uiſam, tu ne, an illi inſaniant.*
Et pene ille timore, ego riſu corrui.

IIII. Quid eſt Zeugma caſus?

Eſt, cùm in antecedente, nomina ſunt diuerſi caſus, & conſequens adiectiuum, uel relatiuum, uel uerbum cum caſu propiore conſtructione & digniore concordat. Vt,

Fors eadem Iſmarios Hebrum cum ſtrimone ſiccat.
Tu quoq; cum Deuſo præmia fratre feres.
Arma uirumq; cano: Troiæ qui primus ab oris.

Dic notationes de hiſce formis Zeugmatis.

Notationes tres ſunt.

I. Aliquando miſcentur hæ Zeugmatis formæ, *ita ut plures eodem exemplo locum habere poßint. Vt perſonæ & numeri Zeugma hic concurrunt.*

Miro me deſiderio urbs afficit, & omnes mei, tuq; in primis.
Item caſus & perſonæ Zeugma hic concurrit.
Tu quoq; cum Druſo præmia fratre feres.

II. Eſt & aliqua Zeugmatis ſpecies in temporibus, *cùm uerbum repetitur* ἀπὸ τοῦ κοινοῦ *ſed diuerſo tempore à priore. Vt,*

Heri ueni in Cumauum, cras ad te fortaſſe. Repetendum eſt enim uerbum ueniam, quod diuerſi eſt temporis a priore. III.

III. Item Zeugmatis species aliqua est in modis, *cum uerbum repetitur* ἀπὸ τοῦ κοινοῦ, *sed diuerso modo a priore.* Vt,

Itane tandem Idoneus tibi uideor, quem tam apertè fallere incipias dolis? Saltem accuratè, ut me tui uidear. Repetendum est enim fallere inciperes, quod diuersi est modi a priore

Tale est & hoc. Video, quos uolebam s. uidere.

Quomodo secundò diuiditur Zeugma ratione consequentis?

In tres species. Nam aliud protozeugma dicitur, aliud mesozeugma, aliud hypozeugma.

I. Quid est protozeugma?

Est, cùm in orationis structura uerbum uel adiectiuum ponitur in principio. Vt,

Cum tacet omnis ager, pecudes, pictæq; uolueres.

II. Quid est mesozeugma.

Est, cùm in structura orationis uerbum uel adiectiuum ponitur in medio. Vt,

Caper tibi saluus, & hædi.

III. Quid est hypozeugma?

Est, cùm in structura orationis, uerbum uel adiectiuum ponitur in fine. Vt,

Hic illius arma, hic currus fuit.

Quibus regulis Concordantiæ repugnat Zeugma?

Duabus.

1. Regulæ de Adiectiuo & Substantiuo.
2. Regulæ de Nominatiuo & verbo.

DE SECVNDA SVBAVditionis figura Syllepsi.

Quid est Syllepsis?

Syllepsis *latine comprehensio*, est, cùm duobus vel pluribus substantiuis diuersis, adiectiuum vel verbum plurale additur, quod digniori substantiuo, licet illud remotius sit, respondet, a reliquis discrepat.

Quomodo differt Syllepsis a zeugmate?

1. *In Syllepsi requiritur adiectiuum, uel uerbum plurale; In zeugmate plurale uel singulare.*
2. *In zeugmate consequens conuenit aliqua ratione cum propiore; In Syllepsi conuenit cum digniore.*

Quot

Quot sunt in Syllepsi consideranda?

Duo, sicut in zeugmate. Partes & Formæ.

Quot sunt partes Syllepsis?

Duæ: Antecedens siue copulatum, & consequens siue attributum.

Quid est antecedens?

Est coniunctio duorum vel plurium substantiuorum, *uel genere, uel numero, uel persona, uel casu discrepantium. Habetur autem totum antecedens eius, uel generis, uel numeri, uel personæ, uel casus, cuius est pars dignior.*

De dignitate accidentium suprà.

Quid est Consequens?

Est verbum vel adiectiuum plurale, *quod digniori substantiuo respondet. Hoc semel expresse ponitur, in reliquis mutatum repetitur, Ideoq; hæc etiam subauditionis figura dicitur.*

Quot sunt, formæ Syllepsis?

Respectu antecedentis tantum, quatuor sunt formæ. Nam alia generis, alia numeri, alia persona, alia casus dicitur.

I. Quotuplex est Syllepsis Generis?

Syllepsis generis duplex est. Vna

rerum

rerum animatarum, *quando nomina in antecedente significant res præditas animo & sensibus.* Altera rerum inanimatarum, *quando substantiua in antecedente res significant expertes animi.*

Quid est Syllepsis generis rerum animatarum?

Est, cùm in antecedente substantiuis diuersi generis, *adiectiuum uel relatiuum, plurale in consequente attribuitur, quod conuenit cum digniore in genere, a reliquis eodem discrepat.*

Vt, cæsosq; reportant.

Almonem puerum, fœdatiq; ora Galesi.

A patre & matre ortum secundum naturam habes, Ii igitur summa obseruantia colendi.

Quotuplex est hæc Syllepsis rerum animatarum?

Duplex.

I. *Expressa, quando partes integrè ponuntur, ut in exemplis prioribus.*

II. *Implicita, cùm nomina antecedentis non expreßè ponuntur, sed diuersa genere intelliguntur, ac ijs adiectiuum expreßū respondet, ab alterutro genere discrepans.*

Vt Ouid: Impliciti laqueis nudus uterq; iacent.

Scilicet Mars & Venus.

Idem procumbit uterq; pronus humi.

Scilicet Deucalion & Pyrrha.

Sed in his & similibus, item aliæ figuræ concurrunt, ut synthesis, prolepsis, & in aliquibus synecdoche.

Quid est Syllepsis generis rerum inanimatarum?

Est, cùm in antecedente ad nomina rerum inanimatarum *diuersarum, qualiacunq; sint genere uel numero, adiectiuum neutrum uel relatiuum, Plurali numero attribuitur.* Vt *Regna, imperia, nobilitates, honores, diuitiæ, opes, in casu sita sunt. Nam hic, etsi adiectiuum genere cum aliquibus consentit: Tamen non cum dignioribus.*

Virg: *Cum Daphnidis arcum*
Fregesti & Calamos, quæ tu peruerse Menalca.

Notationes duæ.

I. *Interdum ex substantiuis unum aut alterum rem animatam signat.* Cic: C. *Duillius, rediens a cæna, dilectabatur crebro funali & Tibicine: Quæ sibi nullo exemplo priuatus sumserat.*

II. *Substantiuis fœmininis, interdum & adiectiuum plurale fœmininum subijcitur.* Vt Liui:

Augebant ingentis spiritus uirum, sicilia, sardiniaq; amissæ.

II. Quotuplex est Syllepsis numerorum?

Duplex. Aliàs enim partes antecedentis sunt diuersi numeri, aliàs eiusdem.

Quo-

Quomodo fit Syllepsis, cum antecedens diuersi est numeri.

Cùm in antecedente substantiuis diuersi numeri, *uerbum uel adiectiuum attribuitur, quod cum digniore in numero concordat, à reliquis eodem discrepat. Vt*

Senatores & Plebs sunt concordes.
Milites & imperator pugnant.
Sic dicimus: Vixit annos uiginti unum.

Quomodo fit Syllepsis cùm antecedens est eiusdem numeri.

Cùm duobus aut pluribus singularibus uerbum plurale respondet. Vt

Petrus & Ioannes, diligentes sunt.
Furor, iraq; Mentem praecipitant.

Appendix.

Huc pertinent ea, in quibus consequens non est uerbum uel adiectiuum, sed substantiuum plurale. Vt, Hor: Eupolis, atq; Cratinus, Aristophanesq; poetae.

III. Quae est Syllepsis Personarum?

Est, cùm in antecedente nomina diuersae sunt personae, *quibus uerbum attribuitur digniori in persona respondens.*

Ego & tu Perimus.
Tu & frater belle conuenitis.

IIII. Quid est Syllepsis casuum?

Est, cùm nominatiuus & ablatiuus inter se in antecedente iunguntur, *præpositione cum, pro et sumta, quibus adiectiuum uel uerbum plurale respondet.* Vt,

Fors eadem Ismarios Hebrum cum strymone siccat.
Remo cum fratre Quirinus,
Iura dabant.

Die notationes de Syllepsi.

1. *Aliquando formæ diuersæ Syllepsis commiscentur.* Vt,

Genus, ætas, eloquentia, prope paria fuerunt.
Generis & numeri Syllepsis est. Sic etiam aliæ.

2. *Aliquando Syllepsis & aliæ item figuræ ijsdem exemplis concurrunt.*

Quibus regulis Concordantiarum repugnat Syllepsis.

Tribus.

1. Regulæ de adiectiuo & substant:
2. De relatiuo & antecedente,
3. De Nominatiuo & verbo.

DE

DE TERTIA SVBAVDI-tionis figura Prolepsi.

Quid est Prolepsis Grammatica?

Est, partitio seu distributio quædam, cum totum in partes quasi diuiditur.

Quotuplex est Prolepsis?

Duplex: Locutionis & constructionis.

Quid est Prolepsis locutionis?

Est ubi membra, cum re uniuersa proposita in uerborum structura per omnia ita consentiunt; ut nulla in applicatione ad singula opus sit mutatione.

Quotuplex est hæc Syllepsis locutionis?

Duplex.

Prima est, cum personarum fit destinctio, in qua ante numerus redditur, quam definiantur constituanturq; personæ. Vt,

Duorum Catonum hic est Maior, siue censorius: Hic minor, uel uticensis.

Duorum Aiacum: hic est Telamonius,

Hic Salaminius.

Hic pluralis prius constituitur, quam personæ subijciantur.

Secunda est cum rerum fit diuisio, in qua totum aliquo modo, uel in recto, uel obliquo casu præsumitur.

Quatuor.

1. Quando uerbum in aggregatione præcedit, præcedat & nominatiuus: & econtra. Vt,

Milites redeunt: Hi ex Gallia, illi ex Italia.

2. Quando adiungitur uerbum in partibus, genitiuus in aggregatione, collectioneq; debet præcedere. Vt,

Ciuium alios regere, alios parêre decet.

3. Quod in collectione antecedit, in numero multitudinis ponendum est, uel uoce, uel potestate: Voce ut, Animalium aliud homo est, aliud bestia: Potestate ut, humanum genus partim sui iuris est, partim alieni.

Item humani generis, alij docti sunt, alij indocti.

4. Vtrumq; etiam, & quod in congregatione, & quod in partibus sumitur, per obliquum effertur tùm, cùm participium loco uerbi est collocatum. Vt,

Aquilarum uolantium, unius ab ortu, alterius ab occasu par est uelocitas.

Quid est Prolepsis constructionis?

Est cùm generi seu toti alicui cum verbo suo concordanti, partes subijciuntur diuersis generibus numeris uel personis, uerbo non repetito.

Quot sunt in hac consideranda?

Duo itidem sicut in reliquis; Partes & formæ.

Quot

Quot sunt primò partes?

Duæ. Propositio uel congregatio siue collectio; & partitio siue enumeratio.

Quid est Collectio?

Est genus, seu totum aliquod, uidelicet uel plurale nomen, uel collectiuum, uel partitiuum uel distributiuum, cum suo uerbo. Vt milites redeunt, collectio est. Hoc in partitione repetitur, & ad singula membra mutatum applicatur, ideoq; & hæc subauditionis figura dicitur.

Quid est partitio?

Est, quæ continet membra seu partes, in quas totum distribuitur. Vt, hic ex Gallia, ille ex Italia.

Quæ sunt secundò Prolepsis formæ?

Formæ sunt duæ: Nam alia

I. Expressa est, in qua & collectio & partitio integrè ponuntur. Vt, milites redeunt, hic ex Gallia ille ex Italia.

II. Alia implicita, in qua uel totum intelligitur, uel partes in adiectiuo continentur, uel utrumq; fit. Vt,

Quisq; suos patimur manes. Intelligitur totum nos, uel singuli, uel aliud tale : Et partes in adiectiuo quisq; continentur, ut quisq; suos, tu tuos, ego meos.

Quot modis fit Prolepsis expressa?

Tribus modis. Genere, Numero & Persona.

I. Quæ est Prolepsis generis?

Est, cùm in partitione, membra seu partes diuersi sunt generis, quæ totum respiciunt. Vt,

Vterq; parens sublatus est: Alter ferro, altera ueneno.

II. Quæ est Prolepsis numeri?

Est, cùm in partitione membra seu partes a toto discordant in numero, quod ut plurimum fit. Vt,

Duo sunt liquores corporibus humanis gratißimi, Intus uini, foris olei. Scilicet liquor.

III. Quæ est Prolepsis personæ?

Est, cùm in partitione partes diuersæ sunt personæ. Vt,

Ambo ibimus patri obuiam: Tu ad dextram, ego ad sinistram.

Quis

Quibus Regulis concordantiæ aduersatur Prolepsis.

Tribus.

1. Regulæ de Adiectiuo & Substantiuo.

2. De Antecedente & Relatiuo. Nam quadam relatiuorum vice funguntur partes.

3. De Nominatiuo & Verbo.

DE FIGVRIS SYNTAxis secundi generis in quibus aliquid immutatur:

De prima immutationis figura enallage.

Quotuplex est Enallage?

Duplex. Generalis seu omnibus autoribus communis, & specialis.

Quid est Enallage generalis?

Enallage, id est, immutatio, est in genere, cum aut pars orationis parte, aut accidens accidente commutatur.

Quotuplex est hæc Enallage?

Duplex.

I. Alia partium immutatio est, uidelicet cum pars orationis una pro alia ponitur, Græcè ἀντιμέρεια. Vt populum latè regem, pro regentem.

II. Alia accidentis alicuius, uidelicet cùm alicuius partis orationis unum accidens pro alio ponitur, Græcè ἑτέρωσισ. Vt, exercitus uictor, pro uictoriosus.

Vtriusq; magna est uarietas, de qua legatur Linacer & alij.

Quid est enallage specialis?

Est quæ peculiariter fit in mutatione modi uerborum, & in numero.

Quot sunt formæ specialis enallages?

Duæ.

Prima est historica, cùm in narrando ponitur infinitiuus, pro præterito imperfecto indicatiui. Vt, inuidêre omnes mihi, mordere clanculum, ego autem flocci pendêre. Pro inuidebant, mordebant, pendebam.

Item, instare, orare, donec perpulit, pro instabat, orabat.

Notatio

Alias has formulas referunt ad Ellipsin, ut intelliga-

ligatur, cœpit, aut tale aliud. Vt inuidere, pro cœperunt inuidere.

Altera vsitata etiam alijs autoribus, quæ fit aut cùm uerbum substantiuum, in numero, aut adiectiuum in genere, uel numero cum posteriore nominatiuo contra analogiam conuenit. Vt,

1. Amantium iræ amoris redintegratio est, pro sunt. Nam analogicè uerbum conuenit cum priore nominatiuo.

2. Gens uniuersa Veneti appellati, pro appellata. Vniuersus hic Mundus ciuitas communis Dei atq; hominum existimanda est, pro existimandus. De qua in discordantia regulari adiectiui & substantiui.

Quibus regulis Concordantiarum repugnat enallage?

Duabus.

1. De adiectiuo & substantiuo.
2. De nominatiuo & verbo personali.

DE SECVNDA IMMVtationis figura appositione.

Quid est Appositio?

Est cùm duo substantiua, eodem casu, absq; coniunctione, de eadem re dis-

cuntur, ita vt alterum declaret alterum.

Vt,

Et genus, & formam Regina pecu-
nia donat.

Quare substantiua ponuntur in eodem casu?

Quia inter ea intelligitur participium, ens uel existens, uel tale aliud. Ideoq; aliqui hanc figuram sub Ellipsi compræhendi uoluerunt. Vt,

Effodiuntur opes irritamenta malorum.

Opes scilicet entes, uel existentes irritamenta.

Quot sunt consideranda in Appositione.

Tria. Partes, Formæ, & causæ seu vtilitates.

I. Quot sunt Partes?

Duæ.

1. Antecedens, *substantiuum ignotius, quod requirit explicationem.*
2. Consequens, *simplex uerbum, uel oratiuncula addita substantiuo declarandi causa.*

II. Quæ sunt Formæ.

Formarum duæ sunt rationes.

Primo ratione compositionis, deinde ratione affectionis partium erga se.

I. *Quomodo ratione compositionis appositio diuiditur?*

In simplicem, *cum partes simplicia sunt uocabula Vt, regina pecunia. Vrbs Roma.*

Et coniunctam, *cum utraq; pars, uel alterutra uocibus pluribus coniunctis constat. Vt,*

1. *Accedat huc suauitas quædam oportet sermonum & morum, haudquaquam mediocre condimentum amicitiæ.*
2. *Ignauum fucos pecus a præsepibus arcent.*

II. *Quomodo ratione affectionis nominum erga se, diuiditur appositio?*

In perfectam, *seu congruentem, cum partes conueniunt genere numero & casu.*

Vt, Regina Pecunia.
Iesus Saluator.

Et immutatam seu discordantem, *cum partes discordant.*

Quot modis discordant hic partes?

Tribus modis.

1. In Genere. *Vt, Rhenus flumen.*
Fama malum, quo non aliud uelocius ullum.
Nam & talia huc referuntur a Grammaticis cum adiectiua neutra respiciunt substantiuum subintellectum de quare supra.

2. In numero, idq; dupliciter.

Primò cùm alterum singulari caret. Vt,
Vrbs Athenæ. Aborigines genus hominum agreste.

Secundò, cùm alterum est collectiuum. Vt,
In me turba ruunt luxuriosa proci.

3. In casu, idq; rarius. Vt,
In oppido Antiochiæ.
Fontem Timaui.

III. *Quæ sunt causæ appositionis?*

Causæ tres sunt.

I. Vt genus explicetur per speciem, aut appellatiuum per proprium, *uel econtra, ut species explicetur per genus, aut proprium per appellatiuum, quorum alterum aliquo modo potest explicare alterum. Vt,*

1. *Arbor Laurus fulmini non est obnoxia.*
2. *Vrbem Romam condiderunt Romulus & Remus.*
3. *Lepus animal auritum herba pascitur.*
4. *Nilo amne uectus. Tiberi amne sepultus.*

II. Vt ambiguum restringatur ad certam significationem, *per non ambiguum.*
Vt, Cancer aquatile signum. Virg:
Lupus piscis.

III. Vt proprietas aliqua vera vel quas

quasi vera attribuatur, *idq; uel laudis, uel uituperij, uel discriptionis alicuius causa.* Vt,

Christus Filius Dei.
Socrates Philosophus sapientissimus.
Corinthus totius Græciæ lumen est.

Cui regulæ repugnat hæc figura?

Regulæ regiminis de substantiuo cum substantiuo.

DE TERTIA IMMVTAtionis figura Synthesi.

Quid est Synthesis?

Est, cùm nomini multitudinis singularis numeri, respondet verbum vel adiectiuum plurale: Vel etiam cùm adiectiuum singulare substantiuo eiusdem numeri respondet, sed genere discrepans. Vt,

Turba ruunt.
Anser fæta.

Quot sunt in Synthesi consideranda?

Duo: Partes & formæ.

I. Quot

I. Quot sunt Partes?

Duæ.

I. Antecedens, *quod est substantiuum genere ab adiectiuo diuersum, uel compræhensiuum seu multitudinis nomen singularis numeri.*

Sunt autem compræhensiua, seu multitudinis nomina.

1. Collectiua, *quæ singulariter multitudinem significant. Vt Gens, populus, plebs, turba, cohors, exercitus, manus, &c.*

2. Partitiua, *quæ partitionem significant. Vt pars, alter, quisq;, uterq;.*

II. Consequens, *quod est uel adiectiuum diuersi generis a substantiuo expresso, sed conueniens cum subaudito; (Vnde in Synthesi constructio dicitur referri ad intellectum non ad uocem:) Vel est adiectiuum seu uerbum plurale.*

II. Quæ sunt Formæ?

Synthesis tribus modis fit:

Primo tantum genere, *cum partes diuersi sunt generis. Quod fit duabus de causis*

1. *Vt discernatur sexus præsertim in epicœnis. Vt anser fæta.*

2. *Vt subaudiatur aliquid, cui adiectiuum respondeat. Vt,*

Centauro inuehitur magna, subintelligitur, Naui cum quo adiectiuum conuenit.

Præ-

Præneste sub ipsa, scilicet urbe.

Secundò tantum numero, *cum partes diuersi sunt numeri.* Vt,

Turba ruunt. Pars uolucres factæ.

Tertiò vtroque, *cum partes diuersi sunt generis & numeri.* Vt,

Pars in crucem acti.

Hic manus ob Patriam pugnando uulnera paßi.

Quibus Regulis repugnat Synthesis?

Tribus regulis Concordantiæ.

1. De adiectiuo & substantiuo.
2. De relatiuo & antecedente. Vt fumat vterque polus, quos si violauerit ignis, &c.
3. De nominatiuo & verbo.

DE QVARTA IMMVTAtionis figura Antiptosi.

Quid est Antiptosis?

Antiptosis in genere, est casus pro altero positio. Vnde aliqui referunt hanc ad Enallagen casuum.

Quot

Quot modis fit hæc Antiptosis.

Sex modis, *Nam tot sunt casus, qui omnes in se commutantur apud autores.*

Primo vsurpatur nominatiuus pro reliquis.

1. Pro Genitiuo, *Vt Liui: Quando duo ordinarij consules eius anni, alter morbo, alter ferro perijsset, pro duorum ordinariorum consulum.*

2. Pro Datiuo. *Vt Terent: Nam nos omnes (quibus est alicunde aliquis obiectus labos,) omne quod est interea tempus, priusquam id rescitum est, lucro est. Pro nobis omnibus lucro est.*

3. Pro Accusatiuo. *Vt Lucan: Tutumq; putauit, Iam bonus esse socer. Ouid: Acceptum refero uersibus esse nocens, pro nocentem.*

4. Pro Vocatiuo. *Vt Virg: Proijce tela manu sanguis meus. Pro mi.*

5. Pro Ablatiuo. *Vt Horat: Occurrunt animæ qualis nec candidiores terra tulit. Pro quibus.*

Secundo vsurpatur genitiuus pro aliquibus.

1. Pro Nominatiuo, *Consuetudine Græca & Poetica. Vt, canum degeneres. Plani piscium. Oppidum Antiochiæ.*

2. Pro Datiuo. Vt, Horat: Regnauit Agrestium populorum: Plin: in capite paucis animalium, nisi uolucribus apices. Pro paucorum.

3. Pro Ablatiuo Atticè. Vt Lucret: Qualibus in tenebris uitæ, quantisq; periclis degitur hoc æui: Pro æuum. Item antique uereatur uiri: pro uirum.

4. Pro Ablatiuo Græco more. Vt, implentur ueteris Bacchi pinguisq; farinæ. Pro ueteri Baccho, & farina.

Tertio vsurpatur datiuus pro aliquibus,

1. Pro Nominatiuo. Vt, At puer Ascanius cui nunc cognomen Iulo.

2. Pro Genitiuo. Vt, At iuueni oranti subitus tremor occupat artus. Pro iuuenis orantis.

3. Pro Accusatiuo. Idq; uarie.

Vel pro simplici. Vt, faustulo fuisse nomen ferunt. Pro faustulum.

Vel post infinitiuum esse. Horat: mediocribus esse poëtis, non dij, non homines, non concessere columnæ: Pro medioeres esse poëtas.

Vel pro Accusatiuo cum præpositione ad uel in Poëtico more. Vt, inferretq; Deos latio. Pro in latium.

Vel etiam more Græco. Vt, facite ut uobis decet. Pro uos.

4. Pro Ablatiuo cum præpositione, etiam Græce more. *Vt nec cernitur ulli, pro ab ullo. Cui nec certauerit ulla. Pro cum qua.*

Quarto vsurpatur Accusatiuus pro aliquibus.

1. Pro Nominatiuo, *quæ aliquibus peculiaris antiptosis est, cum uidelicet contra analogiam, antecedens imitatur casum relatiui. Vt, urbem quam statuo uestra est. Populo ut placerent, quas fecisset fabulas.*

2. Pro Genitiuo. *Vt, id genus: pro eius generis. Item id ne estis autores mihi. Pro eius.*

3. Pro Datiuo. *Vt, nec dum illis labra admoui. Pro admoui illa labris. Item antique, indulgere iram. Pro iræ. Apud Lucil:*

4. Pro Ablatiuo, antique in deponentibus. *Vt operam abutitur: Item Horat: senem quidem omnes rideant adulterum nardo perunctum, quale nunquam perfectius meæ laborauerunt manus. Pro quali.*

Quinto vsurpatnr vocatiuus pro nominatiuo,

Vt expectate uenis. Pro expectatus.
Trabeate salutas. Pro Trabeatus.

Sexto vsurpatur ablatiuus pro aliquibus.

1. Pro Nominatiuo. *Vt, ut ea ipsa mihi nota*

nota essent, quibus me nunc exemplis uti uidesis. Pro, ut ea exempla mihi nota essent, quibus &c. Item in Syllepsi casus ablatiuus pro nominatiuo est.

2. Pro Genitiuo Poëtice. Vt, Et acuto robore ualles. Pro ualles acuti roboris. Et iniquo pondere rastri Pro iniqui.

3. Pro Datiuo. Vt haeret pede pes. Pro pedi. Item parce metu Cytheraea. Pro metui.

4. Pro Accusatiuo. Vt, Quaerenti, & tectis urbis sine fine furenti. Pro per tecta.

5. Pro alio Ablatiuo, Nempe cum ablatiuus singularis cum plurali iungitur more antiquo. Vt, Nescio quid profecto absente nobis, turbatum est domi. Pro nobis absentibus.

Notationes.

Hic duo uitia praecipue uitanda sunt.

1. κακοζηλία, ne temere quod antiquè per ἀρχαϊσμόν dictum est, imitemur.
2. σωραϊσμός, ne quod peregrinum est, usurpare inepte nobis praesumamus. ἑλληνισμοί enim alienum aliquid habent.

Quibus regulis repugnat antiptosis?

1. Regulae concordantiae, de nominatiuo & verbo.
2. Multis regulis regiminis, de quibus infra monebitur.

Quid est Synecdoche?

Est figura, in qua id quod partis est, toti attribuitur. Vt, & glacialis hiems canos hirsuta capillos.

Quotuplex est Synecdoche?

Duplex: Locutionis & Constructionis.

Quid est Synecdoche locutionis.

Est, cum ex parte, uel alio quod partis rationem habet, totum intelligitur: Vel e contra.

Quid est Synecdoche constructionis?

Est, cum adiectiuum aut verbum quod totius est, ad partem refertur per accusatiuum substantiui. Vt, AEthiops albus dentes.

I. Quot sunt consideranda in Synecdoche?

Duo. Partes & Formæ.

I. Quæ sunt Partes?

Duæ sunt.

1. Antecedens, *quod est ipsum totum. Vt, AEthiops.*

2. Consequens, *constans ex proprietate aliqua, significata uel per adiectiuum, uel per uerbum: & parte ad quam proprietas pertinet. Vt, albus dentes.*

Quot sunt Formæ?

Duæ, Alia fit in nominibus, alia in verbis.

Quid est Synecdoche nominum?

Est, cùm proprietas vel adiacens aliquod, *nomine significatur, quod aut patriam, aut corporis animiue habitum indicat. Vt, 1 Cressa genus Pholoe. 2. Os humerosq; deo similes. 3. Tumidusq; nouo præcordia regno.*

Quid est Synecdoche verborum?

Est, cùm adiacens aliquod verbo indicatur, *uidelicet aut neutro, aut paßiuo. Vt, 1. Tremit artus. 2. Ex pleri mentem nequit.*

Quibus repugnat Synecdoche?

Cum multis alijs, tum ijs quæ volunt proprietates efferri genitiuo & ablatiuo. Nam cum dicimus: æthiops albus dentes, variata est Syntaxis, pro AEthiops albis dentibus. Sic in reliquis.

DE SEXTA IMMVTAtionis figura euocatione:

Quid est Euocatio:

Est, cum verbo primæ vel secundæ personæ, nominatiuus tertiæ personæ præponitur.

Quot sunt consideranda in euocatione:

Duo: Partes, & Formæ.

I. *Quæ sunt Partes?*

Duæ sunt.

I. Antecedens, *constans ex persona euocante pronomine primæ uel secundæ personæ, & persona euocata nominatiuo tertiæ personæ. Sed nomen a pronomine adiecto mutuatur personam, ac ita ambo ad primæ uel secundæ personæ naturam reducuntur.*

2. Con-

2. Consequens, *uerbum primæ uel secundæ personæ, a quo nomen sua natura discrepat persona.*

II. *Quæ sunt formæ euocationis?*

Formæ duæ sunt. Aliæ enim expressa est, alia implicita.

Quid est Expressa?

Est cum Pronomen, *& nomen disertè exprimuntur. Vt,*

Nos poma natamus.

Exprimitur autem pronomen, Vt supra dictum est, discretionis, uel emphasis causa.

Quid est implicita?

In qua persona euocans subauditur. Vt,

Nulla salus bello: Pacem te poscimus omnes.

Moniti meliora sequamur.

Discordant ne persona euocans & euocata etiam numero?

Imo: Duobus modis.

1. *Cum persona euocata, nomen est alterius numeri tantum. Vt Ego delitiæ tuæ ueniam. Sic dicitur, Nos Fridericus.*

2. *Cum est nomen compræhensiuum.* *Vt,*
Quisq; suos patimur manes.
Nos tua progenies, &c.

Cui regulæ repugnat euocatio?

Regulæ de nominatiuo & verbo, quæ deberent esse eiusdem personæ.

DE FIGVRIS SYNTAxis tertij generis, in quibus aliquid abundat.

De prima abundantiæ figura Pleonasmo.

Quid est Pleonasmus?

Est, cùm verbis superuacuis oneratur oratio. *Idq; uel affirmationis, uel uehimentiæ causa.*

Quot modis fit Pleonasmus.

Septem. *Nam tot partium orationis abundantia fit, uidelicet Nominum, Pronominum, Verborum, Participiorum, Aduerbiorum, Coniunctionum, Præpositionum.*

I. Dic aliquot Pleonasmos nominum?

Ex subftsntiuis hæc redundant aliquando.

1\. Os, aures, oculi, cum his sensum factum significatur: Item genitiui loci & gentium cum aduerbijs: Item, homo, dies, iter, oppidum quæ cum relatiuis repetuntur.

2\. Ex adiectiuis hæc. Pleriq; & quicunq; cum particula omnes: et quicquam cum nihil abundat: Paruus & minimus cum diminutiuis iunguntur, superflua sunt. Item Quid, secundum morem quotidianum in interrogationibus.

II. Dic Pleonasmos Pronominum:

Abundat alterutrum ex pronominibus, quæ in accusatiuo uel ablatiuo geminantur. Vt memet tete. Item ille ralatiuum Græco more: Item sibi datiuus: Item hic, is, ipse subiectiuum, post positum alij pronomini cum met composito.

III. Dic Pleonasmos Verborum:

Redundat ex uerbis, Dico: & est cum particula ut. Vt, si est, ut uelit &c. Est & ut redundant.

IIII. Dic Pleonasmos Participiorum:

Redundant ex participijs aliquando, Vocans, agens, amplexus, aptans, & alia uerbis addita quibus quasi includuntur.

V. Dic Pleonaſmos Aduerbiorum?

Redundant ex aduerbijs Retro, poſt uerba cum re compoſita: Et ante, poſt uerba cum præ compoſita: Et ſimul, cum uerbis a con compoſitis: Item negatiua particula, poſt negationem compoſitam. Videlicet, nego, neſcio, nequeo, nemo, nullus, nunquam: Vt negat, neq; patrem ſcire. Vel alias in duplicatione alterutra negatio redundat: uel etiam cum poſterior quadam ui peculiari enunciatur.

VI. Dic Pleonaſmos Coniunctionum?

Redundant ex coniunctionibus aliquando, copulatiuæ &, q; &c. Item expletiuæ.

Itemq; ut finale, cum ei ſuccedit, ne: tunc enim uel ipſa ocioſa eſt, uel ne pro non ponitur.

VII. Dic Pleonaſmos Præpoſitionum?

Redundant ex præpoſitionibus, quæ repetuntur poſt uerba, quæ cum iiſdem uel eiuſdem poteſtatis alijs ſunt compoſita. Item re in compoſitis. Item ab, ad, per, ante urbium & oppidorum nomina.

Appendix.

Pleonaſmi ſpecies eſſe poteſt Parelcon, quæ fit cum

cum particulæ num, dum, nam, sis & similes abundant, nihilq; ad sententiam conferunt. Vt adestum. Num nam perimus? Ehodum ad me.

De secunda abundantiæ figura Polysyndeto.

Quid est Polysyndeton?

Est cum oratio, vltra quam necesse est, abundat coniunctionibus.

Quot modis fit Polysyndeton?

Duobus.

1. *Cum eædem iterantur: Eæq; sunt uel copulatiuæ. Vt, urget ab alto, arboribusq;, satisq; nocens, pecoriq; finister; Vel disiunctiuæ. Vt, ille flagranti aut Atho, aut Rhodopen, aut alta Ceraunia telo deijcit.*
2. *Cum diuersæ iterantur. Vt, Multum ille & terris iactatus & alto.*
Multa quoq; & bello passus.

DE FIGVRIS SYNTAxis quarti generis in quibus aliquid desideratur.

De prima defectus figura Ellipsi.

Quid est Ellipsis in genere?

Est

Est vocabuli ad rectam otationis structuram necessarij, in sensu prætermissio & defectus: Sed quod cum foris petendum sit, vel consuetudine autorum solet subaudiri: Vel ex cæteris verbis est certum ac perspicuum.

Quot modis fit Ellipsis.

Est omnium partium orationis. *Nam exemplo autorum, ex omnibus partibus aliquæ subaudiuntur.*

I. Dic Ellipsis nominum.

Ex nominibus appellatiuis hæc aliquando desiderantur.

1. *Templum uel ædes, ad nomina deorum uel dearum cum præpositionibus posita.*
2. *Via, cum adiectiuum recta & similia ponuntur.*
3. *Literæ, ad participia uel numeralia destributiua. Vt binas accepi.*
4. *Iter, ad genitiuos temporis, bidui, tridui &c.*
5. *Voluntas uel propositum, ad gerundia & alia.*
6. *Frondes, uel simile aliquid.*
7. *Pelles uel tentoria, ad uerbum tendere & similia.*
8. *Prædium, ad Cumanum, Tusculanum & similia.*

9. Par-

9. Partes, ad primas, poſteriores, ſecundas, &c.

10. Caro, ubi adiectiua abſolute ponuntur, ut ſuilla.

11. Febris, ad hæc, tertiana, quartana &c.

12. Pecunia, poſt repetundarum.

13. Numus, ad denarius & ſimilia.

14. Verbum uel ſermo, ad adiectiua paucis, breuibus, &c.

15. Seruus uel miniſter in circuitionibus cum præpoſitione. Vt, a pedibus, a manu, ſcilicet ſeruus.

16. Recordatio. Vt in illo: Vbi eus dei uenit in mentem.

17. Paſſus, ad numeralia in diſtantijs abſolute poſita.

18. Homo, ad uerba, aiunt, dicunt, ferunt, &c.

Item ad relatiuum qui, diſcedo ab ille, ut qui.

Item ad adiectiua gentis & nationis. Vt Gallus, Germanus.

Item ad profeßionis & artium nomina. Vt, Grammaticus, dialecticus.

Item ad nomina, cæterorum habitum. Vt iuſtus.

Item ad nomina amicitiæ, neceßitudinis, atq; conſuetudinis. Vt amicus, familiaris, neceſſarius.

Item ad nomina conditionis ac fortunæ. Vt, liber, ſeruus, nobilis.

19 Populi uel homines, ad ambigua, id eſt, quæ modò adiectiua modo ſubſtantiua ſunt. Vt, Menapij, Morini.

20. Domeſticus, familiaris, famulus, miniſter, ad poſſeßiua pronomina abſolute poſita.

21. Officium, ad eadem poſſeßiua cum uerbo eſt.

22. Tem-

22. Tempus. Vt, ex quo, ex illo, expectato.
23. Mensis. Vt tertio idus sextilis & similibus.
25. In uerbis exemtæ actionis cognatus nominatiuus.
26. Item cognatæ significationis nominatiuus, ante impersonalia paßiuæ uocis.
27. Accusatiuus cognatæ significationis post absoluta in o. Vt, curro cursus.
28. Et filius, filia uel uxor. Vt in his: Deiphobo Glauci.
29. Item causa. Vt, iusticiæ ne prius mirer: scilicet causa.
30. Appellatiuum generalius, in constructione uerbi cum genitiuo. Vt, Grates persoluere dignas non opis est nostræ: scilicet res.

Ex nominibus adiectiuis hæc desiderantur.

1. Distributiua quisq;, quilibet, &c. Post numeralia distributiua.
2. Centena millia, in summis nummarijs, quæ absolutè per genitiuum cum aduerbio efferuntur.
3. In aliquibus, solus & unus.
4. Nullus, præsertim ante nisi.
5. Post comparationem, aliquid quod eam absoluat: Vt uentriculi hieme sunt calidiores: scilicet quam alio tempore.
6. Aliquis, inter relatiuum & substantiuum Græco more. Vt, sunt qui nec ueteris pocula Maßici.

II. Dic

II. Dic Ellipses Pronominum.

Ex pronominibus desiderantur.

1. *Primæ & secundæ personæ ante uerba eiusdem personæ.*

2. *Accusatiuus me, a quo relatiuum accidentia sumit:* Vt coram, quem quæritis, adsum: quem scilicet me.

3. *Nominatiuus* Tu *ante uocatiuum, quem uerbum secundæ personæ sequitur.* Da Tityre nobis. Pro Tu Tityre dic nobis.

4. *Si ante infinitiuos deest accusatiuus, substituendus est is casus, pronominis eiusdem personæ, cuius est nominatiuus uerbi finiti: ut, memini uidere, scilicet me. Si præcedit datiuus, omittitur illius accusatiuus: ut permitto tibi dicere, pro permitto tibi te dicere.*

5. *Item accusatiuus eiusdem naturæ, post transitiua absolute posita: ut, hæc hinc facessat: scilicet se: tum prora auertit: scilicet se.*

6. *Demonstratiua tertiæ personæ, ante relatiuum qui: ut initium dicendi, quæ uellem, pro ea, quæ. Et cum præpositione, ut mittat ad quos uelit, sub: ad eos.*

7. *Ille, cum alijs dictionibus, in quibus uerbum respondeo, subaudiri uidetur: ut, quod scribis te uelle: pro quantum ad illud attinet, &c. Postea sequitur respondeo.*

8. *Aliquando possessiua, ut, non tu ibi Gnatum: scilicet tuum.*

9. *Relatiuum qui uel is.* Vt urbs antiqua fuit, Tyrij &c. Pro quam Tyrij.

III. Dic Ellipsis verborum?

Ex uerbis desiderantur aliquando.

1. Sum, in indicatiuo. Vt, sed uos qui tandem: scilicet estis.

In imperatiuo. Vt, fas mihi exire: scilicet sit.

In optatiuo. Vt, utinam hæc uera: scilicet sint.

In coniunctiuo. Vt adeo uenstus, ut nihil supra: scilicet esset.

In infinitiuo. Vt promisi me soluturum: scilicet esse.

2. Fac uel uide, in talibus: nil mihi rescibas: scilicet fac..

3. Dico, uel simile aliud, in transitionibus. Sed de hic pluribus. Hæc hactenus. Quid multa? &c.

Deinde in infinitiuis orationibus. Vt caput enim esse ad bene uiuendum: scilicet dicunt.

Tum cum coniunctione enim, cum ratio affertur uerbis alterius. Vt, persuasit, ut de finibus exirent: Perfacile enim esse &c. Sub: dixit enim. Postea & cum pronomine, ut ante aduerbium quasi. Vt, Ridiculum caput: Quasi necesse sit, &c. Sub: hoc dicis.

4. Dico, puto uel censeo. Vt, quo mihi fortuna: scilicet dicatis.

5. Dico uel facio, cum dictum aut factum laudatur. Vt preclare Ennius: scilicet dixit. Recte igitur Paulus: scilicet fecit.

6. Dico uel annuncio. Pyliæ salutem: scilicet dico.

7. Facio uel uolo. Vt dij melius: scilicet faciant uelint.

8. Respondeo. Vt, quod petis epistolam: Non habeo: pro respondeo, quod non habeam.

9. Dicet,

9. Decet, oportet, aut simile aliquod, Vt, mene incœpto desistere: scilicet decet. Sic & in indignationibus & exclamationibus, quæ in indicatiuum resoluuntur.

10. Hoc totum, uerum ne est, uel certum ne est, etiam infinitiuis: Vt in petus ruere: scilicet uerum ne est.

11. Fuerit uel fecerit. Vt, siue dolo &c: scilicet fecerit.

12. Rogas, uel simile in interrogationibus eiusdem uerbi, ubi modus mutatur. Vt Quid fecit? D. quid fecerit: scilicet rogas.

13. Debet. Vt, Cato affirmat, se uiuo, illum non triumphare: scilicet debere.

14. Natum uel ortum est. Vt, genus unde latinum: scilicet ortum est.

15. Verbum aliquod ex ipsa sententia intelligitur. Vt latine didicit: scilicet loqui. Fidibus scit: scilicet sonare.

16. Integer sensus ex nomine & uerbo. Dixit quis, uel dicebat quibus.

17. Ire, uel tale quiddam. Inde ad Taurum cogito: scilicet ire.

18. Audire uel intelligere. Horribile est quæ loquuntur: scilicet audire.

IIII. Dic Ellipses Participiorum.

Ex participijs desiderantur aliquando.

1. In appositione participium uerbi substantiui.
2. Sufficiens, potens, uel simile aliquid sensui conueniens: Quæ oneri ferendo: scilicet sufficiens esset.

3. Scriptus, a, um. Post manu. Vt epistola erat Librarij manu: scilicet scripta.

4. Requisiturus, uel sciturus: ut, omnes ædes lustro si quem inueniam: scilicet requisiturus.

5. Dicens uel affirmans, ante infinitiuos in narrationibus. Vt, obsecrare cœpit, ne quid grauius in eum statueret: Scire se illa esse uera. Scilicet dicens uel affirmans.

6. Dicturus, etiam in narrationibus. Vt, Hedui mittunt rogatum auxilium: Ita se omni tempore de Romanis meritos esse: scilicet dicturi.

7. Hærens uel spectans. Vt, signa uideo omnia ad salutem: scilicet spectantia.

V. Dic Ellipses Aduerbiorum.

Ex aduerbijs hæc aliquando desiderantur.

1. Ante & postquam. Cúm, sequitur numeralia ordinis. Vt, anno trigesimo altero, quam Roma condita est. Pro post.

Item ad alter subintelliguntur. Vt altera die, quam à Brudusio redij. Pro post quàm redij.

Item ad protinus & statim Vt Protinus intersunt, quam litatum est. Pro post quam.

Item ad pridie & postridie. Vt pridie, quam à uobis discessi. Pro post quam.

2. Particula similitudinis ita, aut alia consimilis.

3. Vsq;. Vt ad unguem factus homo: scilicet usq;.

4. Vt, post huiusmodi uerba, uereor, metuo, caueo, sequente ne. Vt, si manet, uereor ne exercitum firmum habe-

habere posit. Item post non modo. Vt qui non modo patriæ subuenirent. Pro non modo non.

VI. Dic Ellipses Coniunctionum.

Ex coniunctionibus hæ desiderantur aliquando.

1. Copulatiuæ cùm celeritati studetur. Veni, uidi, uici.
2. Desiderantur eædem etiam inter commata, & in numeris, & distributionibus.
3. Etiam uel &, Post non modo, non solum. Vt, non propter historicos modo: Sed uerba: scilicet &.
4. Discretiuæ autem & uero. Vt Traditus sum mulieri, illa ilico ubi me accepit. Pro illa uero.

Et magna cum gratia, ubi idem uerbum uel aliud cum contrarietate repetitur. Vt, ad Senatorem non refers, ad alios refers. Deest uero.

Item in excursu Poëtico.

5. Disiunctiuæ seu & siue. Vt scias noscias, fient: s. seu.
6. Aut. Vt, quatuor in senatu, ad summum quinq; inuenti sunt, pro aut ad summum.
7. Causalis enim uel alia eiusdem significationis. Vt obseruabam manc. Pro obseruabam enim.
8. Vt finale uel perfectiuum, ante subiunctiua, post uerba rogo, nolo, uolo, malo, precor. Vt, nolim putes.

Item post oportet, licet, necesse est. Vt hominem occidas oportet.

9. Ne finale post caueo. Vt caue credas.
10. Post licet, ut semper desideratur. Licet facias.
11. Quod, ut, ne, post uerba censeo, suadeo, nuncio, dico, caueo, facio. Vt Treuiros uides censeo; scil. quod.

11. Si συναπτική. Vt, negat quis, nego: scilicet si.

12. Si non, aut si aliter. Vt, aut dicant isti quæ sit alia ratio discendi: scilicet si non hæc est.

13. Desunt collectiuæ, igitur, quare. Vt, hac non successit, alia aggrediamur: scilicet igitur.

14. ἐναντιωματικαὶ Quamuis ac similes: quod fit ubi redditiua tamen absoluté ponitur.

15. Particula quam, post plus, minus, amplius &c.

16. Quam, post alia comparatiua cum adiuncto aliquo pro exigentia. Vt, liberius tum uexit: scilicet quam ante.

17. An, cum ipsa, uel ne in priore sensu non adhibetur. Vt, sit, nec ne: pro an sit, nec ne.

VII. Dic Ellipses Præpositionum.

Ex præpositionibus hæ desiderantur aliquando.

1. Ad, ante minorum locorum, ut urbium & oppidorum. Item maiorum locorum, ut regionum & prouinciarum nomina. Vt eo Romam: lauinaq; uenit littora.

2. Ante, in casibus calendas, nonas, idus.

3. Post, cum postridie eosdem accusatiuos præcedit.

4. Secundum uel iuxta, in Synecdochis.

5. Propter: Vt nunc id prodeo: scilicet propter.

6. Ad uel in. Vt, cùm Iupiter æthere summo despiciens mare uelivolum.

7. Cum comitantiæ non instrumenti. Vt, nec dici potest, quanta diminutione ciuium : scilicet cum.
8. A uel e. Vt proijce tela manu.
9. Item a uel e, Post natus & similia. Vt ioue natus : scilicet a.
10. De. Vt afflictis melius confidere rebus Pro de.
11. Pro. Vt mutat quadrata rotundis : scilicet pro.

VIII. Dic Ellipses Interiectionum.

Ex interiectionibus aliquæ desiderantur in concitationibus affectibus. Vt me miserum &c. Pro o, uel heu.

Hæc prolixius aliquanto de Ellipsi & Pleonasmo addere placuit, quod in scholis rariora sunt, & ad intelligendum, iudicandumq; maximopere conducant.

De secunda defectus figura Asyndeto.

Quid est Asyndeton?

Est copulata dissulutio: Vel, cum demtis coniunctionibus dissolutè plura dicuntur.

Quot modis fit Asyndeton?

Duobus.

1. In simplicibus verbis, & peculiariter articulus dicitur. Vt, Balnea, Bacchus, amor, iuuenilia

lia corpora firmant: *Corpora debilitant, Balnea, Bacchus, amor.*

2. In membris orationis, *& dicitur peculiariter dissolutio.* Vt, *Frange Thoros, pete uina, rosas cape, tingere nardo: Ipse iubet mortis te meminisse Deus.*

De figura Syntaxis quinti generis in qua aliquid traijcitur Anastrophe.

Quid est Anastrophe?

Anastrophe, latinè peruersio, & duorum verborum nullo interposito, mutatus ordo.

Quot modis fit Anastrophe?

Quinque modis.

I. In pronominibus, *cùm relatiuum sequitur, quod natura antecedit.* Vt, *redij priusquam illi una qui transierunt.* Pro, *qui una transierunt.*

II. In aduerbijs, *Cùm dubiam habent significationem.* Vt, Var: *Tu non insanis, qui tibi uino corpus corrumpis mero.* Pro *nonne tu insanis.*

III. In præpositionibus, *cùm casus antecedit qui sequi debebat.* Vt, *illius ira modum supra est.* Pro *supra modum.*

IIII. In coniunctionibus, *cùm non solito*

loco ponuntur: ut, non id actum, beata & honesta ciuitas ut esset: id est, ut ciuitas esset beata.

V. In pluribus, partibus transpositis. Vt Vir: solus qui Paridem solitus contendere contra.

Hactenus breuißimè de Syntaxi figurata, reliqua petantur ex alijs libellis Grammaticis de Figuris.

DE REGIMINE.

Quot modis Regimen fiat supra dictum est.

PRIMO IGITVR DE REgimine nominum.

Quot modis fit Regimen nominum?

Quatuor modis.

1. Adiectiuorum & substantiuorum cum genitiuo.
2. Adiectiuorum & substantiuorum cum datiuo.
3. Adiectiuorum cum accusatiuo.
4. Adiectiuorum & substantiuorum cum ablatiuo.

PRIMO DE NOMINIBVS cum genitiuo.

Quot sunt Regulæ de Regimine adiectiuorum cum genitiuo?

Sex.

Quot sunt in singulis consideranda?

Tria præcipuè.

1. *Ipsa uerba simplicis & uniuersalis regulæ.*
2. *Explicationes.*
3. *Obseruationes aliquæ.*
4. *Aliquando etiam exceptiones.*

Dic primam Regulam.

1. *Regula hæc est.*

Adiectiua quadruplicia videlicet, quæ curam, desiderium, vel noticiam, aut metum, aut contra significant, genitiuos asciscunt. *Vt, anxius furti, cupidus lucri, conscius sceleris, timidus procellæ.*

Dic Explicat:

1. Curam significant hæc: *Vt anxius, securus, pauidus, socors. Contra: Vt liber, solutus, immunis &c.*
2. Desiderium. *Vt, auarus, cupidus, auidus, æmulus. Contraria: Vt benignus, insolens, largus, liberalis.*
3. Noticiam. *Vt consultus, peritus, expertus, prudens, conscius, gnarus, memor. Contraria: Vt rudis, inscius, nescius, immemor.*
4. Metum. *Vt, Pauidus, timidus, trepidus. Contraria: Vt impauidus, intrepidus.*

III. Dic Obseruationes.

I. R/

I. Ratio huius Regulæ, quia uniuersaliter, quæ affectionem aliquam significant, genitiuos habent.

II. Quædam aliam constructionem aliquando habent, cum præpositione. Vt, dubius de futuro, Timidus ob pericula. Et incidunt etiam aliqua in sequentes regulas.

Dic secundam Regulam.

I. Regula hæc est.

Genitiuos asciscunt verbalia, & participia cum in nomina degenerant, Vt, pertinax recti. Amans libertatis.

II. Dic Explicationem.

Primò uerbalia hæc triplicia sunt.

1. Quæ in ax desinunt, quæ etiam aliis regulis subiacent. Vt sunt, audax, capax, edax, ferax, fugax, pertinax, rapax, sagax, spernax, tenax. Vt, audax ingenij. Tempus edax rerum.

2. Quæ in idus terminantur, Quæ partim etiam ad alias regulas pertinere possunt. Vt, auidus, callidus, cupidus, inuidus, impauidus, prouidus, timidus, trepidus, ualidus. Vt,

Natura hominum nouitatis auida.
Militaris rei callidus.

3. Pauca finientia in ius, Quorum aliqua non sunt uerbalia, Aliqua in alias huius ordinis regulas

 cade-

cadere possunt, Vt sunt: Anxius, conscius, dubius, egregius, inscius, nescius, nuncius, obnoxius, præscius. Vt, anxia fati. Et conscia mens recti famæ mendacia ridet. Dubius animi.

Secundò sunt itidem Participialia.

Duplicia.

1. Quædam præsentis formam habent, in ans uel in ens desinentia, quæ partim etiam ad alias Regulas referri possunt. Vt, abundans, amans, audiens, appetens, abstinens, cupiens, efficiens, experiens, ferens, fugiens, fugitans, fidens, furens, metuens, negligens, obseruans, patiens, potens, præstans, prospiciens, reuerentior, sitiens, seruans. Vt, Lactis abundans. Amantes tui ama.

2. Quædam præteriti formam habent, in tus & sus, quæ & ipsa alio modo considerata, aliò spectant. Vt sunt, consultus, contentus, doctus, indoctus eruditus, expertus, falsus, lapsus, mactus, mutatus, oneratus, præfectus, profusus, suspensus, ualidus, uictus. Vt, contentus libertatis. Indoctus pilæ, expertus belli, &c.

Obseruatio.

Sed hæc cùm participia sunt, alijs etiam casibus meritò iunguntur, sed qui ex uerborum natura haud difficulter intelligantur. Vt, paucis contentus. Arci præfectus, doctus iter melius.

Dic

Dic tertiam Regulam.

I. *Regula hæc est.*

Adiectiua quæ copiam, aut contra significant, modò genitiuum, modò ablatiuum recipiunt. *Vt diues pecoris, Diues agris.*

II. Dic explicationem.

I. Copiam significant hæc, *diues, plenus, refertus, confertus, contentus, compos, abundans. Contrarium copiæ hæc, Vt, inops, pauper, uacuus, indigus, inanis.*

III. Dic Obseruationes.

I. Quibusdam ex his *alius casus alio est familiarior. Vt usitatius dicitur, contentus paucis, quam contentus libertatis.*

Compos animi, non animo.

Præditus ingenio, cassus lumine, captus oculis & similia, ad superiorem notationem pertinent.

II. Quædam ex his admittunt præpositiones. *Vt, fœlix nati pietate, & ab omni laude fœlix.*

Potens pecunia, & potens à pecunia.

Firmus equitatu, & firmus ab equitatu.

Vacuus curarum & curis, & uacuus à periculo animus.

Dic quartam Regulam.

I. *Regula hæc est.*

Reus, & quæ huic affinia sunt, vt quæ accusationis, damnationis, absolutionis significationem aliqualem habent, genitiuum criminis alicuius, aut pœnæ asciscunt, vel aliquando etiam ablatiuum. *Vt, Reus uoti, cædis, capitis. Reus stipulando.*

II. Dic Explicat:

I. Accusationem. *& quomodo damnationem significant hæc: reus, manifestus, obnoxius, solutus, affinis, & sic popularis sceleris.*

II. Absolutionem hæc, *Insons, integer, purus, liber, immunis &c.*

III. Dic Obseruationes.

1. Quædam *aliquando etiam datiuum habent, ut, obnoxius crimini. Affinis facinori.*

2. Quædam *etiam admittunt præpositiones, ut, purus à scelere. Reus de repetundis. Immunis à bello.*

Dic quintam Regulam.

Regua hæc est.

Partitiua & quæcunque partitionem aliquam significant, vt aliquando compara-

paratiua, numeralia, interrogatiua, pro-
nomina, & alia quædam adiectiua Græ-
co more, genitiuos plurales asciscunt.

Vt, 1. *Nemo hominum. Alter horum.*
2. *Maior iuuenum.* 3. *Centum senatorum.*
4. *Quotusquisq; Philosophorum bene mora-
tus est.*
5. *Hæc animalium uolant.* 6. *Degeneres
canum.*

II. Dic Explicationem.

I. Quæ partitiua *sint, supra dictum est.*

II. Comparatiua *significant, partitionem
tantum inter duo: Sed superlatiua inter plura. Vt agi-
lior manuum Dextra, Longißimus digitorum.*

III. Interrogatiua *de parte ex multis quæ-
runt.*

IIII. Pronomina, *etiam discretionem ali-
quorum notant.*

V. Numeralia, *ex aliquibus definitum &
certum numerum signant partitione. Et præcipue di-
stributiua & ordinalia huc pertinent, rarius cardinalia.*

VI. Adiectiua, *aliquando discriminatio-
nem & distinctionem aliquem indicant.*

*Item dictio partim similem habet constructionem.
Sed hæc ad Aduerbia refertur.*

III. Dic Obseruationes.

1. Par-

1. Partitionis *genitiuus exponitur, uel resoluitur per præpositiones de, é, ex, inter. Vt, solus de superis. Pro solus superorum.*

2. *Vter, alter neuter de duobus dicuntur.*
Quis, alius, nullus, nemo de multis.

Dic sextam Regulam.

I. *Regula hæc est.*

Superlatiui asciscunt genitiuos plurales, vel collectiui nominis singulares.

Vt,

Disertißime Romuli nepotum.
Danaum fortißime gentis, Tytide.

II. Dic Explicationem.

I. Superlatiua *etiam partitionem aliquando significant, sed inter plura, ut dictum est, ideoq; similiter genitiuum habet.*

II. Collectiua *ponuntur in singulari, quia eorum singularis, est instar aliorum pluralium.*

III. Dic Obseruationes.

I. Aliquando hi genitiui *circumlocutione in*

ne in alios casus uertuntur per præpositiones de, è, ex, inter. Vt,

Bene dicere est opus de humanis operibus longe maximum.

Minimus inter fratres.

2. Aliquando superlatiuis, *uel cum genitiuo, uel etiam sine genitiuo, intendendi gratia adduntur particulæ, multò, longè, ut, ita, ut possum, quisq;, quam, quam possum, Quantus & similes, rarius tam & quam, tanto & quanto:* Vt, *conspectus uester multò iucundißimus.*

Longè omnium præstantißimus.

Promtißimus quisq; cadit.

Tanto peßimus omnium poëta, quanto tu optimus omnium patronus.

Quot sunt Regulæ de regimine substantiuorum cum genitiuo?

Tres.

Dic primam Regulam.

1. *Regula est hæc.*

Substantiuum cum substantiuo, vel alio substantiue vsurpato genitiuo casu iungitur. Vt,

Mors ultima linea rerum.

Crescit

Crescit amor numi, quantum ipsa pecunia cresc-
cit.

II. Dic Explicationem.

Substantiuè usurpantur duplicia alia nomina.

1. Pronomina primitiua, quando absolutè pro substantiuis ponuntur, ut deriuatiua item, mei, tui, sui, nostri, uestri, cum nominibus affectuum uel facultatem significantibus.

Vt, Hic illius arma.
Odium tuî, causa mei.

II. Alia adiectiua, cum substantiuè usurpantur, quod plerunq; fit neutro genere. Vt,
Voluptas esca malorum.

III, Dic Obseruationes.

1. Genitiui pronominum, mei, tui, sui, nostri, uestri, nominibus affectuum subiecti plerumq; paßiuè significant. Vt, uictus amore tui, id est, quo tu amaris.

Ne studio nostri pecces, pro eo studio, quo nos obseruamur & diligimur abs te.

2. At cum substantiuis facultatem significantibus, ut sunt. Copia, potestas, facultas, causa, & similia, etiam actiuè significant, & interdum adiectiua recipiunt. Vt, Quocunq; tempore mihi potestas præsentis tui fuerit.

3. Re-

3. Reliqui genitiui *nominum, uel sunt propriorum uel appellatiuorum, & significant uel possidentis personam, uel totius, uel etiam ad quod quicquam quoquo modo spectat. Caput ciceronis, Amphora uini, cibus hominis luteum oui.*

Appendix.

Ad hanc regulam uidentur & illa referri posse: Homo nihili, res mancipi, pro propria.

Nam frugi & nauci datiuorum speciem habent, et prorsus adiectiuorum more cum substantiuis iunguntur. Vt, frugi & seuera uita, & , nauci homo.

IIII. Dic Exceptiones.

I. Quædam substantiua, *datiuum postulant de quibus infra. Vt,*

Vrbi pater est, ubiq; maritus.
Crassus negabat sibi illum consulem esse.

II. Aliquando substantiua, *ponuntur in eodem casu per appositionem, de qua in figuris.*

Dic secundam Regulam.

I. *Regula hæc est.*

Substantiuum sæpe exigit orationem adiectiualem genitiui, vel ablatiui casus, qua aliquid inesse vel adesse cuipiam, quod ad laudem, vituperium, ha-

bitum, vel simile aliquid, significatur. Vt,

Vir artificis ingenij,

Homo antiqua uirtum & fide.

III. Dic Obseruationes.

I. Nonnunquam ablatiuus *nominis adiectiui mutatur in nominatiuum, uel alium cuius est nomen præcedens ratione constructionis, & sequitur ablatiuus eiusdem Significationis: Vt,*

Ennius ingenio maximus, arte rudis.

Tum pietate grauem, ac meritis si forte uirum quem Conspexere silent.

II. Additur nonuunquam ablatiuo præpositio: *ut Tiberius fuit latus ab humeris.*

III. Interdum pro ablatiuo, *accusatiuus cum præpositione ponitur: ut, nihil de insignibus ad laudem uiris, obscure enunciari solet. Pro insignibus laude.*

Appendix.

Huc pertinent significantia gentem, patriam, aut affectionem aliquam, ut

Natione Syrus.

Patria Lesbius.

Dic tertiam Regulam.

I. *Regula hæc est.*

Adiectiua neutro genere pro Substantiuis vsurpata, Substantiuorum more genitiuos asciscunt, vt

Quantum quisq; sua nummorum poßidet area tantum habet & fidei.

Non uidemus Manticæ, quod in tergo est.

II. Dic explicationem.

Atticismum vocant hanc formam, *quoniam Atticis peculiare est, ut adiectiuis neutri generis, pro substantiuis utantur: ut*

τὸ σοφὸν τοῦ πετροῦ.

τὸ πισὸν τῆς ἀληθείας.

SECVNDO DE NOMInibus cum Datiuo.

Quot sunt Regulæ de Regimine adiectiuorum cum datiuo.

Vna.

Dic Regulam.

I. *Regula hæc est,*

Adiectiua, quæ commodum, voluptatem, gratiam, facilitatem aut similitudinem, aut contra significant, datiuos

tios asciscunt. *Vt, inuia uirtuti nulla est uia. Malum malo aptißimum.*

II. Dic Explicationem.

1. Commodum significant hæc: *Vt, commodus, utilis, lucrosus, æquus, iustus, salutaris. Contra: Vt, incommodus, inutilis, damnosus, &c.*

2. Voluptatem: *Vt, suauis, iucundus, lætus, dulcis &c. contra: Vt, luctuosus, acerbus, grauis, molestus.*

3. Gratiam: *Vt, gratus, acceptus, gratiosus, &c. Contra: Vt ingratus, aduersus, periculosus, &c.*

4. Facilitatem: *Vt, facilis, docilis, friabilis, &c. Contra: Vt difficilis, indocilis, contemtibilis, &c.*

5. Similitudinem: *Vt, similis, par, compar, equalis, æquus, &c. Contra: Vt, dißimilis, dispar, in æqualis, &c.*

Appendices.

Huc pertinent.

1. *Verbalia in bilis, quia pleraq; facilitatem, aut difficultatem significant. Vt, affabilis ulli.*
2. *Verbalia quæ præteriti & futuri paßiui formam habent, paßiuamq; significationem. Vt, acceptus, usitatus, amandus, contemnendus.*

Accep-

Acceptus omnibus.
Contemnendus doctis.

3. Verbalia in X, quando & illa fere paßiue sumuntur, sicut prima. Vt, uilla usibus capax.

4. Composita adiectiua cum præpositionibus. Vt, affinis nobis: Superstes Patri.

5. De substantiuis quæ datiuum habent, supra dictum est.

6. De Ellipticis, in quibus pars idoneus, uel simile adiectiuum ad datiuum, cum uerbo substautiuo positum intelligi uidetur, dictum est in figuris. Vt,

Conferrent, quæ oneri ferendo essent: scilicet idonea.

Rempublicam gratiæ referendæ esse: scilicet parem.

Dic Obseruationes.

I. Quædam ex his habent promiscue, genitiuum uel datiuum: Vt sunt precipue hæc,

Affinis, similis, communis, par, propriusq;.
Finitimus, fidus, conterminus, atq; superstes.
Conformis, socius, uicinus amicum, alienus.

Vt, superstes meæ uitæ & dignitatis. Socius fortunarum.

II. Quædam admittunt Accusatiuum cum,

Vt, Homo ad nullam partem utilis.
Calcei habiles atq; apti ad pedem.

III. Commune & alienum, *sicut & idem pronomen, ut infra dicetur, habent genitiuum uel datiuum, uel ablatiuum cum præpositione, ut*

Præcepta sunt omnium communia.
Omni ætati mors est communis.
Sed est mihi cum cæteris commune.
Et, alienum ueritatis meæ.
Alienum illi causæ est maximè.
Hæc non alienum duco à dignitate tua.
Item, facit idem huic, & cum hoc, &c.

Quot sunt Regulæ de regimine substantiuorum cum datiuo?

Vna.

Dic Regulam.

I. Regula hæc est,

Nomina quæ ambigua vocata sunt, Itemq; substantiua quæ ad aliquid referuntur, vel quæ ad aliud affecta sunt, vt officiorum, amicitiæ & cognationis nomiua datiuum asciscunt, *de qua re aliquid supra: Vt,*

Vrbi pater est, urbiq; maritus.
Crassus negabat sibi illum consulem esse.

II. Dic Explicationem,

I. Quæ ambigua sint, supra diximus.
II. Reliquorum exempla sunt hæc,
Consul, miles, pater, filius, maritus, seruus, &c.

QVARTO DE REGIMINE adiectiuorum tantum, idq́ cum accusatiuo.

Quot sunt regulæ de regimine adiectiuorum cum accusatiuo?

Duæ.

Dic primam Regulam,

I. *Regula hæc est,*

Quæ certum magnitudinis modum, aut spacium significant, accusatiuo vel ablatiuo, aliquando etiam genitiuo casu iunguntur, cum adiectiuis generalem quantitatem significantibus, vt,

1. *Caulis palmum altus. Vmbra quatuor pedes longa.*
2. *Sulcus dupondio & dodrante altus.*
3. *In morem horti areas latas, denum pedum, longas pedum quinquagenum facito.*

II. Dic Explicat:

I. Certum magnitudinis modum, *significant substantiua certæ mensuræ.* Vt, *pes, ulna palmus, passus, stadium, miliare, &c.*

II. Generalem quantitatem, *notant hæc, Longus, latus, profundus, crassus, altus & similia.*

III. Dic Obseruationem.

Nonnunquam præpositio accedit. Vt, *Murrhino capaci ad sextarios tres.*

Dic secundam Regulam.

I. *Regula hæc est.*

Adiectiua Græca consuetudine, accusatiuos substantiuorum asciscunt, qui partem aliquam totius significant per Synecdochen, de qua supra in figuris. Vt,

Et glacialis hiems canos hic stuta capillos.
Item nuda genu, nodoq; sinus collecta fluentes.

II. Dic Obseruationes.

I. Huc referuntur etiam ea, *in quibus genus uel patria, uel aliud simile attributum accusatiuo effertur.* Vt,

Cressa genus Pholoë.

Et, consertum tegmen spinis, at cætera Graius.

II. Item cum per atticismum, *substantiuis accusatiuus figurate subijcitur pro genitiuo per antiptosin, de qua etiam supra. Vt,*

Quid tibi hanc rem curatio est uerbero.

Item: id anus mihi indicium fecit.

Pro huius rei, & eius indicium.

Dic tertiam Regulam.

I. *Regula hæc est.*

Adiectiua ex superioribus aliquam multa, (vt supra etiam attigimus,) & quædam item alia accusatiuum asciscunt cum præpositione, nonnunquam etiam ablatiuum. Vt,

Virtus est per se laudabilis.

Sagax ad suspicandum.

Procliues a labore ad libidinem, exercitati in armis.

QVINTO DE REGIMINE nominum cum ablatiuo.

Quot sunt Regulæ de regimine adiectiuorum cum ablatiuo.

Quinque.

Dic primam Regulam.

1. *Regula hæc est,*

Comparatiua asciscunt ablatiuos: *ut,*
Vilius argentum est auro, uirtutibus aurum.

II. Dic Explicationem.

1. Comparatiua ablatiuum tum regunt, *cum collatio potius intelligitur, quam partitio: ut, melior Epicuro, id est respectu Epicuri bonus.*

2. Comparatiuus cum collationem facit, *potest etiam de multis intelligi: Sed cum partitionem facit, de duobus tantum intelligitur: ut, non dicitur, medius maior digitorum, Sed maximus digitorum.*

III. Dic Obseruationes.

1. Pro ablatiuo comparatiui, *interdum nominatiuus ponitur, cum particula quam, at, atq;: ut*

Vilius est argentum quam aurum.
Prolixior fui, ac cogitassem.
Amicior mihi nullus uiuit, atq; is est.

2. Item particulam quam, *Sequitur interdum pro, quantum, quod, quomodo: ut*

Prælium atrocius, quam pro numero pugnantium.

His plus frumenti imperabatur, quam quantum exarauerant.

Piraticam ipse fecisset, ac minore quidem Reipub: detrimento, quam quod intra mœnia nefarius prædo uersatus est.

Nihil admirabilius in eo fuit; quam quo modo mortem filij tulit.

3. Aliquando in collationibus, ponuntur duo comparatiui, & fere nullos casus post se habent; ut, Triumphus clarior quam gratior.

Pestilentia minacior, quam perniciosior.

4. Seruiunt comparatiuo particulæ, eô uel hoc, Quò, tantò, quantò, multò, longè, nihilò, paulò, multis partibus, aut alius quidam ablatiuus, qui quasi mensuram excessus significat: ut, quo quisq; indoctior, eo impudentior.

Quanto minus spei est, tanto magis amo.
Multo pauciores oratores, quam boni poëtæ sunt.
Pedibus longe melior lycus.
Si ulterius castigantur, nihilo fient inde meliores.
Verba paulo magis prisca.
Sol multis partibus maior quam terra.
Cicero minor octo annis fuit, quam Hortensius.

5. Cum comparatiua dupliciter finiant, scilicet per E & I: quæ in E finiunt, plærunq; cum substantiuis fœmininis, quæ I cum alijs substantiuis iunguntur: ut, secundiore fama. Et, constat leuiori bellua sumtu.

Dic

Dic secundam Regulam.

I. *Regula hæc est.*

Quoduis adiectiuum admittit ablatiuum significantem causam, instrumentum, modum aut similem circumstantiam. Vt,

Lassus gaudio, promptus lingua, nobilis uitijs.

II. Dic Explicationem.

I. Causæ, *intelligantur omnes, & instrumenta qualiacunq;*

II. Qualis autem causa sit, *Et qualis circumstantia ex interrogandi formulis intelligitur.*

III. Dic Obseruationes.

I. Ablatiuis causæ & modi *additur præpositio.* Vt,

Fessus de uia. Felix ab omni laude.

II. Ablatiuis instrumenti *non additur præpositio, quod eo aliquid fiat : Sed tantum cum comitatum notat.*

IIII. Dic Appendicem.

Substantiua aliquando etiam ablatiuum modi asciscunt. Vt,

Q. Cicero pietate filius, beneficio parens.

Dic tertiam Regulam.

I. *Regula hæc est.*

Numeralia, quæ ordinis vocantur, & diuersitatis nomina, ablatiuum asciscunt, Sed cum præpositione a vel ab.

Vt,

Proximus a Ioue. Secundus a Rege.
Alius ab hoc. Diuersus ab illo.

II. Dic Obseruationem.

Raro sine præpositione ponuntur. *Vt, alius sapiente bonoq;. Pro a sapiente & bono.*

Dic quartam Regulam.

I. *Regula hæc est.*

Dignus & indignus ablatiuum asciscunt. Vt,

Dignum laude uirum musa uetat mori.

II. Dic Obseruationem,

Pœtæ aliquando pro ablatiuo, *genitiuo usi sunt.* Vt, *descendam haud unquam magnorum indignus auorum.*

Dic quintam Regulam.

I. *Regula est hæc.*

Quæ

Quæ inesse, vel adesse cuipiam aliquid significat, aliquando etiam ablatiuo simpliciter efferuntur, vel nomiuatiuo & ablatiuo. vt,

Crine ruber, niger ore, breuis pede, luminis læsus.

II. Dic obseruationes.

1. Aliquando talia, *accusatiuo efferuntur per Synechdochen: ut, nuda genu, nodoq; sinus collecta fluentes.*

Appendix.

Quæ gentem, patriam, aut sectam significant, *eodem modo genitiuo efferuntur. ut supra etiam dictum est: ut, natione Syrus, genere andria.*

Quot sunt regulæ de substantiuis cum ablatiuo.

Vna.

Dic Regulam.

1. *Regula hæc est,*

Dictio opus varie construitur cum nominibus, sed frequentius ablatiuum ascifcit: vt,

Nunc animis opus Aenea, nunc pectore firmo.

II. Dic obseruationes.

1. Aliquando nominatiuum *à fronte habet: ut, dux & autor nobis opus est.*

Ali-

2. Aliquando habet genitiuum *loco ablatiui, sed rarius: ut, erit artis opus.*

3. Aliquando iungitur infinitiuo : *ut, hoc fieri oportet, & opus est.*

4. Aliquando participium *loco infinitiui habet : ut, opus fuit Hirtio conuento, id est conuenire.*

5. Sæpe sine casu ponitur: *ut, te rogo, si opus erit ad Cæsarem meam causam agas.*

6. Aliqundo loco vocis opus, vtuntur *dictione usus: ut, uiginti iam annis, usus est filio.*

Dic Regulam generalem de omnibus nominibus.

Quemcunque casum regit nominatiuus, eundem regunt omnes eius obliqui ; Et quemcunque casum regit positiuus, eundem regunt Comparatiuus & Superlatiuus : vt,

Dignus laude, dignum laude uirum.
Digni laude, dignos laude, &c.
Dignus dignior dignißimus laude.

DE NVMERALIBVS.

Numeralia adiectiua sunt, & sparsim in regulis de adiectiuis eorum Syntaxis indicata est : sed quia habent quædam præcepta peculiaria, & diuersa ab aliorum adiectiuorum natura, peculiariter hoc loco in Syntaxi nominum de ijs dicendum uidetur.

Quid vocas numeralia?

Quæ numerum alicuius rationis exprimunt.

Quotuplicia sunt numeralia?

Quintuplicia. Cardinalia, ordinalia, distributiua, & multiplicatiua & indicatiua.

I. Quæ sunt Cardinalia.

Quæ simpliciter numerum significant, *& his utimur in numerando quot res sint.* Vt, *unus, duo, tres, quatuor, quinq;, sex, septem.*

II. Quæ sunt ordinalia?

Sunt quibus in definiendo ordinem, *locum alicuius utimur, & ultimum eius numeri significant.* Vt, *primus, secundus, tertius, quartus, &c.*

III. Quæ sunt distributiua?

Sunt quibus singulis multorum, *eundem numerum distribuimus.* Vt, *singuli, bini, terni, quaterni, quini, seni, septem, &c.*

IIII. Qnæ sunt multiplicatiua?

Sunt, quibus res pro ratione sua, *auge*

augemus & multiplicamus, & desinunt in plex, plus.
Vt, 1. duplex, triplex, quadriplex, quincuplex.
2. Duplus, triplus, quadruplus, quincuplus. Sed his in plus raro utimur masculino & fœminino genere, sæpius in neutro.

V. Quæ sunt indicatiua.

Sunt quæ de Substantiuo cui attribuuntur aliquid diuersum quasi indicant: *Vt, lapis centenarius, id est, centum librarum. Homo centenarius, id est, centum annorum.*

Quæ sunt consideranda in numeralibus.

Duo. Ordo enunciandi, & constructio.

Quo ordine igitur efferuntur numeralia.

Numeralia varie efferuntur, sed præcipue hisce modis.

Primo de Cardinalibus.

1. In cardinalibus a decem ad sedecim, *minor numerus semper præcedit, idq; in compositione: A sedecim uero ad uiginti alias eodem modo*

Quid vocas numeralia?

Quæ numerum alicuius rationis exprimunt.

Quotuplicia sunt numeralia?

Quintuplicia. Cardinalia, ordinalia, distributiua, & multiplicatiua & indicatiua.

I. Quæ sunt Cardinalia.

Quæ simpliciter numerum significant, *& his utimur in numerando quot res sint.* Vt, *unus, duo, tres, quatuor, quinq;, sex, septem.*

II. Quæ sunt ordinalia?

Sunt quibus in definiendo ordinem, *locum alicuius utimur, & ultimum eius numeri significant.* Vt, *primus, secundus, tertius, quartus, &c.*

III. Quæ sunt distributiua?

Sunt quibus singulis multorum, *eundem numerum distribuimus.* Vt, *singuli, bini, terni, quaterni, quini, seni, septem, &c.*

IIII. Qnæ sunt multiplicatiua?

Sunt, quibus res pro ratione sua, *auge-*

augemus & multiplicamus, & desinunt in plex, plus.
Vt, 1. *duplex, triplex, quadriplex, quincuplex.*
2. *Duplus, triplus, quadruplus, quincuplus.* Sed *his in plus raro utimur masculino & fœminino genere, sæpius in neutro.*

V. Quæ sunt indicatiua.

Sunt quæ de Substantiuo cui attribuuntur aliquid diuersum quasi indicant: *Vt, lapis centenarius, id est, centum librarum. Homo centenarius, id est, centum annorum.*

Quæ sunt consideranda in numeralibus.

Duo. Ordo enunciandi, & constructio.

Quo ordine igitur efferuntur numeralia.

Numeralia varie efferuntur, sed præcipue hisce modis.

Primo de Cardinalibus.

1. In cardinalibus a decem ad sedecim, *minor numerus semper præcedit, idq; in compositione:* A *sedecim uero ad uiginti aliàs eodem modo*

minor præcedit in compositione, alias maior præcedit idq; plerumq; cum copula, rarius autem sine copula.

Vt,

1. Vndecim, duodecim, tredecim, quatuordecim, quindecim, sedecim.
2. Septendecim, octodecim, nouendecim.
3. Et decem & septem, decem & octo, decem & nouem. Vel decem septem, decem octo, decem nouem.

II. In iisdem cardinalibus a viginti ad centum, *si coniunctionem adhibueris, minor numerus præponi debet; Sin coniunctionem subtraxeris, maior præcedet.* Vt,

1. Vnus & uiginti, duo & uiginti, tres & uiginti.
2. Viginti unus, uiginti duo, uiginti tres.

III. Vltra centum & cum copulandi coniunctione & sine ea, *naturalem ordinem seruant, nempe ut maior præcedat.* Vt, centum unus, centum duo, centum tres.

Item, centum & unus, centum & duo, centum & tres, centum & quatuor, &c.

IIII. In millibus numerandis, *ea seruanda est ratio, quæ intra centum est præcepta, minor præcedit cum copula, maior sine copula.* Vt, sex & uiginti millia. Item, uiginti sex millia.

Secundo de distributiuis.

1. In-

I. Infra viginti post duodecim statim, *per duos integros numeros enunciamus, sine copula, præposito maiore uel minore. Vt, ternideni, quaterni deni, quini deni, seni deni, septeni deni, octoni deni. Vel deni terni, deni quaterni, deni quini, deni seni, deni septem, &c.*

II. Supra viginti eadem ratio seruatur in distributiuis, *quæ cardinalibus, ut cum copula præcedat minor, sine copula maior. Nam sine copula dicimus; Vigeni uel uiceni singuli, uiceni bini, uiceni terni, uiceni quaterni. Cum copula, singuli & uiceni, bini & uiceni, &c.*

III. Supra centum, *etiam eadem est ratio quæ ordinalium, ut maior præcedat, uel cum uel sine copula. Vt dicimus, centeni singuli, centeni bini, centeni terni. Item singuli & centeni, bini & centeni. Milleni singuli, milleni bini, milleni terni. Item milleni & singuli, milleni & bini, milleni & terni.*

Tertio de ordinalibus.

I. Infra viginti, *ordinalium eadem est ratio quæ distributiuorum. Post duodecim enim duabus integris dictionibus numeros enunciamus, minore usitatius, & elegantius præcedente. Vt, tertius decimus, quartus decimus, quintus decimus, sextus decimus, &c.*

II. Supra viginti, *sine copula maior præcedit, cum copula minor. Vt, uicesimus primus, ui-*

cesimus secundus, uicesimus tertius, &c. Item primus & uicesimus, secundus & uicesimus, &c.

Pro primus tamen & secundus ante uicesimus, sæpius legimus unus & duo, usu magis quam ratione. Vt, unus & uicesimus, duo & uicesimus.

III. Supra centum, item maior præcedit cum copula & sine copula. Vt, centesimus primus, centesimus secundus. Vel centesimus & primus, centesimus & secundus, centesimus & tertius.

Quarto de multiplicatiuis & indicatiuis.

Multiplicatiui non coniunguntur, sicut nec indicatiui, ergo non est ordinis aliqua in eis ratio.

Dic Appendices.

I. In Aduerbijs numeralibus eadem est ratio, quæ in ordinalibus & distributiuis nominibus.

II. Infra centum millia, qui numerus apud antiquos maximus erat, per nomina tantum numeramus, non per aduerbia. Vt, nongenta nonaginta nouem millia: Non, nongenties nonagies nouies mille.

III. Supra centum millia, per aduerbia latini numeros proferunt. Vt, terra patet ab India, ad Herculis columnas Gadibus sacratas, ut Isidoro placet, nonagies octios centena, decem & octo millia. Plin:

IIII. Ad-

IIII. Aduerbia in vm & o ex ordinalibus facta differunt. Nam quæ in um desinunt iterationem respectu rei eiusdem significant: In o uero ordinem totum indicant. Vt cum dicimus, Quartum Rector factus, significamus ter antea fuisse eundem: At cum dicimus, quartò Rector factus, significamus tres alios ante, & ipsum post quartum fuisse rectorem.

II. De constructione numeralium.

Quæ est Syntaxis numeralium.

Duplex est.

I. Vt plurimum iunguntur cum substantiuis genere, numero & casu eodem, & tum ad regulam de concordantia adiectiui & substantiui referuntur.

II. Alias regunt post se casus, & hoc uarie pro specierum diuersitate.

Primo de cardinalium regimine.

Dic primam Regulam.

Cardinalia, cum partitionem notant genitiuum partitiuorum more asciscunt. Vt, mille hominum occidit. Centum senatorum proscripsit.

Dic secundam Regulam.

Cardinalibus, seruiunt particulæ, ad circiter,

ter, in, numero, ferè, propè, minus, amplius, longius, magis, plus, suprà. Vt, ad sex millia peditum. Dies circiter quindecim. Nobiles fermè trecenti, &c.

Dic tertiam Regulam.

Aliquando cum præpositione de, cardinalia componuntur, rarius ordinalia & aduerbia. Vt

Vndeuiginti 19. undequadraginta 39.

Duodeuiginti 18. duodequadraginta 38.

Vndeuicesimus, & duodetricies.

Atq; hæc ratio ante omnes quæ in ginta finiuntur usurpari potest.

Secundo de distributiuorum regimine.

Dic primam Regulam.

Distributiuis vtimur, cum distributione facta suum cuiq; parti numerum aßignamus: Vel cum singulis eundem numerum attribuimus.

Vt, Bina boum nobis Troia generatus Acestes
Dat numero capita in naues, id est, binos boues in singulas naues.

Quot modis tales locutiones efferuntur?

Triplicitér.

1. Cum solis distributiuis utimur, rei acceptæ uel impensæ. Vt, consules binas Legiones scribere iussi.

2. Cum personæ uel rei, cui aliquid acceptum, uel

uel impensum refertur, nomen singuli aut unusquisq; adijcimus, & pro distributiuis cardinalibus utimur. Vt, in singulos pedites dati octingenti æris. Vel unicuiq; pediti dati octingenti æris.

3. Cum & distributiuis utimur, & nomen singuli uel unusquisq; adijcimus. Vt, bini senatores singulis cohortibus præfecti sunt.

Dic secundam Regulam.

Adduntur & distributiua nominibus, quæ pluraliter tantum dicuntur. Vt,

Binas literas abs te accepi.

Tertio de ordinalium regimine.

Dic primam Regulam.

Ordinalia, genitiuum etiam partitionis asciscunt. Vt,

Quartus quisq; annorum bisextilis est.

Dic secundam Regulam.

Aliâs cum substantiuis adiectiuorum more iunguntur, addita tamen fere particula quisq;. Vt, *Tertio quoq; die uenire solet.*

Decimum quemq; militem ad supplicium legit.

Quarto de ponderalium regimine.

Dic Regulam.

Pondera genitiuum regunt, naturam comparatiuorum habentes. Vt, secunda pars, primæ partis dupla. Cic: id est, duplo maior.

Tertia pars secundæ sesquialtera. Id est, sesqui maior. Halffanden gang saa stor.

Multiplicatiua adiectiuorum modo concordant.

Quinto de indicatiuis.

Dic Regulam.

Hæc etiam cum substantiuis, ut alia adiectiua concordant, nisi quod, ut diximus, diuersæ rei quam appellatiui, quod cum his construitur, numerum indicent. Vt, Grex centenarius, id est, centum capitum. Cohors quadringentaria.

Id est cccc militum.

Quot modis hic usus numeralium non obseruatur?

Quinq; modis.

1. Cum distributiuis utuntur autores loco cardinalium. Vt, gurgite septeno, id est, septem gurgitibus.

2. Cum ordinalibus pro alijs utuntur. Vt, hic ager adfert centesimum, Id est, centuplum.

3. Cum cardinalia pro alijs ponuntur. Vt, uno & sexagesimo anno plato scribens mortuus est. Pro primo & sexagesimo. Tres liberi, pro terni liberi.

4. Cum multiplicatiua uice aliorum funguntur. Vt duplices tendunt ad sidera palmas, id est, duas.

5. Ali-

5. Aliquando nomine tantus pro ponderalibus utuntur. Vt, altero tanto maior, id est, duplo maior. Et quater tanti, id est, quadruplo plures.

SECVNDO DE REGIMINE & vsu Pronominum.

De concordantia pronominum, in regulis concordantiarum satis est dictum. Hic quædam de regimine & usu peculiari in constructione dicentur.

Primo dic Regulas de vsu peculiari Pronominum.

I. In duobus antecedentibus, Pronomen hic ad propius uel præsens: Ille ad remotius, uel absens refertur. Vt, Cæsar beneficijs & munificentia magnus habebatur: Integritate uitæ, Cato: Ille mansuetudine & misericordia clarus factus: Huic seueritas dignitatem addiderat.

II. Hic dicitur, de ijs quæ ad primam personam: Iste de ijs quæ ad secundam: Ille de ijs quæ ad tertiam referuntur. Vt in exemplis sequentibus.

III. Ex demonstratiuis ille, hic iste, & aliquando is, Non tam extra positum aliquid, quam continuo in oratione dicendum demonstrant. Vt, utinam istud uerbum ex animo ac uere dicens, potius quam te inimicum habeam. Item, nam

id arbitror apprime in uita esse utile, ut ne quid nimis. Putaresne unquam accidere posse, Vt mihi uerba deessent: Neq; solum ista uestra oratoria, sed hæc etiam leuia nostratia.

Item: Quid fuit quod illam hoc tempore ad uiuendum inuitaré posset.

IIII. Iste sæpe in malam partem accipitur, ille in bonam:

Vt, Tum iste uir optimus. Ironicè.
Alexander ille magnus.

V. Interdum is & iste, aliquid proprius, ille uero remotius aliquid significat. Vt,

Senatores probi, Catilina peruersißimus:
Nemo igitur illorum, qui eum saluum uelint.

VI. Aliquando duo huiusmodi pronomina uehementiæ causa coniunguntur. Vt, hunc istum hostem ocij & pacis.

VII. Aliquando pro relatiuo aduerbium ponitur: Vt, in ea castra te coniecisti, quo omnis sentina Reipub: confluxerat. Pro, in quæ.

VIII. Qui aliquando ponitur pro quod uel ut: Vt, non sum tam insolens, qui Iouem esse medicam. Pro, ut nesciam.

IX. Hi genitiui primitiuorum mei, tui, sui, nostri, uestri, paßiue plerumq; (ut dictum est) usurpantur, poßeßiua pronomina actiue.

X. De

X. De reciprocationis *usu in pronominibus.*

Quot modis fit Reciprocatio?

Tribus modis.

1. *A prima persona in seipsam per idem pronomen.* Vt, *Ego quæ mihi sum conscia.*

2. *A secunda persona in seipsam per idem pronomen.* Vt, *tu qui tibi es conscius.*

3. *A tertia in seipsam quod fit per diuersum pronomen, uidelicet sui, quod cum solis, tum uero omnibus tertijs personis in eodem præsertim sensu, ipsorum in se transitionem regerit.* Vt, *reminiscitur sui: Parcit sibi: Diligit se: Fruitur se.*

Quot sunt Regulæ de vsu Reciprocorum?

1. Quando verbum *tantum unum est, per reciprocum in suam personam actionem reflectit.* Vt, *Petrus negligit se Effert se.*

2. Quando duo sunt verba, *& prius uerbum in se non suam, sed secundi uerbi transitionem retorquet, itidem reciproco utimur.* Vt, *hortatur, ut ad se redeas. Dixit te lesisse se.*

3. Quando alias duo verba sunt, *præsertim si præpositio, uel coniunctio, uel alia particula intercedit, relatiuo uel reciproco utimur.*

Vt,

Vt, Rogat me Cicero, ut suus filius habitet apud me: uel eius filius.

4. In ablatiuis absolutis, cum uerbum aliud adest, etiam reciproco uel relatiuo utimur. Vt, Beatus ille est, tot se, uel eum iuuantibus.

6. Quando in vna clausula, post ponitur obliquus tertiæ personæ, cuius est possessio, reciproco suus utimur:

Vt, Suo sibi hunc iugulo gladio

Excipiuntur in quibus relatiuo utimur.

1. Si præpositio intercedit: Vt Deum agnoscimus ex operibus eius.

2. Si copula intercedit: Vt cepi ursum & catulos eius.

7. Cum in vna clausula, obliquo tertiæ personæ, cuius est possessio, adiectiuum uel uerbum additur, reciproco suus utimur. Vt, uides hominem serentem agrum sum.

8. Quando tria sunt vocabula, tertiæ personæ, Quoties ad secundo loco positum refertur possessio, per genitiuos eius, ipsius, illius, est loquendum: Cum uero ad primo loco positum refertur possessio, per suus potius loquendum est. Vt,

1. Cepit columbam cum pullis eius; scilicet columbæ.

2. Deus tuetur hominem propter bonitatem suam; scilicet dei.

9. In

9. In ἀλληλοπαθεία, id est, mutuo in personas transitu, cum praepositionem, inter, nominatiuus & accusatiuus praecedit, reciprocrum se requiritur; Alio uero casu praecedente, utimur etiam relatiuo ipsos.

Vt,

1. Ciceronis pueri amant inter se.
2. Horum summum quondam inter ipsos odium meministis.

Sed his aliquando abutuntur.

Dic Regulam de Regimine.

Regulae incidunt in superiores.

Dic primam Regulam,

Pronomen neutri generis substantiue vsurpatum, genitiuum habet. Vt, alia adiectiua, qua de re supra. Vt, hoc regni, Quid negotij.

Dic secundam Regulam.

Possessiuis pronominibus, quidam genitiui, ut ipsius, solius, unius, duorum & alij, itemque participiorum subijciuntur: De quare etiam supra. Vt, mea unius opera respublica liberata est.

Dic tertiam Regulam.

Idem

Idem pronomen *datiuum habet, uel ablatiuum mediante præpositione cum: de quo etiam supra. Vt, inuitum qui seruat, idem facit occidenti. Id est, idem cum occidente, uel quod occidens.*

TERTIO DE REGIMIne verborum.

Quot modis fit Regimen uerborum:

Quinq; modis.

1. *Cum Nominatiuo.*
2. *Cum Genitiuo.*
3. *Cum Datiuo.*
4. *Cum Accusatiuo.*
5. *Cum Ablatiuo.*

PRIMO DE VERBIS cum nominatiuo.

Quot sunt Regulæ de regimine uerborum cum nominatiuo?

Tres.

Dic primam Regulam.

1. *Regula hæc est.*

Verba substantiua sicut præcedunt, ita sequuntur etiam aliquando nominatiui:

Vt,

Vt,

Ira furor breuis est.

Manus nostræ oculatæ sunt, credunt quod uident.

II. Dic Explicationem.

Verba substantiua sunt, *quæ substantiam, hoc est rem subsistere, non agere aliquid aut pati significant. Vt sunt hæc quatuor, sum, forem, fio, existo.*

III. Dic Obseruationes.

1. Aliquando substantiuum *uerbum subintelligitur:*

Vt, *Rari quippe boni: scilicet sunt. Dulce satis humor: scilicet est.*

2. Aliquando fit Periphrasis *alterius nominatiui in infinitiuum, aut orationem infinitiuam, aut aliam circumlocutionem. Vt,*

Isthuc est sapere.

Virtus est uitium fugere, Et sapientia prima stulticia caruisse.

IIII. Dic Exceptionem.

Aliquando præcedit vocatiuus, & *sequitur nominatiuus: Vt, saluus sis Crito. Adsis o Tegææ fauens.*

Dic secundam Regulam.

I. Re-

1. Regula hæc est.

Etiam nuncupandi verba, & quæ similem vim habent, Vt ante, ita post se nominatiuum habent. Vt,

Princeps Saxoniæ uocatur præfectus prætorij.

Themistocles cum recussasset lyram habitus est indoctior.

Ego uenio ad uos orator.

II. Dic explicationem.

1. Verba nuncupanda sunt, *nuncupor, appellor, nominor, dicor, uocor.*

2. Similem vim habent, *numeror, habeor, uideor, designor, &c. Item audior in talibus: Vt, is cupit audiri Theologus, id est, dici. In quibus Græcismi sunt.*

III. Dic Obseruationes.

1. Nominandi formulæ apud latinos variæ sunt: *Nam nomen ponunt plerumq; casibus quatuor.*

1. Nominatiuo: *Vt, est mihi nomen pomponius.*

2. Genitiuo: *Vt, est mihi nomen Pomponij.*

3. Datiuo, *Qua formula maximè eruditi usi sunt.*

Vt, est mihi nomen Pomponio.

4. *Accusatiuo per archaismum* : Vt, *Liuius* : *Cui Ascanium parentes dixerunt nomen.*

2. Obseruat : Verbum substantiuum, *uel solum, uel cum participio aliquo eorum uerborum, quæ utrinq; nominatiuum recipiunt, quando inter substantiua diuersorum generum aut numerorum ponitur, cum præcedente analogicè & regulariter conuenire debet, de quare aliquid supra.* Vt,

Verbum caro factum est.

Bonosus imperator, cum uitam laqueo finiuisset, dictus est amphora pendens, non dicta.

Exceptio.

Sed tamen hic aliquando fit enallage seu commutatio. Vt, amantium iræ amoris redintegratio est, Pro sunt.

Dic tertiam Regulam.

I. *Regula hæc est.*

Cætera quocq; verba sequitur aliquando nominatiuus, sed qui gestum aut statum aliquem rei, aut causam, aut simile aliquid significat : Vt,

Dormit securus.	*Bibit ieiunus.*
Incedit sordidatus.	*It cubitum incœnatus.*

II. Dic Obseruationes.

Hic Nominatiuus, *in aliquibus exponitur per aduerbium* : *Vt, nec minus AEneas se matutinus*

agebat. Id est, mane. Nocturnus obambulat, id est, noctu.

2. In aliquibus exponitur per ablatiuum, præsertim modi. Vt, cœnauit atratus, id est, atra tunica.

3. In aliquibus per gerundium ablatiui casus. Vt, consumit tempus ludens, Id est, ludendo.

4. Per aliquod verbum. Vt, discendimus pugnaturi, id est, ut pugnemus.

SECVNDO DE VERBIS cum genitiuo.

Quot sunt Regulæ de regimine uerborum cum genitiuo?

Octo, quæ sunt uel de simplici genitiuo, uel de genitiuo cum aliis casibus.

Dic primam Regulam.

I. Regula hæc est.

Verbum substantiuum sum, postulat genitiuum eius rei, quæ possidentis rationem exhibet, aut eum pertinere significat. Vt,

Hæc imago est Cæsaris.

Fortis ægroti est, accipere medicinam.

II. Dic

II. Dic Explicationem.

Exhibet poſſidentis perſonam, quicquid modo loqui poßit, & de præcedente appellatiuo uel proprio poſſeßiuum pronomen, *Meus* affirmare poteſt.

Vt, Cæſar poteſt dicere, Hæc imago eſt mea.

III. Dic Obſeruationem.

Cum ſequitur ſum, poſſeſſiuum *nomen uel pronomen, pertinet ad ſuperiorem regulam. Vt, hæc imago eſt Cæſarea, uel mea.*

Dic ſecundum Regulam.

I. *Regula hæc eſt.*

Subſtantiuo item verbo ſubijcimus genitiuum vel etiam ablatiuum, idq; vſitatius, cum formam vel qualitatem alicuius diſcribimus. Vt,

Animal ſtridoris horrendi.
Cum faciem uideas, uidetur eſſe quantiuis pretij.
Reliqua militia ſecundiore fama fuit.
Hannibalis nomen magna apud omnes gloria fuit.

II. Dic Obſeruationem.

I. Interdum accedit præpoſitio. Vt,

Magna in mœſticia ſum.
Sum in eadem uoluntate, opinione, ſententia.

Est in infamia, scelere &c.

2. Cum genitiuus ponitur, *subaudiri potest substantiuum: Cum ablatiuus ponitur, subaudiri potest adiectiuum, atq; ita ad regulam supra traditam referri.*

Dic tertiam Regulam.

1. *Regula hæc est.*

Asciscunt æstimandi verba genitiuum vel ablatiuum pleraq;, sed genitiuum frequentius. Vt,

Parui pendis, quid de me fiat.
Omnes unius æstimemus aßis.
Magno æstimo. Et magno cunctatio illa stetit.
Rara sunt.

II. Dic Explicationem.

1. Verba æstimandi huius Regulæ sunt ferè hæc: *æstimo, pendo, facio, fio, habeo, sum, puto, duco.*

2. Genitiui qui verbis æstimandi, *adduntur ex appellatiuis sunt: Flocci, nauci, nihili, lucri, pili, aßis, teruncij.*

3. Ex adiectiuis sunt hi: *tanti, quanti, pluris, minoris, quantiuis, quanticunq;, tantiuis & tantidem, quorum ablatiui in usu etiam sunt, ut dicetur.*

III. Dic Obſeruationes.

1. Appellatiua, flocci, nauci, *&c. ſemper genitiuo, quo commemorata ſunt, cum uerbis ferè tantum his tribus, facio, pendo, & æſtimo iunguntur, nunquam ablatiuo.*

2. Adiectiua dicta, *tanti, quanti &c. Cum uerbis æſtimandi, genitiuo iunguntur ſine ſubſtantiuis; Cum ſubſtantiuis ablatiuo, Vt infra dicetur.*

3. Sed hæc ſolum adiectiua, *magnus, minimus, paululus, nimius, ablatiuo etiam, ſine ſubſtantiuis ponuntur. Vt, quid agas, niſi ut te ridimas captum quam queas minimo, ſi nequeas paululo &c.*

IIII. Appendices.

1. *His poſtremis adduntur caro & uili, quæ ablatiuo ſemper ſine ſubſtantiuis ponuntur.*

2. *Pertinent ad hanc Regulam etiam hæc;*
AEqui boniq; facere, conſulere &c.

Dic quartam Regulam.

Regula hæc eſt.

Verbis item mercandi, vel pretium ſignificantibus iunguntur genitiui, tanti, quanti, pluris, minoris, tantiuis, quantiuis, quantilibet, quanticunq;, tantidem, abſolutè poſiti ſine ſubſtantiuis. Vt,

is uoluntatem Municipum tantidem, quanti suam fidem fecit.

Dic quintam Regulam.

I. *Regula hæc est.*

Verba memoriæ & obliuionis promiscue genitiuum asciscunt vel accusatiuum. Vt,

Memini huius rei, & hanc rem.

II. Dic Explicationem.

Verba huius Regulæ hæc ferè sunt: *memini, recordor, reminiscor, obliuiscor, admoneo, commoneo.*

III. Dic Obseruationes.

1. Memini & recordor *sæpe etiam ablatiuum habent.* Vt, *de illo ne meminisse quidem uolo. Si recordari uolueritis de nouis hominibus.*

2. Reminiscor, *melius accusatiuo iungitur.*

3. Per phrasin, *uenit mihi in mentem uarie loquimur. Dicimus enim uenit mihi in mentem.*

Hæc res,
Huius rei,
De hac re,
Vereri,
Vel ut uerear.

Dic sextam Regulam.

I. *Regula hæc est.*

Recipiunt & genitiuos vel ablatiuos promiscuè, quæ curam aut perturbationem aliquam animi significant. Vt,

Discrutior animi, & discrutior animo.
Angebat sese animi, & angor animo.

II. Dic Obseruationem.

Misereor genitiuo tantum, *apud idoneos autores iunctum reperitur: nil nostri miserere. At miseror aris primæ coniugationis, idem significans quod deploro, accusatiuum asciscit. Vt, miserari commune periculum. Miserari Rempub:*

III. Dic Appendicem.

Pertinet ad hanc Regulam, *satago cum angi significat. Vt apud Terent: suarum rerum satagit, id est, suarum rerum anxius est.*

Dic septimam Regulam.

I. *Regula hæc est.*

Accusandi verba, item damnandi, absoluendi & quæcunque ad crimen pertinent, vltra accusatiuum genitiuum asciscunt, qui speciem facti significat, aut ablatiuum qui genus. Vt,

Furti se astringit.
Hic furti se alligat

Accusatus hoc crimine.
Peccato argutus.

II. Dic Explicationem.

1. Accusandi verba hæc ferè sunt: *Arguo, accuso, alligo, ago, arcesso, astringo, incuso, insimulo, postulo pro accuso.*

2. Damnandi, *sunt damno, condemno, mulcto, afficio.*

3. Absoluendi sunt, *absoluo, libero, eximo, assero.*

4. Species hic significat *quoquo modo angustius aliquid, genus latius.*

III. Dic Obseruationes.

1. Quædam cum ablatiuo, *idq; mediante præpositione construuntur. Vt,*

Postulatus de repetundis.

Qui de perduellione an quirerent.

Sic ex postulo cum aliquo de aliqua re. Queri de iniuria.

2. Aliquando species, *etiam in ablatiuo ponitur:*

Vt, Condemnare aliquem capite.

Damnabis tu quoq; uotis, id est, exoluendi uota reos facies.

3. Aliquando καθ' ὑπαλλαγὴν *persona ponitur in genitiuo, crimen in accusatiuo. Vt,*

Iner-

Inertiam accusus adolescentum, *pro accusas adolescentes inertiæ.*

4. Quædam certa nomina non nisi *in ablatiuo ponuntur: Vt sunt, uter, neuter, nullus, alter, alius & nemo: Vt, accusas ne hunc furti, an sacrilegij, an utroq;, uel ambobus. Item accusus ne hunc sacrilegij, an incesti, an furti, an omnibus, an nullo, an maximo ex ijs.*

Dic octauam Regulam.

1. *Regula hæc est.*

Quæ copiam significant, modo genitiuum, modo ablatiuum recipiunt, multa tantum ablatiuum: Vt,

Eget æris Cappadocum Rex.

Item, is uomens frustis esculentis totum tribunal impleuit.

II. Dic Explicationem.

1. Copiam quodammodo hæc significant: *Vt, abundo, affluo, afficio, compleo, expleo, impleo, communico, onero, impartio, participo, imbuo, instruo, munero uel muneror, delibuo, saturo.*

2. Inopiam vel στέρησιν hæc: *Spolio, priuo, emungo, uiduo, sepono, exonero, fraudo, leuo, uaco, uacuo, libero, expedio, abdico.*

III. Dic Obseruationem.

Quædam admittunt præpositionem sed rarius. Vt, Huius nulla pars corporis uacat a turpitudine. Liberare a calumnijs. &c.

TERTIO DE VERBIS cum datiuo.

Quot sunt Regulæ de regimine uerborum cum datiuo.

Quatuor.

Dic primam Regulam.

1. Regula hæc est.

Quodlibet verbum admittit datiuum personæ aut rei, cui qualicunque modo aliquid acquiritur vel adimitur, idque vel solum, vel cum accusatiuo. Vt, Benedico tibi. Obsequor parenti. Assentior Catoni. Dat ueniam coruis, uexat censura columbas.

II. Dic Explicationem.

1. Verba huius Regulæ, ad harum significationum aliquam referuntur, uidelicet: imperandi, nunciandi, obsequendi, repugnandi, confidendi, promittendi, studendi, irascendi, ignoscendi.

2. Sunt etiam huius Regulæ verba, *composita cum præpositionibus, ad, ante, con, de, in, inter, ob, post, præ, re, sub.* Vt, *adiudico, antesto, consono, desum, impono, intercedo, &c.*

Quorum tamen aliqua accusatiuum habent, quædam casum ui præpositionis.

III, Dic Obseruationes.

Multa uerba hanc Syntaxin uariant, idq; dupliciter.

1. Quædam enim eadem significatione *manente, uarijs casibus iunguntur.* Vt,

Dono tibi annulum, dono te annulo.
Scribo tibi, & scribo ad te, usitatius.
Mitto tibi literas, & mitto ad te literas.
Studeo huic rei, & studeo hanc rem, rarius.
Nupsit adolescenti primario, & nupta est cum alio.
Sum dicto audiens prætoris, & sum dicto audiens tibi.
Hoc tibi probatur, & hoc abs te probatur.
Hoc probatur in populo, & hoc probatur in uulgus.
Adijcere oculum alicui rei, ut ad aliquam rem.
Anteit his ætate, & anteit hos ætate.
Mihi studio præcurris, & præcurrere aliquem.
Præstolor tibi, Præstolor te.
Confido causæ, confido aliqua re. Omnia apud Ciceronem.

Om-

Omnes artes oratori subiunguntur; &, subiungere orbem sub uestram iurisdictionem.

2. Quædam diuersa significatione, *diuersis casibus iunguntur,* Vt,

Caueo tibi, caueas te, & caueo a te.

Metuo tibi, metuo te, uel a te.

Do tibi literas, ut tabellario. Do literas ad te, ad quem scribo.

AEmulor tibi, tibi inuideo.

AEmulor te, te imitor.

Consulo tibi, do tibi consilium.

Consulo te, peto abs te consilium.

Consulo ciuium commodis, eorum utilitati seruio.

Consulis in te, uel de te grauius.

Refero tibi, narro: Refero ad senatum, propono in senatum.

Præstat omnibus uirtus, excellit: Præsto tibi fidem meam, seruo.

Præsto me propugnatorem, præbeo. Præsto culpam, sustineo.

Præsto Achillem, repræsento. Et alia multa.

Dic secundam Regulam.

Regula hæc est.

Verbo est habendi significatione vtimur cum datiuo.

Vt, *Tecum habita, ut noris quam sit tibi curta supellex.*

An nescis longas regibus esse manus.

Dic tertiam Regulam.

I. *Regula hæc est.*

Quibusdam verbis vel gemini datiui adduntur, quorum alter personam, alter commodum vel incommodum significat, & posterior exponi potest per ad vel in: vel etiam simplices datiui, qui similiter exponuntur. Vt,

Est mihi lucro. Verto tibi uitio.
Est despectui. Cano receptui.

II. Dic Obseruationem.

Ex his quædam varie efferuntur: *Vt, noxæ esse, & esse in noxa : Moræ esse, & esse in mora.*

Est mihi studio ; Vel, est mihi in studio.

Dic quartam Regulam.

I. *Regula hæc est.*

Sunt quibus figurate datiuus adijcitur accusatiui loco vel ablatiui, per antiptosin, de qua vide supra.

Vt, It clamor cœlo, pro ad cælum.
Belloq; animos accendit agrestes, pro ad bellum.

II. Dic

II. Dic Obseruationem.

Huius generis sunt etiam Elliptica, *illa de quibus supra. Vt, sitne aliquis plebeius ferendo magno honori.*

Pro ad ferendum idoneus, uel aptus.

QVARTO DE VERBIS cum accusatiuis.

Quot sunt Regulæ de regimine uerborum cum Accusatiuo?

Sex.

Dic primam Regulam.

I. *Regula hæc est.*

Actiua verba omnia accusatiuos asciscunt. Vt,

Vsus me genuit, mater me peperit memoria.
Sophiam uocant me Graij, uos sapientiam.
Auriculas asini Mida Rex habet.
Virum malum uel mus mordeat.

II. Dic Explicationem.

1. Accusatiuus proprius casus est actiuorum, *& significat rem, uel personam in quam transit actio.*

2. Actiua hic intelligenda sunt, *non*

tan-

tantum quæ generis actiui sunt, sed quæcunq; significationem actiuam habent, siue deponentia, siue communia eadem fuerint: Vt, uereor hominem, sequor illum, largior pecuniam, amplector uirtutem.

3. Passiua etiam a verbis actiuis, *quæ duos accusatiuos admittunt, interdum accusatiuum rei retinent. Vt, rogor sententiam, humus poscebatur alimenta.*

Priamus cingitur inutile ferrum. Dicimus enim actiue, rogo te sententiam, Posco terram alimenta, cingo priamum inutile ferrum.

4. Neutra vero non asciscunt nisi accusatiuum Rei, *idq; cognatæ, de quibus infra, præter quædam, quæ apud Poëtas, per Enallagen in actiua transeunt, ideoq; accusatiuo iunguntur: Vt corydon ardebat alexin. Nec uox hominem sonat.*

III. Dic Obseruationem.

I. Obseruandum est, *non omnium nominum accusatiuos, promiscue omnibus actiuis subijci posse, sed habendam esse rationem Phraseos.*

Differunt enim: Feci damnum, & dedi damnum.
Facere modum, & habere modum uitæ.
Habeo orationem rectum est, facere orationem non
Facio uerba rectum, habeo uerba non. (rectum.

II. Quædam bifariam efferuntur: Vt,
Intueri imaginem, & intuëri in speciem rerum.
Mereri laudem, & bene mereri de aliquo.

Dic

Dic ſecundam Regulam.

1. *Regula hæc eſt.*

Aſciſcunt neutra quædam accuſatiuum, ſed cognatæ ſignificationis, vel ad menſuram huiuſce ſignificati pertinentem. Vt,

Aro terram, dormio Epimenidis ſomnum.

Et quæ Græco more dicuntur. Gaudio gaudium, ληρῶ λήρους.

Item, percurri ſtadium. Curro multum. Ire duo millia paſſuum.

II. Dic Obſeruationem.

1. Accuſatiui cognatæ ſignificationis ſunt, *qui rem uel rei ſpeciem ſignificant, in quam tantummodo feruntur neutra hæc* αὐτοενεργητικά *dicta.*

III. Dic Obſeruationes.

1. Accuſatiuus cognatæ ſignificationis, *aliquando in ablatiuum uertitur : Vt, diu uideor uita uiuere. Obijt morte repentina : non licet recta ire uia. Pro uitam, mortem, uiam.*

2. Recipiuut hæc verba *aliquando paßiuam interpretationem, qua ratione etiam actiua cenſeri poſſunt : Vt, iam tertia uiuitur ætas.*

Tota

Tota mihi dormitur hiems.

3. Alias neutra vel cum nominatiuo *ante se, uel sine casu sententiam absoluunt, ideoq; absoluta uerba ea uocat priscianus. Vt,*

Crescit amor numi, quantum ipsa pecunia crescit.
Erubescit, salua res est.

Dic tertiam Regulam.

I. *Regula est hæc.*

Accusatiuos asciscunt verba, vel mediante præpositione, vel subaudita, vel construuntur cum accusatiuo verba composita, vi præpositionis cum qua componuntur. Vt,

Habet in te uitæ necisq; potestatem. Deuenere locos. Villam prætereo sciens. Præteruecti sumus scopulos.

II. Dic Obseruationem.

Aliquando vel eadem *præpositio repetitur, uel diuersa interponitur. Vt, accedo ad pedissequas. Accedo in senatum.*

Dic quartam Regulam.

I. *Regula hæc est.*

Quæ mensuram, aut spacium significant, accusatiuo casu vel ablatiuo cum verbis iunguntur. Vt,

Nunquam a te pedem discessi. (to patet.
Hercyniæ syluæ latitudo nouem dierum iter expedi-
Item, ab eo non longius bidui uia aberant.
Iugeribusq; nouem summus qui distat ab imo.

II. Dic Obseruationes.

1. Nonnunquam accedunt præpositiones utriq; casui. Vt, Progressus millia passuum circiter duodecim. A millibus passuum castra posuerunt.

2. Aliquando dictio via vel iter, subauditur, per Ellipsin, de qua supra. Vt,

Aberam hinc bidui: scilicet itinere uel uia.

Dic quintam Regulam.

1. Regula hæc est.

Certa quædam actiua sunt, quæ duos accusatiuos asciscunt. Vt,

Doceo te literas. Cælo te culpam.

II. Dic Explicationem.

1. Verba hæc διάβαλικά dicuntur, quod actio eorum transmigret in duos accusatiuos, alter qui personam, alter qui rem significet.

2. Verba autem ista, docendi, monendi, uocandi, rogandi, postulandi, uestiendi, præstandi, uel faciendi significationem habent, comprehensa autem sunt his uersibus.

Fla-

Flagito, posco, peto, moneo, rogo, postulo, & oro,
Exoro, admoneoq; interrogo, uestio, cingo,
Induo, cum doceo, cumq; exuo, calceo, celo.

III. Dic Obseruationes.

1. Quædam ex his pro altero accusatiuo & genitiuum, uel iam ablatiuum, idq; uel cum præpositione uel sine præpositione admittunt. Vt,

Admoneo te æris alieni. Commonefacio te eius rei.
Socratem fidibus docuit nobilißimus fidicen.
Celo te de maxima re. Posco abs te literas.
Sed facio te certiorem huius rei, & de hac re tantum dicimus.

2. Quædam trifariam dicuntur. Vt, induo te uestem, induo tibi uestem, & induo te ueste. Sic exuo.

IIII. Dic Appendicem.

Quædam alia verba duos accusatiuos habent, transitiuorum constructionem sequentia, in quibus tamen præpositio ad uel in subintelligi uidetur. Vt, Dedit filiam uxorem, pro, in uxorem.
Sumsit te iudicem, pro, in iudicem.

Dic sextam Regulam.

1. Regula hæc est.

Nunquam a te pedem discessi. (to patet.
Hercyniæ syluæ latitudo nouem dierum iter expedi-
Item, ab eo non longius bidui uia aberant.
Iugeribusq; nouem summus qui distat ab imo.

II. Dic Obseruationes.

1. Nonnunquam accedunt præpositiones utriq; casui. Vt, Progressus millia passuum circiter duodecim. A millibus passuum castra posuerunt.

2. Aliquando dictio via vel iter, subauditur, per Ellipsin, de qua supra. Vt,
Aberam hinc bidui: scilicet itinere uel uia.

Dic quintam Regulam.

1. Regula hæc est.
Certa quædam actiua sunt, quæ duos accusatiuos asciscunt. Vt,
Doceo te literas. Celo te culpam.

II. Dic Explicationem.

1. Verba hæc διάβαλικά dicuntur, quod actio eorum transmigret in duos accusatiuos, alter qui personam, alter qui rem significet.

2. Verba autem ista, docendi, monendi, uocandi, rogandi, postulandi, uestiendi, præstandi, uel faciendi significationem habent, comprehensa autem sunt his uersibus.

Fla-

Flagito, posco, peto, moneo, rogo, postulo, & oro,
Exoro, admoneoq;, interrogo, uestio, cingo,
Induo, cum doceo, cumq; exuo, calceo, celo.

III. Dic Obseruationes.

1. Quædam ex his pro altero accusatiuo & *genitiuum, uel iam ablatiuum, idq; uel cum præpositione uel sine præpositione admittunt. Vt,*

Admoneo te æris alieni. Commonefacio te eius rei.
Socratem fidibus docuit nobilißimus fidicen.
Celo te de maxima re. Posco abs te literas.
Sed facio te certiorem huius rei, & de hac re tantum dicimus.

2. Quædam trifariam dicuntur. *Vt, induo te uestem, induo tibi uestem, & induo te ueste. Sic exuo.*

IIII. Dic Appendicem.

Quædam alia uerba *duos accusatiuos habent, transitiuorum constructionem sequentia, in quibus tamen præpositio ad uel in subintelligi uidetur: Vt, Dedit filiam uxorem, pro, in uxorem.*
Sumsit te iudicem, pro, in iudicem.

Dic sextam Regulam.

1. *Regula hæc est.*

Passiuis & absolutis nonnunquam adijcitur accusatiuus per Synecdochen, vt supra dictum est.

Vt, *Expleri mentem nequit.*
Doleo caput. Rubet capillos.

II. Dic Obseruationem.

Aliquando ablatiuus loco accusatiui ponitur.

Vt, *Doleo capite. Patrio te limine sistam.*

QVINTO DE VERBIS cum ablatiuo.

Quot sunt Regulæ de uerbis cum ablatiuo.

Sex.

Dic primam Regulam.

I. *Regula hæc est.*

Passiuorum proprius casus est ablatiuus, cum præpositione a, ab, vel abs. Vt,

A multis ipsa, uirtus contemnitur, & uenditatio esse dicitur.
Laudatur ab his, culpatur ab illis.
Accusatur abs te officium meum.

II. Dic

II. Dic Explicationem.

1. Paſſiua verba intelligenda ſunt, *quæcunq; patiendi ſignificationem habent, cuiuſcunq; ſunt generis, ut neutra ἰδιοπαθῆ, neutralia paſsiua, & communia. Vt, anima quæ in pulmones ducitur, caleſcit ab ipſo ſpiritu. Fabricius reſpondit ſe a ciue ſpoliari male, quam ab hoſte uenire. Philoſophia non exulabit a conuiuijs : Criminor a te.*

2. Ablatiuus paſsiuorum eius naturæ erit, *ut fiat ex nominatiuo actiuorum: quemadmodum rurſus accuſatiuus, qui proprius eſt actiuorum, in nominatiuum uertitur. Vnde etiam dignoſci poteſt quæ actiua ſint.*

Ego lego Virgilium.
Virgilius legitur a me.
Ego aro terram, terra aratur a me.

III. Dic Obſeruationes.

1. Inuenias apud Poetas, *ubi datiuus pro ablatiuo more Græco, & figurate ponitur per antiptoſin, de qua ſupra. Vt*

Neq; cernitur ulli, pro ab ullo.
Honeſta bonis uiris non occulta quæruntur.

2. Poſt paſsiua participia, *frequentior eſt uſus datiui quam ablatiui. Vt,*

Viſus mihi, pro, a me.
Nulli exaudita deorum uota preceſq; meæ.
Pro, a nullo deorum.

Dic secundum Regulam.

1. *Regula hæc est.*

Ablatiuo casu efferuntur, quæ causam, instrumentum, modum actionis significant, idq; vel intercedente accusatiuo, vel absq; eo. Vt,

1. *Oderunt peccare boni uirtutis amore.*
Luxuriant animi rebus plerumq; secundis.
2. *Laqueo gulam frangere. Mißibibus summouere hostem.*
3. *Non facile est æqua commoda mente pati.*

II. Dic Explicationes.

1. Causæ & instrumenta *cuiuslibet generis intelligenda sunt.*
2. Cuius significationis sit ablatiuus, *hic itidem ut in nominibus, ex interrogandi particulis intelligitur. Nam quare uel quia de finali causa, unde de efficiente, quanam re de instrumento, Quomodo de modo quærunt.* Vt,

Quare oderunt boni peccare? Virtutis amore.
Vnde est fatigatus? Insomnia.
Quanam re Lentulo gula est fracta? Laqueo.
Quomodo patitur commoda? AEqua mente.

II. Dic Obseruationem.

1. Ablatiuis causæ & modi *interdum præpositio additur: Vt,* Face-

Facere aliquid de consilio alicuius.
Laborare ex intestinis, ex pedibus.

2. Ablatiuis instrumenti *tum tantum additur præpositio, cum comitatus, non cum aliquid eo fieri significatur*: Vt,

Omnes sciunt te stetisse in comitio cum telo.

Dic tertiam Regulam.

1. *Regula hæc est.*

Mercandi quoq; verba, & quæ eius generis sunt, ablatiuum asciscunt, qui pretium significet: Vt,

Fixit leges pretio atq; refixit.
Nihil carius constat, quam quod precibus emitur.
Multo sanguine & uulneribus ea uictoria stetit.
Liceo ieg er til kiøbs / eller skattis.
Liceor ieg biuder der paa.
Non licet asse mihi, qui me non asse licetur.

Den actis icke aff mig for en Penning / som mig acter icke for en Penning.

II. Dic Obseruationes.

1. *Adiectiua, tantus, quantus, &c. Genitiuo poni supra dictum est.*

2. Cum accedunt his substantiua ablatiuo ponuntur, ut reliqua, & ad regulam pertinent.

3. Ablatiui, *magno, paruo, plurimo, minimo nimio, uili, dimidio, duplo, cum mereandi uerbis & similibus, ablatiuo etiam aliquando sine substantiuis iunguntur*: Vt,

Constat paruo fames, magno fastidium.
Magno illi ea cunctatio stetit.

4. Valeo *cum accusatiuo, & ablatiuo idq; frequentius reperitur.*

Denarij, quod denos æris ualebant, dicti.
Serupulum ualet sestertijs nicenis.

Dic quartam Regulam.

I. *Regula hæc est.*

Quæ prohibendi significationem habent, item auferendi, abstinendi, aut distandi, ablatiuos asciscunt, sed aliâs cum præpositione, aliâs sine præpositione: Vt,

1. *Instabiles animos ludo perhibebis inani.*
2. *Abs quouis homine cum opus est, beneficium accipere gaudeas.*
3. *Est uirtus placitis abstinuisse bonis.*
4. *Distat ab urbe, exulo domo.*

II. Dic Obseruationes.

1. Quæ

1. Quædam præpositionem non admittunt: Vt,

Superſedeo labore. Pro abſtineo.

Interdico igni & aqua.

2. Quædam varie conſtruuntur: Vt,

Vox huic furiæ interdicitur.

Interdixit eis igni & aqua.

Interdixit hiſtrionibus ſcenam.

Superſedere pugnæ, & ſuperſedere labore.

Ab ira temperare pro abſtinere, & iram temperare, pro moderari.

Differt ab illo, differunt inter ſe, & actiue differre diem, differre uadimonium.

Dic quintam Regulam.

1. *Regula hæc eſt.*

Ablatiuos aſciſcunt & hæc deponentia vtor, fruor. fungor, potior, veſcor: Vt,

Sermone illoto utitur.

Beati ſempiterno æuo fruuntur.

Lyſias eſt functus omni ciuium munere.

Potitus ſum imperio.

Veſcor carne, lacte, caſeo.

II. Dic Obſeruationes.

1. Ex his vtor, fungor, potior, *apud uetuſtißimos cum accuſatiuo poſita reperiuntur: Vt,*

In prologis scribundis operam abutitur.

Neq; boni, neq; liberalis functus est officium uiri.

2\. Potior pro vincere & imperare, *etiam genitiuo construitur: Vt,*

Rerum se potiri putant. Si eius oppidi potitus foret.

Dic sextam Regulam.

I\. *Regula hæc est.*

Adiungitur verbis etiam ablatiuus addita præpositione, vel subaudita, vel vi eius præpositionis cum qua verbum est compositum. Vt,

In medio sita sunt. Medio tutißimus ibis.

Eiecit eum suis sedibus. Extulit pedem porta.

Sic, magna spe decidit. Magnis tamen excidit causis.

II. Dic Obseruationem.

Figurata sunt: Parce metu Cytherea. Venatu inuigilant. Pro metui, & uenatui.

DE NOMINIBVS temporis.

Quot sunt Regulæ de nominibus temporis?

Duæ.

Dic primam Regulam.

1. *Regula hæc eſt.*

Ablatiuo nomina temporis efferuntur, cum ſpeciem magis aut terminum, quam durationem ſignificamus: Vt,

Puncto temporis, maximarum rerum momenta uertuntur.

Omnia plenilunio maria purgantur.

II. Dic Explicationem.

Speciem temporis vel terminum, *ita intelligas ſignificari, ſi de eo poteſt fieri quæſtio per quando, uel quo tempore:* Nam cum per quando quæ*ritur ablatiuo reſpondetur;* Vt,

Quo tempore, uel quando purgantur maria?

Plenilunio. Sic de reliquis.

III. Dic Obſeruationes.

1. Aliquando ablatiuis temporis *accedit præpoſitio:* Vt,

In paucis diebus Chryſis uicina hæc moritur.

Vt iugulent homines ſurgunt de nocte latrones.

2. Interdum per atticiſmum, ponitur *ſine præpoſitione accuſatiuus, neutro genere cum genitiuo:* Vt,

Ego

Ego isthuc ætatis amori non operam dabam.

Nunquam se publico illud horæ sine tribunis commisit.

3. Nonnunquam accusatiuus, *cum præpositione ponitur, cum terminus seu species significatur: Vt,*

Venit ad tertium Calendas, Pro tertio Calendas, uel Calendarum.

Ad hunc redito diem, Pro, hoc die.

Per id tempus dissimiles inter se.

Sub horam pugnæ somno deuinctus.

In diem certam concilium indicere.

Dic posteriorem Regulam.

I. *Regula hæc est.*

Accusatiuus frequentior est ijs, quæ durationem seu tempus continuum significant: Vt,

Vna cum gente tot annos bella gero.

Noctes atq; dies patet atri ianua Ditis.

II. Dic Explicationem.

Durationem seu continuum tempus *ita intelligas significari, si de eo potest fieri quæstio per quam diu: Nam cum per quamdiu, quæritur ablatiuo respondetur: Vt,*

Quam diu regnabitur? Tercentum totos annos.

Quamdiu patet ianua Ditis? noctes atq; dies, id est, semper.

III. Dic Obſeruationes.

1. Aliquando & ablatiuis temporis accedit præpoſitio: Vt,

Tribunitiam poteſtatem in quinquennium accepit: Paa fem Aars tidt.

In Diem eſt quod minitare. In diem uiuere. In horam, &c.

2. Raro duratio ablatiuo effertur: Vt,

Bienniȷ̃ ſpacio nunquam in ſuſpicionem auaritiæ uenit.

Pugnatum continenter horis quinq; : Cæſ:

DE NOMINIBVS locorum.

Quot ſunt Regulæ de nominibus locorum.

Quinq;.

Dic primam Regulam.

I. Regula hæc eſt.

Nominibus regionum præpoſitiones, ſicut & appellatiuis adduntur, ſiue verbis in loco, ſiue de loco, ſiue ad locum ſignificantibus adȷ̃ciantur: Vt,

In Africa habet negotia, quæ tibi commendo.

Ex Aſia Romam profectum eſſe conſtabat.

Prons

Frons bergius duxit exercitum in Italiam.

Sic dicimus: Sum in urbe, uenio in urbem, proficiscor ex urbe.

II. Dic Explicationem.

Nomina regionum sunt intelligenda, *tam maiorum, quam minorum, ut prouinciarum, insularum, peninsularum &c.*

III. Dic Obseruationes.

1. In quibusdam præpositio *subintelligitur per Ellipsin: Vt,*

   Italiam fato profugus, lauinaq; uenit littora.
   At nos hinc alij sitientes ibimus Afros.
   Deuenëre locos &c.

2. Noue dixit Terentius: *Vxorem habebat Lemni, pro in Lemno.*

Dic secundam Regulam.

I. *Regula hæc est.*

Vrbium propria primæ & secundæ declinationis, in loco esse significantia, genitiuo singulari verbis adduntur: Tertiæ autem declinationis & pluralia ablatiuo, sed sine præpositione: Vt,

1. *Romæ omnia sunt uenalia.*

Tarenti degit Archyta, qui ligneam columbam uolatilem facit.

2. *Romæ Tibur amem, uentosus Tibure Romam.*

Delphis Apollo oracula reddebat. Tacitis regnauit Amyclis.

II. Dic Obseruationem.

Quibusdam tamen & datiuus *in tertia declinatione placet*: Vt,

Sum Chartagini. Rescribo his literis, quas misisti mihi conuento Antonio Tiburi.

Dic tertiam Regulam.

I. *Regula hæc est.*

Cum significatio est ad locum, accusatiuo ponuntur propria vrbium, cuiuscunque numeri aut declinationis ipsa fuerint: Vt,

Noctuas Athenas: scilicet ferre.

Proficiscer Romam. Chartaginem redijt Regulus.

Tarentum se contulit Archytas.

II. Dic Obseruationes.

I. Adduntur proprijs vrbium accusatiui casus *aliquando præpositiones, sed quando*

non

non tam ad locum, quam uicina loca significamus: Vt,

Venit ad Messanam. Ad ilerdam hæc gesta sunt.

2. Adduntur etiam præpositiones, intercedente appellatiuo, non sequente: Vt,

Pecuniam omnem in oppidum Gades contulit.

Magnum iter ad doctas profecisci cogor Athenas.

Ouid: sine præpositione dixit:

Atq; aliquis doctas iam nunc eat, inquit, Athenas.

Dic quartam Regulam.

1. Regula hæc est.

De loco, & per locum significantes, ablatiuo vtimur, cuiuscunq; generis & numeri ipsum proprium vrbis fuerit: Vt,

Chartagine rediijt scipio

Athenis iter habuit Paulus.

II. Dic Obseruationes.

1. Adduntur & proprijs vrbium, ablatiui casus, præpositiones, cum loca uicina significamus: Vt,

Ab Epheso antè aliquantò profectus est.

Ex quo ab Roma redij.

2. Item cum appellatiua intercedunt, adduntur præpositiones, cum in loco, uel de loco significamus: Vt,

In urbe Antiochiæ uel Antiochia heres.
Ex urbe Roma huc uenit.

Dic quintam Regulam.

I. *Regula hæc est.*

Propria ciuitatum imitantur & hæc appellatiua, Domus, rus, humus, militia &, bellum: Vt,

Sum domi, quia secundæ declinationis est.
Eo domum: redeo domo.
Sed, sum ruri dicimus datiuo, quia tertiæ declinationis est.
Eo rus, redeo rure.

II. Dic Obseruationes.

1. Hoc appellatiuum, domus, *adiungit sibi aliquando possessiua pronomina, uel nomen possessoris, uel adiectiuum alienæ: Vt,*

Malo esse cum timore domi meæ, quam cum periculo domi alienæ.
Clodius deprehensus domi Cæsaris.

2. Domus & rus in vsu sunt, *significatione in loco, de loco, & ad locum, casibus iuxta regulas traditas: Vt dicimus.*

Sum domi, eo domum, uenio domum.
Sum ruri, eo rus, Redeo rure.

3. Humus significatione in loco, & de loco, *genitiuo & ablatiuo in usu est, non accu-*

ſatiuo ad locum, ſed pro eo genitiuo uſus eſt Virgilius: Vt,

Iacet humi, tollitur humo.

Et, non prius abſiſtit quam ſeptem ingentia uictor corpora fundat humi: Pro humum, uel in humum.

4. Militia & bellum, ſolo genitiuo abſolutè & localiter in uſu ſunt: Vt,

Domi militiæq; boni mores colebantur.

Paucorum arbitrio belli domiq; agitabatur.

DE MODIS ET TEMPORIBUS formatis ab indicatiuo.

Dictum eſt hactenus de indicatiui conſtructione, de reliquis modis & temporibus: Nunc præcepta aliqua ſequentur.

Conueniunt ne cum indicatiui conſtructione quæ ab eodem deſcendunt?

Omnia deſcendentia ab indicatiuo cum eo prorſus conueniunt, præter tria, uidelicet infinitiua, gerundia, & ſupina, quæ ex parte conueniunt, ex parte aliquando peculiarem conſtructionem habent.

Dic Regulam vniuerſalem de ijs, quæ cum indicatiuo conueniunt.

I. Regula hæc eſt.

Quem-

Quemcunque casum regit indicatiuus, eundem regunt ferè omnes modi & tempora, participia, gerundia & supina ab eodem indicatiuo discendentia: Vt,

Lego Virgilium, lege Virgilium, utinam legerem, cum legam Virgilium, legere Virgilium, legendo Virgilium, lectum Virgilium

De variantibus ab indicatiui constructione.

PRIMO DE INFINItiuis.

Quot sunt Regulæ de infinitiuis?

Quatuor.

Dic primam Regulam.

I. *Regula hæc est.*

Accusatiuus proprius casus est infinitiuorum præcedens eos: Vt,

Aio te AEacida Romanos uincere posse.

Metiri se quemque suo modolo ac pede uerum est.

II. Dic Explicationem.

Accusatiuus intelligitur *præcedere infinitiuos, cùm resolui potest in nominatiuum, & infinitiuus mutari in coniunctiuum, additis*

particulis, quod, Vt, & similibus: Alias ab alio regitur: Vt,

Non uis me id facere: Vel, non uis ut id faciam.

III. Dic Obseruationes.

1. Pasiuum futurum infinitiui, ex priore supino & iri constans, diligenter aduertendum est sui simile manere, nec ut participia, pro ratione nominum in numeros & genera mutari:

Vt, Legationes reiectum iri puto, pro, quod reijciantur.

Tibi assentior multò firmius acta tyranni confirmatum iri, pro, quod confirmentur.

Non legationes reiectas, & acta confirmata.

2. Futurum infinitiui sæpe circumloquimur, per infinitiuum fore, uel futurum esse: Vt,

Spero fore, ut adueniat intra bidiuum, id est, spero aduenturum esse.

Non dubito futurum, ut feliciter cedat.

Id est, non dubito feliciter cessurum.

Dic secundam Regulam.

1. Regula hæc est.

Infinitiui adduntur verbis significantibus qualemcunque voluntatem, sensum, aut facultatem: Vt,

Cupio

Cupio te uidere, alloqui.
In animo habeo nauem conſcendere.

II. Dic Explicationem.

1. Voluntatem vel conſilium ſiue propoſitum *ſignificant uerba* προαιρετικά *dicta, Vt ſunt fere hæc: Volo, nolo, malo, paro, cogito, inſtiuo, incipio, audeo, debeo, iubeo, ueto, & ſimilia.*

2. Senſum ſignificant *uerba affectuum, Item opinandi, dicendi, & quæcuuq; ad ſenſum uidendi, audiendi, cognoſcendi, aut reminiſcendi, aut alium quemcunq; pertinent.*

3. Facultatem ſignificant *hæc: queo, poſſum, ualeo &c. Item, imperſonalia, licet, expedit, contingit, refert, &c.*

III. Dic Obſeruationes.

1. Infinitiuorum, quæ his verbis adduntur, *quædam ante ſe accuſatiuum uel poſitum, uel ſubauditum habent, & reſolui poſſunt, per quod uel ut. Vt, memini me ſomniaſſe, id eſt, quod ſomniaui.*

Quædam *accuſatiunm non habent, nec ſic ſolui poſſunt: Vt, incepi ſcribere, audeo affirmare: Quæ ſic tantum dicuntur.*

Quædam *utroq; modo ſe habent, ac habent*

accusatiuum, uel non : Vt, doceo te tacere, & doceo tacere.

2. Cum exponitur infinitiuus, significat Aut τελικῶς post uerba facultatis & uoluntatis, ac τέλος, seu causam finalem uoluntatis aut actionis indicat, adhibita particula Vt, quam sequitur subiunctiuus : Vt, Cupio te uidere, id est, ut te uideam. Doceo te scribere, id est, ut scribas : Aut significat infinitiuus εἰδικῶς, post uerba sensus, ac εἶδος, id est, speciem seu euentum actionis indicat, adhibita particula quod, quam sequitur aliâs indicatiuus, aliâs subiunctiuus : Vt,

Video te sapere, uideo quod sapis, uel sapias.

3. Omnibus his verbis commune est, quoties ipsius personæ actio paßione est, quæ finitum uerbum præcedit, posse id post se similem illi personæ casum recipere, nec habet tum infinitiuus accusatiuum ante se : Vt,

Videor scripsisse hæc primus : Spero uideri tibi amicus: non uideor scripsisse me hæc primus, nec spero uideri me tibi amicus.

4. Contra cùm infinitiuum non est, eius personæ, quæ finitum uerbum præcedit, sed alterius actio uel paßio, Vt nominatiuum non recipit, ita planè accusatiuum diuersæ illius personæ habebit : Vt, Iubeo illum saluere. Volo te rescribere.

Dic

Dic tertiam Regulam.

I. *Regula hæc est.*

Casus sequens infinitiuum esse, & quæ similis constructionis sunt: Conuenit cum proximo casu præcedente:

Vt, *Caue te tristum esse sentiat.*
Ipsus sibi iniurius esse uideatur.

II. Dic Explicationem.

Eiusdem constructionis cum substantiuo *sum, sunt uerba nuncupandi, & uerba gestuum: Vt,*
Non uult haberi hæreticus.
Parmenonem incedere tristem uideo.

III. Dic Obseruationes.

1. Græcum est, *ille uult audiri Theologus, pro dici.*
2. Figuratum est per Enallagen, *de qua supra: Tutumq; putauit, iam bonus esse socer, pro bonum esse socerum.*

Dic quartam Regulam.

I. *Regula hæc est.*

Græcismi sunt, cum infinitiui addun-
tur nominibus facultatem significanti-
bus, vel adiectiuis, aut verbis loco ge-
rundiorum: Vt,

Nunc est tempus dicere quæ sentias, Pro dicendi
Soli cantare periti, Pro ad cantandum.
Nescia mors hominum fati sortisq; futuræ.
Et servat modum rebus sublata secundis, Pro nescia seruandi.
Magnum dat ferre talentum, pro ad ferendum.

II. Dic Obseruationem.

Hæ formulæ poetis fere usurpantur, imitatione græcorum, qui gerundijs carent, ideoq; uice illorum infinitiuis utuntur.

SECVNDO DE GE- *rundijs.*

Quot sunt Regulæ de Gerundijs.

Quatuor.

Dic primam Regulam.

Regula hæc est.

Genitiui casus gerundia sequuntur
nomina adiectiua vel substantiua, facul-
tatem

tatem aut voluntatem aliquam ſignifi-cantia : Vt,

Locus ignoſcendi : Gratia diſcendi.
Cupidus uidendi : Certus eundi.

Dic ſecundam Regulam.

I. *Regula hæc eſt.*

Accuſatiui caſus gerundia, præpo-ſitione ad, ob, inter, vel ante, annectun-tur verbis : Vt,

Hic locus ad dicendum ampliſsimus eſt uiſus.
Inter agendum occurſare capro cornu ferit ille caueto.
A quo pecuniam ob abſoluendum hunc acce-peras ;
Namq; ante domandum ingentes tollent animos.

Dic tert'am Regulam.

I. *Regula eſt hæc.*

Cum neceſſitatem ſignificant ge-rundia in dum, imperſonalium modo ponuntur, & vel datiuum ſolum iuxta ſe habent, vel præter eum, caſum alium cui verbum ſeruit, vel caſum omnino nullum : Vt,

I. *Vigilandum eſt nobis : Sperandum eſt uiuis.*
Seruiendum mihi amicis : Vtendum nobis ætate.

Eundum est : Bibendum est.

II. Dic Obseruationem.

Quæ ab actiuis gerundia in dum veniunt, *rarò casum uerbi sui admittunt, sed mutantur potius in participium paßiuum : Vt,*

Canes acres habendum ; Vel potius acres habendi.
Alendum est Equos ; Vel, alendi sunt canes.

Dic quartam Regulam.

1. *Regula hæc est.*

In do gerundia sequuntur verba, vel cum præpositione, vel sine præpositione : Vt,

1. *Omnia conando docilis solertia uincit.*
2. *Antiqui faciles in suum cuiq; tribuendo.*

II. Dic Explicationem.

Præpositiones ferè hæ octo sunt : In, de, e, ex, a, ab, cum, pro.

III. Dic Obseruationes.

1. Quædam gerundia in do, *ponuntur tanquam datiuo casu : Vt, aptat habendo, id est, ad habendum. Non sum soluendo : Pro, par ad soluendum.*
2. Item habent hæc, *aliâs actiuam, aliâs paßiuam significationem : Vt,*

Acti :

Acti: Homines nihil agendo, male agere discunt, id est, dum nihil agunt.
Pass: Memoria excolendo, sicut alia omnia augetur, id est, dum excolitur.
3. Variant etiam modo significandi, hæc gerundia: Nam aut indicant.
1. Causam: Vt, ex defendendo, quam accusando uberior gloria comparatur.
2. Modum: Vt, Romanus sedendo uincit.
3. Tempus: Vt, uritq; uidendo fœmina: Id est, dum uidet.
4. Simplicem actionem: Vt, deterret me a discendo: Ne discam.

TERTIO DE SVPINIS.

Quot sunt Regulæ de supinis?

Duæ.

Dic priorem Regulam.

I. Regula hæc est.

Supina priora actiuè significantia casum verbi sui asciscunt, & cum verbis significantibus motum ad locum iunguntur: Vt,

Venio salutatum amicos.
Seq; remq; publicam obstinatis animis perditum ibant.

II. Dic

II. Dic Obseruationes.

1. Significatio eadem est, *quæ infinitiui: Vt, uenio salutatum amicos, idem est quod uenio salutare amicos:*

2. Passiue autem nunquam significant, *nisi à uerbis passiue significantibus ueniant: Vt uapulatum : Aut ante infinitiuum iri : Vt datum iri.*

Dic posteriorem Regulam.

1. *Regula hæc est.*

Posteriora supina passiue significant, & construuntur, vel cum adiectiuis facultatem aut modum aliquem significantibus, vel cum verbis significantibus motum de loco: Vt,

1. *Turpe quidem dictu, sed si modo uera fatemur,*
   Vulgus amicitias utilitate probat.
2. *Primus cubitu surgat, postremus cubitum eat.*

DE IMPERSONALIBVS *cum suis casibus.*

Dictum est supra, alia esse impersonalia actiuæ uocis, alia passiuæ, quorum diuersa est Syntaxis, ideo de his diuersæ tradentur quoq; Regulæ.

PRI-

PRIMO DE IMPERSO-nalibus actiuæ vocis.

Quot sunt Regulæ de impersonalibus actiuæ uocis?

Quinq;.

Dic primam Regulam.

I. *Regula hæc est.*

Est, interest, & refert, personam genitiuo designant, a se autem infinitiuum recipiunt, vel coniunctiuum cum particulis, vt, an, ne, & similibus: Vt,

Boni pastoris est, tondere pecus non deglubere.
Non est sapientis dicere, non putaram.
Interest omnium recte facere.
Refert Reipub: conseruare literas: Et,
Vt conseruentur, an conseruentur, ne intercidant literæ.

Appendix.

Eadem est constructio eorum cum genitiuis tanti, quanti, parui, magni; Vt, magni refert scire.

II. Dic Exceptiones.

1. Pronomina possessiua genere neutro, *nominatiuo casu pro genitiuo, cum uerbo est iunguntur: Vt,*

Tuum

Tuum est, si quid præter spem euenit, mihi ignoscere. *Vbi intelligi potest, officium: Vide Ellipsin.*

2. Eadem pronomina possessiua *genere fœminino, casu ablatiuo, cum uerbis interest & refert iunguntur: Vt,*

Mea nihil interest. Tua quod nihil refert, percontari desinas.

III. Dic Obseruationes.

1. Aliquando hisce nominatiuus *tanquam personali uerbo præponitur, manentibus reliquis casibus: Vt, Illud mea magni interest, ut te uideam. Tua isthuc refert maximè.*

2. Aliquando additur his obliquus, *cum præpositione: Vt, nihil interest ad beatè uiuendum quali utaris cibo. Magni interest ad decus ciuitatis ita fieri.*

3. Nonnunquam adduntur aduerbia, *quantitatis:*

Vt, maximè refert: Minimè refert.

4. Nonnunquam etiam absolutè *ponuntur:*

Vt, magnopere interest, opprimi Dolobellam. Refert hoc sciri.

Dic secundam Regulam.

1. *Regula hæc est.*

Quatuor his verbis: decet, delectat, iuuat,

iuuat, oportet, accusatiui personam addunt, sequentibus mox infinitiuis: Vt,

Omnes homines summa ope niti decet, ne uitam silentio transigant ueluti pecora.

Me delectauit tantum studium, in me bonorum extitisse. Valde me iuuat, te animo esse hilari.

Oportet mendacem esse memorem.

II. Dic Obseruationes.

1. Ex his priora tria, *decet, delectat, iuuat, etiam personaliter usurpantur: Vt,*

Id maxime quemq; decet, quod est cuiusq; suum maxime. Literæ tuæ incredibiliter me delectauerunt. Magis illa iuuant quæ pluris emuntur.

2. Decet aliquando *cum datiuo iungitur: Vt, quandoq; id decet prudentiæ tuæ. Sic decet uobis. Quod Græcum uidetur: οὕτως πρέπει ἡμῖν.*

3. Quædam absolute ponuntur: *Vt, Itane fieri oportet?*

Dic tertiam Regulam.

1. *Regula hæc est.*

Pathetica impersonalium cum accusatiuo, genitiuum etiam, vel infinitiuum habent: Vt,

Suæ quemq; fortunæ pænitet.

Te neq; hominum, neq; Dei pudet.

Tædet

Tædet me uitæ, uel uiuere.

II. Dic Explicationem.

Pathetica impersonalium sunt, quæ animi affectum, aut perturbationem aliquam significant, Vt sunt ferè hæc: Pœnitet, piget, pudet, tædet, miseret, & quæ ab iisdem ueniunt, Vt: miserescit, pertæsum est.

III. Dic Obseruationes.

1. Ex his quibusdam nominatiuus præponitur personalium more: Vt, hei mihi, non te hæc pudent.

Neminis misereri certum est, quia nemo mei miseret.

2. Obseruanda est diligenter significatio uerbi pœnitet, quod non tantum dolorem ob aliquid caperē notat, sed etiam parum, seu non satis uideri: Vt, non pœnitet me, quantum profecerim: Id est, non parum mihi profecisse uideor. An pœnitebat te flagitij: Id est, an paruum tibi uidebatur.

3. Atticum est: Miseret me uicem Menedemi.

Dic quartam Regulam.

1. Regula hæc est

Cætera actiuæ vocis impersonalia, pleraq; datiuum, qui personam signifi-

niſicet, & poſt ſe infinitiuum habent: Vt,

Non cuiuis homini contingit adire Corinthum.
Vobis expedit eſſe bonis.

II. Dic Explicationem.

Cætera impersonalia huius regulæ *ſunt ferè hæc: Accidit, euenit, conuenit, conſtat, contingit, conducit, expedit, libet, licet, liquet, nocet, obeſt, prodeſt, placet, patet, præſtat, reſtat, uacat, ſufficit, & ſimilia quædam: Quorum tametſi perſonalia multa ſunt, migrant tamen in hunc ordinem conſtructione.*

III. Dic Obſeruationes.

1. Quædam ex his abſolutè *ſine ſuo caſu ponuntur: Vt,*

More hominum euenit.

Præſtat emori per Virtutem, quam uitam per dedecus amittere.

2. Quædam pro infinitiuis *coniunctiuum habent, cum particula cauſali uel dubitatiua: Vt,*

Nec mihi iam licet, nec integrum eſt, ut miſeros defendam.

3. Quædam alios item caſus *admittunt: Vt, Inter omnes conſtat antiquos. Mihi cum illo conuenit. Sæuis inter ſe conuenit urſis.*

Dic quintam Regulam.

Regula hæc est.

Impersonalibus annumerantur & alia quædam verba, quoties absolutè sine nominatiuo ponuntur, sequente mox infinitiuo, vt sunt: Debet, cœpit, solet, potest, certum est, apparet, stat, est pro licet: Vt,

Debet adolescentiam pœnitere peccati.
Tædere solet auaros impendij.
Stat casus renouare nouos. Cernere erat.

SECVNDO DE IMPERsonalibus passiuæ vocis.

Quot sunt Regulæ de impersonalibus paßiuæ uocis?

Vna.

Dic Regulam.

1. *Regula hæc est.*

Impersonalia passiuæ vocis ante se casum non habent, post se autem pleros eos, quos recipit verbum passiuum: Vt,

Factum est à uobis duriter. Occurritur nobis & quidem à doctis. Viuitur ingenio.

Pug-

Pugnatur comminus armis.

II. Dic Obseruationes.

1. Aliquando nec ante se *nec post se casum habent: Vt, Quid agitur? Statur. Egetur aeruer.*

2. Nunquam accusatiui actiuorum *his subijciuntur: Non enim dicimus, Legitur Virgilium, Sed legitur Virgilius, per nominatiuum & personale.*

Tantum de Verbo.

QVARTO DE REGIMIne participiorum.

Quot sunt Regulæ de Regimine Participiorum?

Quatuor.

Dic primam Regulam.

1. *Regula hæc est.*

Participia imitantur verborum suorum constructionem: Vt,

Legens Virgilium. Legendus a Virgilio.
Obsecutus Parenti. Potitus imperio.

1. *Sic quæ figuratè in uerbis dicuntur, eodem modo in participijs se habent: Vt,*

Nulli exaudita deorum Vota precesq; meæ.

2. *Item uerbalia nomina quædam casum uerborum habent: Vt, domum itio, obuiam itio, in eadem sententia permansio. Cice:*

III. Dic Obseruationes.

1. Exosus, perosus, pertæsus, *participia paßiuæ formæ, significatione & constructione actiua sunt, & accusatiuum habent: Vt,*

Tædas exosa iugales. Lucemq; perosi Pertæsus suam ignauiam.

2. Participia in nomina degenerant, *cùm casus suorum uerborum amittunt, de quibus suprà: Vt, fugitans litium. Patiens laborum. Amans pecuniæ.*

Differunt autem significatione participia uera, ab ijs quæ in nomina mutata sunt.

Nam participia uera significant modò actionem præsentem, aut qualemcunq;: Vt, metuens leges, Vt malus solet, ad tempus breue.

Mutata autem in nomina, firmam affectionem animi: Vt, metuens legum, ut bonus solet, habens propositum semper benè agendi.

Dic

Dic secundam Regulam.

Regula hæc est.

Vſurpantur participia pro infinitiuis, per Enallagen, de qua ſupra: Vt,

Opus eſt facto, pro facere, ſeu fieri.

Opus eſt maturato, pro maturare.

Dic tertiam Regulam.

Regula eſt hæc.

Aliquando etiam participia per Periphraſin, cum verbis do, volo, reddo, curo, &c, Pro verbis a quibus veniunt, vſurpantur: Vt,

Tibi hoc effectum, id eſt, efficiam.

Rogatum te uolo, id eſt, rogo.

Curabo tibi inuentum, id eſt, inueniri.

Dic quartam Regulam.

I. *Regula hæc eſt.*

Duo ablatiui conſequentiam deſignantes, abſolutè iunguntur, ſed alter nominis, alter participij: Vt,

Oppreſſa libertate, nihil eſt amplius quod ſperemus.

Imperante Maximiliano Veneti grauiter afflicti ſunt.

II. Dic Explicationem.

1. Designare consequentiam, *est ita in oratione poni, Vt nihil plenum aut integrum intelligatur, sed ad perfectionem sententiæ aliquid amplius expectetur.*

2. Explicantur hi ablatiui *per particulas, cum, dum, postquam, etsi & similes: Vt,*

Imperante maximiliano, id est, dum uel cum imperaret Maximilianus. Oppressa libertate, id est, postquam oppressa esset libertas.

Me tacente hæc scire potes, id est, etsi ego taceam.

III. Dic Obseruationes.

1. Aliquando ponuntur ablatiui, *nominum dissimulato participio: Vt,*

Imperatore Carolo: scilicet existente.

O fortunatam natam me consule Romano: scilicet existente.

2. Contra, aliquando nomen vel pronomen *omittitur, & solum participium ponitur genere neutro. Vt, permisso, ut seu dicere, seu audire mallet, id est, cum permissum esset. Audito Regem in Ciliciam tendere, id est, cum auditum esset: in quibus potest esse Ellipsis pronominis: Vt, audito eo, permisso eo.*

QVINTO DE REGIMIne Aduerbiorum.

Quot modis fit Regimen Aduerbiorum?

Duobus modis.

1. *Cum nominibus.*
2. *Verbis & eorum Participijs.*

Dic primo Regulæ generales de aduerbijs cum nominibus.

Regulæ hæ duæ sunt.

Dic primam Regulam.

Regula hæc est.

Aduerbia deriuata pleraque primitiuorum constructionem sequuntur: Vt,

Similiter huic uestitus est.
Propinquius tibi habitat.

Dic secundam Regulam.

Regula hæc est.

Adijciuntur nominibus adiectiuis, aut adiectiuè vsurpatis aduerbia intendendi, aut minuendi, vel aliud significandi gratia: Vt,

Facile doctißimus. Facile princeps. Quam maximas gratias egit. Longe post homines natos improbißimus. Multo iucundißimus. Longe diuersus. Longe alius.

Dic secundo Regulas speciales de Aduerbijs cum nominibus.

Aduerbia regunt omnes casus, ideo de singulis peculiariter Regulæ tradentur.

Primo, *Quot sunt de Aduerbijs cum nominatiuo Regulæ?*

Vna.

Dic Regulam.

I. *Regula hæc est.*

Demonstrandi aduerbia, en & ecce, nominatiuis frequentius iunguntur, rarius accusatiuis: Vt,

Ecce nuncius. Ecce miserum hominem.

En causa. En quatuor aras.

II. Dic Obseruationes.

1. Aduerbialia nomina Eccus, *pro ecce is, Et ellus, la, lum, pro ecce illic, declinata sunt veteribus, & construuntur intransitiuè cum eo quod demonstratur: Vt, Eccum parmenonem. Ecca ipsa egreditur. Ellum confidens, casus, pro ecce illic.*

2. Aliquando habent datiuum *demonstrandi aduerbia, sicut & Hem: Vt, Ecce tibi eiusmodi sortitio. Hem: Dauum tibi.*

Secun-

Secundo, *Quot sunt de Aduerbijs cum geni-tiuo Regulæ?*

Quatuor.

Dic primam Regulam.

I. *Regula hæc est.*

Superlatiua aduerbia genitiuum asciscunt more nominum, a quibus deriuata sunt: Vt,

Lynces clarißime omnium quadrupedum uident.
Maxime omnium amicus tibi sum.

II. Dic Obseruationem.

Has formulas elegantius sic enunciant latini.
Ex omnibus clarißime uident Lynces.
Et, tam sum tibi amicus, quam qui maxime.

Dic secundam Regulam.

Regula hæc est.

Sunt & loci quædam & temporis aduerbia, quibus familiariter genitiui adduntur, quibusdam etiam accusatiui: Vt,

Vbicunq; terrarum. Nusquam gentium.
Pridie eius diei. Vel postridie nonas.

Dic tertiam Regulam.

I. *Regula hæc est.*

Genitiuum ferè asciscunt Aduerbia, quæ copiam, penuriam, aut partitionem significant: Vt,

Satis eloquentiæ, sapientiæ parum.

Partim earum sum exactus. Terrorum et fraudis abunde est.

II. Dic Appendicem.

Huc pertinent atticismi ij, quibus intentio, & quædam quasi copia significatur: Vt,

Quod eius fieri potest. Eò insolentiæ processit. Eo dementiæ peruenit.

Dic quartam Regulam.

Regula hæc est.

Instar nomen magis quam aduerbium videtur, sed tamen tanquam aduerbium vsurpatur: Vt,

Instar montis equum. Nauis quæ urbis instar habere inter alias uideretur.

Tertio, *Quot sunt Regulæ de Aduerbijs cum Datiuo?*

Vna.

Dic Regulam.

Regula hæc est.

Nonnulla aduerbia datiuum asciscunt nominum vnde ducta sunt: Vt,

Ire obuiam malorum conatibus.
Congruenter naturæ uiuere.

Quarto, *Quot sunt Regulæ de Aduerbijs cum Accusatiuo.*

Duæ.

Dic primam Regulam.

I. *Regula hæc est.*

Quædam deriuata aduerbia etiam accusatiuum asciscunt, sicut ea vnde ducuntur: Vt,

Proprius urbem castra mouit. Proxime Hispaniam Mauri sunt.

II. Dic Obseruationes.

1. *Proprius etiam datiuo & ablatiuo cum præpositione iungitur, etsi prope accusatiuum habet: Vt, proprius Hannibali castra erant. Stellæ, aliæ propius a terris, aliæ remotius mouentur.*
2. *Clanculum a clam accusatiuum habet: Vt, alij clanculum patres quæ faciunt.*

Dic quartam Regulam.

Regula hæc est

Vsque, aduerbijs annumeratum, iungitur accusatiuo, vel etiam cum præpositionibus habentibus suos casus: Vt,

Mile-

Miletum usq; obsecro.
Vsq; ad uesperum. Trans alpes usq;.

Quinto, *Quot sunt Regulæ de Aduerbijs cum Vocatiuo?*
Vna.

Dic Regulam.

Regula hæc est.

Vocandi aduerbia iunguntur vocatiuis: Vt,

O Furni. O Meliboee. Heus tu. Heus adolescens.

Sexto, *Quot sunt Regulæ de Aduerbijs cum Ablatiuo?*
Duæ.

Dic primam Regulam.

Regula hæc est.

Quæ comparatiui gradus aduerbia sunt, vt comparatiua nomina item ablatiuum habent: Vt,

Melius illo canit. Expeditius cæteris loquitur.

Dic secundam Regulam.

Regula hæc est.

Procul aliâs ablatiuum solum, aliâs cum præpositione admittit: Vt,

Pro-

Dic secundo Regulam de Aduerbijs cum verbis.

I. *Regula hæc est.*

Aduerbia subijciuntur verbis, & eorum participijs, ad explicandas actionum circumstantias locorum temporum, & similes: Vt,

Festina lente. Quod cito fit, cito perit.

II. Dic Obseruationes.

1. Nomina neutro genere *singulari numero latino more, & plurali numero neutro item genere Græco more, in aduerbia degenerant, & eorum more cum uerbis iunguntur: Vt,*

Indomitum furit. Toruum videt.

Infanda furentem. Insueta rudentem.

Nec sera comantem narcissum.

2. Aduerbia certa, certis *modis, temporibus, personis, numeris, uerborum subijciuntur. Nam iunguntur.*

I. Indicatiuo vel subiunctiuo.

Vbi, cum, postquam, aduerbia temporis.

Simul, simul ac, simul atq;.

Quemadmodum, ut, uicunq;, sicut.

II. *Vt pro postquam indicatiuo.*

III. Quasi, tanquam, ceu, perinde, ac, si, Haud secus ac si, subiunctiuo.
IIII. Hortandi aduerbia imperatiuos habent.
V. Ne, prohibentis imperatiuum secundæ personæ, uel subiunctiuum habere potest.
VI. Non, uerbis imperatiuis non recte iungitur, sed alijs modis omnibus.
VII. Optandi aduerbia optatiuis suis iunguntur.
VIII. Dudum, pridem, nuper, nuperrime præteritis uerborum iungi postulant, raro præsenti.
IX. Iamdudum, iampridem, iamdiu, iamolim uel olim iam, ubi manere actio, non cessasse intelligitur, præsens tempus postulant: Aliâs præteritum admittunt, cùm rem scilicet exactam intelligimus.
X. Olim, quondam, & iam, utrunq; tempus, & exactum & futurum significant.
XI. Equidem non solum pro ego quidem, sed etiam pro quidem ponitur, ideoq; uarijs personis & numeris iungitur.
XII. Duntaxat, à solùm, tantùm, modò, hoc distat, quod tria hæc posteriora consequi particula, sed etiam, aut uerum etiam: Duntaxat uero non potest.
XIII. Age singularem numerum postulat: Agite, & agitedum pluralem.

SEXTO DE REGIMINE coniunctionum.

Quot

Quot sunt Regulæ de regimine coniunctionum?

Vna generalis, reliquæ speciales.

Dic primam Regulam.

1. *Regula hæc est,*

Coniunctio coniungit similes casus aut modos: Aut etiam orationem nouam superiori attexit: Vt,

Nox, & amor, uinumq; nihil moderabile suadent.
Tempora labuntur tacitisq; senescimus annis:
Et fugiunt freno non remorante Dies.

II. Dic Obseruationes.

1. Possessiua cum genitiuis substantiuorum, *diuerso interdum casu iunguntur, uidelicet eo quem dictio à quo reguntur requirit: Vt,*

Tuis precibus atq; illius adductus.
Meo præsidio atq; hospitis.

2. Interdum & diuerso modo *uerba iunguntur: Vt, prandere omnes iubebant, Armatos deinde, instratisq; equis, signum expectare.*

Quod si erit factum Rempub: diuino beneficio affeceris, & ipse æternam gloriam consequere.

3. Aliquando per ἀσύνδετον *deest copula, uel per polysyndeton redundat, Vt supra in figuris dictum est: Vt,*

Genus, ætas, eloquentia prope paria fuerunt.
Cloreaq;, Sibarimq;, Daretaq;, Thesilochumq;.

Dic

Dic primam Regulam specialem.

I. *Regula hæc est.*

Quanquam, quamuis, etsi, tametsi, etiamsi, cùm sententiam inchoant indicatiuo: In medio sententiæ indicatiuo & subiunctiuo iunguntur, vtrobiq; particula tamen inseruiente: Vt,

Quanquam te Marce fili abundare oportet &c.
Tamen ut ad meam utilitatem.

II. Dic Obseruationes.

1. *Quanquam, tametsi, etiamsi, in initio etiam cum subiunctiuo reperiuntur.*

2. *Aliquando omnes istæ sine aduersatiua reperiuntur: Vt, quanquam stultus, diues est.*

3. *Licet subiunctiuo tantùm adhæret: Vt,*
Licet omnes in me terrores impendeant.

Dic secundam Regulam specialem.

I. *Regula hæc est.*

Ni, nisi, si, siquidem, quód, quia, quippe, qui. quando, quatenus, sententiam rectam cum indicatiuo, obliquam cum subiunctiuo faciunt: Vt,

Leges tollunt astutias, quatenus manu tenere res possunt: Philosophi quatenus ratione & intelligentia. Si uales, bene est, &c.

Mirum ni cantem. *Quod si prodierit, atq; adeo si prodierit, audiet.*

II. Dic Obseruationes.

1. *Nisi, in principio sententiæ indicatiuo iungitur: Vt, nisi insanio, stulte omnia agi iudico.*
2. *Si, cum res facta significatur, indicatiuum duntaxat habere debet: Vt, is male intellexit, si quisquam male intelligit.*
3. *Quippe solum, aut cum particulis, Enim, quia, quoniam, solum indicatiuum habet: Si adiunctum habet cum, subiunctiuum: Aliâs utrumq;.*

Dic tertiam Regulam.

1. *Regula hæc est.*

Vt causalis; & quæ similem vim habent, coniunctiuum asciscunt: Vt,

Orare iussit hera, si se ames, Vt ad se uenias.

II. Dic Explicationem.

Similem uim habent, ne, quo, quod, quin, & dum conditionale, & aliæ tales.

Dic Obseruationes.

1. Si præsens verbum præcesserit, coniunctiuum debet esse præsentis temporis: Vt,

Iubeo ut facias.

2. Si præteritum verbum qualecunque præcesserit, coniunctiuum tantum debet esse præteriti imperfecti temporis:

Iußi ut faceres.

3. *Hinc fit, quod si cum infinitiuo uel participio iungatur præsens, in præsens resolui debeat infinitiuus: At si cum præterito, in præteritum item resolui participium uel uerbum debet: Vt,*

Iubeo te ualere: Id est, ut ualeas.
Iußi te ualere: Id est, ut ualeres.
Prohibet dicentem: Id est, qui dicit.
Prohibuit dicentem: Id est, cum diceret.

4. Vt differt a quod: *Nam ut sequitur semper uerba, timendi, rogandi, iubendi, faciendi, & similia: Item nomina, talis, tantus, tot: Item aduerbia, tam, adeo, sic, ita: Post reliqua usurpatur quod. Vt, tantus, ut describi nequeat.*

5. *Nonnunquam omittitur ut, cum sui similibus per Ellipsin, de qua supra: Vt,*

Velim cogites. Caue putes. Vide facias.

6. Vt, varia habet significata: *Nam notat tempus, quomodo, quam, quamuis, imprecationi seruit, Item iræ & desperationi.*

Dic quartam Regulam.

Regula hæc est.

Particulæ quidem & sed, cæteroqui
&

& autem, ita se inuicem respiciunt, ut prior aliquid concedat, posterior aliquid tollat: Vt,

Multa latine scripta sunt, ab optimis illis quidem uiris, sed non satis eruditis.

O loca cæteroqui ualde expetenda, interpellantium autem multitudine pene fugienda.

Dic quintam Regulam.

I. *Regula hæc est.*

In particulis cum & tum, illa magis generale & minus quiddam, hæc minus generale & maius quiddam significat: Item cum præcedit, tum sequitur: Atque in hoc genere cum semper indicatiuum sibi adiungit: Vt,

Cum multæ res in philoophia nequaquam adhuc explicatæ sunt, tum perdifficilis Brute (quod tu minime ignoras) quæstio est de natura deorum.

II. Dic Obseruationem.

Tum geminatum paria iungit membra & ponitur pro &: Vt,

Homo summæ tum beneuolentiæ, tum prudentiæ.

SEPTIMO DE REGIMIne præpositionum.

Quot sunt Regulæ de regimine præpositionum?

Octo.

Dic primam Regulam.

Prima Regula est generalis, atq; hæc.

Præpositiones cum suis casibus construuntur, & circumstantiam verbis annectunt tanquam articuli, idq; aliæ accusatiuo, aliæ ablatiuo, aliæ etiam vtroq; casu.

Dic secundam Regulam.

Regula hæc est.

Accusatiuo seruiunt hæ præpositiones Triginta: *Vt, ad, apud, ante, aduersum, cis, citra, circum, circa, circiter, contra, erga, extra, infra, inter, intra, iuxta, ob, penes, per, post, pone, præter, propter, prope, secundum, secus, supra, trans, ultra, usq;.*

Pete exempla in Etymologia.

Dic tertiam Regulam.

I. *Regula est hæc.*

Ablatiuo seruiunt hæ præpositiones quindecim: *A, ab, abs, absq;, cum, coram, clam, de, e, ex, palam, præ, pro, procul, sine, tenus.*

II. Dic

II. Dic Obseruationes.

1. *Clam antiquo more nonnunquam ablatiuum habet: Vt Cic: timens ne facinora clam uos essent.*
2. *Procul aliquando construitur cum genitiuo etiam antiquo more: Vt, procul hostium.*
3. *Tenus aliquando habet genitiuum, idq; tantum pluralem: Vt, tenus laterum.*

Dic quartam Regulam.

Regula hæc est.

Vtriq; casui, accusatiuo et ablatiuo seruiunt hæ præpositiones quatuor, *in, sub, super, & subter: Sed accusatiuo cum motum ad aliquid significant, ablatiuo cum motum in loco uel re significant: Vt,*

Palàm in eum tela iaciuntur: Est in patris potestate. Sic de reliquis.

Dic quintam Regulam.

Regula hæc est.

Præpositiones cum verbis compositæ, vel cum compositis verbis repetitæ, suos casus accusatiuum vel ablatiuum asciscunt, de quare supra: Vt,

Cupido pecuniæ animum inuasit, & inuasit in fortunas huius.

Dic sextam Regulam.

Regula hæc est.

Comparatiui & superlatiui a præpositionibus facti, earundem constructionem sequuntur: Vt,

Propius urbem, sicut prope urbem dicimus.
Proximè urbem.

Dic septimam Regulam.

Regula hæc est.

Præpositiones cum amittunt casum fiunt aduerbia: Vt,

Antè leues ergo pascentur in æthere cerui.
Coràm quem queritis adsum.

Dic octauam Regulam.

Regula hæc est.

Præpositio vniuersaliter suum casum præcedit, vnde & nomen habet, nisi quod raro per Anastrophen, de qua supra, subijciatur: Vt,

Italiam contra. Te sine nil altum mens inchoat.
Tantum de præpositione.

OCTAVO DE REGIMIne *interiectionum.*

Quot

Quot sunt Regulæ de Interiectionibus?

Octo.

Dic primam Regulam.

Prima Regula est generalis, atq; hæc.

Interiectionum aliæ casus certos asciscunt, idq; apud Poetas præsertim comicos, rarius apud oratores & historicos: Aliæ sine casibus inseruiunt orationi: Vt,

Atat, sine casu ponitur. Item ha ha he.

Dic secundam Regulam.

Regula hæc est.

Vah nominatiuo iungitur: Vt,

Vah homo imprudens.

Dic tertiam Regulam.

Regula hæc est.

Væ datiuo iungitur: Vt,

Væ misero misero.

Dic quartam Regulam.

Regula hæc est.

Hei datiuo item, vel nominatiuo seu vocatiuo iungitur: Vt,

Hei mihi, qualis eram. Hei misera.

Dic quintam Regulam.

Regula est hæc.

Apage & eheu accusatiuum ascis-cunt: Vt,

Apage istiusmodi salutem. Eheu temporis con-ditionem.

Dic sextam Regulam.

Regula hæc est.

Ah, ohe, heu, vocatiuum ascis-cunt: Vt,

Ah uirgo infelix. Ohe iam satis est, ohe libelle. Hau hau mi homo, sanusne est?

Dic septimam Regulam.

Regula hæc est.

O exclamandi particula, item proh, heu, & hem, nominatiuum vel vocatiuum, vel accusatiuum ascis-cunt: Vt,

O uir fortis. O Daue. O ingentem confidentiam. Proh iupiter. Proh deum atq; hominum fidem.

Proh sancte iupiter.

Hem mea lux. Hem Pamphile. Hem astutias. Heu pietas. Heu prisca fides. Heu stirpem inuisam.

Dic octauam Regulam.

Regula hæc est.

Præpositionum vicem in affectibus, aliæ orationis partes etiam aliquando sustinent: Vt,

Nauibus (infandum) amißis unius ob iram prodimur.

Quid (malum) bone uir narras.

Dic nonam Regulam.

I. *Regula hæc est.*

Per ellipsin interiectionum (de qua supra) interdum mitiores affectus efferuntur, sicut & vehementiores, vt exclamationes & indignationes, quærelæ &c: Idq; posito accusatiuo, vel solo, vel cum infinitiuo: Vt,

Me miserum, s: ô. Adeon infelicem & inuenustum quenquam, ut ego sum. Mene incepto desistere uictum.

II. Dic Obseruationes.

1. *Eodem modo et epiphonemata, in quibus affectus inest, per accusatiuum cum infinitiuo efferuntur: Vt, sic omnia fatis.*

In prius ruere, & retro sublapsa referri.

Quæ formulæ in indicatiuum solui possunt, &

addi postea interiectio. Vt, ah miserabile & indignum est, quod omnia sic in peius ruant.

2. Quædam πάθη, ut iræ & concessionis, subiunctiuo efferuntur: Vt,

Te ut nulla res frangat. Item, egeris Cicero, perfeceris quodlibet.

Tantum de Syntaxi.

DE PROSODIA SECVNda parte Grammaticæ.

Quid est Prosodia?

Est pars Grammaticæ, docens syllabarum quantitatem, & carminum rationem, ac monstrans quo accentu quælibet syllaba iuxta quantitatem sit proferenda.

Vnde est nomen Prosodiæ?

Dicitur a πρὸς, id est, ad, & ᾠδὴ cantus quasi accentus, *quod doceat singularum uocum quasi modulationem & pronunciationem.*

Quot sunt quæ docentur in Prosodia?

Quatuor.

1. *Syllabarum quantitas.*
2. *Constitutio pedum.*
3. *Carminum genera.*
4. *Accenturum ratio.*

Sed syllabarum quantitas & accentuum ratio, proprie sunt Grammaticæ considerationis, doctrina de pedibus & generibus carminum sunt artis Poeticæ.

PRIMO DE SYLLABArum quantitate.

Quid est Syllaba?

Est literarum comprehensio vnico spiritu prolata: Vt, mors, crux, stirps.

Vnde dicitur Syllaba?

A συλλαμβάνω, *id est, comprehendo, quia literæ plures ita comprehenduntur uno spiritu.*

Quomodo diuiduntur Syllabæ?

Dupliciter.
Quantitate, & ordine seu loco.

Quotuplices sunt Syllabæ Quantitate?

Triplices.

1. Lon-

1. Longæ, *quæ habent longum seu geminum tempus*, Vt, : mos, ros.

2. Breues, *quæ habant breuè seu simplex tempus* : Vt, per, in, es.

3. Ancipites, *quæ modo longæ modo breues inueniuntur* : Vt, *tenebræ*, & *liquidus apud* Lucr.

Crassaq; conueniunt liquidis, & liquida crassis.

Quomodo diuiduntur syllabæ loco?

Tripliciter.

1. Quædam sunt primæ *seu initiales, quæ in principio ponuntur.*

2. Quædam sunt mediæ, *quæ inter primam & ultimam continentur.*

3. Quædam sunt vltimæ, *quæ in fine collocantur.*

Quot modis cognoscitur quantitas syllabarum.

Quantitas syllabarum cognoscitur aliquo ex his vndecim modis.

1. Positione. 6. Diminutione.
2. Diphthongo. 7. Deriuatione.
3. Vocali ante vocalem. 8. Regula.
4. Præpositione. 9. Exemplo.
5. Compositione. 10. Accentu.
11. Terminatione.

I. Quid est positio?

Est cum in eadem dictione vel diuersis, vna pluresue consonantes sequuntur vocalem: Aut vocalis in aliquibus inter duas vocales ponitur: Vt,

Carmen, ineptus, sapiens, annus, axis, gaza, maior, harpyia, diuus.

II. Dic Regulam de positione?

Regula hæc est

Omnis positio longa est. Vt, fortis, prudens.

III. Dic Exceptiones.

Prima. Liquida cum muta coniuncta præcedentem vocalem reddit ancipitem, *sed tribus obseruatis.*

1. *Vt uocalis natura sit breuis: Vt, pater patris, ager agri. Si enim sit natura longa, propter mutam & liquidam non corripitur: Vt matris, simulacrum, lauacrum, atri, mitra, latro as are, ebrius, salubris, clepsydra, compotrix, uibro, flagro.*
2. *Vt muta præcedat, liquida sequatur: Si enim contra fiat, positio est, nec corripienda: Vt, partes, altus.*

3. *Vt & muta & liquida ad eandem syllabam referantur: Vt tenebræ, agri, patris: Si enim ad diuersas distrahantur, ut fit in compositis, syllaba communis non est, sed longa: Vt ablatus, sublatus, subrepo.*

Secunda: Præpositio inseparabilis re, *composita cum uerbis ab I consonante incipientibus interdum corripitur, quia natura breuis est, (Vt postea dicetur) interdum producitur propter positionem, hocq; sæpius: Vt, ex humeris reiecit amictum: &, ore reiectantem &c.*

Sic & i in alijs quibusdam breuis est: Vt biiugus, quadriiugus, multiiugus.

IIII. Dic Obseruationes.

1. Vocalis in fine dictionis præcedentis, *cum duabus consonantibus uel dupla in initio dictionis sequentis non facit positionem, sed manet quanta sua natura est, nisi raro, idq; Græca imitatione: Vt, Nil opus est morte pro me, sed amore Fideq;.*

Nulla fugæ ratio, nulla spes, omnia muta.

2. S apud veteres *interdum in fine elidebatur, nec positionem faciebat: Vt, Arboribus ueteres decidere falcibu' ramos.*

3. H aspiratio est non consonans, *ideoq; cum alia consonante positionem non facit, nisi admodum raro: Vt in hoc Virgiliano:*

Ille latus niueum molli fultus hyacintho.

In omnibus syllabis.

1. In primis: Vt aptus.
2. In medijs: Vt prudentes.
3. In ultimis: Vt sapiens.

SECVNDO DE DIPHthongo.

1. Quid diphthongi, & quot sint in Orthographia dictum est.

II. Dic Regulam de diphthongis.

Regula hæc est.

Omnis diphthongus longa est; Vt,

Audio, eurus, æuum, cœlum, eia, hei.

III. Dic Exceptiones.

1. In præpositione præ, corripitur æ diphthongus in compositione sequente uocali: Vt, præacutus, præesse, præoccupo. Aliâs semper est longa.
2. In fine dictionis græco more diphthongus interdum corripitur sequente uocali: Vt,

Insulæ ionio in magno, quas dira celæno harpyiæq; colunt aliæ.

3. Diph-

3. Diphthongus aliquando *in duas uocales resoluitur: Vt, au in a & u, eu in e & u, ei in e & i, æ in a & i. Vt,*

Sylua uocant tempe, per quæ penëus ab imo.

Item, Gäudent, hëi, aulāi.

Vbi habet locum Diphthongus?

In omnibus syllabis.

1. *In primis: Vt aula.*
2. *In medijs: Vt incautus.*
3. *In ultimis: Vt aulæ, hau.*

TERTIO DE VOCALI ante vocalem.

I. *Quid uocales, & quot sint supra in Orthographia dictum est.*

II. Dic Regulam de vocali ante vocalem.

Regula hæc est.

Vocalis ante vocalem corripitur: Vt, deus, pius.

III. Dic Exceptiones.

1. In græcis aliquibus *est uocalis longa uel diphthongus, ideoq; etiam latinis longæ sunt uocales eæ quæ his respondent, etsi sequente uocali: Vt, aer, laertes,*

tes, pieris, chaon, aones, dius, chius, herois, Io, Darius, orion, medea, laodamia, &c. Diana autem primam habet indifferentem.

2. Genitiui pronominum secundæ declinationis, & quæ eorum formam sequuntur, uocalem I in penultima habent ancipitem: Vt, illius, ipsius, istius, unius, solius. Præter alius, quod semper producitur, & alterius quod semper corripitur.

3. Genitiui & datiui quintæ declinationis uocalem E habent productam, cum eam præcedit alia uocalis: Vt, faciei, diei, progeniei.

4. Tempora a fio, quæ habent R post secundam uocalem corripiuntur: Vt fierem, fieri. Quæ non habent producuntur: Vt fiam, fiebam &c.

5. Genitiui antiqui in ai penultimam producunt: Vt, aulai in medio libabant pocula Bacchi.

6. Hēu dysyllabum apud Martialem habet e longum: Vt, heu quam bene nunc papyriane: hendecasyllabus est, primo loco spondæum habens.

7. Eheu primam producit, Et ohe primam habet communem: Aliâs h uocalem ante uocalem non impedit: Vt, mihi, nihil, prohibeo.

Vbi habet locum uocalis ante uocalem:

Duabus syllabis.

1. Primis syllabis: Vt Deus.
2. Medijs syllabis: Vt Species.

In ultimis syllabis locum non habet, sed ibi fit

Synalœpha, de qua infra, nisi admodum raro: Vt, Tu ne ille Æneas, quem dardanio Anchise.

Item: Clamassent, ut littus Hyla, Hyla omne sonaret.

Quarto de Præpositione.

I. Quæ præpositiones alijs modis, ut positione, diphthongo &c, non cognoscuntur, huc pertinent.

II. Dic Regulas de Præpositionibus.

Prima de longis est hæc.

Præpositiones hæ octo, a, e, co, de, di, præ, se, & tra pro trans, producuntur: *Vt, amitto, eripio, cogo, deduco, diligo, præpono, se pono, & trado.*

Dic Exceptiones.

1. Quando vocalis præcedat, *præpositio alias longa corripitur: Vt, præacutus, præaltus, deamo, deerro, coaceruo, coactus, proauus, prohibeo, &c.*

2. Aperio a corripit.

3. Di, in dirimo & disertus *& quæ ab eis fiunt, corripitur: alias longa est.*

Secunda Regula de breuibus est hæc.

Præpositiones octo, ab, ad, in, ob & o, per, re, sub, & super, corripiuntur: Vt,

Vt, abeo, adoro, meo, obambulo & omitto, pereo, repono, subeo, superaddo.

Dic Exceptiones.

1. Quando incidit positio præpositiones breues producuntur: Vt, respicio, abduco, adduco &c.
2. Aliquando per ectasin quædam longæ fiunt: Vt, in quem recidimus, quicquid mortale creamur. Di tibi dent classem capta reducere troia. Sic refert pro utile est.
3. Quædam per diaplasiasmum producuntur: Vt, rettulit, relligio, repperi, relliquiæ &c.

Tertia Regula de pro.

Pro tripliciter sese habet.

1. Est longa cum retinet significationem latinæ præpositionis: Vt in produco, & profero.
2. Est breuis cum habet significationem particulæ procul aut prope: Vt in his, procella, profanus, profano, profari, profecto, profestus, proficiscor, profiteor, profugio, profugus, profundus prope fundum, pronepos, propinquus, proteruus.
3. Est anceps in his: Vt, procuro, profundo, propello, propino, propago, quod cum nomen est, pro uite producitur, pro progenie corripitur.

Vbi habet locum præpositio?

In omnibus Syllabis.

1. In primis: Vt, depello.

2. In medijs, quando uocabula sunt decomposita: Vt superinungo, in breui sicut alias.

3. In ultimis & tum etiam alijs modis cognosci possunt.

Quinto de Compositione.

1. Compositio tantum locum habet in disyllabis, quæ aliter cognosci non possunt, in reliquis opus est diminutione.

II. De Regulam de Compositione.

In disyllabis tanta est prima, quantam ostendit post compositionem legitimus accentus: Vt, credo est prima longa, quia concompositum concrêdo habet accentum productum, sic fido confido, rodo arrôdo: Sed rigo irrigo, uoco, inuoco, lego perlego, prima breuia sunt, quia in compositis habent accentum correptum.

III. Dic Obseruationes.

1. Multa composita pronunciantur uulgo uitiose penultima longa, quæ essent regulariter corripienda, Vt composita a facio tertiæ coniugationis quæ a retinent: Vt pro caléfacit, calefácit dicitur.

Contra multa vulgo tanquam breuia pronunciantur, quæ essent producenda: Vt, depéculor, enimuero, pro depecûlor, enimuêro.

2. Quæ

2. Quæ ex corruptis componuntur, *aut ex corrupto & integro, si prior pars in E uel in I desinat, syllabam eandem corripiunt: Vt, huiusce-modi, cuiuscemodi, multiplico, magnifico, causidicus, falsidicus. Præter pauca: Vt, nequiequam, pridie, postridie, & quotidie quod utroq; modo dicitur. Item meridies & alia nonnulla quæ usus docebit.*

3. Quædam composita *penultimam corripiunt & producunt, sed cum differentia: Vt péruenit præsens I peruênit præteritum. óccido a cado, occîdo a cædo. Pérmanet a permaneo 2. Coniug: permânet a permano 1. Coniug: Sic multa alia quæ usus item docebit.*

Vbi habet locum Præpositio?

In primis Syllabis.

Sexto, de diminutione.

I. *Compositioni seruit diminutio, eiq; contraria, adimendo monstrans quantitatem, sicut illa addendo.*

II. Dic Regulam de diminutione.

Quando vox aliqua Pólysyllaba est & syllabæ eius quantitatem, quam scire cupis accentu dignoscere non possis, eo quod penultima non sit, abijciendæ sunt tot syllabæ, vt ea quam cognosce-

re cupis, fiat penultima, & si tum retinet accentum longa est, sin transfert breuis: *Vt in sceleratißimus abijce simus, percipies a longum esse. In auditurus abijce rus, percipies di esse longum.*

III. Dic Obseruationem.

Diminutio non potest fieri, *nisi in quatuor aut plurium syllabarum dictionibus: necesse est enim relinqui tres, ut accentus audiatur; Vt legebamus, legebam.*

Sed si ad duas syllabas abiectio fiat, compositio in quantitas dignoscetur: Vt, in legebam abiecto bam, præponendum est aliquid, ut prælege.

Vbi locum Diminutio?

In medijs Syllabis.

Septimo de Deriuatione.

I. Dic Regulam de Deriuatione.

Quæ est quantitas originis, ea est etiam eius, quod inde descendit: *Vt, iocari, iocosus, iocularius habent primam breuem, quia talis est iocus. Oro est prima longa, ergo & orator & oratio similiter.*

II. Dic Exceptiones.

1. Quædam a primitiuis longis deducta corripiuntur: *Vt, sopor a sopio, dicax maledicus fatidicus causidicus a dico, lucerna a luceo, stabilis a stare, natare a nare, mamilla a mamma, fides a fido, scabies a scabo, affatim a fari, odium ab odi, sagax a sagio, curulis a curru, ofella ab offa, mitella a mitra, sigillum a signo, tigillum a tigno, quasillus a qualo, pronubus a nubo, uaricosus a uarice.*

2. Quædam a primitiuis breuibus, *deducta producuntur: Vt, mobilis a moueo, sedes a sedeo, imbecillus a baculo, litera a lino, staturus a statum, quatuor a quater, secius a secus, rex regula a rego, laterna a lateo, lex legis a lego, uox uocis & uocalis a uoco.*

3. Quædam a primitiuis longis deriuata, *utranq; quantitatem obtinent apud diuersos autores: Vt, flabelum, status, pugillus prima communi, a flare, stare, pugnus. Vietum & connubium secunda communi, a uieui & nubo. Quotidie & quotidianus, prima breui, quæ tamen per diplasiasmum extenditur, secunda communi, quæ tamen sæpius corripitur.*

III. Dic Obseruationes.

Diligenter cauendæ sunt falsæ Etymologiæ.

Vbi habet locum deriuatio?

In duplicibus Syllabis.

1. In primis: Vt, peto, petitio, competitor.
2. In medijs: Vt, medicamen, medicor.

Octauo de Regula.

Quot sunt Regulæ de quantitate Syllabarum?

Octo.

Dic primam Regulam.

Præterita disyllaba priorem producunt: *Vt, feci, suasi, uidi.*

Dic Exceptionem.

Excipiuntur sex præterita: *Dedi, steti, bibi, fidi, scidi, tuli, quæ cum compositis priorem corripiunt. Vt diffidit.*

Dic secundam Regulam.

Contra præterita principium geminantia id corripiunt: *Vt, momordi, pepuli, tutudi.*

Dic tertiam Regulam.

Cæterorum præteritorum, quæ neq; disyllaba sunt, neq; primam geminant, tanta est prima quanta præsentis: *Vt, ammaui amo. Clamaui clamo.*

Dic Exceptionem.

Qua-

Quatuor præterita *nec disyllaba nec geminantia principium corripiuntur*: Vt, *coëgi, genui, posui, potui.*

Dic quartam Regulam.

Supina disyllaba priorem producunt: Vt, *risum, uisum.*

Dic Exceptionem.

1. Excipiuntur decem disyllaba primam corripientia: Vt, *datum, ratum, satum, statum, itum, citum a cieo, litum, quitum, situm, rutum.*

2. Item supina compositorum a nosco: Vt, *agnitum, cognitum.*

Dic quintam Regulam.

Particulæ illiteratæ, Bi, tri, tre, di, du corripiuntur in compositione: Bi ut, *bicornis, bicolor, &c.* Præter *biduum*: Tri ut, *tridens, trifaux &c.* Præter *triduum*: Tre ut, *trecenti, treceni &c.* Præter *Treuir*: Di ut, *didymus, disyllabus*, præter aliqua composita a præpositione inseparabili di: Du ut, *ducenti, duplex.*

Dic sextam Regulam.

Multa nomina propria apud alios

atq; alios autores diuersa sunt quantitate: Vt, Sichæus, pelion, orion, prima longa & breui: AEneas, sycanus, media longa: AEneades, sicania, media breuia: Et sic multa alia.

Dic septimam Regulam.

In multis quantitas analogia cognoscitur: *Nam in quibus eadem est ratio formationis & deriuationis, in eisdem eadem & quantitatis est ratio, & accentuum habent similitudinem: Vt in incrementis nominum & uerborum, & alijs: Vt, tutela media longa quia similis medela: Mobilis, fragilis, sectilis, media breui quia similia sunt.*

Dic octauam Regulam.

Omnis contractio longa est: Vt, Nil *pro nihil, côge pro coage, mâlo pro mauólo.*

Vbi habent locum hæ Regulæ.

1. *Quinq; priores habent locum in primis syllabis.*
2. *Sexta & septima in primis & medijs.*
3. *Vltima in primis, medijs & ultimus.*

Nono de Exemplo.

1. Exemplo *poëtarum eæ syllabæ cognoscuntur, quæ sub alios modos non cadunt.*

II. Dic Regulam de exemplo.

I. Re-

1. *Regula hæc est.*

Quanta syllaba inuenitur vsurpatione probatorum poetarum, tanta & nobis habenda & constituenda est: Vt, *uirum prima breui est, quia sic usurpat Virgilius: Et sic de reliquis.*

Decimo de accentu.

I. Dic Regulam de accentu.

1. *Regula hæc est.*

Si est accentus in penultima, erit penultima dictionis longa: Si est in antepenultima, erit penultima breuis: Vt, Romanus, Dominus.

II. Dic Obseruationes.

1. Accedente enclitica, *penultima non semper longa est, sed quanta fuit antequam enclitica accederet: Vt, discive trochiue, sunt 1 longa in medio: Vniuersa singulaq;, a breui*

2. Quæ per apocopen vel contractionem *dicuntur, habent accentum in eadem syllaba, in qua fuit in dictione integra: Vt, Tugúri pro tugúrij: Mercúri pro Mercúrij.*

3. *Accentus ut plurimum gubernantur Analogia & deductione.*

4. Pau-

4. Pauca ab âutoribus uariata sunt accentu: Vt, pituita i longa apud Horatium, i breui apud persium.
5. Multa uariant accentum propter differentiam significationis: Vt, párere & parêre, quæ usu discenda sunt.

III. Vbi habet locum accentus.

In medijs Syllabis, idq; tantum penultimis dictionum trium ad minimum, uel plurium syllabarum.

Vndecimo & vltimo de terminatione.

Terminatio est triplex: In uocalem, in consonantem, in syllabam.

De Terminationibus quinque vocalium.

Primo dic Regulam de vocali a.

I. Regula hæc est.

A finita corripiuntur, Vt nomina primæ & tertiæ declinationis, item pluralia neutra: Vt, musa, poëma, scamna.

II. Dic Exceptiones.

1. Ablatiui primæ declinationis, producuntur: Vt, Europa atq; Asia pulsus.

2. Vocatiui primæ declinationis, a nominibus in as, & Græca quædam fœminina, item producuntur: Vt, AEnea, nemea, tegea.

3. Numeralia indeclinabilia in ginta habent a longum: Vt triginta, quadraginta.

4. Imperatiua primæ coniugationis producuntur: Vt ama.

5. Omnia partium indeclinabilium uocabula in a, habent eam longam: Vt, interea, præterea, frustra, supra, &c. Præter, ita, quia, postea, breuia.

Secundo dic Regulam de vocali E.

1. Regula hæc est.

E finita corripiuntur, Vt nomina neutra, ablatiui tertiæ declinationis, uocatiui secundæ declinationis, imperatiui tertiæ coniugationis, infinitiui & aliæ personæ, aduerbia ab adiectiuis in is, Pronomina, dictiones Encliticæ, & aliquæ partes indeclinabiles.

II. Dic Obseruationes.

1. Quæ Græcis per η scribuntur, in ijs latinis est e longum: Vt, Pentecoste, cete, mele, tempe.

2. Ablatiui quintæ declinationis producuntur: Vt, specie. Sic & fame eadem declinatione ueteribus declinatum.

3. Vo-

3. Vocatiui *nominum primæ declinationis in Es & E producuntur*: Vt, *Anchise, penelope.*

4. Accusatiui & Ablatiui *pronominum me, te, se, producuntur.*

5. Imperatiui *secundæ coniugationis producuntur*: Vt, *doce, tene.* Præter *uale, & caue.*

6. Aduerbia *deriuata a nominibus adiectiuis in us & r producuntur*: Vt, *doctè, pulcrè.* Præter *bene & male quæ corripiuntur.*

7. Hæc Aduerbia *etiam producuntur*: Vt, *ferè, fermè, longè, quare, hodie, pridie, postridie, & ohe interiectio.*

Tertio dic Regulam de vocali I.

1. *Regula hæc est.*

In I producuntur latina omnia *cuiuscunq; partis, uel accidentis nomina fuerint*: Vt, *domini, felici, amaui, legi, amari &c.*

II. Dic Exceptiones.

1. Græci nominatiui, datiui & vocatiui *fere corripiuntur*: Vt, *meli, sinapi, palladi, pari.*

2. Mihi, tibi, sibi, ibi, vbi & cui *diuisis syllabis, ultimam habent communem.*

Quarto dic Regulam de vocali O.

1. *Regula hæc est.*

O finis

O finita communia sunt: Vt, nomina nominatiui casus, & uerba præter scio & nescio quæ corripiuntur, Item gerundia & aduerbia pleraq;: Vt, sermo, audio, conando, modò, citò, postmodò, &c.

II. Dic Exceptiones.

1. Datiui & Ablatiui in O producuntur: Vt, domino, magistro, illo, tuo, lecturo, &c.

2. Fœminina quæ Græcis per ω finiunt, quocunq; modo producuntur: Vt, sappho, dido, androgeo.

3. Monosyllaba, do, sto, flo, no, producuntur.

4. Partes indeclinabiles in O, præsertim deductæ ab ablatiuis nominum & pronominum producuntur: Vt, eò, quò, tantò, quantò, ideò, meritò, falsò, &c.

Quinto dic Regulam de vocali V.

1. Regula hæc est.

In V producuntur omnia: Vt, fructu, genu, diu.

II. De consonantibus.

Primo de Regulam de B, D, M, T.

Regula hæc est.

In B, D, M, T, latina corripiuntur: Propria & peregrina producuntur: Vt,

ab

ab, ob, &c. Iob, Iacob: *Apud, illud, David, Bogud:* Circum *& similia, sed in compositione, alias enim eliduntur:* Caput, legit.

Secundo dic Regulam de C.

I. *Regula hæc est.*

In C finita producuntur: *Vt, nomina, pronomina, aduerbia & peregrina:* Vt, dic, duc, hoc, illuc, Hic *aduerbium* Abacuc.

II. Dic Exceptiones.

1. *Lac, nec, donec, corripiuntur.*
2. *Fac, & hic pronomen communia sunt.*

Tertio dic Regulam de L.

I. *Regula est hæc.*

In L corripiuntur: *Vt, nomina, & aduerbia, item propria & peregrina:* Vt, *uectigal, tribunal, fel, ædepol, perpol,* Hannibal.

II. Dic Exceptiones.

1. *Sol & nil producuntur.*
2. In el, ol, & vl desinentia, *quia græcis scribuntur per ηλ, ωλ, & ουλ, longa ultima, latinis iidem producuntur:* Vt, *michael,* Michol, Beelzebul.

Quar-

Quarto dic Regulam de N.

I. *Regula est hæc.*

In N corripiuntur: *Vt, latina in an, & En, & per apostrophum dicta in en & in: Vt, forsan forsitan, flumen numen, uiden' nostin' &c.*

II. Dic Exceptiones.

1. Nominatiui Græci & peregrini, *Item accusatiui Græci in an, a nominibus primæ declinationis producuntur: Vt, Pæan Titan, dan Canaan, AEnean &c. Nam quæ a Græcis primæ declinationis fiunt communia sunt: Vt, Maian breui, Electran longa an.*

2. Monosyllabam En, & quæ Græcis per *ην scribuntur, latinis per En, producuntur: Vt, splen, hymen, Anchisen.*

3. Latina partium indeclinabilium *in iN, et nominatiui Græci producuntur: Vt, sin, quin, delphin.*

4. Latina in on, & Græca quæ per *ων scribuntur, producuntur: Vt, non, Dæmon, Canon, &c.*

5. *In Vn latina nulla sunt, & peregrina producuntur: Vt, Nun.*

6. *In Yn tantum nominatiui Græci producuntur: Vt, Phorcyn*

Quinto dic Regulam de R.

1. *Regula hæc est.*

In R finita corripiuntur, cuiuscunque partis sint: *Vt, puluinar laquear, legar audiar, uesper sacer, leger legerer, circiter inter, leuir, honor lepor, legor, legitor, satur citur, legetur legitur, Martyr, &c.*

II. Dic Exceptiones.

1. Monosyllaba *producuntur: Vt, lar, nar far, par, cum compositis, compar, dispar, impar, uir, cur, fur.*

2. In R producuntur *quæ græcis per ηρ scribuntur, latinis per Er: Vt, æther, aër, crater, character.*

3. Vir & cor communia sunt.

De terminationibus quinque syllabarum.

Primo dic Regulam de As.

1. *Regula hæc est.*

In As latina producuntur omnia, *cuiuscumque partis, declinationis, coniugationis, casus, modi, aut numeri fuerint: Vt, AEneas, musas, ætas, fas, amas, doceas, cras, foras, &c.*

II. Dic

II. Dic Exceptiones.

1. Græca *quæ per dos genitiuum faciunt, breuia sunt:* Vt, *pallas dos, lampas &c.*

2. Accusatiui plurales *quintæ declinationis* Græcorum, *item corripiuntur:* Vt, *hectoras, heroas.*

Secundo dic Regulam de Es.

1. *Regula hæc est.*

Es finita producuntur: Vt, *pleriq; nominum casus in* Es, *& uerborum personæ & aduerbia:* Vt, *nubes, spes, penelopes, sacerdotes, ames, leges, quinquies, decies &c.*

II. Dic Exceptiones.

1. Quæ in genitiuis crescunt, *penultima breui, corripiuntur:* Vt, *miles, diues, pedes itis, præpes. Præter abies, aries, paries, ceres, & pes cum compositis, quæ ad regulam pertinent.*

2. Græcorum nominatiui & vocatiui, *singulares & plurales, qui scribuntur ipsis per εσ corripiuntur:* Vt, *erynnies cacoëthes.*

3. Penes præpositio, & Es *a sum cum compositis corripiuntur.*

Tertio dic Regulam de Is.

1. *Regula hæc est.*

In Is corripiuntur : *Vt nomina, pronomina, uerba, aduerbia, præpositiones, cuiuscunq; accidentis; Vt, panis paris, is quis cum compositis, agis cantabis, bis, cis, &c.*

II. Dic Exceptiones.

1. Producuntur crescentia genitiuo, *penultima longa: Vt, samnis, lis, glis, dis, quiris &c.*
2. Quæ Græcis per ois finiunt *producuntur: Vt, opois, simois, pyrois.*
3. Datiui, Ablatiui & Accusatiui *plurales in Is producuntur : Vt, dominis, nobis, hos omnis.*
4. Secunda persona singularis *præsentis indicatiui quartæ coniugationis producitur: Vt, & aliæ quædam secundæ personæ, Vt adsis, possis, uelis, malis, nolis.*
5. Secunda persona singularis *futuri subiunctiui est communis: Vt, dixeris, miscueris.*

Quarto dic Regulam de Os.

1. *Regula hæc est.*

In Os latina producuntur *cuiuscunq; accidentis sint : Vt, glos, cos, custos, dominos, os oris.*

Dic Exceptionem.

1. Os ossis, cum compositis, *exos, & compos, impos, ultimam corripiunt.*

Græ

2. Græca quæ in ος finiunt *cuiuscunq; casus aut declinationis fuerint, corripiuntur: Vt, me- los, Argos, Tenedos, Arcados, &c.*

Quinto dic Regulam de Vs.

I. *Regula hæc est.*

In Vs breuia sunt, *cuiuscunq; sint partis aut accidentis: Vt, dominus, lepus, fructus, illius, do- ctius, amamus, prorsus, sæpius, minus.*

II. Dic Exceptiones.

1. Genitiui singulares, *item nominatiui, accusatiui, & uocatiui plurales in us nominum quartæ declinationis producuntur: Vt, fructus.*

2. Fœminina *tertiæ declinationis, retinentia V in obliquis producuntur: Vt, salus.*

3. Monosyllaba *in us producuntur: Vt, mus, rus.*

4. Finientia græca diphthongo Vs, *ex οεισ uel οοσ facta, producuntur: Vt, Panthus, Sapphus.*

Tantum de quantitate Syllabarum.

SECVNDO DE PE- DIBVS.

Quid eſt Pes?

Eſt numeroſa ſyllabarum conſti-tutio, *in eodem uerbo, aut diuerſis, temporum menſura ſeruata*: *Vt, diximus, a cane. Ex Syllabis enim pedes fiunt.*

Quid eſt appellationis ratio?

Pedes in uerſibus conſtituuntur, quia uerſus animalium inſtar procedunt, per ἄρσιν, *id eſt, eleuationem, cum principium pedis ſumimus, &* θέσιν, *id eſt, ſubmiſsionem, cum finem pedis una ſyllaba uel pluribus ſumimus.*

Vt, bos piger, bos ἄρσις *eſt, piger* θέσις.

Atq; hinc conſtae ſyllabam unam, pedem non facere, quia non habet ſimul ἄρσιν *&* θέσιν.

Quot ſunt Pedes?

Vſitatiores pedes ſunt Duodetriginta.

Quomodo diuiduntur Pedes?

In diſyllabos, triſyllabos, & tetraſyllabos.

Quot

Quot ſunt diſyllabi Pedes?

Quatuor.

		1	2		
Spondeus	Conſtans	—	—	Vt	Felix.
Pyrrichius		u	u		Deus.
Iambus		u	—		Dies.
Trochæus		—	u		Mater.

Quot ſunt triſyllabi Pedes?

Octo.

		1	2	3		
Dactylus	Conſtans	—	u	u	Vt	Commodus.
Anapæſtus		u	u	—		Domini.
Moloſſus		—	—	—		Complexi.
Tribrachys		u	u	u		Bibere.
Amphibrachys		u	—	u		Relictus.
Ampimacer		—	u	—		Caſtitas.
Bacchius		u	—	—		Vereri.
Antibacchius.		—	—	u		Cantare.

Quot sunt tetrasyllabi pedes?

Tetrasyllabi seu compositi sunt sedecim.

Pes			1	2	3	4		Exemplum
Procceleusmaticus			u	u	u	u		Hominibus.
Dispondeus			—	—	—	—		Inconstanti
Coriambus			—	u	u	—		Historiæ.
Antispastus			u	—	—	u		Secundare.
Dijambus			u	—	u	—		Seueritas.
Ditrochæus			—	u	—	u		Comprobare
Ionicus a maiore			—	—	u	u		Cantabimus.
Ionicus a minore		Constans	u	u	—	—	Vt	Venerantes.
Epitritus	1		u	—	—	—		Salutantes.
Epitritus	2		—	u	—	—		Concitati.
Epitritus	3		—	—	u	—		Cõmunicant.
Epitritus	4		—	—	—	u		Incantare.
Pæon	1		—	u	u	u		Conficere.
Pæon	2		u	—	u	u		Resoluere.
Pæon	3		u	u	—	u		Sociare.
Pæon	4		u	u	u	—		Temeritas.

Tantum de Pedibus.

Tertio de carminum generibus.

Quid est Versus?

Versus vel carmen Græcis μέτρον vel στίχος, est legitima pedum compositio:

ſitio : *Nam ex pedibus uerſus fit, ut ex Syllabis pes.*

Quot ſunt carminum genera?

Carmina uariè diuiduntur, ſed primaria diuiſione quatuor ſunt genera, ſcilicet heroicum, elegiacum, ſcenicum, & lyricum.

Scenicum autem cuius uſus in ſpectaculis erat, in Iambicum & Trochaicum : Lyricum quod ad lyram dicantabatur, in Sapphicum & Phalæcium, quæ præcipua lyrica ſunt, diuiditur.

Vnde iam vſitatiora genera Carminum Sex conſtituantur : Heroicum, Elegiacum, Iambicum, Trochaicum, Sapphicum & Phalæcium.

Item aliud monocolon, quod uno metri genere conſtat, ſine admixtione aliorum : Aliud polycolon, quod duorum uel plurium mixtura conſtat.

Primo de Heroico.

Quid eſt Heroicum?

Carmen Heroicum vel Hexametrum, eſt quod ſex pedibus conſtat, *ac eſt monocolon.*

Quæ ratio est nominum huius carminis?

1. Heroicum *dicitur, quia hoc carminis genere Herouum, id est, regum gesta conscripta sunt.*
2. Hexametrum *dicitur a numero pedum, sed propter excellentiam præ alijs.*
3. Epicum vel epos *dicitur a contextu uerborum continuo.*
4. *Pythium dicitur propter responsa Apollinis data hoc genere.*

Quæ est constitutio Heroici carminis?

1. *Regulariter constat tantum dactylis et spondeis, & quatuor prioribus locis alterutrum habet spondeum uel dactylum.*
2. *Quinto loco solum dactylum nisi figuratè.*
3. *Sexto loco solum spondeum, uel trochæum. Nam in trochæo ultima habitur tum longa, iuxta uersum.*

Vltima cuiusq; est communis syllaba uersus.

Exemplum.

	1	2	3	4	5	6
Dactylus		*crede di*	*em tibi*		*ipse su*	
Spondeus.	*Omnem*			*dilux*		*premum.*

Quæ sunt Obseruanda in Hexametro?

Duo. Variationes pedum & Cæsuræ.

Quomodo variantur Pedes?

1. Aliquando pro dactylo uel spondeo, primis quatuor regionibus alij usurpantur: Vt, Anapaestus & Proceleusmaticus apud Virgil:
2. Aliquando pro dactylo quinta regione est spondeus: Vt, Tunc ille AEneas quem Dardanio Anchise. Et tunc dicitur uersus spondaicus.

Quid est Caesura?

Est in diuersos pedes intersectio dictionis talis. Vt ultima eius syllaba pedem alium incipiat.

Quotuplex est Caesura?

Duplex πενθημιμερής, id est, semiquinaria, & ἑφθημιμερής, id est, semi septenaria.

Quid est Penthemimeres?

Est cum post duos pedes ultima dictionis alium pedem incipit: Dicitur a πέντε quinq;, ἥμισυ dimidium, & μέρος pars, quod contineat quinq; partes seu dimidiatos pedes: Vt, per uarios casus.

Quid est Hepthemimeres?

Est cum post tres pedes, ultima dictionis alium pedem incipit: Dicitur ab ἑπτὰ septem, ἥμισυ dimidium, & μέρος pars, quod septem partes uel dimidiatos pedes contineat: Vt, o passi grauiora dabit.

Dic Regulas de Cæsura?

1. *Cæsuræ syllaba breuis aliquando corripitur:* Vt, *omnia uincit amor, & nos cedamus amori.*

2. *Cæsura facit uersum longè ornatiorem & sonantiorem:* Nam *sine cæsura uersus est inelegans:* Vt,

Doctus nobilis auro semper rarior ouo.

Secundo de Elegiaco.

Quid est carmen Elegiacum?

Elegiacum est propriè carmen constans ex Hexametro & Elegiaco, sed quia pentametro elegiacum conficitur, & impletur, aliquando id solum elegiacum dicitur.

Quid est igitur elegiacum vel Pentametrum?

Quod quinque regionibus constat.

Quæ est ratio nominum huius carminis?

1. Elegiacum *dicitur quia olim materias lugubres continebat, ab ἒ ἒ, id est, heú heú:* Vnde & *ἔλεγος lugubre carmen est.*

2. Pentametrum *dicitur a numero pedum, etiam propter excellentiam præ alijs.*

Quæ

Quæ eſt conſtitutio Pentametri?

Habet duo Hemiſtichia, quorum unumquodq; conſtat duobus pedibus & ſyllaba, ac iunctæ Hemiſtichiorum redundantes ſyllabæ faciunt quintum pedem. Conſtat tantum dactylis & ſpondeis.

1. In prima & ſecunda regione primi Hemiſtichij habet alterutrum, uidelicet dactylum uel ſpondeum, poſtea ſequitur ſyllaba longa.

   Vt, a cane non magno.

2. In utraq; regione ſecundi Hemiſtichij habet tantum dactylum, poſtea ſequitur ſyllaba qualiſcunq;.

   Vt, ſæpe tenetur aper.

	1	2	½	3	4	½ 5
Dactylus		eſt homi		maxima	noſſe de	um
ſpondeus	virtus		ni			

Dic Obſeruationem de Pentametro.

Pentametrum deſinet eleganter in dictionem diſſyllabam uel quadriſyllabam: ut hexametrum in dictionem triſyllabam uel diſſyllabam. Vt,

Quem referent muſæ, uiuet dum robora tellus,
Dum cælum ſtellas, dum uehit amnis aquas.

Tertio de Iambico.

Quid eſt carmen Iambicum?

Eſt

Est in quo pes Iambus præcipuè consideratur, *cuius olim in comœdijs & tragœdijs usus erat, habens uariam pedum mensuram.*

Quæ est ratio nominis huius Carminis?

Iambicum *dictum est ab Iambo pede prædominante, uel a uerbo ἰαμβίζειν, id est, insectari, quia olim id maledicum erat.*

Quæ est constitutio Iambici?

Constitutio alia est pura, *quando meri sunt Iambi*: Alia impura, *quando pro Iambis alij pedes usurpantur.*

Quotuplex est Impura?

Triplex.

1. Mixta simpliciter, *constans alternis Iambis & spondeis.*
2. Amplius mixta, *cum certa ratione accedunt tribrachys, dactylus & anapæstus.*
3. Confusa, *cum tantum in fine studetur Iambo: Vt, in Terentianis, & Plautinis.*

Quos pedes igitur Recipit?

I. Iambicum purum, *omnibus regionibus meros Iambos habet.*

II. Iambicum impurum *in paribus regionibus, Vt secunda, quarta, sexta, octaua, Iambum & raro Tribrachyn recipit. In imparibus regionibus, spondeum, dactylum, anapæstum, tribrachyn.*

Quotuplices sunt Iambici versus?

Quadruplices, *Græco more a dipodijs, latino more a pedibus nominati.*

1. Alij sunt monometri, *latine binarij, qui una dipodia, & duobus pedibus constant.*
2. Alij sunt dimetri, *latine quaternarii, qui duabus dipodiis, & quatuor pedibus constant.*
3. Alij sunt trimetri, *latine senarii, qui tribus dipodiis, & sex pedibus constant.*
4. Alij sunt tetrametri, *latine quaternarii, qui quatuor dipodiis, & octo pedibus constant.*

Nam qui pedem uel syllabam plus minusue habet figurati sunt. Sed ex his dimetri & trimetri usitatiores.

Iambicum Purum Trimetrum.

	1	2	3	4	5	6	
Iambus	Suis	& ip	sa Ro	ma ui	ribus	ruit	dipodiæ
	suis & ip		sa Roma ui		ribus ruit.		pedes.

Iam-

Iambicum Trimet: Simplic: Mixtum.

	1	2	3	4	5	6	
Spondeus	Diſcor		fit ca		Concor		pedes.
Iambus		dia		rior		dia	
	Diſcordia		fit carior		Concordia		dipodiæ

Iambicum Trimet: Amplius mixtum.

	1 dac:	2 Iam:	3 Spon:	4 Iam:	5 anap:	6 Iam:	
Iam: ſpon: dac:	Obſequi		cos ue		odium		pedes.
anap: trebra:		um ami		ritas		parit	
Iambus.	Obſequium ami		cos ueritas		odium parit.		dipodiæ

Iambicum trimetrum Confuſum.

	1 Spon:	2 Spon:	3 dact:	4 dact:	5 Spon:	6 Iamb:	
Iam: ſpon: dac:	Quod ple	riq; om	nes faci	unt ado	leſcen		pedes.
anap: trebra:						tuli	
Iambus.	Quod pleriq; om		nes faciunt ado		leſcentuli		dipodiæ

Quarto de Trochaico.

Quid eſt carmen Trochaicum?

Eſt in quo pes Trocheus præcipuè conſideratur, *cuius uſus eſt in comædijs & tragædijs.*

diis, habens uariam pedum mensuram, Vt iambicus, cum quo diuisione & constitutione conuenit.

Quæ est ratio nominis huius carminis?

Dictum est Trochaicum, a trocheo pede prædominante.

Quæ est constitutio Trochaici?

Constitutionis eadem est ratio puritate & mixtione, quæ Iambici.

Mensuratio & diuisio itidem in hoc genere conuenit cum Iambico.

Exempla paßim extant in comicis.

Quinto de Sapphico.

Quid est carmen Sapphicum?

Est carmen constans quinque regionibus, cuius vsus erat priscis in descriptionibus rerum ab Heroibus gestarum, (etsi postea ad amatoria & symposia degenerauit) & in lyricis præcipuum locum habet.

Quæ est ratio nominis huius carminis?

Sapphicum *dictum est à Sappho Lesbia, fœmina Lyrica inuentrice.*

Quæ est constitutio Sapphici?

Constat tribus pedibus trochæo, spondeo & dactylo.

1. *In prima regione solus trochæus locum habet.*
2. *In secunda regione solus spondeus.*
3. *In tertia regione solus dactylus.*
4. *In quarta & quinta regione Trochæus.*

Sapphicum.

	1	2	3	4	5
Trocheus	Inte			*risq;*	*purus*
Spondeus		*ger ui*			
Dactylus			*tæ scele*		

Non eget mauri iaculis nec arcu,
Nec uenenatis grauida sagittis.

Quomodo scribitur Sapphicum?

Sapphicum dicolon est: Ponuntur enim primo ordine tria Sapphica, postea sequitur adonicum.

Quid est adonicum?

Est carmen dactylo & spondeo constans, idq; elegantius duabus dictionibus.

Dac-

Dactylus	*Fusce pha*	
Spondeus		*retra.*

Sexto de Phalæcio.

Quid est carmen Phalæcium?

Est carmen item constans quinque regionibus, cuius vsus erat priscis, in decantandis laudibus Regum (etsi postea ad alia tralatum est) ac in lyricis vsum habuit, a Sapphico pedum constitutione differens.

Quæ est ratio nominum huius carminis?

1. Phalæcium *dictum est, a Phalæco inuentore.*
2. Dicitur ἐνδεκασύλλαβον *hendecasyllabum ab undecim, quibus constat, syllabis.*

Quæ est constitutio Phalæcij.

Constat tribus pedibus, spondeo, dactylo, trochæo.

1. *In prima regione habet solum spondeum.*
2. *In secunda regione habet solum dactylum.*
3. *In tertia, quarta, quinta regione trochæum.*

Phalæcium.

	1	2	3	4	5
Spondeus	Vitam				
Dactylus		quæ faci			
Trocheus			unt be	ati	orem.

Sunt & alia multa præter hæc carminum genera, à pedibus prædominantibus præcipue, & aliquando ab autoribus denominata, quæ ex aliorum libellis de poëtica peti debent, hic tantum communiora, in quibus exercere se adoleſcentes debent aliquo modo explicare uiſum eſt.

De Scanſione.

Quid eſt Scanſio?

Eſt menſuratio ſeu numeratio, quæ ſyllabæ in certas regiones pedesq; diſtribuuntur.

Quomodo fit Scanſio?

Communi conſuetudine fit articulis digitorum: *Cuius conſuetudinis meminit & Horatius. Nam ueteres res quas libet in digitis dinumerabant: Vnde mittere in digitos eſt numerare, & aliæ formulæ tales.*

Quo-

Quotuplex est Scansio?

Duplex.

Vna fit per monopodian, *cum uersum in singulos pedes distribuimus, ut fit in plerisq; generibus.*

Altera fit per dipodian, *cum in uersuum scansione bimos pedes coniuncte sumimus, ut fit in iambicis & Trochaicis, ut supra etiam attigimus.*

De figuris Carminum.

Dictum iam est de regulari, & maxime usitata carminum ratione, nunc de ijs quæ ab his præceptis uariant pauca addantur.

Quid est figura in Prosodia?

Est varietas quædam in carminis contextu, præter communes regulas instituta.

Quotuplices sunt figuræ poeticæ?

Duplices.

1. Quædam sunt solum Prosodicæ, *de Poetarum propriæ, Vt hæ nouem: Catalexis, brachycatalexis, hypercatalexis, systole, diastole, dialysis, enallage, ectlipsis, & synalœpha.*
2. Quædam Prosodiæ, *cum Orthographia & Etymologia communes sunt Vt hæ undecim: Prosthe-*

sthesis, aphæresis, epenthesis, syncope, paragoge, apocope, diæresis, episynalœphe, antithesis, metathesis, & tmesis.

Ac fiunt ita omnes figuræ poeticæ 20. Etsi aliæ figuræ omnes Grammaticæ & Rhetoricæ suum in carmine etiam usum habent.

Primo de Prosodicis proprijs.

I. Quid est catalexis?

Est cum syllaba ad perfectionem metri desideratur: Atq; hæc figura uersus facit catalecticos dictos.

II. Quid est Brachycatalexis?

Est cum duæ syllabæ desiderantur; Facit uersus Brachycatalecticos.

III. Quid est Hypercatalexis?

Est cum syllaba ultra iustam mensuram abundat: Facit uersus Hypercatalecticos.

Quando nihil deest vel abundat, iuxta has figuras, uersus acatalecticus dicitur.

Vsum habent hæ figuræ tantum in Iambicis & trochaicis.

IIII. Quid est Systole?

Systole lat: correptio, est figura qua syllaba longa corripitur: Vt, obstupui, steteruntq; comæ.

V: Quid

V. Quid est Diastole?

Diastole lat: dilatatio, est figura contraria systolæ, qua syllaba natura breuis corripitur. Vt exercet Diana choros: Di longa, quæ breuis est natura.

Dic de his duabus versum vulgarem.

Systola productam breuiat diastola contra.

VI. Quid est dialysis?

Est figura, qua dictio in fine posita ita distrahitur, Vt una pars in præcedente sit uersu, altera in principio sequentis: Vt, hominumq; ferarumq;.

Et genus, &c.

Hæc figura uersus facit Hypermetros dictos.

VII. Quid est Enallage?

Est cum in aliquo carminis genere pro legitimo pede alius ponitur: Vt supra attigimus.

Dic de his Versus.

Transfert dialysis metro, sed enallage mutat.

VIII. Quid est Ectlipsis?

Est cum scandendo M. in fine dictionis cum præcedente sua uocali, propter uocalem in initio sequentis dictionis eliditur: Vt,

Omnibus hoc uiti' est &c: scansione, pro hoc uitium est.

IX. Quid est Synalepha?

Est cum scandendo uocalis in fine dictionis, propter uocalem in initio sequentis dictionis eliditur: Vt, ill' ego qui quondam &c: scansione, Proille ego.

Dic de his Versum.

Ecthlipsis necat M. perimit Synaloepha uocalem.

De figuris Communibus.

I. Quid est Prosthesis?

Est appositio literæ uel syllabæ ad initium alicuius dictionis; Vt, gnata pro nata, sic gnauus, gnarus.

II. Quid Aphæresis?

Est figura contraria, uidelicet ablatio literæ uel syllabæ a principio dictionis: Vt, ecce ego mitto, pro omitto.

Dic de his Versum.

Prosthesis apponit capiti, sed aphæresis aufert.

III. Quid est Epenthesis?

Est interpositio literæ uel syllabæ in medio dictionis: Vt, indu perator pro imperator, Mauors pro Mars. Relligio pro religio.

IIII. Quid Syncopa.

Est figura contraria Epenthesi, qua fit ablatio literæ uel syllabæ e medio dictionis: Vt, seclorum pro seculorum, repostum pro repositum, oraclum pro oraculum, & in genitiuis pluralibus multa.

Dic de his Versum.

Syncopa de medio tollit, quod Epenthesis auget.

V. Quid est Apocope:

Est abscißio uel abiectio literæ uel syllabæ a fine dictionis: Vt, nec cura peculi, pro peculij, Immittis Achilli, pro Achillis.

VI. Quid est Paragoge:

Est adiectio literæ uel syllabæ ad finem dictionis: Vt, dicier hic est, pro dici.
Liquidoq; potestur electro, pro potest.

Dic de his Versum.

Aufert apocope finem, quem dat Paragoge.

VII. Quid est diæresis:

Est diuisio Diphthongi, uel unicæ syllabæ qualiscunq; in duas: Vt, aulaï, pictaï, auraï, pro aulæ, pictæ, auræ: Item

Vita data est, utenda data est sine fœnore nobis
mutua, nec certa persoluenda die.
Sic dissoluenda Tibul: Euoluant Catull:
Suasit Statio, &c.

VIII. Quid est Episynalœpha?

Episynalœpha aliâs Synæresis, est conglutinatio uel complexio duarum syllabarum in unam: Vt, Theseî pro Thesei, dêrunt pro deerunt, æripidem pro aëripidem.

Dic de his versus.

syllaba per binas diuisa diæresis est
syllaba de binis si facta synæresis una.

Dicitur in binas separare diæresis unam:
Sed contra binas Synæresis arcet in unam.

IX. Quid est Antithesis?

Est literæ pro litera collocatio: Vt, olli pro illi, impete pro impetu, Magaria pro magalia. Omnia apud Virgil: Sic Biberius Mero, pro Tiberius Nero.

X. Quid est Metathesis?

Est cuiuslibet literæ in locum alterius mutua transpositio: Vt, Pistris pro pristis, Teucre pro Teucer.

Dic de his Versus.

Dicitur Antithesis si dixeris impete et olli

Antithesis fiet si dixeris impete & olli.
Pro teucer dicas si Teucre metathesis extat.

XI. Quid

XI. Quid est Tmesis?

Est cum dictio aliqua diuiditur, & conuulsa quasi distocatur: Vt, quo rescunq; cadant, pro quocunq; res cadant. Septemq; triones pro septentriones: Item saxo cere comminuit brum, pro saxo cerebrum comminuit; Et luci quæ scripserat anus, quæ Lucianus scripserat.

Dic de hac Versum?

Verba secat Tmesis, quæ sunt coniuncta duobus.

Hactenus de Prosodia & carminum ratione, quantum nostro instituto uidebatur sufficere, reliqua quæ multa sunt, & sicut hæc studioso poetices apprime necessaria, petantur ex alijs libellis poeticis, quorum multi extant a doctißimis uiris editi.

DE ACCENTIBVS seu tonis.

Doctrina de accentibus hoc loco post quantitatem syllabarum tradenda uidetur, quia ab hac magna ex parte pendet.

Quid est accentus?

Accentus est ratio attollendi, deprimendi vel tardandi syllabam voce, in pronunciando.

Vnde

Vnde dicitur accentus?

Dicitur ab ad & cantus, quod iuxta accentus tanquam modulationem, syllabæ sint enunciandæ.

Quot sunt accentus seu toni?

Tres: Acutus, grauis, & circumflexus. *Sumtæ sunt autem appellationes hæ ex musicis, sicut tota hæc ratio musica est.*

Quid est Acutus?

Est quo syllaba acuitur & attollitur. Nota eius est hæc ´. Sedes in ultima, penultima, & ante penultima: Vt, Dóminus.

Quid est Grauis?

Est quo syllaba supprimitur uel demittitur. Nota eius est hæc `. Sedes in omni syllaba quæ nec acuitur, nec circumflectitur: Vt in dominus prima acuta, reliquæ graues.

Quid est circumflexus?

Est moraq; syllabæ, qua quodam temperamento syllaba acuitur & deprimitur. Ac est inter reliquos duos medius. Eius nota est hæc ˆ. Sedes in ultima & penultima. Vt, aliâs, amâre.

Quomodo differunt accutus & circumflexus?

Vete-

Veteres discrimen retinuerunt pronunciando inter acutum & circumflexum, sed hodie uterq; eodem modo effertur: Vt, inter Homerus & Sacerdos, nihil hodie pronunciando discriminis auditur, e. si illud circumflectitur, hoc acuitur.

Quot sunt Regulæ de accentibus?

Sex.

Dic primam Regulam.

In qualibet dictione accutus aut circumflexus est, isq; unus tantum & unius syllabæ, Reliquæ syllabæ omnes grauem habent.

Dic secundam Regulam.

Monosyllaba dictio breuis natura, aut positione longa, acutum habet: Longa autem natura circumflexum: Vt, ós oßis, mél, frons: ôs oris, rôs môs.

Dic tertiam Regulam.

Disyllaba dictio priorem natura longam habens etiam circumflectitur sequente breui: Reliquæ priorem acuunt. Vt, maêla, pôma: Lége, mónstras.

Dic quartam Regulam.

Polysyllaba dictio penultimam natura longam habens, eam circumflectit sequente breui: Vt, amâmus, amâre.

Dic

Dic quintam Regulam.

Polysyllaba dictio duas ultimas longas habens, in penultima acutum sibi uendicat: Vt, Mycénæ, Libértas.

Dic sextam Regulam.

Polysyllaba dictio penultimam breúem habens, antepenultimam acuit, qualiscunq; ea sit: Vt, Dominus, legere.

Quot modis hæ leges tonorum mutantur?

Septem modis. Differentia, compositione, necessitate, transpositione, apocope, syncope, idiomate.

I. Quomodo differentia variatur tonus?

Cum aduerbia graui signantur, Vt ab alijs partibus orationis differant: Vt, unà, ferè, penè, propè, planè, coràm, clàm, falsò, eò, & id genus alia. Aliâs circumflexo profertur. Ergò aduerbium pro causa, grauem habet.

II. Quomodo compositione variatur tonus?

Cum copulatum esse uerbum agnosci uolumus, transferimus accentum in priore parte ad penultimam: Nam cum oratio est, utraq; pars suum habet accentum:

Vt,

Vt, armipotens, prónuba, éxcolit, éxinde. Sed hoc iam in paucis usurpatur. Excipitur apprime, acuto in penultima.

III. Quomodo necessitate variatur tonus?

Cum accedit enclitica aliqua particula. Nam tunc acutus semper est in ultima uocis praecedentis encliticam: Vt, uiuitne túq; paterq; tuús.

IIII. Quomodo transpositione variatur tonus?

Cum monosyllabæ præpositiones sunt, tunc postpositæ acuuntur: Cum disyllabæ, tunc postpositæ, priori similiter acuuntur: Sed præpositæ grauantur utræq;: Vt, quo dé genere, dè quo genere. Te pénes, pènes te. Excipitur circum, quod semper acuitur.

V. Quomodo apocope variatur tonus?

Cum finis uocis adimitur, tunc accentus qui fuit, eodem loco manet: Vt, Virgílius, Virgíli.

VI. Quomodo Syncopa variatur tonus?

Cum de uocis medio aliquid abijcitur, circumflexus retinetur in ultima: Vt, fabrûm, deûm, liberûm, pro fabrorum, deorum, liberorum.

VII. Quó-

VII. Quomodo idiomate variatur tonus?

Cum in peregrinis Græcis uel Hebræis, eiusdem linguæ retinemus accentum, quod semper faciendum est cum ipsa peregrina uocabula, ad nostræ linguæ similitudinem non mutantur: Nam si mutantur latino more accentum habent: Vt in, Philosophia, Prosodia accentus Græcus retinetur, quia non sunt mutata. In paraclêtus, idôlum, Demósthenes mutatur accentus, quia ipsa mutata sunt.

Excipiuntur Comœdia, tragœdia, historia, quæ etsi non sunt mutata, tamen habent accentum latinum, ut alia item quædam.

Reliqua de accentuum notatione postea dicentur.

DE ORTHOGRAPHIA.

Post absolutas de Grammaticæ partibus præceptiones, quæ de oratione intelligenda & conficienda tradunt, tempestiue hoc loco addendum uidetur de recta scribendi ratione.

Non enim magnopere refert scire, quomodo in scribenda sit chartis oratio, antequam intelligas & ipse aliquam conscribere poßis.

Quid est Orthographia?

Orthographia ut hic de ea traditur, est in scribendo earum literarum exararatio, quarum potesta-

tem

tem sinceritas pronunciationis, secundum uniuscuiusque linguæ naturam requirit.

Quibus constat Orthographia?

Tribus. 1. Autoritate. 2. Notatione. 3. Proportione.

I. Quomodo regitur Orthographia autoritate?

Primo & præcipue cum veterum autorum rationem obseruamus: *In quo tamen hoc obseruandum est, in eorum libris scripturam antiquam relinquendam, sed non affectandam imitando. Vt, in uolgus, pulixena, olli, plostrum, optumus, sacerrumus, & similibus.*

Deinde *cum ea deficiente ad usum doctißimorũ confugimus: Vt, triumphus, cethegus, carthago, iã scribunt docti, etsi ueteribus non aspirabantur, teste cicerone.*

Postremo *cum peregrina uocabula literis suæ linguæ signamus, in quibus non simus nimis curiosi, sed usum doctorum considerantes. Vt, Athenæ, Rhodus, aspiratione scribenda sunt, quia sua lingua habent aspirationem: Scena & ethica sine diphthongo, quia sua lingua non habent eam.*

II. Quomodo notatione?

Cum in deriuatis & declinatis eas usurpamus literas, quæ dictionum origini conueniunt, quatenus hoc uarietatis ratio & linguæ natura patitur: Vt inchoare h

re h ſcribendum eſt, ſi a chaos (Vt docti quidem uolunt) deducitur. Nihilum h retinet, quia ab hilo ducitur, quod fabæ nigellum notat. Item demonſtratio, conditio, ſuſpicio, iudicium, audacia, precium, ſcribendum, quia ſic origo requirit: Sicq; de reliquis.

Non ſcribendum conloquium & exſilium iuxta deriuationem, quia linguæ ratio & uſus non patitur.

III. Quomodo proportione:

Cum in ſimilibus ſimilem rationem ſcribendi ſequimur: Vt ſi ligo ligonis in genitiuo habet, ergo & ſermo ſermonis non ſerminis per o non per i. Si arcubus ab arcu eſt, propter arces, ergo & artubus a ab artus propter artes. Sed hic diligenter aduertendum quæ quomodo conueniant, & quæ non conueniant.

Quomodo corrupitur orthographia:

Sicut tribus integra conſtat, ita tribus corrumpitur, additione, detractione, & immutatione.

I. Quomodo corrumpitur additione:

Cum peererſa conſuetudine, uel praua ratione addimus quod addendum non eſt: Vt, ſcraber, emptus, contemptus, dampnatus, quotiens, quur, præcor, fœlix, michi, ſepulchrum, &c.

II. Quomodo detractione:

Cum adimimus aliquid quod eſſet addendum: Vt, ira, iuſqyamus, pro hiera hyoſcyamus.

III. Quo-

III. Quomodo immutatione?

Vel cum literam aliam pro alia ponimus: Vt cum dicimus, Vergilius pro Virgilius, crassari pro grassari: In quibus origo & autoritas obseruanda est.

Vel cum literas transponimus: Vt scortum, pro scrotum, pregula pro pergula.

Quot sunt in his omnibus consideranda, vt rectius fiant?

Octo: Forma literarum, series, symmetria, distinctio, accentus, diphthongus, aspiratio, & quarundam consonantium ratio.

I. Quid in forma obseruandum?

Primo ut forma literarum sit simplex, & quam potest fieri minime flexuosa.

Deinde ut maiusculis figuris scribatur initiales dictiones orationum, sententiarum, item propria nomina uirorum, mulierum, locorum, nationum, sectarum, officiorum: Vt, Iesus Christus, Rex, Maria, Roma, Romanus, Christianus, Academicus.

II. Quid considerandum in serie?

Ne litera literam scandat, sed intra limites consistat suos.

III. Quid obseruandum est in Symmetria?

Primo ut literæ inter se sint pares: Deinde ut literarum inter se, itemq; uerborum & uersuum paria sint interualla.

IIII. Quid obseruandum est in distinctione?

Vt distinguantur suis notis singulæ orationis & periodi partes.

Sunt autem usitatæ iam doctis notæ distinctionum quinq;, subdistinctio, media distinctio, finalis distinctio, nota interrogationis, & nota parentheseos.

Qualis est subdistinctio?

Est quæ puncto caudato, & sinistrorsum leuiter inflexo, ad imum literæ hodie notatur hoc modo,. Hac utimur in fine commatum, cum ipsa commata, ceu articulos sententiarum a se mutuo discernimus, neq; structura orationis, neq; sententia adhuc perfecta: Vt si ullo tempore magna causa, &c.

Qualis est media distinctio?

Est quæ hodie duobus punctis directe inuicem oppositis signatur, hoc modo:

Hac utimur in fine membrorum seu κώλων, cum structura quidem uerborum perfecta est, sententia autem adhuc pendet. Vt, si ullo tempore magna causa, in iudicio uersata est:

Quid est finalis distinctio?

Est quæ puncto simplici atq; integro ad imum literæ hodie notatur, hoc modo.

Hac utimur in fine periodi, aut cuiuscunq; sententiæ completæ. Vt, si ullo tempore magna causa

in

in iudicio uersata est : Hæc profecto tanta est, quanta maxima.

Quid est nota interrogationis ?

Est linea puncto imminens, sursum paululum inflexa, hoc modo ?

Vt, ubi quæram ?

Quid est nota Parentheseos ?

Est cum sententia semicirculis inclusa orationi inseritur, qua sublata, integra tamen prior est sententia, hoc modo : ( ). Vt,

Occursare capro (cornu ferit ille) caueto.

V. Quid obseruandum est in accentibus ?

Accentus tum tantum scribuntur, cum discernunt uoces inuicem diuersas, uel parte orationis, uel aliquo accidente, & tamen forma similes : Vt suprà aduerbium est, deûm genitiuus pluralis. Sed hæc quibusdam non probantur.

VI. Quid obseruandum est in diphthongis ?

Primo diphthongus æ scribitur in principio, medio & fine. Vt, æger, aulæum, muræna, musæ.

Deinde diphthongus œ scribitur in principio et medio : Vt, œstrus, fœdus, cœna, amœnus, pomœrium.

Tertio au & eu scribuntur in principio & medio, ut audis, incautus : Non autem in fine, nisi in græ-

ris: Vt, Theseus. Et in monosyllabis laus fraus, & interiectioniqus hau heu.

Quarto diphthongum Græcam ει uolunt quidem scribi in ijs quæ supra diximus: Quidam omnino scribi in latinis nolunt, sed eius loco I, sicut in alijs Græcis fit: Vt, pro νεῖλος nilus latine, sic in alijs.

In quibus autem dictionibus diphthongi locum habeant, & in quibus non partim usu, partim dictis modis discendum est.

VII. Quid obseruandum in aspiratione.

Primo, latini secundum eruditiores nullam consonantem aspirant, sed si quæ uocabula eam habent, ex alia lingua in latinam sunt translata: Vt, Christus, triumphus, Carthago.

Secundo uocales omnibus adhærere in principio potest aspiratio: Vt, habeo, hebes, hilaris, homo, humerus. In medio raro est aspiratio, nisi inter duas uocales: Vt ahenum, uehemens, traho. In fine nulla uox aspirationem habet præter paucas interiectiones: Vt, ah, proh, uah, oh, licet & hoc negent quidam.

VIII. Quid est obseruandum in consonantibus.

Primo mutæ, Item S & X, non finiunt in simplicibus syllabam uel lineam, nisi sit finis uerbi, aut eadem consonans geminetur: Vt, ab—domen, a—gmen, AE—tna, i—pse, no—ster, an—xius. Excipitur X ante aliam consonantem: Vt dex—ter.

Secun-

Secundo composita in suas partes diuiduntur, etiamsi literæ mutentur: Vt, abs—condo, ag—nosco, ab ad & nosco, negotium a nec & otium.

Tertio geminatæ consonantes distribui debent: Vt, Flac—cus, il—le.

Quarto liquidæ omnes faciunt syllabam ante consonantes: Vt, al—bus, cor—pus, im—pero.

Quinto in simplicibus M ante N non finit syllabam: Vt, o—mnis, sca—mnum.

Sexto post X non scribitur S in composituis: Vt, expiro non exspiro.

Sunt porro multa ambigua dum pronunciantur, quæ diligenter sunt obseruanda dum scribuntur: Vt suis literis prout sententia exigit, exarentur: Vt, aliud mœo, & aliud mereo. Aliud hara, aliud ara, alium collum, aliud colum.

Hæc de Orthographia.

DE ORDINE IN CONSTRUENDO & interpretando.

Dic Regulas.

Construe sic: Casum, si sit, præpone uocantem.
Mox rectum ponas. Hinc personale locabis
Verbum, quod primo statues si cætera desint.
Tertius hinc casus, uel quartus sæpe sequuntur.
Et uerbo subdes aduerbia. Subde secundum
Casum Rectori. Debet uox præpositiua

Quar-

Quarto præiungi, uel sexto, quem regit ipsa
Des infinito uerbum, uel mobile nomen.
Quæsitiua pares optant iungi sibi casus.
Quæ iunges uerbo iunges & participanti.
Iungere consimiles debet coniunctio casus.

Dic Exceptiones hujus ordinis.

Cum, quia, dum, donec, quoniam similesq; præibunt.
Quis, qualis, quantus, cuius, cuias, quotus, & quot,
Dum quærunt, referunt, penitus præcedere debent.
Præcedens decet obliquum quandoq; præire.
Sic Naso refert: Curæ est sua cuiq; uoluptas.
Aut ablatiui præeunt rectore soluti.
Appellans uerbum, substantiuumq;, uel horum
Vim retinens, post se uerbum quandoq; locabunt.
Verbum multoties substantiuum petit extra.

FINIS. Θεῷ δόξα.

HAFNIAE
Impreßit Andreas Gutterwitz.
Impensis Balthazari Kaus, Bibliopolæ Hafniensis.
Anno 1578.

Ingemuit vates, pacem petiisse pusillos,
Quem tamen, ut vellet frangere, nullus erat!

Si jus hoc justum est, omnia jura cadent.

Ferme omnes clamant, magno, amplius, amplius!
Et vix, qui dicat, sufficit, unus erit!

Festina lente.